Soustava učení

M. Jana Viklifa

na základě pramenů.

NAPSAL

220 hl

Dr. ANTONÍN LENZ,

domácí praelat J. Sv., probošt král. kapitoly Vyšehradské.

Cena 1 zl. 50 kr.

—— V PRAZE 1898. ——

Cyrillo-Methodějská knihtiskárna a nakladatelství
V. Kotrba.

SOUSTAVA

UČENÍ M. JANA VIKLIFA

NA ZÁKLADĚ PRAMENŮ.

NAPSAL

Dr. ANTONÍN LENZ,

DOMÁCÍ PRAELAT JEHO SVATOSTI, PROBOŠT KRÁL. KAPITOLY VYŠEHRADSKÉ.

V PRAZE 1898.

CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA A NAKLADATELSTVÍ
V. KOTRBA.

Úvod.

Nikdo z cizinců neměl tak mocného vlivu na náš národ, jako M. Jan Viklif. Pravda jest ovšem, že se o něj pokoušely dříve nežli Viklif i jiné proudy. Albigenští i Valdenští pracovali k jeho tak zvané obnově netoliko na jihu v Čechách, ale také v srdci Čech, v sídelním městě Praze. Denominace tyto působily arci k rozšiřování a mohutnění husitismu v Čechách, ale bez zhoubného působení Viklifových spisů nikdy by bylo k takovým převratům nedošlo, jež ku veliké škodě národa našeho navštívily naši vlasť.

Již tato okolnosť jest dosti vážná, aby poháněla k důkladnému poznání zásad Viklifových. U nás jest až po tento den u veliké části naší intelligence Viklifova nauka „terra plane incognita“, zemí neznámou. Ty zprávy, jež u nás o Viklifově učení kolují, jsou pouze úlomky, přibírané ze spisovatelů protestantských, anebo katolické Církvi i víře rozhodně nepřátelských.

Když jsem napsal svoji knihu: „Učení Jana Husi a jeho odsouzení na sněmě Konstanském“, věděl jsem určitě, že byl Jan Hus příkladným čtenářem spisů Viklifových, a i jeho velikým obdivovatelem a ctitelem. Vždyť bránil 45 Viklifových vět netoliko v Praze, ale také v Konstanci. Věděl jsem také, že 30 jeho vět jsou vlastně majetkem Viklifovým, neboť zásady jeho v nich jsou patrny. Avšak až do té doby jsem nepoznal spisů jeho,

a tak jsem také nemohl porovnati dopodrobna M. Jana Viklifa s jeho žákem M. Janem Husem, ale tušil jsem, že k náležitému ocenění zásad Husových, řekněme jeho snah k obnově v Církvi Boží, jest nevyhnutelně zapotřebí znáti zásady a reformační snahy M. Jana Viklifa.

V Budějovicích, kdež jsem byl po 20 let professorem dogmatiky a fundamentální theologie, neměl jsem příležitosti ku poznání spisů Viklifových, tak že teprv až v Praze mi bylo dopřáno, poznati jich u značném množství.

Ke studiím spisů Jana Viklifa mne také lákala ta okolnosť, že jsem záhy poznal, že tak zvaní žáci Mistra Jana Husa, Čeští Bratří, a Táborové daleko více se vychýlili z náuky katolické, nežli M. Jan Hus sám. Jelikož však tito žáci Husovi, jako on sám, ku M. Janu Viklifovi téměř jako k evangeliu hleděli, uzrálo u mne přesvědčení, že i Bratří i Táborové své od Jana Husi se lišící učení aspoň u veliké míře z Viklifa vážili.

Viklif se narodil roku 1324 ve vsi Viklifu v hrabství Yorkském a studoval filosofii a theologii a práva v Oxfordě. Učitelem jeho byl Tomáš Brandvardine, jehož spisové nejsou bludu prosti. Za své mladosti byl v dobré pověsti, jako muž dobrých mravů a učenosti nemalé.

Nikdo, kdo spisy Viklifovy jen poněkud zná, nebude moci upříti jemu, že byl mužem učeným a smyslů neobyčejně bystrých. Protestanté ho také nade všecko velebí, a nade všecky vynášejí, kdož prý připravovali reformaci, rozumějme, německou. A k tomu mají všechnu příčinu, neboť jejich fundamentální zásady naproti autoritě církevní, papátu, naproti řádům křesťanským a katolickým článkům víry jsou vesměs již ve Viklifovi obsaženy. Praví o něm, že prý za věku jeho neporozuměli jemu, a zhusta prý zásady jeho mylně vykládali, a teprv později prý, když spisy jeho se začaly vydávati, a když se poznaly zásady jeho, vykázáno jemu místo, jako předchůdci reformace. Milton prý žalně pravil: „Kdyby byli jemu neodporovali tvrdošijně praelati, a jeho božskému a velezázračnému duchu se neprotivili; nikdy prý by se byli

nestali pověstnými Čechové Jan Hus a Jeroným, ba ani Lutr, ani Kalvin, a všecka sláva z reformy národů byla by Anglii zachována.*)

Právě však z této chvály protestantů vychází zároveň na jevo, že Viklif přednášel zásady revoluční naproti autoritě církevní a naproti jejím řádům, jakož i naproti víře katolické. Buddensieg jsa naplněn úctou k revolučním zásadám Viklifovým snažně žádal, aby prý den a rok jeho úmrtí (31. prosince 1384) byl v roce 1884 od Němců a Angličanů okázale slaven, aby se takto postavil germánskému duchu pomník, kterýž by byl nad mramor a ocel krásnější, a ne z kamene, ale ze živého slova víry evangelické. Viklif prý je hoden takového pomníku, ant vedl boj naproti církevní hierarchii, aby ji nahradil societou právní (?) a snažil se uskutečniti svobodu náboženského vědomí jednotlivců naproti dogmatismu církevnímu, a to prý jsou dva body reformatorského ducha jeho.

Proto tedy, že Viklif autoritu obojoval, proto je duchem velikým a mužem velezázračným. To je tedy ta pravá příčina, proč protestantský subjektivismus, který jinak jest nesnášelivý, Viklifa vyvyšuje, a to je také ta pravá příčina, proč se M. Jan Hus, až k neuvěření věrný žák Viklifův, tak velice velebí.

Kdyby byl Viklif tisíckráte učenější, nežli jak o něm vydávají svědectví hojné spisy jeho, Anglie protestantská byla by ho mlčením pominula; kdyby byl nechal na pokoji starobylou víru Anglie a její slavnou hierarchii katolickou, byla by jeho rukopisy v archivech a bibliotékách práchnivěti nechala, ale že autoritu církevní podrýval, ano ji, co na něm bylo, rušil a ničil, odtud ta velesláva! A kdyby byl M. Jan Hus vytříbil jazyk český nade všecky jazyky pozemské, kdyby byl zanechal nám spisy učeností nade všecky spisy pozemské proslulejší, byli by ho v dějinách literatury rovněž jako Tomáše Štítného jmenovali, ale

*) Buddensieg. Johann Viklif. Lateinische Streitschriften aus den Handschriften zum erstenmale. Leipzig. 1883.

toho by nebylo, aby ho do nebe vynášeli a jemu téměř náboženskou poctu vzdávali. Avšak ten jest rozdíl mezi protestantskou Anglií a mezi Čechy, že v Anglii velebí Viklifa pro vzpouru protestanté, kdežto v Čechách vynášejí Viklifa II., Jana Husa, pro tutéž vzpouru naproti autoritě u valné části *katoličtí* Čechové!

V Anglii překonával Viklifa učeností a hloubkou myšlenek Jan Duns-Scotus, avšak Anglie protestantská ho pomíjí mlčením, vždyť byl katolíkem, ale to činí Anglie protestantská, a podobně se děje u nás. Věhlasný Arnošt z Pardubic, jehož činy na zvelebení a slávu české vlasti překonávají do nesmírna snahu Husovu, kterouž vynakládal ku cti a slávě rodu českého; nectí a nevelebí se ani z daleka tou úctou jako Hus, vždyť byl katolíkem a to horlivým katolíkem! A zase překonával Arnošt z Pardubic Jana Husa učeností i důmyslem, avšak o spise jeho ku cti Rodičky Boží nečiní se téměř ani zmínky.

Praví se o Viklifovi, že byl netoliko mužem učeným, ale také mužem velice zbožným. Já ochotně přiznávám, že život ctnostný na odiv stavěl a tak zajisté činiti také musil, neboť bezohledně káral, což byl shledal na jiných lidech, zvláště na duchovních a ještě více na řeholnících vadného, ale že by byl býval skutečně a opravdově zbožný, toho neshledávám, neboť nebylo v něm základu opravdivého a zbožného života, a tímto základem jest pokora. O tom se může přesvědčiti každý soudný člověk, kdož by přečetl byť i jen jediný jeho polemický spis. Také bych nemohl domnělou zbožnosť Viklifovu srovnati s děsnou nenávistí, jakou hořel naproti veškerému duchovenstvu celého světa katolického, a zvláště naproti řeholím, jakož na svém místě ukážeme. Svůj boj naproti řeholím žebravým započal již v r. 1360; v dobu to, když byl již členem university Oxfordské.

Také není možno s pravou zbožností srovnati jisté události jeho života. Viklif zajisté hlásal, že jsou všichni duchovní k chudobě zavázáni, ale on sám přihlížel ku svému prospěchu velice velmi. Za svým prospěchem jda při-

vábil starého a stářím na mysli sesláblého biskupa Šimona Islepa na svou stranu a vetřel se za rektora jedné právě od téhož arcibiskupa zřízené kolleje v Oxfordě, a vyhostil mnichy z jejich míst v r. 1365. Avšak nový arcibiskup a napotomní kardinal Šimon Langham ho rok na to sesadil a povolal do uchvácené kolleje opět bývalého rektora a mnichy. Viklif však nepřestal na rozsudku arcibiskupově a odvolal se k papeži Urbanovi V., ale prohrál proces v r. 1370.

Okolnosť tato stala se seminarium odii, neboli příčinou nenávisti jeho i naproti mnichům i naproti papeži. Kdežto se Viklif od duchovenstva katolického odvracel, vyhledával náchylnosť u velmožů a u dvora královského, právě tak, jako se u nás s Janem Husem dělo. Za služby dvoru královskému učiněné stal se dvorním kaplanem. On totiž vší silou bránil nespravedlivý dekret parlamentu v máji roku 1366 učiněný, jímžto byl odmítnut poplatek lenní papežem žádaný a za 33 let dlužný, jejž vláda odváděti povinna byla. V r. 1372 stal se Viklif professorem na universitě v Oxfordě. Rok na to v r. 1373 byl Viklif jako oblíbenec vlády údem poselstva a vyjednával v Brüggách s plnomocníky Řehoře XI. Angličtí poslové měli totiž úlohu, urovnati zadávání beneficií ve smyslu vlády královské. Viklif počínal sobě ve vyjednávání velmi dovedně a obezřele, tak že obdržel od papeže dne 26. prosince dopis uznávající platné služby jeho, a i také stvrzení dvou beneficií. Viklif byl totiž v r. 1375 od dvora obdržel druhé beneficium bohatou faru Lutterworthskou, když se byl dříve královským kaplanem v r. 1370 stal. Patrně sobě této poslední milosti přál, tentýž rigoristický Viklif, kterýž záhy všecky dotace duchovenské z ďábla odvozoval, ač jinak na kazatelně a na kathedře kněží pro bohatství a jmění vůbec zle káral.

Nelze na jisto říci, kterou as dobou se pustil M. Jan Viklif do revoluce naproti papeži a naproti autoritě církevní vůbec; ale to jisto jest, že ti se klamou, kdož tvrdí, že Viklifovy revoluční běhy se začaly teprve po

roce 1378, zvláště, když Urban VI. svého odpůrce Klimenta klatbou stíhal, anebo dokonce až v r. 1381, když Viklif zuřivě napadal mnichy žebravé, jelikož se opovážili odpor činiti kacířskému jeho učení o velebné svátosti. Viklif zajisté sám jest toho svědkem, že se vzpoura jeho děla nepoměrně dříve. Důkaz na to máme zvláště v jeho traktátě de officio pastorali. Dotčený traktát jest jakási pastorálka upravená pro jeho přívržence, zvláště pro chudé kněze, jež vyslal po celé Anglii, aby jeho evangelium hlásali.

Prof. dr. Lechler, kterýž traktát tento tiskem vydal,*) tvrdí, že sice nelze na jisto udati, kdy byl tento spis Viklifem uveřejněn, ale to že je jisto, že nebyl sestaven za posledních dob života Viklifova. O tom svědčí ta okolnosť, že v traktátě není zmínky o přepodstatnění, jako se v každém téměř spise, jejž vydal od r. 1381, děje. Před rokem 1380 nebyl tedy traktát tento sepsán. Avšak v dotčeném spise není také nižádné zmínky o rozkolu, jenž se stal volbou Klimenta VII. v r. 1378, a proto byl vydán dotčený spis zajisté před rozkolem. Praví se dále, že začal Viklif hloubati o pravdách náboženských a otázkách církevních mezi r. 1366—1367, a tak lze říci, že traktát zmíněný nebyl napsán před r. 1366, ale také ne po roce 1378. Teď však jest r. 1366 právě tím rokem, v němž Viklif začal se vrhati na stranu dvora královského naproti papežské kurii, a proto dobře stanoviti lze, že již tou dobou měla vznik vzpoura jeho, tedy právě tou dobou, když začaly spory jeho s mnichy stran svrchu zmíněné kolleje. Že později byl chválen od papeže Řehoře XI. pro obratnosť ve věcech, jež byly mezi Římským dvorem a králem anglickým, nevadí pranic, že r. 1366 byl začátkem revoluční akce Viklifovy naproti Církvi i naproti katolickým článkům víry.

Avšak v dotčeném traktátě pastorálním shledáváme již celou řadu deviac Viklifových od katolické víry a vy-

*) Joannis de Viclif Tractatus de Officio pastorali. E codice Vindobonensi Lipsiae. 1863.

slovenou vzpouru naproti řádům katolickým. Čteme zajisté v něm, že úlohou pastorace jest, očistiti Církev ode všeho, což nemá základ v Písmě,*) zejména ode čtyř sekt, t. j. od sekty papežské, od papeže a jeho císařského duchovenstva, od mnichů, kanovníků, a od Bratří t. j. od mnichů žebravých; že mají žíti kněží v chudobě jako sv. apoštolé**) a to pouze z almužen,***) že farníci mohou odepříti desátků o své újmě kněžím, kteří by zadosť nečinili povinnostem svým,†) že dotace kněží odporují Zákonu Božímu, a zvláště že jest úlohou, hlásati, že Římský papež nemá té moci, dovoliti, aby sobě řehole přivtělovaly fary, že výroky jeho u věcech víry nejsou neklamny.††)

Již v těchto článcích jeví se zračitě odpor Viklifův naproti Církvi katolické a jejím řádům, neboť zavrhuje v nich papežství a všecko duchovenstvo katolické, všecky řehole, vládu papežovu i jeho úřad učitelský. Tou měrou nezdá se býti pravdou, že by byl teprv po r. 1378 byl začal svoji vzpouru naproti Církvi a jejím řádům. Ano, M. Jan Viklif byl nepoměrně dříve již odhodlán Církvi, papeži a praelatům odpor klásti, a k tomu účelu zjednal sobě pomahače. Shromáždil kolem sebe chudé kněze, a netoliko kněze ale i laiky, a jak se za pravdu má, tak zvané Lolardy, kteří nic jiného nebyli, leč jen jinak pojmenovaní Valdenští, neboť i ti hlásali, že jest chudoba kněžím přikázána, a že papeže nemá býti posloucháno, a že podléhá bludu ve věcech víry.

Těmto svým toulavým kazatelům dal M. Jan Viklif poslání a připojil pravidlo, podle něhož by jim bylo hlásati Viklifické evangelium. Viklif je poslal, jako Kristus Pán apoštoly své do celého světa, aspoň po celé Anglii. Toulaví ti kazatelé také skutečně se rozptýlili po Anglii

*) De Officio pastorali I., c. 1.
**) Tamtéž I., c. 2.
***) Tamtéž I., c. 4.
†) Tamtéž I., 8. a 17.
††) Tamtéž II., 5.

a kázali kdekoliv, aniž by byli sobě vyprosili na dotyčných biskupech potřebného poslání.

O těchto toulavých kazatelích mluví také Viklif ve zmíněném spise svém.*) Mniši žebraví prý je pronásledují. a to prý z ďábla jest. Činí prý tak jako údové ďáblovi. Praelati prý kazatelům jeho protivenství činí, poněvadž se ukazuje ze slova Božího, jak by měli žíti, a aby se neobjevilo, že opustili cesty Páně.

Žebraví mniši prý se obávají, aby nevyšlo na jevo, že nemají v Písmě žádného základu, a že by musili odstoupiti od způsobu svého kázati místo slova Božího báje. Oni prý očerňují ty kazatele, jako by hlásali bludy a kacířství, a roztrušují o nich, že jsou hlupci a surovci.

Za dob oněch vládl v Anglii Eduard III. Nemravný jeho syn Jan z Gentu, vévoda z Lankastru, chtěl zlomiti politickou moc duchovenstva, baže zároveň po církevních statcích. K tomuto účelu byl Jan Viklif jako pomahač vítán. Vždyť jeho zásady čelily přímo k povalení Římské Církve a ožebračení veškerého duchovenstva a k podrobení jeho pod moc světskou. Vůči revolučnímu řádění Viklifovu nemohli biskupové mlčeti. K naléhání biskupa Courtnaye byl Viklif dne 19. února 1377 před soud církevní pohnán. On se dostavil, ale v průvodu ozbrojenců, zejména vévody z Lancasteru a velkomaršála Percyho. Vévoda soud zmařil. Slaboch arcibiskup se uspokojil tím, že uložil oběma stranám mlčení.

To pohnulo odpůrce Viklifovy, zvláště mnichy žebravé, že se obrátili na papeže Řehoře XI., kterýž právě z Avignonu do Říma se přesídlil. Zároveň odeslali jemu 19 sebraných vět ze spisů Viklifových. Papež poznal nebezpečnosť**) Viklifových bludů a odeslal dne 22. května

*) Tamtéž. II., c. 4., 5.

**) Papež píše: „Nostris auribus est intimatum, Joannem Wicleff, rectorem ecclesiae de Luttervorth, Lincoln. dioecesis sacrae paginae professorem, utinam non magistrum errorum in illam ac detestabilem vecordiam erupisse, nonnullas propositiones ac conclusiones

1377 bully universitě Oxfordské, králi a arcibiskupům Londýnskému a Kanterburskému, a dal rozkaz, aby se Viklif během tří měsíců před sv. Stolici dostavil, poukázav zvláště v bullách k tomu, kterak jest učení Viklifovo i státu nebezpečno.

Právě, když bully do Anglie dospěly, zemřel dne 21. června 1377 Eduard III., a příznivec Viklifův, vévoda z Lankasteru, stal se vladařem na místě nedospělého krále Richarda II.

Začátkem roku 1378 byl Viklif k soudnímu výslechu do arcibiskupské kaple v Lambethu povolán, aby se zodpovídal starému primatovi Šimonovi z Ludbury. Avšak ihned při začátku výsledku vedrali se do kaple přivrženci Viklifovi, tak že vedení pře bylo zastaveno, a biskupové se spokojiti musili dvojsmyslným vyjádřením Viklifovým.*)

Viklif stál pod ochranou vladařovou, rozšiřoval se svými kazateli toulavými své bludy dále a zároveň se jal překládati bibli na jazyk anglický, beze vší znalosti jazyka řeckého a hebrejského v r. 1380.

Dne 27. března 1378 zemřel učený a zbožný papež Řehoř XI. Po něm byl zvolen Urban VI. a naproti němu jako vzdoropapež Klement VII. Tím se stalo pohoršlivé rozdvojení Církve Boží, ant někteří národové, ovšem vedením tehdejších diplomatických intrik se dali pod obepienci Urbana VI. a jiní pod poslušnost Klimenta VII. Nebylo také tak snadno a jasně seznati, který z papežů by byl papežem zákonnitým. Za našich dnů, jak za to mám, není pochybnosti, že byl Urban VI. papežem zákonitým a tak skutečným papežem a viditelnou hlavou bojující Církve jakož všichni jeho nástupci až do Řehoře XII.,

---

erroneas et falsas, ac pravitatem haereseos sapientes, quae statum totius Ecclesiae et etiam saecularem politiam subvertere et enervare nituntur. Datum Romae 11. Calendas Jun Pontificatus n. a. septimo. Papež velí, aby byl Viklif jat a arcibiskupovi Yorskému vydán, a během tří měsíců aby se do Říma dostavil.

*) Historia Angliae. Edit. Rixley. London 1863.

který se dobrovolně vysokého důstojenství svého vzdal, aby byl mír a pokoj sv. Církvi vrácen, a tím na jevo dal, že byl skutečně a v pravdě svrchovaným pastýřem oveček Páně. Avšak za tehdejší doby byla věc na vahách, tak že i sv. Vincenc Fererius se domníval, že by Klement VII. byl papežem zákonitým, a jeho nástupce Benedikt XIII. a nikoliv Urban VI. A právě ta nejistota byla semeništěm zmatků, velikých sporů a běd nevypravitelných. Za těchto těžkých dob a žalostného stavu Církve a pod záštitou vladařovou dařilo se konání Viklifovo a jeho kněží a kazatelů potulných. Viklif napadal netoliko autoritu papežovu a církevní, ale také jednotlivé články víry, jako zejména učení starobylé o přepodstatnění. Kancléř university oxfordské, Vilém Berton, zavrhl tento blud. Viklif však se odvolal, ale nikoliv k autoritě církevní, alebrž ku králi, ale bez úspěchu.

Mezitím vyvolalo bludné učení Viklifovo o právu majetkovém, o právu spravedlivých na všecky věci viditelné, a že jest duchovenstvu chudoba přikázána, vzpouru sedlákův a na konec selskou válku v r. 1381, v nížto měli účastenství i potulní kazatelé Viklifičtí netoliko slovem, ale také skutkem. Dva z potulných kazatelův, Jack Straw a John Bull, hlásali rovnosť a svobodu všeobecnou. Na základě těchto zásad komunistických, na základě svobody a rovnosti všech měli sedláci za to, že dlužno zásadám těmto nejenom učiti, ale je také buď po dobrém anebo po zlém v život uváděti. Sedláci zle řádili, loupili v hradech a v klášteřích, pustošili obce, města a hrady, a vraždili ty, kdož jim odporovali. Ano, vzpoura se tak rozmohla, že se zmocnili i Londýna a vnikli až k Toveru. Matka králova byla potupena a král sám sotva vyvázl životem. Vévoda z Lankasteru, příznivec Viklifův, musil prchnouti. Muž tento, vida toto ovoce Viklifovy reformy, obrátil prý se, bludů Viklifových nechránil více, ano propustil i svou souložnici, která ku straně Viklifově stála.

Udatný a bojovný biskup Spenser z Norwichu, na-

proti němuž se Viklif ve svých spisech zle sápe, povalil vzpouru tuto.

Vilém Courtney, kterýž se stal arcibiskupem v Canterbury po Šimonovi Sudburym, kterýž byl v selské vzpouře zavražděn, svolal dne 17. máje provincialní synodu do Londýna a pak dne 18. listopadu 1382 do Oxfordu. Obě synody tyto zavrhly 24 kusy sebrané ze spisů Viklifových, jednak jako bludné a jednak jako kacířské. Značnější přívrženci Viklifovi: Mikuláš Hereford, Filip Rapynkdon a Jan Arthon odvolali své bludy. Viklif byl z university vyloučen a odstěhoval se na faru Lutterworthskou. Zde také svoje úhlavní dílo: „Trialogus" ve dvou zbylých letech sepsal. Celá ta dvě léta byl churav, byv zachvácen mrtvicí. Dne 28. prosince 1384 obcoval ještě mši svaté, kterouž obětoval jeho přívrženec a kaplan Jan Purney. Při pozdvihování uchvátila ho opět mrtvice, on ztratil řeč, a všechnu vládu tělesnou. Tři dni na to dne 31. prosince 1384 zemřel, aniž by se byl smířil s Církví, o jejížto zničení vší silou pracoval.

Pravdu má zajisté Buddensieg, když praví: že nikdo před Viklifem s takovou energií nebojoval naproti papežství ani Grosseteste ani Armagh ani Arnold z Brescie ani Petrus Valdus ani Fraticelli. Také prý nikdo před ním nehájil oprávněnost národní ani Jan z Janduno ani Vilím Okkam ani Marsilius de Padua. Pravda jest, že byl Jan Viklif energický a fanatický nenávistník všeho, což s katolickou Církví souviselo, on nenáviděl všech katolických řádů a ústavů, zamítal akademie i universitní řády, zamítal řehole, papežství, všecko katolické duchochovenstvo, a jakož viděti budeme, původ všeho toho z ďábla odvozoval. Pravda jest, že stavěl do popředí práva králů a velmožů, a možno-li tak říci, i národy, ale tou příčinou, že měli býti králové a knížata Viklifickými nástroji ku povalení papatu, k ujařmení Církve, a možno-li ku zničení jejímu.

Ač se M. Jan Viklif od protestantů pro svou vzpouru naproti autoritě církevní velice velebí, ano i tou příčinou

nade všecky odpůrce katolické víry a Církve vynáší; přece sami přiznávají, že nebyl ve všech těch odchylkách, jimiž vybočil z katolické víry, samostatný. Jednak vál na něho příznivý vítr z předchozích odporů Filipa Krásného a Ludvíka Bavora naproti papeži a z nehodných kněží, kteří zhanobili jméno své stojíce na straně těch, kdož Církev znásilňovali. Nad to měl předchůdce, jichž se také dovolává, tak že mu nebylo potřebí leč jen v šlepěje jejich vstoupiti, a v začatém díle dále pokračovati. Byliť jsou to mužové: Richard Fitz Ralf, jenž byl v r. 1333 kancléřem království, a v r. 1377 arcibiskupem v Armaghu, jejž Viklif často cituje pode jménem Armacanus, Sct. Amour a Grosseteste. Vilím Sct. Amour vydal spis v r. 1255 „De periculis novissimorum temporum“, a toho jmenuje Tomáš Valden „magistrum et paedagogum Viclifi“. Předchůdcem Viklifovým byl také Vilím Occam, jenž se narodil v Anglii ve vsi Occam. On se stal Františkánem v Oxfordě a byl v Paříži žákem Jana Duns-Scota a jest vlastním zakladatelem Nominalismu. Ve při Filipa Krásného s Bonifaciem VIII. stál ku straně Filipově, a pak ku straně Fraticellův, a činil vzdory výrokům papeže Jana XXII. Vydal také proti němu „Defensorium“, kteréž jest plno invektiv naproti papeži a naproti praelatům. Když byl pohnán k soudu, utekl se pod ochranu Ludvíka Bavorského, řka k němu: „Ochraňuj mne mečem, a já budu tebe chrániti pérem!“ On zemřel v Mnichově r. 1347. Occam shledával v císaři dědice absolutní moci římských Caesarův, upíral, že by byl papež anebo koncil neomylný, lid že prý má právo rozhodovati v poslední instanci, ani sv. Petr že nebyl viditelnou hlavou Církve, a ovšem také ne papež, ano, že možno stanoviti více na sobě neodvislých papežů, že může císař papeže sesaditi, a že Církev nemá nižádného práva trestního, leč jen od císařů.

V Occamovi mohl Viklif sebrati značnou sumu deviac, ale ještě více mu mohli býti k ruce Marsilius z Padovy a Jan Giandone. Oba napsali vespolně knihu, jížto dali

jméno: „Defensor Pacis“, troufajíce sobě zjednati mír mezi duchovní a světskou mocí podrobením moci duchovní pod světskou. Věty v ní obsaženy jsou: 1. Moc zákonodárná a soudní spočívá v lidu a v obci, kterouž repraesentuje císař. 2. Z obce přešla později moc na duchovenstvo, avšak rozdílové v něm jsou pouhými vynálezky lidskými, anť prý byli sobě biskupové a kněží na počátku rovni. 3. Moc hierarchická jest odvolatelna. 4. Sv. Petr neměl větší moci nežli druzí apoštolové, Kristus Pán prý neustanovil viditelné hlavy Církve, ba není prý ani dokázáno, že sv. Petr v Římě byl. 5. Římský biskup obdržel primát autoritou svrchovaného zákonodárce, to jest sborem všech věřících a císařem, a ten primát se prý zakládá pouze v právu svolati ékumenický sbor. 6. Dekrety papežovy nejsou pro nikoho závazny. 7. Papež nemá práva na císaři žádati přísahy, císař však může papeže sesaditi. 8. Ani papež ani církev nemá trestné moci, leč by byla císařem udělena. 9. Všecko zboží časné podléhá císaři, kterýž je urvati může na sebe, jakož i Kristus Pán dával daň císaři. 10. Všichni kněží: ať papež, ať arcibiskupové anebo prostí duchovní mají stejnou autoritu a pravomoc. Jakož viděti budeme, jsou bludy v nich obsažené téměř všechny ve Viklifovi.

Viklif nečiní nikdež zmínky, že by byl také čerpal z pokladu učení Bratří Valdenských, ale shledáváme v něm mnohé stopy, že nauky Valdenské nebyly jemu neznámy. Jeho praedestianismus však jest majetkem starých praedestinatianů.

Avšak dlužno zde ještě podotknouti, že jeden z úhlavních zdrojů, odkud se deviace Viklifovy prýštily, byla jeho filosofická soustava a její upotřebení při spekulativním rozboru článků víry.

Každému historie poněkud znalému jest známo, že panovaly v středověku prudké spory stran objektivní reality universalií mezi Nominalisty a Realisty.

Nominalismus upíral, že by universalie měly pro sebe objektivní realitu, ale že jsou universalie čili všeobecné

pojmy nebo idee pouhé, a vystoupil v dvojí formě, jako výstřední Nominalismus a jako Conceptualismus, avšak v obojí své formě nemá pravdy do sebe a přechází důsledně v Empirismus.

Protivou Nominalismu jest Realismus, a tou přijímá objektivní realitu universitní.

I Realismus se roztřiďuje do dvou forem: do Realismu výstředního a Realismu umírněného. Realismus výstřední vystupuje opět ve dvojí formě, v Platonově a Novoplatoniků. Ve formě Platonově mají universalie (idee) svoji zvláštní říši, kteráž se věčně liší od říše věcí vidomých. Tyto mají účastenství v ideích jen potud, pokud se v nich tyto zrcadlí. Ve formě Novoplatoniků zní Realismus v ten smysl, že jsou idee ve své všeobecnosti věcem vtomny, a učí: že věci (jedinci, individua) nejsou nic jiného, leč jen formy přechodní, v nichžto se zjevuje „Universale", kteréž má jedině realitu pro sebe. Tato theorie se vyjadřuje takto: „Pojem všeobecný jest v každém jedinci celý, a jedinci se od sebe rozlišují pouze případky, v nichž se jeví všeobecná podstata.

Výstřední Realismus ve formě Platonově vede důsledně k logickému idealismu, a to má také místo stran Novoplatonismu. Neboť, jestliže by τὸ Universale bylo „Esse" jedinců, tak že by byli jedinci věčně jedno a totéž, a případky se pouze rozlišovaly, pak nelze jinak leč důsledně zakončiti logickým idealismem.

Nominalismus připouští tedy pouze byt individuelní a zapírá τὸ Esse universale: výstředný Realismus však připouští τὸ Universale, ale zamítá samobytnosť individuelní.

Postrádá tedy pravdy i Nominalismus i výstřední Realismus, a pravda se nalézá v mírném Realismu. Mírný realismus učí, že obsah pojmů všeobecných jest objektivně ve všech jedincích obsažen, forma však všeobecnosti že jest pouze v rozumu.

K tomuto mírnému Realismu se hlásil již Aristoteles,

sv. Tomáš Aquinas a po něm čelnější scholastikové až na Skotisty. *)

Viklif však stál ku výstřednímu Realismu, upotřebil jeho zásad k theologii, kosmologii, anthropologii a christologii a dovolil sobě na základě těchto svých filosofických zásad rozumovati o dotyčných článcích víry. Jakých deviac se tou cestou dočinil, bude na svém místě vylíčeno. Avšak i zde nebyl Viklif samostatný.

Takových trhlin v starobylém učení křesťanském, jaké učinil M. Jan Viklif, neučinil M. Jan Hus, osudy však jejich života byly sobě nápadně podobny. Oba byli mužové z lidu, Viklif pocházel ze vsi, Hus ze skrovné obce, oba se stali professory, Viklif na Oxfordské, Hus na universitě Pražské. Oba sobě oblíbili po svém způsobu pracovati na obnově mravů, oba však se k tomu snažili na úkor článků víry, oba se pídili jako mužové z lidu po popularitě a přednášeli učení takové, jež lahodilo lidu, ale jej také proti duchovenstvu štvalo; oba lahodili velmožům tohoto světa a dávali jim zboží duchovenské v plen, oba byli dvorními kaplany a u dvora oblíbenými; oběma dalo udělování odpustků za příčinou křižových válek příležitosť bouřiti naproti odpustkům a naproti papeži, oba byli před soudy církevní poháněni, a oba k dostavení se před papežský soud obesláni, avšak ani Hus ani Viklif se nepodrobil rozkazu papežovu. Oba i Viklif i Hus slovy urážlivými naproti tomuto pohonění protestovali. Viklif zejména napsal naproti papeži prudký spis: „De citationibus frivolis". Ze spisův obou byly jisté kusy sebrány a zavrženy, a konečně setrvali oba v odporu svém až do konce.

Spisy Viklifovy, na jejichž základě jsem sestavil soustavu učení jeho, jsou tyto:

*) Theol. S. s. Thomas I. qu. 85. art. 2. Zigliara S. phil. II. 440 seq. Stoekl. Filosofie IV., 435. Geschichte der Filosofie. 524. Filosofie Pospíšilova. Pag. 192. seq. Hergenröther. Kirchengeschichte II., 505 seq.

1. Trialogus Viklifem sepsaný v r. 1384 a vydaný tiskem v Londýně 1867.

2. Tractatus de officio pastorali, vydaný tiskem v Londýně v r. 1863. Napsán byl mezi r. 1366 a 1378.

3. De potestate papae. Přepis v Museu království českého.

4. Joannis Wicliffe Summae in Theologiam tractatus III. Tractatus de civili Dominio liber I. vydán v Londýně v r. 1885.

5. Dialogus sive speculum Ecclesiae militantis. Vydán v Londýně r. 1886.

6. Tractatus de Ecclesia. Londýn. 1886.

7. De Officio Regis. Londýn. 1887.

8. Tractatus de Compositione hominis. Londýn. 1884.

9. Joannis Wicliffe Tractatus de Benedicta Incarnatione. Londýn. 1886.

Další spisy, jež jsem položil za základ své monografie o nauce Viklifově, jsou jeho polemiky naproti mnichům, a zvláště naproti papežské Stolici. Vydal je Buddensieg v Lipsku r. 1883. Jsou pak tyto:

10. De Fundatione Fratrum.
11. De Ordinatione Fratrum.
12. De Nova praevaricatione Mendatorum.
13. De triplici Vinculo amoris.
14. De septem donis Spiritus sancti.
15. De quatuor sectis novellis.
16. Purgatorium sectae Christi.
17. De Novis Ordinibus.
18. De Oratione et Ecclesiae Purgatione.
19. De Diabolo et membris ejus.
20. De Detectione perfidiarum Antichristi.
21. De Solutione Satanae.
22. De mendaciis Fratrum.
23. Descriptio Fratris.
24. De Daemonio meridano.
25. De duobus generibus haereticorum.
26. De Religionibus vanis Monachorum.

27. De perfectione Statuum.
28. De Religione privata I.
29. De Religione privata II.
30. De citationibus frivolis.
31. De Dissensiono paparum.
32. Cruciata.
33. De Christo et ejus adversario Antichristo.
34. De Contrarietate duorum dominorum.
35. Quatuor Imprecationes.

Vydavatelé dotyčných knih Viklifových opatřili je také přiměřenými poznámkami kritickými stran jejich přesnoty a stran času, kdy byly Viklifem sepsány. K těm poznámkám kritickým odkazuji ty laskavé čtenáře, kteří by hlubší známosti v tomto směru sobě žádali.

Až dotud nejsou ještě všecky spisy Viklifovy tiskem vydány. Mnoho jich práchniví ještě v bibliothekách i latinských i anglických. Avšak svrchu vypočtené spisy dostačují úplně ku dokonalému poznání zásad Viklifových i jeho učení.

Snažil jsem se nauku Viklifovu tak podati, jak byla jím hlásána, a důkazem toho jsou citáty buď doslovné, nebo aspoň ukazatelé, kde se dotčená doktrina zřejmě nalézá, o níž se šířím. Viklif se líčí v mém spise, jaký byl a jak učil.

V líčení nauky Viklifovy nemám, pokud jest mi známo, předchůdce nižádného. Skrovné úryvky se ovšem nalézají v četných autorech, ale podrobné a tak obsažné vylíčení nemá nová literatura nižádná. Mohl bych tedy právem přestati na pramenech svrchu zmíněných, neboť jest spis můj úplně samostatný a původní. Přes to činím zmínku o některých spisech sem slušících.

Dr. Jan Loserth vydal roku 1884 spis: „Hus und Wiclif zur Genesis der Husitischen Lehre“, avšak kniha tato podává pouze učení Viklifovo, pokud bylo ono přijato od M. Jana Husi, se zjevnou tendencí, že v Husovi téměř nic samostatného nebylo, nikoliv celotného učení Viklifova.

Podobně vydal Dr. Lechler obsažnou knihu: „Johann von Wiclif und die Vorgeschichte der Refomation“, i tam se nalézá krátký nástin učení Viklifa, avšak nikoliv bez vady.

O Viklifovi před jinými psali: „Jäger“ — John Wiclif und seine Bedeutung für die Reformation. Halle. 1854. — Böhringer: „Die Kirche Christi und ihre Zeugen.“ Band 2. Stuttgart 1878. Buddensieg: „Wiclif und seine Zeit.“ Gotha. 1885. Wiegand: „De Ecclesiae notione, quid docuit.“ Wiklif. Leipzig. 1891. Chapman: „The life of John Wicklef.“ London 1885. Watkinson: „Wicklef.“ London 1884. Mathew: „John Wicklef.“ London 1884. Wilson: „Wicklef patriot and reformer.“

Soustavu učení Viklifova podávám v tomto pořádku:

Kapitola I. Učení V. o pramenech pravd rozumových a náboženských.

Kapitola II. Učení Viklifovo o Církvi a o naukách s tímto učením souvislých.

Kapitola III. Učení Viklifovo o řeholích.

Kapitola IV. Politické náhledy Viklifovy o formě vlády občanské a učení jeho o poměru Církve ku státu.

Kapitola V. O sociálních bludech Viklifových.

Kapitola VI. Reformace podle vzoru Viklifova.

Kapitola VII. Kosmologie Viklifova.

Kapitola VIII. Angelologie a daemonologie Viklifova.

Kapitola IX. Anthropologie Viklifova.

Kapitola X. Učení V. o Vykupiteli a vykoupení.

Kapitola XI. Učení V. o Milosti Boží.

Kapitola XII. Učení V. o Svátostech.

Kapitola XIII. Eschatologie Viklifova.

KAPITOLA I.

O pramenech pravd rozumových a náboženských.

Viklif rozeznává v souhlase s katolickou věrou dvojí pramen, z něhož lze pravdy náboženské čerpati, rozum a zjevení Boží. Ano, on způsobem jadrným odmítá, kdož by tvrdili, že by světlo víry odporovalo světlu rozumu, a tím viní ze lži Martina Lutra a jeho pravověrné přívržence, že by rozum lidský o sobě odporoval pravdám zjeveným, a odpuzuje tou měrou od sebe netoliko německého reformatora Lutra, ale také rationalisty, deisty a liberály všech odstínů, kteří tvrdošijně a houževnatě jistí, že víra o sobě odporuje vědě a věda víře, a odtud nechtějí míti, aby byla theologie vědou, kdežto středověk a jeho velikáni vědy netoliko že jmenují theologii vědou, ale i královnou věd, a že jsou tyto theologii jako vrcholu věd službou zavázány.

Viklif dí, že mnozí tak daleko v bláznovství pokročili, že tvrdí, jakoby světlo víry odporovalo světlu přirozenému, tak že by bylo nezbytno u světle víry tomu věřiti, což se zdá býti nemožné ve světle přirozeném, a navzájem. Pravda prý jinak zní, že totiž taková slepota není světlem přirozeným, ale temností, jelikož sobě tato světla neodporují. „Ad tantum infatuantur aliqui, errantes in ista materia, quod ponunt lumen fidei contrarium lumini naturali sic, quod apparens impossibile in lumine naturali sit necessario credendum in lumine fidei et contra. Veritas

autem est, quod talis coecitas non est lumen naturale sed tenebra; quia *non sunt talia lumina repugnantia.* *)

Avšak, ač se tuto Viklif zcela snáší s katolickou naukou, jest jí jiným směrem na odpor, a to stran poznávání pravd rozumových v oboru filosofickém, i stran zdroje křesťanského náboženství.

§ 1.

Nauka Viklifova stran rozumového poznávání pravd vůbec. Odchylka jeho od filosofie křesťanské.

Viklif se liší stran rozumového poznávání věcí od andělského učitele, sv. Tomáše, a tím od rozhodné většiny filosofů scholastiků, a příčina toho leží ve výstředném novoplatonickém realismu jeho.

Sv. Tomáš a jeho schola učí totiž, že poznati předmět nějaký jest tolik, jako pojati jej rozumem, čili mohoucností poznávací. Všecko rozumem pojaté, dí světec, pokud jest pojaté, musí se nalézati v tom, kdož poznává; neboť „rozuměti“ znamená tolik, jako uchopiti rozumem to, což se poznává. „Omne intellectum, in quantum intellectum oportet esse in intelligente; significat enim ipsum intelligere apprehensionem ejus, quod intelligitur, per intellectum.“ **)

Má-li tedy býti předmět poznán, musí vejíti ve spojení s mohoucností poznávací. Spojení toto se děje podle rozdílných předmětů poznatelných na způsob dvojí. Jde-li o poznání věci, kteráž se pro nehmotnosť bezprostředně spojiti může s rozumem, poznává ji rozum stávaje se jako věcí samou bezprostředně. Nemůže-li však předmět, jsa hmotný, bezprostředně s rozumem býti spojen a proto také přímo poznán býti, děje se poznávání v duši naší obdobou jeho. Tato obdoba čili obraz předmětu se vtiskuje mohoucnosti poznávací, a sluje a slula v středo-

*) Trial. L. I., 6.
**) S. Contra Gent. L. IV. 11.

věku „species impressa“, údoba duši vtištěná (obraz, vid). Rozum sám, jemuž se obraz předmětu vtiskuje, jest v mohoucnosti k uskutečnému poznání, in potentia quoad actum suum, a sluje ohlodně budoucího konu svého „Intellectus possibilis“. Avšak maje rozum vtištěnou v sobě obdobu čili obraz a představu věci hmotné, netrvá býti navždy „intellectus possibilis“, aniž obdoba jemu vštípená „species impressa“, neboť on sám obdobu tu přijímá, a ihned jest „agens“, když obdobu tu přijímá, aby sobě učinil pojem a jej vyjádřil a naznačil, a ten pojem slul „species expressa“, neboli věc rozumově poznaná a pojatá.

Tento způsob rozumového poznávání věcí vyznávala vesměs filosofie a theologie scholastiků.

Avšak Viklif stoje ku výstřednému realismu vykládal sobě jinak rozumové poznávání věcí se strany člověka. On nechtěl míti, že by náš rozum poznával věci hmotné odezíraje od jednotliveckých znaků jedinců a tak sobě činil pojem, alebrž tvrdil, že není možno, abychom předmět rozumově pojali, leč bychom poznali toho, podlo čehož jest věc umětelna čili poznatelna, to jest bez jistého poznání Boha samého, dokládá však „saltem in abscondito“, jako bychom řekli bez jistého aspoň temného nazírání na Boha.

Viklif tvrdí takto na základě svého Novoplatonismu a přidává, že rozumové poznávání se takto a nejinak děje, člověk prý poznává jako v skrytě, ač toho slovem nevyjadřuje, ale toho spíše zapírá. Nikdo prý rozumově nepoznává nějakého tvora, leč by poznal dříve bytnosť (byť) o sobě vůbec, a tak prý také nepoznává nějakého tvora, leč by poznal umětelnosť a poznatelnosť jeho trpnou, a ta prý jest v rozumu Božím nebo ve Slovu jeho „Pravda věčná“. „Hoc autem cognoscit homo abscondite, quia sicut nemo intelligit aliquam creaturam, nisi ens in communi intelligat, sic non intelligit aliquam creaturam nisi ejus intelligibilitatem et intellectionem passivam intelligat, et illa est in intellectu vel Verbo divino.“ *)

*) Trial. I. Cap. 8.

Není tedy toho podle nauky Viklifovy, aby rozum lidský mohl míti pojem o věcech, čili aby je rozumově poznával, leč by dříve aspoň temně anebo skrytě na Boha patřil.

Toto poznávání Boha a v něm stvořených věcí jest podle Viklifa svým způsobem názorné, bezprostředné, neboť Viklif srovnává při této příležitosti poznávání Svatých v nebi s poznáváním člověka ku věčnosti putujícího. Svatí prý vidí v Slově (Synu Božím) pravdy takového druhu, neboť jsou pravdy tyto (idee) v Trojici svaté a jistou zvláštností ve Slově. „Et ideo dicitur," připojuje Viklif, „quod Beati vident in Verbo ejusmodi veritates, verum in tota Trinitate sunt ejusmodi veritates, secundum quandam tamen specialitatem in Verbo." *)

To jest arci učení Novoplatonismu a výstředného Realismu, ale nikoliv učením ohromné většiny theologů a filosofů naproti filosofii Novoplatonické. Sv. Tomáš je zavrhl 100 let dříve, nežli je Viklif hlásal.**) Zejména učí světec tento: že praví někteří, že by rozum lidský v tomto již životě prve poznával Boha, kterýž jest prvá Pravda, a skrze Boha že se prý všecky jiné věci poznávají. Takové však mínění, jak připojuje sv. Tomáš, jest křivé; poněvadž jest bezprostředné poznávání podstaty Boží odměnou nebeskou. A tak by se musilo také přijati, že je každý člověk blahoslavený, bylo-li by pravdou, což ti někteří praví; a nad to, když bychom poznávali v Bohu pravdy, šlo by zároveň, *že nikdo se neklamává v poznání věcí,* což jest zajisté křivé.***)

Filosofické náhledy Viklifovy o rozumovém poznávání věcí byly tedy již před Viklifem zamítány, a i také za Viklifa, a doznaly svého odsouzení v zavrženém Ontologismu dekretem sv. Inquisice ze dne 18. září 1861.

*) Trial. I. Cap. 8.
**) S. I. q. 88, art. 3.
***) S. Thomas in Boetium de Trinitate. Art. III.

§ 2.

Viklifova nauka o síle rozumu lidského ku poznávání pravd náboženských.

Podle toho, jak líčí Viklif způsob poznávání všeobecných pojmů neboli universalií, že je totiž rozum lidský v podstatě Boží vidí, bylo by lze souditi, že jest rozum v poznávání pravd vůbec, a náboženských zvlášť, neklamný. Avšak při Viklifovi té důslednosti není, neboť on zcela zřejmě tvrdí, a to opět proti vší pravdě, že rozum lidský podle pravděpodobnosti jinak nepoznává, leč jen *s bludem a zmateně*. „*Homo nihil intelligit, nisi errabiliter et confuse.**) Takovou naukou by ovšem prchla před námi všechna jistota poznatků našich, anť bychom na jisto nemohli ani o věcech tvrditi, že takové skutečně jsou, jak se nám ukazují, ano, ani o sobě, ani o světě nemohli bychom nic jistého říci, a to arci jest cesta k plnému skepticismu.

Avšak Viklif nezůstává v tomto svém filosofickém názoru, alebrž předpokládá jistotu poznatků věcí vidomých, neboť on určitě učí, že rozum lidský může dokázati jsoucnosť Boží, i bytnosť a vlastnosti jeho. K tomu účelu užívá především důkazu ontologického podle formy, jíž užíval sv. Anselm. „Deus est, quidquid melius est esse, quam non esse, et conceditur, quod Deus solum est illud, quod melius est esse, quam non esse.“ **)

Viklif klade důkaz tento do popředí, neboť odpovídá nejlépe jeho Realismu. V tom byl Viklif však odporen sv. Tomáši Aquinskému a scholastickým filosofům a theologům vůbec, neboť ti zamítali důkaz tento jako nevhodný, existenci Boží předpokládající, ale nikoliv nedokazující.

I jiných důkazův užívá Viklif, aby existenci Boží dokázal, a vlastnosti Boží, jako že jest Bůh vševědoucí, všemocný, nehmotný, rozumný, spravedlivý atd.

*) Trial. I, 10.
**) Trial. I., cap. I.

Avšak Viklif jde ještě dále, a vynášeje sílu rozumu lidského opouští hranice pravdy a tvrdí, *že prý může rozum lidský o své síle poznati a dokázati tajemství Boží*, zejména tajemství všech tajemství, nejsvětější Trojici. K tomu účelu se dokládá filosofů, zvláště Platona, kteří prý přirozeným světlem rozumu poznali, že jest Bůh v Trojici jeden; ač ovšem klamně, a činí v poznávání Trojice nejsvětější jen ten rozdíl, že poznávání filosofů se nedělo se zásluhou, kdežto prý jest poznávání toto světlem víry záslužné. Dá prý se vyvoditi: že jest Bůh čirý kon, nekonečně poznávající, a tak prý jest jisto, že má mohoucnosť, aby sebe poznal a jiné bytosti, a tato mohoucnosť sluje „Otec". A v té míře, jako sebe poznávati může, tak se také nezbytně poznává, a to poznání sluje „Syn". A jakož není možná, aby se Bůh nepoznal tak, jak poznán býti může, tak také nelze, aby takto poznav sebe, neodpočinul v sobě, a toto odpočinutí jest prý Duch svatý. A tyto tři osoby naprostou nezbytností souvěčné jsou sobě rovny řádem od sebe vycházejíce, neboť jest řádem a původem Otec prvější nežli Syn, a Otec a Syn prvější Ducha svatého. »Deum esse trinum, potuerunt philosophi ut Plato cum caeteris cognoscere lumine naturali, verum tamen, ut idem meritorie cognoscant, requiritur lumen fidei formante gratia. Quare cum sit deducibile, quod Deus sit actus purus, infinitissime intellectivus, certum est, quod habet potentiam ad se et ad alia cognoscendum, et illa potentia (!) dicitur Deus Pater. Et quantum potest se ipsum cognoscere, tantum necessario cognoscit, et illa notitia (!) dicitur Dei Filius. Et sicut non potest esse, quod sic posset se ipsum cognoscere, nisi cognoscat actualiter, quantum potest, sic non potest esse, quod sic actualiter se cognoscat, nisi in se ipso finaliter quietetur et illa quietatio (!) est Spiritus sanctus. Et illae tres personae absolute necessario sunt aeternae, coaequales et ordinate procedentes, Pater enim est prior origine quam Filius, et Pater et Filius sunt prius Spiritu sancto origine. *)

*) Trial. L. I. cap. 6.

Jinde se snaží Viklif k důkazu o nejsvětější Trojici na základě učení o duši lidské, jak se domnívá, podle sv. Augustina, začínaje s bludem: že je duše lidská trojí: totiž paměť, rozum a vůle, a tak prý musí býti ten, jenž ji stvořil, trojí. Aniž prý rozumí sv. Augustin touto trojicí lidské duše tři mohoucnosti pouze, které by byly pouze případkem sobě vtomny, ale tři věci, z kterých každá je podstatně a bytně duše sama, tak jako jest při Osobách Božských. Jemu prý, Viklifovi, se nedostává autority, podle níž by ty tři věci byly osobami, jako jsou tři věci v Bohu Osoby. „Anima intellectiva est trina, scilicet: memoria, ratio et voluntas, ergo Deus ipsam creans est trinus... Nec intelligit s. Augustinus per illam Trinitatem animae tres potentias, quae accidentaliter sibi insunt, sed tres res quarum quaelibet est essentialiter ipsa anima, ut est de personis divinis. Non tamen adest mihi autoritas, per quam illae tres res sunt personae, sicut tres res in Deo sunt personae.“ *)

Kdyby byl Viklif tyto svoje dedukce přečetl poněkud důkladněji, byl by byl snadno vedle svého ostrovtipu pochopil, že jeho rozumování nižádnou měrou nedokazuje existenci nejsvětější Trojice. Nebo dejmo tomu, že by se byl sdělil se svými rozumy člověku nekřesťanu aneho nějakému nevěrci, zajisté, že by na základě jeho spekulativní methody jich nepřesvědčil, že jest Bůh v Trojici jeden, a snad by byl dal sv. Tomáši Aquinskému za pravdu, že takovýmto způsobem nemá býti s tajemstvím víry zápoleno, a zvláště ne s tajemstvím Trojice nejsvětější. Sv. Tomáš takto dí: „Kdo se snaží přirozeným rozumem dokázati nejsvětější Trojici, poškozuje víru se dvou stran. Předně směrem ku její důstojnosti, neboť jejím předmětem jsou věci neviditelné, které rozum přesahují, odkudž dí apoštol, že jest víra podstata a důvod věcí neviditelných (Žid. 11, 1.), a zase: Moudrosť pak mluvíme mezi dokonalými, ale ne moudrosť tohoto světa, ale mluvíme mou-

*) Trial. lib. I. cap. 7.

drosť Boží v tajemství, kteráž jest skryta (I. Kor. 2, 6). Za druhé poškozuje víru ohledně přivábení jiných, aby věřili. Neboť, když přivodí k důkazu o pravdivosti víry takové důvody, jež nemají síly naprosto přesvědčující (quae non sunt cogentes), činí víru samu před tváří nevěrců směšnou. Neboť ti pak mají za to, že spoléháme u své víře na důvodech takových. *)

Kdyby byl Viklif tolik pokory měl a přihlížel více ku sv. Tomáši, jehož spisy, jak se zdá, znal, byl by se byl přesvědčil, že je potřeba tajemství Boží věrou přijati, je neklamně za pravá míti, a pak teprv podle bystrosti rozumu je objasňovati a naproti nevěřícím a jejich odporům hájiti. Kdyby byl přihlížel k sv. Tomáši, byl by byl se také naučil, že možno bez úrazu tajemství Božích o nich do hloubky rozumovati, jakož tentýž světec činí netoliko ve své theologické Summě, ale zvláště ve své Summě contra gentiles. **) Zde se mohl Viklif naučiti té hloubce myšlének, jež ve sv. Tomáši obdivujeme, jeho ryzému, čistému slohu, a správné latině.

Jako Mistr na universitě Oxfordské měl také Viklif věděti, že rozumářské zápolení s tajemstvími víry, jakého on se dočinil, bylo již 100 let před ním jako bludné považováno a konečně v Raymundovi Lullovi zavrženo. Věta zavržená sem hledící zní: „Omnes articuli fidei et Ecclesiae sacramenta ac potestas papae possunt probari et probantur per rationes necessarias, demonstrativas evidentes. ***)

Avšak dlužno tuto dáti pravdě svědectví, že činí M. Jan Viklif mezi rozumem a rozumem rozdíl. On tvrdí totiž, že mnohý poznává pravdy náboženské světlem rozumu, druhý však světlem víry, a tak prý jsou rozdílné stupně v rozdílných lidech, od nichž nestejným způsobem články víry se poznávají. †)

*) S. I. q. 32. art. 1.

**) L. Contra Gen. IV., 11.

***) Denzinger. Enchiridion Symb. Str. 185.

†) Trial. I. 6.

§ 3.

Viklifovo učení o Písmě svatém, jako o jediném prameni náboženství křesťanského. Tradice Boží.

Jakož svrchu pověděno bylo, učí Viklif, že rozum lidský má tolik síly do sebe, že dovede poznati i tajemství nejsv. Trojice, a na důkaz uvádí Platona a jiné mudrce. Viklif ovšem nesrovnává náhledů Platonových s učením katolickým o nejsv. Trojici, neboť, kdyby byl poněkud hlouběji pátral, byl by shledal, že trojice Platonova se podstatně liší od učení katolického. Ale i kdyby byl Plato přednášel plně a dokonale učení katolické, nešlo by z toho nijakž, že rozum Platonův byl vynálezcem nauky o Trojici nejsvětější. Svatí Otcové naši a theologové naši učí nás, že učení o Trojici nejsv. bylo Adamovi v ráji a sv. patriarchům zjeveno. I ve sv. Písmě St. Z. jsou známky tajemství tohoto. Pravda jest, že učení o Trojici netoliko Řekům, ale také Indům, Egypťanům, Číňanům a jiným národům bylo známo z tradice Otců, ale nikoliv u světle víry, ale zatemněné a bájemi obklopené. Známosť o Trojici sv. nevycházela tedy ze spekulativního badání, ale ze zjevení.

Jestliže však tvrdil Viklif, že rozum dovede poznati učení o nejsv. Trojici, pak měl podle důslednosti také učiti: že vedle Písma sv. jest také rozum pramenem nadpřirozených náboženských pravd. Než Viklif učí určitě, že jest Písmo sv. jediným a výlučným pramenem křesťanského náboženství. Zákon Boží, Písmo sv. že jest samo o sobě dostatečno ku správě Církve Boží v ohledu náboženském i socialním, ale také ku správě society občanské, a tak nezbývá, leč říci, že by rozum byl jistou měrou také pramenem nadpřirozených pravd.

Především učí Viklif, že mají všechny knihy Starého i Nového Zákona stejnou závažnosť. K tomu cíli se dovolává autority Pána Ježíše, jenž cituje buď všeobecně anebo podrobně knihy St. Z., a proto prý jest Písmo se všech stran pravdivé. „Patet, quod scriptura sacra sit

verissima secundum quamlibet ejus partem, quia si sit scriptura sacra, tunc habet pro sensu sententiam Jesu Christi. Unde ex isto fonte tota scriptura Legis Veteris capit autoritatem et reverentiam, cum Christus in communi vel particulari allegat omnes libros Legis Veteris, quos oportet catholicos acceptare, et ita paris autoritatis sunt omnes codices Novae Legis et Veteris Legis.“ *)

Viklif tak přísně a rigorosně zastírá Božskou pravdu a pravdivosť Písma sv., že beze všeho tvrdí, že evangelické paraboly jsou skutečné a opravdivé události historické, jelikož prý nebylo zapotřebí, aby se Kristus Pán, jenž jest Pravda, dožebrával bajek a žertovně lhal k vůli poučování lidu. „Dicitur, quod parabolae Salvatoris erant narratio veridica rei gestae, cum Dominus Veritatis non indiguit mendicare fabulas, et jocose mentiri ad populum edocendum. **) Důvod prý na to je ten, že každá částka Písma sv. jest pravdiva, a že, kdo by tvrdil opak toho, není více křesťanem.

Autorita Písma jest tatáž jako autorita Krista Pána samého, a proto neznati Písem jest tolikéž, jako o Kristu známosť nemíti, jelikož Kristus Pán jest Písmem, ježto znáti dlužno jest. „Ignorare scripturas est ignorare Christum, cum Christus sit scriptura, quam debemus cognoscere. ***)

Autorita Písma sv. jest však tatáž, jako autorita Krista Pána, poněvadž jest bohoduché. Věrou držíme, dí Viklif, že apoštolé, zákon Kristův píšíce, měli jej v duši své bezprostředně z Ducha svatého, a proto jest nezbytno věřiti, že sv. Petr aneb i jiný pisatel Písma byl ve psaní Bohem nadchnut. „Ex fide Ecclesiae supponimus, quod apostoli exarantes legem Christi, habuerunt illam die pentekostes scriptam immediate a Spiritu s. in anima ... Oportet ex fide infusa credere, quod b. Petrus et quilibet scriba scripturae fuit in scribendo divinitus inspiratus. †)

*) Trial. III. c. 31.
**) De civ. Dom. I., 8.
***) De Veritate scripturae. Cap. 12.
†) De civ. Dom. I., 44.

Tento Zákon Boží v Písmě obsažený jest dostatečen a potřeben k tomu, abychom poznali Krista Pána a v Něj také upřímně věřili,*) ano bez znalosti Písma není spasení, poněvadž ono drží v sobě právě to, což jest ku spasení potřebno. „In illa," jak dí Viklif, „consistit salus fidelium." **)

Na tomto základě učí Viklif, že jest Písmo sv. velikou chartou Církve sv., bez níž prý nelze nic dobrého obdržeti od Boha aniž věčné blaženosti sobě dobyti. „Sine conservatione hujus chartae impossibile est, quod maneat dignitas ad privilegium vel aliquod bonum gratuitum capessendum.***)

Tou měrou, učí Viklif, že Písmem sv. dospíváme ku víře, ale také ku bohumilému životu. Odtud se Viklif zle horší na praelaty, že prý Písmo pronásledují, ale on sám že je jistý, že naproti tomu hlas svůj pozvednou kamenové, t. j. velmožové světští, aby bránili katolickou víru. (!!) „Certus sum, quod, licet praelati nostri ipsam (scripturam) et professores suos dissipant et conculcant, lapides clamabunt, h. e. saeculares domini in sensu scripturae a Domino illustrati defendent Ecclesiam catholicam. †)

A to prý činí tito satrapové a farizeové, ač nikdo nemůže býti křesťanem, leč by znal Písmo sv., a tak zákon Boží, ant prý má býti každý theologem. „Omnis homo debet esse theologus et legista, nam omnis debet esse christianus, quod tamen non potest esse, nisi legem mandatorum Dei cognoverit." ††)

V Písmě však jsou všecky pravdy obsaženy, v něž máme věřiti a podle nichž máme žíti, ten tedy, kdo by proti Písmu učil, jest kacíř, †††) a odtud jest kacířství učení bludné, veřejně učené, Písmu sv. odporné, neustupně

---

*) Trial. III. 31.
**) De Veritate. I., cap. 1.
***) De Eccl. Cap. 12.
†) De Eccl. Cap. 2.
††) De civ. Dom. I., cap. 44.
†††) Trial. III., 31.

držané. Haeresis est sententia falsa, palam edocta, scripturae sacrae contraria pertinaciter defensa. *)

A poněvadž jest podle Viklifa všecka pravda v Písmě obsažena buďže zřejmě, anebo zavinule, **) nemá býti ničemu jinému věřeno, leč jen písmu. ***)

Avšak Zákon Boží (Písmo sv.) jest netoliko zdrojem pravdy veškeré a pravidlem života křesťanského pro křesťana každého a pro rodiny, alebrž on jest také dostatečen ku správě lidu Božího a Církve svaté. Zákonodárce náš, Kristus Pán, dal nám zákon, kterýž jest dostatečen ku správě celé celé Církve bojující. „Legifer noster Jesu Christus legem per se sufficientem dedit ad regimen totius Ecclesiae militantis." †) Viklif dává také na to domněle historický důkaz, že prý byla Církev po tři století pouze Zákonem Božím beze všech přímě̌šků spravována a rozšiřovala se na výsost rychle, ale když byly tradice lidské přimíchány jemu, ihned se umenšovala. „Pure per observationem legis Christi sine commixtione legis humanae crevit Ecclesia celerrime, et post commixtionem statim diminuta est. ††)

Zákon Boží jest netoliko dostatečen ku správě lidu Božího, ale také nevyhnutelně potřeben k tomu, aby societa lidská řádně byla spravována, aby ctnostně žila a spravedlivě jednala: „Necessaria est lex evangelica cuicunque parti Ecclesiae, nam sine ista civiliter regulante non debet aliquis civiliter vel libere dominari, nec virtuose vivere, vel juste agere. †††)

Jestliže však Zákon Boží jest netoliko dostatečen ku správě lidu Božího a jedině a výlučně k tomu potřeben, aby societa lidu zbožně a spravedlivě žila: pak se ovšem nesmí k tomuto Zákonu nic přidávati a nic

*) De civ. Dom. I., c. 43.
**) De civ. Dom. I., c. 44.
***) De civ. Dom. I., c. 14.
†) De Officio regis C. 9.
††) De civ. Dom. I., c. 44.
†††) De civ. Dom. I., 22.

ubírati, nesmějí se žádné zákony vydávati, jež by neměly v Písmě základu, anebo jež by jemu překážely. Ano, vedle Zákona Božího nemůže míti místa ani kterákoliv tradice, aniž mohou vedle něho obstáti vynálezky lidské. Není prý po ohlášení Zákona Božího křesťanu dovoleno jiné zákony ku správě Církve ustavovati, jest prý zakázáno obřemeňovati Zákon Kristův, a tak prý se děje vynálezky lidskými a proto prý jsou nedovoleny. Viklif se horší také proto na zákony lidské, poněvadž prý jsou semeništěm svárů a poněvadž zavedly a uzákonily *soukromý majetek* naproti řádu evangelickému. „Non licet post publicationem legis Christi christiano extraneas leges sibi condere ad regimen Christi Ecclesiae . . . Onerare et perturbare legem Christi est illicitum, sed sic faciunt adinventiones humanae, ergo sunt illicitae . . . Item non licet a mandatis Dei quidquam subtrahere vel addere . . . sed leges humanae cum sint seminarium litium, proprietatem inducentes contra formam evangelii sic faciunt, ergo illicite.*)

Jestliže však tak se to má se Zákonem čili Písmem Božím, pak jest věru nevyhnutelně potřebno, aby bylo Písmo Boží přesně ve smyslu Páně t. j. neomylně vykládáno. Mám za to, že se M. Jan Viklif takovéto potřeby dožil na svých kazatelích potulných. Jsem jist, že Písma svatého neomylně nevykládali, ba že ani nepojali smyslů Viklifových, ač jim dal na toulku jejich pravidla, jimiž by se měli říditi, a ač jich horlivě hájil, že by oni lépe rozuměli Duchu Božímu v Písmě, nežli mnichové žebraví. Viklif také zřejmě učí, že jedině Duch Boží přesně vykládá Písmo sv., rovně jako Kristus Pán otvíral smysl Písem apoštolům, anť nikdo není schopen a dostatečen k tomu, aby rozuměl byť jen jediné částce Písma. „Spiritus s. docet nos sensum scripturae, sicut Christus aperuit sensum ejus apostolis ejus . . . Nemo sufficit intelligere minimam scripturae partem, nisi Spiritus s. aperuerit sibi sensum, sicut Christus fecit apostolis.**)

*) De Dom. civ. c. 44.
**) De civ. Dom. III., c. 26 et c. 16.

V tom by ovsem nebylo sporu mezi Viklifem a Církví katolickou, neboť i ona zřejmě učí, že přesným vykladačem Písma jest Duch Boží, ale Viklif zapomenul svých učeníků poučiti, zdali každý čtenář Písma bývá poučován čta, aby nebloudil, a pak podle jakých známek by se poznalo, že ten, kdo vykládá, beze bludu vykládá, anebo jestliže jen některým dáván bývá Duch Boží, kterým se toho daru dostává? Toho tím naléhavěji bylo třeba, jelikož Viklif jistí, že jen potud má býti věřeno Církvi, pokud Hlava Církve (Kristus Pán) vlévá dar svůj na učitele, jehožto zkušebné zrcadlo jest Písmo svaté. „Sic ergo debet credi Ecclesiae, de quanto Caput Ecclesiae influit in doctorem, cujus speculum examinatorium est scriptura sacra.“ *)

Ovšem, že Viklif učí, že známka, že by učitel, jehož se týká, pravdu hlásal, nejsou sice zázraky, ant prý i ďábel dovede činiti znamení veliká, ale život spravedlivý,**) ale je snad každý spravedlivý člověk u věcech víry také neomylný?

Hle tedy, jak nedostatečně a bludně učil Viklif o Písmě svatém, a přes to tvrdí o sobě, že prý Bůh sám mu otevřel smysl Písma! ***)

A přes to přese všechno, že Viklif nenaznačil, jakož se slušelo v této vážné, spasení se týkající věci, jak se najisto poznává, že vykladač nebo učitel Písma přesně je vykládá, ohlašuje světu jako víru, že nemá býti nic hlásáno, a ničemu že nemá býti vyučováno, leč jen Písmu svatému, aniž prý něčemu jinému se učiti. „Sequitur, quod solam Christi legem licet praedicare, discere vel docere. Quicumque ergo practisaverit legem, quae non dirigit directe ad beatitudinem ... facit se damnabilem.“ †)

Přehlédneme-li tuto nauku Viklifovu o Písmě Božím, shledáme, že jest ona celkem taková, jak ji přednášeli reformátoři věku XVI., ale zvláště, že v ní spatřujeme

*) De civ. Dom. I., 44.
**) De Veritate Script. C. 15. Viz též učení M. Jana Husi.
***) De Veritate Script. Cap. 6.
†) De civ. Dom. I., c. 44. Srovnej. učení Táborů.

jako v zrcadle učení Jana Husi, Kališníků, Petra Chelčického, Jednoty Bratrské, ale i učení Táborův, aspoň chiliastických, neboť i ti nechtěli míti, aby bylo něčemu jinému vyučováno, leč jen Zákonu Božímu, i oni zavrhovali všecky tradice, všecky dekrety církevní, a vůbec všecko, což podle jejich soudu nemělo v Písmě základu, a nad to zakazovali učiti vědám, zejména filosofii.

Jelikož však Viklif tvrdí, že musí každý křesťan pro spasení své Písmo čísti, anť jinak by neobdržel nižádného daru nebeského; nadáli bychom se právem, že musí každý všechno věřiti, co Písmo obsahuje, neboť on dí zřejmě: „že ten jest kacíř, kdo drží blud neústupně naproti Písmu.“ Ale hle! K velikému překvapení svému čteme, že prý není zapotřebí naprostou nutností věřiti nějaké pravdě víry sv. zřejmě, leč jen, že jest Bůh a že jest odplatitelem sluhů svých. Takovouto věrou že prý se vchází do nebe. Těm pravdám však, které hlásá evangelium, zřejmě věřiti nevyhnutelně pro spásu věčnou že potřeba nekáže, *leč těm, jež by Bůh osvítil.* „Non oportet nos de necessitate absoluta salutis quidquam fidei credere explicite, nisi quod Deus est et remunerat servos suos ... Illa autem, qua explicantur in evangelio, non oportet de necessitate absoluta salutis credere, si quos Deus inspirat ad ista noscendum explicite, necesse est ista pro salute sua cognoscere.“ *)

A zase dí: že jest povinen křesťan přijati zavinule (implicite) všecky pravdy, a podle času některé přímo a nezavinule (explicite), a to z potřeby spasení duše své. *)

Toto rozumování Viklifovo bylo zajisté velikou nástrahou a léčkou pro svědomí, zvláště anť tentýž evangelický doktor zřejmě vyslovil: že není dovoleno něco konati leč jen podle autority a rady Písma Božího. „Non licet homini quidquam facere, nisi autoritate et consilio scripturae.“ *)

*) De civ. Dom. I. c. 44. Viz Latitudinarismus Jednoty za času Komenského.

**) Tamtéž.

***) Tamtéž.

KAPITOLA II.

Učení Viklifovo o Církvi.

Na základě učení Viklifova, že v Písmě sv. jest uložena pravda náboženská veškera, a že Duch Boží osvěcuje jednotlivce, aby poznali pravdy tam obsažené, mohl Viklif zcela důsledně tvrditi, že neměl Kristus Pán na mysli ustaviti Církev jako sbor a societu, kteráž by se řídila pouze a jedině zákonem Božím s vyloučením všech zákonů lidských. Neboť, jestliže má každý křesťan netoliko právo, ale také povinnosť písmo čísti a znáti a k němu ve všem konání přihlížeti, pak jest sobě jedenkaždý svým neomylným učitelem, svým pravidlem života, a abychom tak řekli, svou Církví, anebo atomem křesťanským, *z nichžto se skládá nějaký chaos církevní, ale nižádný organismus.*

Že myšlénka taková v hlavě Viklifově vířila, dovídáme se ze spisu jeho pro Jana Husa osudného: de Ecclesia, kdež, když byl promluvil o třech částkách Církve, přidává, ač jest tolik částečných církví, kolik jest podřízenych *„licet quotlibet sunt particulares ecclessiae, quia tot, quot sunt homines praedestinati.*

Avšak, poněvadž Viklif přes to přese všechno v traktátě celém a obšírném o Církvi mluví a bezpočtukráte se Církve dovolává, jest potřebno znáti fundamentální učení jeho o Církvi, z něhož celé řady bludů Viklifových původ svůj mají. Dlužno však tuto předeslati:

1. Co soudil Viklif o římsko-katolické Církvi?
2. Jaké učení držel o předzřízení a předzvědění?
3. Jaké učení držel o hříchu?
4. Jakou církev měl on na mysli mluvě o ní?

§ 5.

Podle soudu Viklifova byla Církev katolická ohavností spuštění.

Všichni ti, kdož usilovali o nápravu v Církvi na základě bludném, podvratném a revolučním, dobře věděli, že podnikají věc nebezpečnou netoliko Církvi, ale také

lidské společnosti, a proto byli pilni toho, aby lidu namluvili, že se nalézá římsko-katolická Církev ve stavu děsném, že jest pravou ohavností spuštění. Tak jednali v Čechách věrní žáci Viklifovi, Jan Hus a Petr Chelčický, a takovým příkladem jim také svítil M. Jan Viklif.

Z katolíků nikdo netvrdí, že v katolické Církvi *nebyly zlořády*, zvláště ne tou dobou, když byla ona rozkolem zbědována, avšak tvrditi, že bylo kněžstvo její nadobro zkaženo, anebo všechna církevní societa že byla ohavností spuštění, jest nejenom historickou lží, ale jest to také učení bludné, čelící naproti slovům Páně: „Aj, já s vámi jsem po všecky dni až do skonání světa.“ Mat. 28, 20, a naproti zaslíbení Jeho: „že brány pekelné Církve nepřemohou.“ Mat. 16, 18. Neboť, kdyby pravdou bylo, což pseudoreformatoři a pseudohistorikové o Církvi nadobro zkažené bájili a ještě nyní bájí, byťby byl Kristus Pán slovo své Církvi, t. j. apoštolům dané, zrušil, což tvrdili, zjevným rouháním jest. Kristus slíbiv, že brány pekelné Církve nepřemohou, učinil tím zaslíbení římsko-katolické Církvi, neboť ona jediná po všecka století Církví Kristovou byla, byvši od Něho ustavena.

Také jest naproti pravdě historické, že bylo kněžstvo dobou některou zcela zkaženo, a i také naproti slovům Páně, neboť zaslíbení svrchu vyslovené bylo apoštolům dáno, a pak, kdyby bylo pravdou, což psali pseudoreformatorové o zkaženém kněžstvu, a píší pseudohistorikové, nebylo by bývalo možno, uvésti v kněžstvu i lidu opravdivou nápravu. Tak to zajisté pravil Pán Ježíš k apoštolům: „Vy jste sůl země. Jestliže sůl zmařena bude, čím bude soleno?“ Mat. 5, 13. To jest: jestliže byste vy, již máte býti k napravení světa, sami ničemni byli, čím bude lze svět napraviti?*) Avšak historie nám vypravuje že vezdy i při značném odbočení od cest Páně stala se vezdy zase náprava. Desáté století prý bylo velice od Boha odvráceno, a hle, právě v tom století uzrávaly ve-

*) S. Augustinus L. I. de sermonibus Dom. in monte. Cap. 6.

liké ideje, o nichž nám vypravuje století XI., XII. i XIII. Sv. František z Assisi a sv. Dominik celé davy Bohu a dobrým mravům navrátili. A zda o této historické pravdě zprávy nedávají četné synody, jež všecky především působením kněží k nápravě mravů čelily? Či snad dávají reformní sněmové tito důkaz, že bylo kněžstvo v některém věku na dobro od Boha a od dobrých mravů odvráceno? Lutr zle bouřil naproti zkáze v kněžstvu, ač sám byl od hlavy až k patě v neřestech, a hle, ještě byl na živu, když se sešel sněm Tridentský, jenž se rázně ujal opravy. V Čechách tisíce kněží za víru vykrvácelo, anebo až na smrt pronásledováno bylo, a mučenictví jejich vytrpěné za víru bylo snad důkazem té domnělé zkázy kněžstva, jak o něm kázal Hus v Betlémě, Rokycana u Panny Marie v Týně a Petr Chelčický svým šerým Bratřím? *Na základě historické lži o zkažené Církvi nelze vysvětliti ani opravu Církve, ani její trvání až po tento den.*

Než vizme, jak popisuje Viklif stav Církve veškeré za času svého. On tvrdí, že nikdo Bohu neslouží službou jemu povinnou, od nejvyššího kněze počínaje až k nejposlednějšímu laikovi. Zlo toto prý vychází z papeže, kterýž prý je přede všemi odpůrcem Kristovým čili Antikristem, ač tvrdí, že prý on by byl bezprostředním náměstkem Kristovým.*) On prý jest ohavností spuštění, nejsa náměstkem pokorného Krista, ale krále pýchy.**)

K tomu, aby poplenil Církev Boží, má prý papež pomahače. Těmito pomahači jsou prý sekty čtyři: 1. sekta papežova, jejížto patronem jest papež, a řehole, kterou se řídí, jest prý zákon papežův. 2. Sekta mnichův, t. j. Benediktinův, jejížto patronem jest Benedikt, a pravidlo života řehole Benediktova. 3. Sekta kanovníkův, t. j. Augustinianů, jejichž patronem jest Augustin a řehole jeho. 4. Sekta žebravých Bratří.***)

*) Trial. III., 17.

**) Tamtéž.

***) O těchto sektách se šíří Viklif na místech mnohých, zvláště však v strašných filipikách a traktátech, jež napsal naproti mnichům žebravým.

Jinde učí Viklif, že má papež k působení ohavnosti spuštění v Církvi dvanáctero druhů pomahačů rovněž, jako měl Kristus Pán dvanáct apoštolů a ti jsou: kardinálové, patriarchové primati, arcibiskupové, biskupové, officialové a děkani, mniši a kanovníci, falešní Bratři čili mnichové žebraví, a výběrčí, především však prý papežové působí k tomu svými sektami.*)

Zákony papežovými a řeholemi (pravidly řeholními), prý se zatlačuje, ruší a ničí zákon Boží, zvláště anť prý papežové a řehole své zákony nad zákon Boží vyvyšují a službu svým zákonům věnovanou za výtečnější považují.

Ano, ještě více tito satrapové Antikristovi, pronásledují a odsuzují ty, kdož stojí ku zákonu Božímu, a papeži a kardinálům a biskupům podle evangelia vytýkají, jak nesprávně službu Boží obstarávají a jak nebezpečnou nespravedlnosť svým poddaným činí. Ti satrapové prý i zabitím jim hrozí a je také vykonati dávají. Tato ohavnosť spuštění má prý východ z duchovenstva nešlechetného, kteráž se i od velmožů páše, ač jejich vina není tou měrou veliká. A tak prý není právě třeba, aby křesťan šel na missie k pohanům pro jich obrácení a pro mučenictví, k tomu účelu dostačuje, kázati stále evangelium praelatům, a ihned se dostaví stkvělé mučenictví, ač-li kazatelé u víře stálí setrvají.**) Viklif mluvě o tichosti anebo krotkosti duše, jako o ctnosti, jme se totiž takto kárati satrapy Antikristovy. „Certum est, quod a diabolo adinvenitur haec excusatio in peccato, cum fidelis stando pro lege Christi, sicut ejus miles omnia a satrapis pateretur, ut dicat homo papae et cardinalibus, episcopis et prelatis aliis constanter, quomodo et fide evangelii ministrant Deo in sui officiis et faciunt periculosam injuriam subjectis; et statim de interemtione sua vel uno modo vel alio providebunt. Et conformis est ratio de dominis

*) Trial. IV., cap. 26.

**) Zdá se, že Jan Hus odtud vzal touhu po mučenictví; aspoň své odsouzení tomu přičítal, že káral hříchy duchovenstva.

temporalibus et aliis sed non tanta, quia abhominatio desolationis incipit a clero perverso, sicut a clero converso*) consolatio fuit orta. Et sic non oportet nos christianos visitare paganos pro ipsis convertendis vel martyrio subeundo, sed praedicemus constanter legem Christi etiam praelatis Caesareis, et statim aderit florens martyrium, si in fide et patientia perduremus.**)

Jelikož však podle Viklifa, a to zcela jakž Bůh velí, mají právě kněží vynikati šetřením zákona Božího a pro příklad lidu svatě žíti, aby stále přiváděli k Bohu syny a dcery, jest jejich hřích nevypravitelně hrozný, když sami evangelium, zákon Boží opouštějí, slovem Božím pohrdají a lži a směšné věci na místo evangelické pravdy rozšiřují. Vůči těmto věcem praví s hrůzou Viklif, že kdyby Bůh sám sobě nezůstavil semene,***) že bychom zhynuli jako Sodoma a Gomorha: „Nisi Deus reliquisset nobis semen evangelii sui, quasi Sodoma fuissemus, et quasi Gomora essemus.†)

Opustivše zákon Boží a jím pohrdnuvše, žijí kněží světácky a nachýlili se k vynálezkům marným. Všechno prý jest porušeno, až na ty, jež sobě Bůh zůstavil, a v nichž víra stojí.††) Praelati se prý neřídí podle zákona Božího, jejich ďábelská nádhera jest prý břemenem Anglie, zem prý se vyssává, desátky se vymáhají vyobcováním z Církve, žalařováním a jinými prostředky ďábelskými. Marně prý naproti všemu pracují chudí kněží až k nebezpečenství smrti.†††)

Všecko kněžstvo a zemanstvo jest prý naproti Kristu a Jeho zákonu spiklé, všecko prý je zjedovatělé. Tak jako prý se srotili proti Pánu Ježíši pro vynálezky své a časné věci zákonníci a Fariseové, aby ho zahubili, a

*) T. j. Viklifického.
**) Trial. III., c. 15.
***) Nepochybně Viklifa a jeho potulných kazatelů.
†) Trial. III., 23.
††) De Eccl. c. 9. Srovnej Chelčického.
†††) De Daemonio meridiano. Cap. 1. a 2.

také svoji vůli vykonali: tak prý také snaží se odpůrci zákona a proroků zničiti Krista v jeho údech.*) Kněží prý jsou vinni spoustou národů, a o nich má místo, což praví prorok o Kristu Pánu a jeho odpůrcích:**) „Postavili se králové země, a knížata sešla se v jedno proti Pomazanému jeho.“ Ž. 2, 2.

Jest tedy podle Viklifa všechna Církev zpustošena, kněžstvo i zemanstvo a obecný lid, nikde není člověka, jenž by Bohu sloužil a zákona Jeho šetřil, leč jen praskrovný hlouček chudých kněží, kteří Viklifovu evangeliu se naklonili, lid po Anglii štvali, a oheň a síru naproti kněžstvu a naproti jeho příznivcům mezi lid metali!

Těch všech spoust, a zvláště rozkolu příčinou jest duchovenstvo, a přede všemi Římský papež.***) Odtud zove Viklif papeže a jeho duchovenstvo čili sektu jeho „sborem zlostníků“, ač se prý ohlašují lidu, jakoby byli tou pravou Církví Kristovou.†)

Tak popisuje Viklif Církev katolickou všechnu, a zejména Církev v Anglii. Dnes jest usvědčen ze lži ne tak historiky katolickými, jako protestantskými v Anglii, mezi nimiž nad jiné vyniká Cobett ve svém spise: „Protestantská reformace v Anglii a v Irsku“, a v němž nám vyličuje stav, v jakém se nacházel lid za dob katolických v ohledu mravním, a jakém blahobytu a do jakých strastí a neřestí a do jak děsného pauperismu klesl, když ho nesvědomití vladařové jeho a přívrženci Kalvínovi a Luthrovi v reformaci protestantskou, násilnickou a zlodějskou zavlekli. A jakéž ovoce mohlo také vyjíti z reformatorů, o nichž Cobett dí: „že svět žádným časem neviděl tak šeredných bezbožců, jako byli Luther, Zwingli, Kalvín a Beza.††)

*) De civ. Dom. I, 25.
**) Tamtéž. Cap. 36.
***) De Praevaric. Mand. c. 9.
†) De Eccl. c. 4.
††) William Cobbet. Geschichte der protestantischen Reform in England und Irland. Str. 227.

Avšak, kdyby se byl nikdo neujal katolíkův a katolické Církve za dnů Viklifových a před ním, mluvil by naproti němu historický veleděj hrdinné stálosti u sv. víře, kterou se proslavilo duchovenstvo, kardinálové, arcibiskupové, biskupové, kněží, opati a mniši, a celé řady lidstva, a nad to všechen národ irský naproti cizoložnému a věrolomnému králi Jindřichovi VIII., a naproti souložnické, krvežíznivé katance anglického a irského národa a vražednici ctnostné Marie Stuartové, Alžbětě a pomahačů jejích. Mučenictví se nedaří při těch, kdož jsou mravů nekalých, na mučenictví nejdou dojista kardinálové, arcibiskupové a kněží, a opati a mnichové zločinní, nemravní a svatokupečtí, nýbrž právě naopak: mužové šlechetní, mravů bezúhonných, jejichž stálosť právě z čistých mravů východ svůj měla.

Kdyby bylo pravdou, co o zkaženosti Církve katolické nalhal M. Jan Viklif, tak že ji synagogou satanášovou nazval, byla by domněle zkažená Církev nejenom každé skutečné a opravdové reformě vzdorovala, ale byla by v zkaženosti od věků XIV. a XV. až k revolučnímu věku XVI. valně pokročila, a tak zajisté neschopnou byla, aby podala světu tak očividnou stálosť v mučenictví svém! Líčil tedy M. Jan Viklif lhavě stav katolické Církve ve věku XIV., a potupil a pohaněl svůj národ a své katolické předky proti vší pravdě, rovněž jako potupil a pohaněl vášnivý sedlák Petr Chelčický národ český, když barvami nejčernějšími nastínil, v jakých neřestech prý tone veškera katolická Církev, a s ní ovšem také český národ, jejž zove hovadným a hlúpým.*) Než sedláka Chelčického činí omluvena ta okolnosť, že pouze podle Viklifa a podle Husa papouškoval, ale jak omluviti lhavého, lakotě a panovačnosti králů a knížat hovícího učeného filosofa a theologa, ano i právníka Viklifa?

*) Psaní M. Janovi. L. X.

§ 6.

Učení Viklifovo o předzřízení a předzvědění.

Podle popisu, jejž Viklif o Církvi katolické činí, dalo by se a priori již říci, že zamítá ji nadobro jako Církev od Krista Pána odpadlou; ale nelze o Církvi, jakou nám Viklif na místo té jím odsouzené podstrčiti se snaží, mluviti, leč bychom předeslali jeho nauku o předzřízení a předzvědění.

Viklif dává o předzřízení tento výměr: „Se strany Boží jest předzřízení blahovůle jeho, a může slouti také milosť, a se strany tvora (rozumového) jest ono trpným přijetím téže blahovůle. „Prae (destinatio) ex parte Dei est acceptantia, quae potest dici etiam gratia, et ex parte creaturae est passiva acceptatio.“*) Neboť, praví dále Viklif, touto blahovůlí směrem ku člověčenství Kristovu obdrželi jsme milosť, pro kterou jsme na konec Bohu milými. A o této milosti tvrdí, že jí nemůže nižádný ztratiti, neboť kdyby byla ztratitelna, nebyla by tou milostí, kteráž zavírá v sobě milosť konečného setrvání.**) „Nam acceptantia divina et specialiter in humanitate Christi nos accepimus gratiam, qua sumus finaliter grati Deo. Et videtur mihi, quod gratia ista, quae dicitur praedestinationis vel charitas finalis perseverantiae non potest a quocumque excidere, quia si excidit, non est illa gratia.***)

Kdežto však není možno, jak Viklif učí, aby předzřízený vypadl z radikální sobě určené a dané milosti, kteráž jest milosť předzřízení a dar setrvání až do konce; tak zase není možno, aby ten, kdož jest předzvěděn ku věčné zátratě, v milosti setrval, neboť kdyby se stalo

---

*) Trial. III., 7.

**) Jak se zdá, měl Viklif za to, že i on jest z počtu vyvolených, jako jeho věrný žák M. Jan Hus, neboť ta okolnosť byla jednou z příčin, proč tvrdil, že byv exkomunikován od papeže, není vyloučen z Církve od Boha, ant předzřízený nemůže prý z Církve vypadnouti.

***) Tamtéž. Cap. 7. Viz též zavrženou větu Husovu XXI.

opačně, byl by vlastně předzvěděný předzřízeným. „Sicut praedestinatus non potest a charitate tali vel gratia excidere, sic praescitus non potest in illa caritate vel gratia perpetuo perdurare, quia si oppositum contigerit, non est illa.*)

Jest sice možno, podle Viklifa, aby ti, kdož jsou ku věčné zátratě předzvěděni, obdrželi posvěcující milosť Boží (ač ovšem se tato nauka do soustavy Viklifovy naprosto nehodí a Viklif si v tom sám také odporuje); avšak poněvadž nemají daru setrvání v milosti Boží až do konce, nemiluje jich Bůh nikdy tou láskou, jako předřízené, byť by předzvěděni jsouce, dočasně v milosti svatostí převelikou oplývali a skutky hrdinné spravednosti vykonávali. Ano, Bůh miluje předzřízené, byť by byli podle toho, jak jsou živi, přítomně lotrové, i v tom lotrovství neskonale více, nežli předzvěděné, byť by byli podle přítomné spravedlnosti ti nejsvětější lidé. Ano ještě více Bůh miluje předzřízené i v jejich lotrovství podle stavu, v němž se nalézají, tou láskou, jakou je bude milovati věčně jako nebešťany, a nenávidí navzájem předzvěděných tou nenávistí, jakou jich věčně nenáviděti bude jako pekelníky. „Gratia vel caritas in creatura intellectiva vocatur denominatio, qua ipsa dicitur grata vel cara Deo, et est duplex: praedestinationis vel finalis consummationis, qualiter solum praedestinati sunt Deo cari vel grati; et alia est gratia vel caritas secundum praesentem justitiam, qua creatura rationalis disponitur, et est ad modicum cara Deo, et illa est gratia flexibilis in viante. Et nota, quod propter asistentiam vel deficientiam talis gratiae Deus non magis vel minus afficitur creaturae, cum semper vult praedestinatos habere gloriam sempiternam. Unde tantum dilexit Petrum, David et caeteros, *quando graviter peccaverunt, sicut, quando modo in patria sunt beati* . . . Et sic in Deo tam amor quam odium sunt aeterna, et sic Deus infinite plus odit praescitos, etiam existentes in gratia

*) Trial. cap. 7.

secundum praesentem justitiam, quam praedestinatos etiam criminosos, quos disposuit ad gratiam.“ *) „Semper odit (Deus) quemcunque praescitum *sicut unquam post diem judicii.* Cum enim Deus plane scit, qualem finem quicunque praescitus cum ipso faciet, et quantam poenitentiam . . . agent praedestinati, postmodum perpetuo Deo grati, patet necessario, omnem praedestinatum, quantumcunque criminosus fuerit, plus diligit quam aliquem praescitum, in quantacunque fuerit gratia temporali, quia primum aternaliter vult habere beatitudinem et alium ignem perpetuum. **)

Předzvědění jsou vespolně jedno tělo, a tak i také předzřízení, kteřížto jsou tělem Kristovým. Tělo toto Páně sluje mystické neboli tajnostné pro tajemství nebeského zasnoubení mezi Kristem a jeho Církví. Tělo však předzvěděných jest tělem ďáblovým a není tajnostné, ale temné. Forma, kteráž toto tělo ďáblovo spojuje, jest jednak zevna a jednak vnitrna. Forma zevná jest vědoucnosť Boží věčná, kterouž ví a také udržuje je ku věčné zátratě a předzřizuje, forma však vniterná a šerednosť jest konečná neposlušnosť, pýcha a zatvrzelosť, kteráž se od světců nazývá konečná nekajicnosť a hřích proti Duchu svatému. Tou měrou tentýž hřích i spojuje i odděluje. Spojuje členy ďáblovy a odděluje je od společnosti blahoslavených a vrhá je pro jejich zlobu do horoucího pekla. Zase při tajnostném tělu Páně jest forma zevná věčná úrada o podzřízení, forma vniterná jest předzřízení trpné čili přijaté a konečné setrvání v milosti. ***)

Že jest toto učení Viklifovo, přijaté od starých praedestinatianů, děsné, k tomu věru není zapotřebí nižádného výkladu; bijeť zajisté nepravdivosť jeho do očí. Soudný rozum každého poznává, že jest tato Viklifova nauka šeredná a naproti laskavému a spravedlivému

*) Trial. Cap. 13.
**) De Eccl. c. 4. Srovnej učení M. Jana Husa de Ecclesia.
***) Tamtéž.

Bohu *nevýslovně rouhavá. Ona jest také destruktivní ohledně mravů.* Neboť, když se to takto má s předzřízenými a s předzvěděnými, jak Viklif maluje, že miluje ony Bůh při tom nejhorším lotrovství, a těchto nenávidí i při největší svatosti a spravedlnosti, jakouž by měla medle cenu mravnosť vůbec před Bohem, a za jakouž příčinou by se měl křesťan zapírati, naproti svůdným vášním bojovati, hříchů a hanebností se stříci a Krista Pána následovati?

Sv. Augustin, jehož se Viklif, a po něm Hus, Lutr a Kalvín dovolávají, jakoby byl býval veliký tento učitel Církve zároveň vyznavačem Viklifovým, Husovým, Lutrovým i Kalvínovým, dává tento výměr o předzřízení: „Praedestinatio est praescientia et praeparatio beneficiorum Dei, quibus certissime liberantur, quicumque liberantur." *) Předzřízení jest předzvěděním a připravením darů Božích, jimiž ti na jisto budou vysvobozeni, kteříž budou vysvobozeni. Avšak ten, který předzvěděl a připravil dary vyvoleným ku spáse věčné, také předzvěděl dobré jejich skutky, jako zásluhu k dosažení nebeských radostí. Avšak ač Bůh od věčnosti zná ty, kdož budou spaseni, nebude nikdo odsouzen leč pro hříchy, jež o své vůli páchal, do věčné zátraty. Sv. Augustin dí, že přišel Kristus Pán, aby spasil svět. Co na něm jest jako na lékaři, jest hotov chorého vyléčiti, i zabijí sebe ten, kdož nechce přikázaní lékařových šetřiti. „Quantum in medico est, paratus est ad aegrum sanandum, ipse se interimit, qui medici praecepta non vult servare." **) Ti tedy, kdož budou zavrženi, pro své o svobodné vůli páchané zločiny budou pokutováni.

Avšak učení podstatně jiné předkládá M. Jan Viklif. On totiž tvrdí, že Bůh vniterně nutí a pudí ku kterémukoli skutku (necessitat ad quemlibet actum), a z toho odvozuje uskutečňování úrady Boží o předzřízení a o zavržení. Tou cestou jsou prý předzřízoní t. j. po pracích

---

*) Lib. III. operis imperfecti. Cap. 199.
**) Tract. XII. in Joann. n. 12.

předurčeni, a někteří předzvědění, t. j. předurčeni k trestu věčnému po životě nešlechetném.*) Avšak, jestliže by bylo pravdou, co tuto hlásá Viklif, byl by Bůh bezprostřední příčinou netoliko úrady o předzřízení a o předzvědění a netoliko příčinou skutků dobrých, do nebe vedoucích, ale také hříchů, kteréž vedou do věčné zátraty.

Možná, že nahlížel Viklif toto rouhání a ďábelskosť těchto náhledů, proto rozděloval dvojí byt hříchu (duplex esse peccati), byt první a byt druhý. Byt první jest přestoupení zákona Božího, a byt druhý jest dobro, kteréž z hříchu vychází, a podle kterého dí svatý Augustin: „O felix Adae peccatum!“ O, šťastný hříchu Adamův! Prvního bytu hříchu nemůže Bůh chtíti, jenž schvaluje trest za hřích, ale hřích nikoliv; avšak dobře se prý praví, že chtěl Bůh, aby se hřích ten stal a aby byl trestán, a Církev aby měla prospěch z něho. Přes to však Bůh pudí ku hříchu tvora hřešitelného. Nějakou omluvu hrozné této blasphemie, že Bůh jest původcem hříchu, a že jej přece na člověku tresce, připojuje Viklif, že pekelníkům ponechává dobro života, t. j. že jich neobracuje v niveč. „Peccatum debet esse, quia, quoad istud „Esse secundum“, quod est „prodesse“, tamen ipsum peccatum non debet informare suum subjectum quoad „Esse primum“, quia tunc creatura deberet peccare. Deus vult peccatum, quia vult ipsum quoad „Esse secundum“, tamen non vult, quod creatura peccet, quia licet magis videtur probabile, quod sicut Deus approbat et necessitat ad peccatum, sic necessitat creaturam peccabilem ad peccandum, cum omnis causata necessitas sit a Deo et Deus misericorditer facit cum damnatis et habent Bonum „Esse“, sic quod ipsis positis in adoptione „Esse“ vel non „Esse“, cum „Esse“ sic sit bonum, et sic „Esse suum naturale“ foret iis utilius et eligibilius, cum „non Esse“ non potest habere rationem eligibilitatis.“**)

*) Trial. II., 14.
**) Tamtéž III., 4.

Přese všecku však vytáčku, kterouž tuto Viklif filosofickým rozlišováním o dvojím bytu hříchu, „Esse primum et Esse secundum“, zůstává pravdou, že hlásal učení rouhavé, jakéhož hlásati se ani pohané neodvážili.

Jest tedy náuka Viklifova se dvou stran proti všemu řádu, s jedné, že činí z lidí nešlechetných podle přítomnosti miláčky Boží, a z lidí svatých podle přítomnosti předmět jeho nenávisti, a s druhé strany, že odsuzuje lidi do věčné zátraty pro hříchy, jimiž oni vinni nebyli, ale podle rouhání Viklifova nejsvětější Bůh sám.

M. Jan Hus, kterýž jest podle prvé stránky věrným žákem Viklifovým, jda za ním dal na jevo hrozně chatrný filosofický a theologický rozhled, a velmi skrovnou kritičnosť.

§ 7.

Učení Viklifovo o hříchu.

Kdyby byl býval Viklif filosofem a theologem důsledným, zajisté že by byl dospěl k plnému antinomismu, a k učení, že vlastně ani hříchův ani hříšníkův nikdy nebylo, ba ani býti nemůže. Neboť, jestliže chce Bůh hříchu aspoň „quoad Esse secundum“, a pudí, aby člověk hřích dotyčný spáchal „quoad Esse primum“, jakž by podle spravedlnosti bylo lze, hřích za vinu přičítati hříšníkovi?

Avšak podle filosofie a theologie evangelického doktora Jana Viklifa mají se věci zcela jinak. On učí dokonce, že všichni hříchové bez rozdílu jsou nekonečnou urážkou Boží a zavrhuje tudíž starobylé učení katolické, že jsou někteří hříchové všední, a jiní smrtelní. „Videtur, quod omne peccatum habet rationem infinitae gravedinis.“ *)

Učení toto tím jest hroznější, ukrutnější a nespravedlivější, jelikož Viklif ukládá za hřích těžší a hojnější tresty, nežli jak učí a vezdy učila katolická Církev. Avšak

*) Trial. III., 4.

on činí rozdíl mezi hříchem předzřízeného a hříchem předzvěděného a tvrdí, že hříchové smrtelní předzřízeného nejsou hodni věčné zátraty, dobře však hříchové předzvěděného. Vina prý obou nekonečně se liší od sebe. Hřeší-li tedy předzvěděný, hoden jest věčné smrti a věčného trestu, ale nikoliv předzřízený. *A toto děsné, ukrutné, nespravedlivé a rouhavé učení opovažuje se Viklif jako učení jisté a katolické předkládati.* „Scimus tamen, quod omne peccatum finalis inpoenitentiae est puniendum poena perpetua, sed non infinita intensive, ac si peccatum praedestinati horale et peccatum horale praesciti sunt infinitum dispariter punienda ... Sic peccatum Saulis fuit infinitum gravius quoad poenam, quam peccatum David ...*) Non tamen videtur mihi, quod aliquod peccatum dictum mortale in homine fructuose finaliter poenitente sit dignum poena perpetua.“ **)

Avšak Viklif jsa v odporu s dogmatickou svojí soustavou tvrdí, že jest možná, aby předzvěděný obdržel dočasně milost Boží, a o této milosti tvrdí, že se nesnáší s věčnou zátratou. Tomu-li však tak jest, jak by as byl odpověděl Viklif na otázku, kde by se as předzvěděný jsa v milosti podle dočasné spravedlnosti octnul, kdyby v takovém stavu smrtí byl zachvácen? Již ta okolnost by byla Viklifa přesvědčila, že jeho kruté učení jest bez základu. Viklif píše takto: „Multi praedestinati peccarunt mortaliter tam peccato originali quam actuali ... et praedestinatio non potest perdi ... gratia praedestinationis stat cum peccato mortali, verumtamen repugnat peccato in Spiritum s., sicut gratia praesciti secundum praesentem justitiam repugnat damnationi.***)

Oba i předzřízený i předzvěděný ztrácejí pro hřích milost Boží, ale předzřízenému, když byl zhřešil, nevracejí se hříchové již odpuštění, aby mu byli opět břemenem,

*) Trial. Cap. 6.
**) Tamtéž.
***) De Eccl. c. 6.

zpět; ale jinak jest při předzvěděném, jak tvrdí Viklif, tomu prý se vracejí všichni hříchové již odpuštění zpět, aby byli jemu ku věčné zátratě. A tak by se ubohý předzvěděný, jemuž Bohem uloženo, aby v nekajicnosti do poslední chvíle setrval, celou spoustou nepravostí stížený na onen svět se ubíral, aniž by mu byla dána možnosť návratu k Bohu, anť to Bůh byl, který ho ku hříchu pudil, a v poslední chvíli také bude ku hříchu puditi a k nekajicnosti nutiti. Viklif píše: „Dicitur, quod in praescitis omnia peccata redeunt, quae peccaverant. Imo quicumque reiteravit idem peccatum in specie, licet peccatum iterum sit deletum contritione, idem peccatum dicitur redire, vel recidivare, ut peccatum sit idem formaliter in subjecto, et sic punietur recidivans pro peccato praeterito, cum ipsum dat occasionem, ut in peccatum posterius incidatur. *)

Řečí svojí předchozí učí Viklif zřejmě, že i předzvěděný může býti do stavu milosti podle přítomné spravedlnosti přenesen, a tím dává na jevo, že i předzvěděný může svých hříchů náležitě litovati, neboť on jest s katolickou věrou v tom za jedno, že bez náležité lítosti není odpuštění. Avšak najednou, jakoby byl zúplna zapomenul, čemuž učil, tvrdí, že předzvědění obyčejným řádem nelitují a proto také že neobdržují hříchův odpuštění, anebo aspoň že jest jejich lítosť vadná, a tak i způsobilosť k odpuštění. A tato vada jest prý příčinou, že zůstává v předzvěděných hřích stále, a tak prý se děje zcela spravedlivě, aby tento hřích bez konce trestán byl, anť by jinak zůstal některý ze hříchů beze všeho trestu! „Et videtur, quod praescitus, licet videatur contritus, deficit tamen communiter a contritione, et per consequens a peccati commissi deletione, licet propositum et actus peccati sui ad tempus deficiant. Defectus enim, quo praescitus in comparatione ad contritum in dispositione deficit, est peccatum remanens perpetuo, et ideo justum est, quod

*) Trial. III., 7.

illud peccatum perpetuo puniatur, cum aliter remaneret aliquod peccatum impunitum.*)

Má tedy hřích smrtelný při předzřízeném a předzvěděném následky rozdílné; ale při obou, jakož viděti budeme, zbavuje netoliko posvěcující milosti Boží, ale má také děsné následky směrem k obojí societě, k níž křesťan náleží, směrem k societě i církevní i občanské, neboť zbavuje prý hřích smrtelný hříšníka práva na všecky věci vidomé, na majetek a všecky důstojnosti v obojí societě, ale nikoliv dědictví nebeského, neboť předzřízený ho hříchem smrtelným neztrácí, a předzvěděný ho ztratiti nemůže, neboť k němu nikdy nebyl volán.

§ 8.

Viklifovo učení o societě Církevní a o její ústavě.

Jakož bylo v § 5. praveno, tvrdí Viklif, že jest Církev Římsko-katolická zcela porušena, zpustošena, že jest ohavností spuštění, synagogou satanášovou, pravou Sodomou a Gomorou.

Tak zbědovaná a poďábelštěná Církev, kterážto, jak Viklif nejednou píše, z ďábla povstala, není a nemohla býti podle Viklifa Církví Kristovou.

1. Ale ta Římsko-katolická Církev byla tehdáž na Západě veskrze rozšířena, jiné denominace nebylo až na roztroušené sekty Valdenských a Albigenských, a proto bylo nezbytno, aby Viklif vyjádřil, zdali ještě trvá nějaká náboženská societa, které by právem příslušelo nazývati se Církví Kristovou, a kde by ona byla a jaká je její úprava?

Na tyto otázky dává Viklif hojné odpovědi. Především tvrdí, že jest Církev Kristova sborem těch, kdož jsou od věčnosti Bohem ustanoveni ku životu věčnému. K tomu cíli a konci podává rozličné výměry o Církvi.

*) Trial. III., 7. V tomto odporném učení jest Petr Chelčický všechen Viklifův.

Může prý se rozuměti slovem „Církev“ sbor věřících, kteříž dočasně zůstávají ve stavu milosti, a tím způsobem jsou prý také předzvěděni z Církve potud, pokud trvají v milosti. Ale takováto Církev není tajnostným tělem Páně, aniž svatou Církví katolickou, aniž částkou její. Anebo může se rozuměti slovem Církev sbor předzřízených a předzvěděných, pokud jsou v milosti, a tato Církev částečně jest jedno se sv. katolickou Církví, avšak nikoliv zcela. A tato Církev sluje po různém pojmu zrnem a plevou, pšenicí a koukolem, královstvím Božím podobným pěti pannám bláznivým a pěti moudrým, a o Církvi tak pojaté tvrdil Tyconius, že pozůstává ze dvou částek, ale bludně, neboť předzvědění nejsou tělem Páně, aniž částkou jeho. *Konečně se vyrozumívá slovem „Církev“ sbor předzřízených, ač by byli v milosti podle přítomné spravedlnosti čili nic* .... Tím způsobem není žádný předzvěděný z Církve, ač se nalézá v ní. „Aliqua est convocatio fidelium, secundum quid vel ad tempus vel nude secundum praesentem justitiam et taliter sunt praesciti de Ecclesia pro tempore, quo sunt in gratia. Illa autem Ecclesia non est corpus Christi, nec Ecclesia sancta catholica nec pars ejus. Secundo sumitur Ecclesia mixtim pro praedestinatis et praescitis, dum sunt in gratia secundum praesentem justitiam; et ista Ecclesia communicat in parte, sed non in toto cum Ecclesia sancta Dei. Et ista Ecclesia vocatur mixtim granum et palea, frumentum et zizania, nec non regnum coelorum de quinque fatuis virginibus et quinque prudentibus, et istam Ecclesiam vocat Tyconius erronee corpus Domini bipartitum; non enim sunt praesciti corpus Domini et pars ejus. Sed tertio modo sumitur Ecclesia pro convocatione praedestinatorum, sive sint in gratia sive non ... Et sic nullus praescitus est de S. Matre Ecclesia, licet sit in illa.*)

*) De Eccl. cap. 17. Viz u Husa de Eccl. c. 5. a 7. a věta zavržená VI. Tento výměr o Církvi dává Viklif na mnoha místech. Srovnej učení Jana Husi.

Tento pojem o Církvi vyhlašuje Viklif spolu s Husem za článek víry, tak že by ten, kdož by jemu odpíral, kacířem byl, a bojuje na krev se sv. Tomášem Akvinským, kterýž učí,*) že předzvěděný, pokud má víru vlitou v sobě, byť by i ve hříchu smrtelném vězel, zůstává býti údem sv. Matky Církve. Viklif dí, že tomu tak není, alebrž že jest takový předzvěděný nade všecku pochybnosť údem satanášovým, a ďábel že jest hlavou jeho.

Avšak tentýž Viklif, kterýž jmenuje Církev „sborem“, jmenuje i každého jednotlivce předzřízeného již „o sobě Církví“.**) A jako jmenuje předzřízeného jednotlivce již Církví, tak zase celou Církev osobou jedinou, a to podle svého výstředného Realismu, anť prý jest všechna Církev jako nevěstou Páně duchovně spojenou, a tak osobou jedinou, jako tělo oživené, jež nemůže býti osob mnohých. „Tota ista Ecclesia, sicut est sponsa Christi et corpus Christi spiritualiter conjunctum, sic est una persona, quia corpus animatum rationabile, quod non potest esse multarum personarum.***)

Zde onde sobě Viklif stran výměru o Církvi odporuje, jako když tvrdí: že jest Církev veškerenstvem věřících. „Ecclesia est universitas fidelium“,†) neboť tou měrou by byli i předzvědění údy Církve Boží. Jinak však zůstává svému výměru o Církvi věren.

O této Církvi, jako sboru předzřízených, učí Viklif, že jest ona pouze jedna, tak že není více Církví Kristových. Avšak ona se dělí do tří částek: do Církve zvítězilé čili vítězné na nebi, spící v očistci, a do bojující Církve na zemi. Tou příčinou prý ukazují doktoři k hostii, kteráž se při oběti na tři částky láme. Jedna se dává do kalichu, a ta znamená Církev vítěznou, ze zbylých částek znamená ta větší Církev bojující a ta menší Církev spící, a za ty dvě se modlíme, přidává Viklif, aby se Bůh sli-

*) In lib. III. Sent. q. IIda.
**) De Eccl. Cap. 1.
***) De civ. Dom. I., cap. 43.
†) Tamtéž. C. 40.

toval nad námi. Ohledně třetí žádáme sobě s nimi pokoje. Tou příčinou prý navštívil Kristus Pán tři místa, zemi v Jerusalemě a v Judsku, trvaje na zemi 33 let, předpeklí (limbum), a konečně vstoupiv na nebesa korunoval třetí částku.*)

Bojující Církev prý sám Kristus Pán do tří částek rozdělil. Viklif uvádí Krista Pána jako mluvícího: „Rozdělil jsem sobě bojující Církev do tří částek, aby první bylo duchovenstvo moje, kteréžto sluje kněžími Kristovými, by mne na způsob apoštolů těsněji následovali ... druhá částka, aby byli velmožové, a tak náměstky Božství, kdežto jsou kněží náměstky člověčenství Kristova ... a třetí částka jsou dělníci, jejichžto úlohou jest, aby pečovali o potřebné věci ku tělesnému životu pro dvě částky předešlé.**) V harmonii těchto tří částí se podle Viklifa zakládá zdraví Církve.***)

Viklif tvrdí, že ku této Církvi jako sboru předzřízených přináležejí také andělé,†) ač připouští, že ku sboru viditelné Církve nemohou býti přičteni.

A jak se mi zdá, vším právem, neboť podle něho nečiní křest, nebo volba lidská, aniž kterékoliv místo, anebo znamení členem Církve, ale pouze a jedině předzřízení. „Nec locus nec electio humana facit membrum Ecclesiae, sed praedestinatio divina respectu cujuscumque.††) Jestliže tedy úrada věčná o předzřízení činí údem Církve, a dobří andělé v nebi patrně jsou z počtu vyvolených, jakž by se mohlo upírati, že i oni jsou údy Církve?

A tak jest podle Viklifa jisto, že žádný předzvěděný nemůže býti údem sv. Matky Církve, leč jen předzřízený, neboť jen ta jest svatou Matkou Církví, kterážto

*) De Eccl. c. 1. Viz též De Christo et ejus adversario Antichristo c. 1.

**) Dialogus c. 1. Chelčický toto rozdělení Církve do tří částí velmi drsně odsoudil.

***) De Christo et ejus adversario Antichristo. C. 1.

†) Tamtéž. Cap. 3.

††) De Eccl. c. 4.

bude na věky korunována, aniž má jiné údy na světě, než které bude míti v nebi za dnů věčnosti. *)

Jelikož ku sv. Matce Církvi se čítají jako údové všichni předzřízení od Abele spravedlivého až k tomu nejposlednějšímu, kterýž žíti bude při skonání, jest patrna nauka Viklifova, že Církev Kristova byla již před vtělením Jeho. On také dí, že ta Církev nebyla akefala, čili beze hlavy, byl prý Kristus její hlavou zevnou podle Božství, kdežto v Novém Zákoně jest hlavou Církve zevnou podle Božství, a vniternou podle člověčenství. „Ante incarnationem Ecclesia non fuit acephala, cum habuit deitatem extrinsecus, non intrinsecus capitantem (!). Habuit autem ex incarnatione Christi perfectionem inaestimabilem, cum fuit intrinsecus capitata. **)

Kristus Pán ovšem řekl: „Ty jsi Petr, a na té skále vzdělám Církev svou, a brány pekelné nepřemohou jí“ (Mat. 16.), čině slovy těmito zaslíbení, že Církev ustanoví. A co byl slíbil, po oslavení svém také naplnil slovy ku sv. Petrovi řečenými: „Pas ovce mé, pas beránky mé,“ ale podle Viklifa byla zde Církev Jeho dříve, ihned na počátku člověčenství, jen že od té chvíle, když se Kristus Pán vtělil, obdržela Církev i vniternou hlavu: Krista Pána podle člověčenství!

Kdyby byl Viklif na této základní zásadě své důsledně myslil, byl by byl nepochybně k tomu dospěl, že Kristus Pán žádnou Církev neustanovil a že vede *bezprostředně* každého předzřízeného ku branám věčným.

Viklif tvrdí netoliko prostě, že jest Církev sborem předzřízených, ale také, že jest učení toto článkem víry. „Patet ex fide Christi, scripturae et multiplici testimonio sanctorum, quod nullum est membrum s. Matris Ecclesiae, nisi persona praedestinata. ***)

Každý předzřízený jest těsně spojen s Církvi, tak že není možná, aby z ní vypadl, byť se i těch nej-

*) De Eccl. c. 4.

**) De Christo et ejus adversario Antichristo c. 4.

***) Trial. Suppl. c. 2. Viz též Hus. De Eccl.

hroznějších zločinů dopustil, ba ani není možná, aby se tak stalo vyobcováním, neboť Bůh sám ho sobě od věčnosti vyvolil, anť by jinak nemohl býti z počtu vyvolených, a tak není možno, aby z Církve vypadl. Je-li zároveň ve stavu milosti podle přítomné spravedlnosti, jest vázán k církvi dvojím svazkem milostí radikální z předzřízení a milosti posvěcující.*)

Tato Církev jest *jedna*, jak dí Viklif, *jednotou předzřízení*, anebo jak jinde tvrdí, jednotou víry, ač jest toto tvrzení těžko pochopitelné, anť členové Církve, t. j. předzřízení mohou býti přítomně po celém světě rozptýleni: v židovstvu, kacířstvu i v pohanstvu. Ježto však se patrně nesnášejí křesťané, židé, kacíři a pohané u víře, jakž by mohli býti spojeni jednotou víry? Není tedy ve slovech Viklifových pravdy.

Jako jest tato Církev vyvolených pouze jedna, tak jest ona také *samospasitelna*, tak že není možná jinde nabyti odpuštění hříchův a spasení. „Tertia conclusio est, quod extra sanctam Ecclesiam catholicam *non est salus vel remissio peccatorum*.“ **)

Hlavou této Církve jedinou a výlučnou, zevnou i vniternou, jest Kristus Pán. On jest tedy jedině papežem Církve vítězné v nebi, spící v očistci a bojující na zemi. V té bojující na zemi jest dvojí meč, t. j. dvojí moc: duchovní i světská, a obojí náleží hlavě Církve. Moc světská má se vykonávati králem, jehož úkolem jest brániti kázeň Církve, moc duchovní jest dána biskupům na potrestání hříšníků.***)

Je-li však Kristus Pán hlavou Církve, a není-li možna spása lidská, leč v Něm, pak jest zajisté zcela na pravdě říci, že musí každý člen Církve z potřeby spasení této hlavě poddán býti, anť prý jest Pán Ježíš ten pravý papež Římský, jsa hlavou netoliko Církve universalní, ale

---

*) De Eccl. c. 4. Viz u Husa: Adv. Steph. Páleč. c. 2. Věta zavržená. XXI.

**) De Eccl. c. 1.

***) Tamtéž.

také kterékoliv Církve částečné. Ta Církev všade bojuje v Římě, v Anglii a v kterémkoli místě, kdež jsou věřící. Neboť kdekoliv je papež, tam jest Římská Církev, t. j. ta Církev, jejížto hlavou jest Kristus Pán. Jestliže tedy, kde jest papež t. j. Pán Ježíš, tam jest Římská Církev, nemůže se název ten omezovati Římem nebo sborem papeže a kardinálů, anť jest Církev svatá rozptýlena po třech místech: v nebi, v místě putování a v očistci. „Subesse Romano pontifici omni humanae naturae est de necessitate salutis. Patet ex hoc, quod nemo potest salvari, nisi meritorie subsit Christo: sed ipse est Romanus pontifex, ac caput universalis et cujuslibet particularis Ecclesiae... Et per idem ipsa inhabitat Romam, Angliam et quemcumque locum fidelem. Nam si, ubicumque papa fuerit, ibi est Romana Ecclesia... non potest stringi secundum se totam in Roma vel coetu papae et cardinalium, sed distenditur per tria loca sancta, scilicet coelum, locum peregrinationis, et purgatorium.“ *)

Jelikož však, jak Viklif učí, jest Církev samospasitelna, tak že bez ní nikdo nemůže dojíti spasení, ani hříchův odpuštění, bylo velice žádoucno, aby byl M. Jan Viklif vedle své moudrosti a vedle naučení, jež prý přímo od Boha obdržel, svých věrných poučil, kde že se nalézá tato samospasitelná Církev? Vždyť pak jako slova Božího kazatel a jako domněle Bohem povolaný reformator věděl a věděti musil, že se nemá se spasením věčným lehkomyslná hra prováděti. Ale čeho se tu dovídáme? Viklif jednak tvrdí, že k pravé Církvi Kristově přináležejí pouze předzřízení, a sbor jejich že jest jedině tajnostným tělem Páně a říší Boží, sbor však předzvěděných že jest tělem ďáblovým; avšak on dí také, že nikdo neví ani o sobě, ani o jiném, zdali by byl z počtu vyvolených anebo předzvěděných, synem Božím anebo synem ďáblovým, a připojuje k tomuto článku víry spasitelné naučení, aby nikdo se neodvažoval, jiného jako předzvědě-

*) De Eccl. c. 1.

ného odsuzovati, leč by mu bylo Bohem zjeveno. „Sicut nemo nostrum scit modo, utrum alius sit praedestinatus filius Ecclesiae an praescitus; sic non debet judicare aliquem, esse membrum Ecclesiae, vel ipsum damnare vel excommunicare vel aliter damnare, nisi forte hoc fuerit ei revelatum.“*) Kde tedy jest ta samospasitelná Církev?

Podle tohoto učení Viklifova není tedy žádný jist jistotou víry, ana by neklamala, zdali by byl z počtu vyvolených, aniž o jiném; a tou měrou jest *Církev Viklifova smyslům lidským nedostihlá, neviditelná.* A této neviditelné Církvi dává Viklif samozvaně tak velikou autoritu, aby rozhodovala o vážnosti evangelia, jížto prý věřiti dlužno! Musí tedy tato smyslům nedostihlá Viklifova Církev býti zároveň neklamna!

Avšak Viklif tvrdí ještě více. On totiž učí, že není dosti k tomu, aby byl někdo údem Církve, býti z počtu vyvolených, ale zároveň, že musí býti beze vší úhony hříchu smrtelného, neboli že se musí nalézati ve stavu milosti Boží; ant prý pro smrtelný hřích vypadá i předzřízený podle přítomné spravedlnosti z Církve Boží. „Nimis magna praesumptio foret, quemquam sine formidine vel revelatione asserere, quod sit membrum illius Ecclesiae. Nam nemo, nisi praedestinatus *et sanctus* tempore suo sine macula vel ruga est membrum illius Ecclesiae. Sed nemo sine formidine vel revelatione assererit, quod sit praedestinatus et sanctus sine macula vel ruga; ergo conclusio.**) Kde byla tedy ta Viklifova samospasitelná Církev?

Viklif jest arci v těchto věcech sobě odporen, nebot jinde nepřipouští, jakož již dotčeno bylo, té možnosti, aby předzřízený vypadal pro hřích smrtelný z Církve; ant prý ho vyvolení věčné nerozvížitelně s Církví spojuje, avšak to jisto jest, že tvrdil, že i předzřízený podle jedné stránky z Církve vypadá, když není „sine macula et ruga“.

*) Trial. IV., 22.
**) De Eccl. cap. 4.

V zjevném odporu s výměrem svým o neviditelné Církvi stanoví Viklif, že Kristus Pán ustanovil *viditelné kněžství,* avšak odchyluje se od nauky katolické v tom, že neustupně tvrdí, že duchovenstvo pozůstává *z kněží a diakonů* pouze. Viklif dí: „Christus integravit suam Ecclesiam ex tribus partibus (jak jinde dí: ex clero nobilitate et operariis,*) primam autem, quae est clerus, voluit ex sacerdotibus, qui debent esse socii, et diaconibus integrari, ad perfectionem cleri satis foret, illam integritatem hodie observari.**)

Avšak tentýž Viklif tvrdí zároveň, že k tomu, aby byl někdo pohlavárem, nedostačuje volba lidská, ale že musí předcházeti volba božská a svatý život. Přes to však tvrdí Viklif, že i předzvěděný může býti biskupem, pánem i sluhou, když jest ve stavu milosti podle přítomné spravedlnosti, ale pro tu příčinu není údem svaté Matky Církve. „Homo potest esse episcopus, dominus et minister Ecclesiae etiam praescitus, existens in gratia secundum praesentem justitiam; sed homo non est cum hoc membrum s. Matris Ecclesiae.“***) Připouští-li tedy Viklif, že i předzvěděný může býti knězem anebo diakonem, musí též připustiti, že ho volal Bůh ku kněžství. Ale všechen sbor předzvěděných jest podle něho šeredným tělem ďábla, tedy i každý jest údem ďáblovým, ano že všichni předzvědění jsou ďáblové.†) *Z toho však vychází strašná blasphemie Viklifova, že volá Bůh ku kněžství a k diakonatu i šeredné ďábly!*

V nauce této jest tedy obsaženo nevypravitelné rouhání, ale také nerozumné tvrzení, neboť není-li člověk ani údem Církve Boží, jakž by mohl býti jejím pohlavárem? A Viklif bezděky tento odpor nesčíslněkráte opakuje, jakož viděti budeme.

*) Dial. c. 1.
**) De Ord. Fratrum. c. 4.
***) De Eccl. cap. 6.
†) De diabolo et membris ejus.

Máme tedy před sebou podle nauky Viklifovy neviditelnou Církev a viditelné kněžství, ač žádný věděti nemůže jistotou víry, zdali by ten neb onen kněz byl platně na kněžství svěcen, zdali ho Bůh volal, zdali on sám, anebo jeho světitel byl při svěcení v milosti, neboť to všecko mělo býti zjevno, aby lid byl ujištěn, zdali ten který člověk je knězem čili nic.

Viklif si byl také vědom důsledků, jaké by bludné učení jeho musilo míti v životě, a proto *ukládá věřícím něco naprosto nemožného,* on totiž ukládá laikům za povinnosť, aby aspoň o některých pohlavárech věřili, že jsou členy Církve a pohlaváry jejich, a o jiných prý té povinnosti není... Mají prý o nich takto věřiti podle přítomné spravedlnosti, anebo prostě podle předzřízení. Tou příčinou jsou prý praelati povinni, popoháněti věřících sv. životem ku víře, že by byli údy Církve a pohlaváry jejími.*) Ale jak by tato víra mohla býti k místu přivedena, Viklif nedí, ten Viklif, který v tomtéž spise v kap. I. tvrdí, že žádný neví o sobě a o jiných, že by byli z počtu vyvolených, a že pouze předzřízený může býti pohlavárem v Církvi!

Zajisté, že by byl Viklif učení svému stran důslednosti lépe posloužil, kdyby byl zůstal při jednom bludu svém, podle něhož se mu zdálo býti pravdou, že by předzřízení byli zároveň i kněžími.**) Neboť, nejsem-li naprosto ujištěn, že ten, jenž byl na kněžství vysvěcen, jest skutečně knězem, jakým právem by mi mohla byti ukládána povinnosť, věřiti, že jest jím skutečně? Zevní život spravedlivý není toho důkazem, neboť jest za jedno skutečná a vnitřní svatosť zraku lidskému nedostihlá, vždyť jest i farizejská svatosť, a nad to, byli jsou mnozí opravdu svatí lidé na světě, ale v svatosti nesetrvali až dokonce. Sám Kristus Pán dí: „Mnozíť mi řeknou v onen den: Pane,

*) De Eccl. cap. 2.

**) De sectis novellis c. 5. De contrarietate duorum dominorum cap. 6.

Pane, zdaliž jsme ve jménu tvém neprokovali a ve jménu tvém zlých duchů nevymítali a ve jménu tvém divů mnohých nečinili? A tehdyť vyznám jim: Nikdy jsem vás neznal; odejděte ode mne, kteříž činíte nepravosť." Mat. 7, 22. 23. Nerozumné tedy věci žádá Viklif na věřících, aby nevědouce jistotou víry, zdali ten neb onen kněz jest z počtu vyvolených a ve stavu milosti, a tou měrou údem Církve a skutečným knězem a oprávněným, přece tomu věřili!!

Jak Viklif dále učí, dal Kristus Pán Církvi t. j. sboru vyvolených, putujících ku branám věčným také pravidlo, čili zákon, jímžto by se až do skonání řiditi měla. A tento zákon jest dostatečen ku správě Církve Boží. Tuto dostatečnosť klade Viklif zhusta svým věřícím na srdce a snaží se také ji dokázati. Předně prý zákon ten dal Kristus Pán, jenž jest sám Zákon Nestvořený a nekonečně dostatečný. Za druhé dostačuje zachování toho zákona, abychom trvali v Něm. Za třetí, když by nebyl dostatečen, byl by nedokonalý, což říci by ovšem bylo proti všemu řádu. „Legifer noster D. J. Chr. legem per se sufficientem dedit ad regimen universalis Ecclesiae militantis ... Primo, quia se ipsum dedit, qui est Lex Increata per se sufficientissima ... Deinde legis Christi observantia ... per se sufficiens est ad manendum in Dei dilectione sufficit ad suum regimen, cum ille sit optimus status Ecclesiae ... Item aliter foret legis traditio imperfecta." *) Kdyby prý to bylo pravdou, rozumuje dále Viklif, že Zákon Boží není dostatečen ku správě Církve bojující, musilo by se přijati, že požaduje Bůh na člověku věcí, jichž nepřikázal jemu, a to jest patrně nemožné. **)

Církev tedy Páně měla býti z vůle Jeho řízena pouze a jedině zákonem Božím, a podobně i každý člen její, a to dostačuje ku slávě věčné. Odtud dí Viklif, podávaje

*) De civ. Dom. I., c. 42. Viz též De Officio regis, cap. 9. De civ. Dom. I., 44., a jinde. Srovnej učení Husovo sem směřující.

**) De civ. Dom. I., c. 42.

jako ruku napotomním pseudoreformatorům Lutherovi, Kalvínovi, Zvinglimu a Bezovi, že každý křesťan jest s Písmem sám sobě dostatečen, a že ku spasení jest dostatečno věřiti v Pána Ježíše. „Quilibet christianus ubicumque fuerit formatus fide scripturae, habet Christum sibi assistentem . . . est sibi sufficiens ad salutem.*) Ad salutem sufficit credere in D. J. Christum**) Zde mohl Viklif zcela důsledně připojiti, že není vůbec ku spáse věčné žádné Církve zapotřebí, a byl by byl takto povalil své učení, že jest nezbytno pro spásu věčnou býti údem Církve. Neboť dostačuje-li křesťanu ku spasení Písmo, nač všechen ten apparat církevní, nač svatovláda, kteráž podle Viklifa aspoň z kněží a diakonů pozůstává? Než kdož by žádal na Viklifovi důslednosti?

O této tak zřízené Církvi tvrdí na konec Viklif, *že není možná, aby zahynula,* ale naproti tomu také učí, že může Církev obstáti *beze všeho kněžstva,* ano že se může seschnouti až *na osobu jednu,* jako prý za dnův utrpení Páně jenom Matka Boží u víře obstála; ano, on dokonce jistí, že jest sice naprosto potřebno, aby Církev nezanikla a pro hřích ďáblův zrušena nebyla; ale *že vlastně kromě Krista Pána nižádné osoby zapotřebí není, aby se mohlo říci, že Církev trvá*: „Absolute necessarium est, quod Ecclesia Christi non desinat, nec ex peccato diaboli destruatur, sed nulla persona circa Christum absolute est necessaria ad componendam dictam Ecclesiam.***) S tímto učením arci souhlasí nauka jeho, že papež jest bludu podroben a i všecka bojující Církev.†)

2. Podle učení Viklifova měla tedy býti Církev řízena pouze zákonem Božím čili Písmem, a nikoliv zákony lidskými. Ona měla míti kněze a diakony, jejichž úlohou bylo učiti zákonu Božímu, lidstvo nabádati ku šetření jeho a kárati, jakož i svátostmi přisluhovati, a to *z pravo-*

*) De Officio regis. C. 9.
**) Tamtéž. Cap. 10.
***) De civ. Dom. I., c. 43.
†) De Eccl. c. 23.

moci jim bezprostředně od Boha dané. Hlavy viditelné nebylo v Církvi žádné, a Církev prý prospívala a se šířila, aniž prý bylo biskupů, na nichž by bylo záviselo poslání ku vykonávání služeb kněžských. A tento rajský, abychom tak řekli, demokratický stav Církve beze vší svatovlády, vycházející z pravomoci, trval podle historické znalosti Viklifovy po celých tři sta let. Ale tu se stala najednou veliká změna. Císařem Konstantinem byla dána Církvi a náboženství křesťanskému svoboda. Avšak císař Konstantin přičinil ku svobodě náboženství Kristova věc velice osudnou. On totiž obdaroval Silvestra papeže a duchovenstvo zbožím pozemským a panováním, vyvýšil jeho důstojnosť, dal jemu primat nad patriarchatem Konstantinopolským, Antiochenským, Jerusalemským a Alexandrinským, daroval jemu palác Lateránský, vstavil na hlavu jeho korunu, oblékl ho v císařský majestat a podřídil jemu duchovenstvo veškero, aby tou měrou vládl kněžím jako kníže, jakou měrou on vládl laikům.*)

Touto hroznou katastrofou prý všechna Církev zjedovatěla a stala se podstatně jinou, než jak vyšla z rukou Páně, avšak aby byla na dobro tím jedem do Církve vlitým, (byl prý slyšán hlas při tom nešťastném obdarování: Dnes jest jed do Církve vlit), porušena, toho nedí Viklif, neboť tuto zkázu konečnou prý zavinili mnichové žebraví. Avšak zranění Církve obdarováním a vyvýšením Silvestra bylo veliké, neboť povstalo papežství, pravomoc, svatovláda z pravomoci, rozdíl mezi biskupy a papežem, a mezi kněžími a biskupem, zákon Boží přestal býti jediným pravidlem života církevního, a připojeny na újmu jeho zákony lidské.

Proti těmto hrozným věcem bojuje Viklif, jako evangelický doktor, a učí:

a) *že Kristus Pán neustanovil ve své Církvi ani moci zákonodárné, ani soudné, ani výkonné.*

b) *Že papež není viditelnou hlavou Církve, že moc jeho*

*) De Eccl. cap. 16. Srovnej Husa a Chelčického o této věci.

není ani universalní, ani bezprostřední, a že není u věcech víry neklamný, moc jeho prý jest jen taková, jako kteréhokoliv kněze, i toho nejposlednějšího.

Ad a) *Viklif zamítá především rozlišení svatovlády do svatovlády z posvěcení, kterouž i on uznává, a do svatovlády z pravomoci,* a té poslední neodvozuje z Krista Pána, ale z císaře Konstantina, jakoby byl Kristus Pán chtěl míti, aby byla Církev Jeho jedna *jednotou víry*, ale nikoliv *jednotou správy,* a to právě jest důsledkem jeho učení, že jest každý křesťan sobě dostatečen s Písmem, ano že na konec každý předzřízený o sobě jest již Církví Kristovou. „Patet, quod potestas ordinis et jurisdictionis, quam quilibet habet, in quantum presbyter, quam solum cognoscunt, qui noverunt Universalia (!). Nec praelatus dat curato novam potestatem regiminis." *) Pravomoc prý obdržuje každý kněz při posvěcení, a jest prý při všech kněžích stejná. Quicumque sacerdos in sua ordinatione totam accipit qualemcumque potestatem. Unde videtur rationabiliter posse concludi, quod hae potestates sacramentales in omnibus sacerdotibus sunt aequales. **)

Na základě této své nauky horší se Viklif zle na to, že jest Církev katolická rozdělena na diecése a farnosti, neboť rozdělení to má základ v tom: že není moc z posvěcení a z pravomoci jedno a totéž. ***)

Viklif chtěl totiž, aby Viklifické jeho evangelium bylo všado bez překážky hlásáno, na ulicích, v polích, v lesích, ale také v kterémkoliv chrámě zcela svobodně a bez závady; této nevázané svobodě však vadil řád církevní, podle kterého nebylo dovoleno bez poslání čili bez pravomoci kázati, učiti, svátostmi přisluhovati po rozličných diecésích a farnostech. Viklif má řád tento za nevhodný, lépe by prý bylo a Církvi prospěšnější, kdyby kněz, vida v jednom místě nezdar, na jiné se odebral. †)

*) De potestate papae. C. 6.
**) Tamtéž. Kap. 11.
***) Tamtéž. Kap. 4.
†) Tamtéž.

K těmto dogmatickým a prospěchářským zásadám přiléhaje zle zuří Viklif na to, že se jeho toulavým kazatelům bránilo kdekoliv kázati, zejména synodou Londýnskou ze dne 30. máje 1382, a především na žebravé mnichy, poněvadž hlásali, že není dovoleno kněžím kázati, leč by měli poslání od biskupa anebo od papeže, lživě prý tvrdíce, že i apoštolé měli takovéto poslání od Petra.*)

Naproti tomu rozhoduje Viklif, jako ex cathedra, že diakoni a kněží, jako takoví, mají poslání a dovolení kázati. „Diaconus, in quantum hujusmodi et sacerdos, habet licentiam specialiter praedicanti.**) Viklif připojuje k tomuto dekretu významně: že mniši žebraví tuto svoji lež, že totiž není dovoleno bez poslání kázati, z ďábla, otce lži, čerpali.

Viklif zde následoval předešlých sektářů, neboť jedenkaždý z nich zamítal autoritu Církve a její pravomoc, kterouž obdržela od Pána Ježíše ku správě Církve, a i také šel po šlepějích zaslepenosti jejich, neboť jakž by byl mohl jinak neviděti, že jeho učení o tak zvaném svobodném, recte svévolném kázaní slova Božího, jest ve skutečnosti anarchií? Vždyť pak byl člověkem učeným, filosofem, theologem i znalcem práv zároveň. Ale kdyby byl vyznal, že Kristus Pán ustanovil v Církvi skutečně pravomoc, byl by musil podle důslednosti připustiti, že bylo povinností jeho, Církvi se podrobiti, a to právě odporovalo revolučním cestám jeho.

Mistr Jan Hus, jsa praskrovným znatelem hrozných důsledků nauky Viklifovy, hájil jí; a v tom ho zahanbili Čeští Bratří, lidé to celkem prostí a neumělí, neboť ti zamítali Viklifickou svobodu nevázanou stran kázaní slova Božího, a také ostře na predikantech protestantských kárali.

Jestliže, jak Viklif hlásá, neustanovil Kristus Pán

*) De mendaciis Fratrum. Sine capitibus.

**) Tamtéž.

v Církvi nižádné svatovlády z pravomoci, pak ovšem zcela důsledně tvrdí, *že není v Církvi žádné Kristem Pánem ustanovené moci zákonodárné.* Viklif rozumuje především takto: Kristus Pán ustanovil jeden zákon pro správu Církve. Zákon tento jest obsažen v Písmě Starého i Nového Zákona a dostačuje plně pro řízení duší. On jest dokonalý, a proto nesmí a nemůže býti zdokonalován přídavky, neboť zákon přidaný by buď byl již v Písmě obsažen, anebo by k němu byl nenáložitý, anebo jemu odporný. Když by byl v Zákoně Božím obsažen, nic by k zákonu Páně nepřidával; když by odporoval jemu, byl by nešlechetný, když by v Písmě nebyl obsažen, zdokonaloval by zákon Páně, anebo ho doplňoval, a tím prý by lidé zdokonalovali, co Bůh sám učinil; to však tvrditi, bylo by rouháním, neboť tou měrou by byl zákon Kristův nedostatečen bez přísady zákona lidského, a bylo by říci: že by Církev Páně nebyla pouhým Zákonem Božím dobře obstarávána.*)

Na tomto základě jistí Viklif, že zákon evangelický dostačuje ku správě Církve Boží bez kteréhokoliv zákona, ať již občanského anebo kanonického. „Videtur mihi, quod lex evangelica sine lege civili vel vocata canonica ad completum regimen Ecclesiae militantis sufficit.**) Přívěsků nižádných není prý zapotřebí, a k tomu podává Viklif opět domněle historický důkaz, že Církev po 300 let jedině tímto zákonem byla řízena. „Ecclesia crescebat ... inter tot adversantes sine regimine juris civilis sive canonici regulata simplici lege charitatis ... et ex post quando istas duas commiscuit, continuo decrescebat.“ ***)

Ano, Viklif dí, že všelikeré zákonodárství lidské jest nebezpečné, poněvadž se jím vzdaluje lidstvo od šetření zákona evangelického, a že by snadno se mohlo státi

*) De civ. Dom. I. 17. Podobně vykládají Jan Hus a Petr Chelčický, jsouce ve vleku Viklifově.

**) De civ. Dom. tamtéž.

***) Tamtéž.

poblouzení lidu a jako zjedovatění domněnkou, že dostačuje k ospravedlnění, zachovává-li tradice a vynálezky lidské bez šetření zákona evangelického.*)

V souhlasu s touto naukou, tvrdí Viklif, že zákony lidské nejsou závazné, leč by přispívaly k lehčejšímu zachovávání zákona Kristova, neboť jestliže by byly jemu na závadu, jsou nešlechetné.**)

Tímto Viklifovým učením by musila za své vzíti netoliko *zákonodárná moc církevní*, všeliké ústavy, bratrstva, řehole, všecka ustanovení církevní, pokud nejsou v Písmě zřejmě obsažena; ale také *všecko zákonodárství lidské*. A toho právě se Viklif, dvorní kaplan a muž velmožů a kruhů dvorských, ulekl. Proto ihned, ale sobě na odpor ujišťuje, že prý by bylo nebezpečno, kaceřovati zákon lidský, leč by snad zjevno bylo, že Písmu Božímu odporuje, ant jinak jest každý zákon nešlechetný. „*Periculosum est haereticare legem humanam, nisi forte patenter posset doceri, quod sit scripturae contraria.****)

Zamítá-li však Viklif, že Kristus Pán uložil v Církvi moc zákonodárnou, není možná, aby jí byl přiřknul moc soudnou, neboť, kde není příslušného zákona, jakž by mohla obstáti moc soudní, jejížto věcí jest rozsuzovati pře podle zákona příslušného?

A podobně se věci mají stran moci výkonné, neboli trestní. Viklif přičítá Církvi arci moc vyobcovati, a to jest zajisté veliký trest, ale tuto moc takovými podmínkami obklíčil, že se moc tato, jakož viděti budeme, v niveč rozpadá.

Ad b). Kdyby byl Viklif jen poněkud do Písma Božího vniknul, anebo aspoň ty články víry, které o Kristu podle pravdy hlásal, poněkud hlouběji pojal, nikdy by byl nevyřkl, že Církev Kristova, t. j. ta Církev, kterouž on shorem předzřízených býti pravil, se mohla scvrknouti

*) De civ. Dom. Cap. 13.
**) Tamtéž. Cap. 42.
***) Tamtéž.

až na jednu ženu. Či neřekl Kristus Pán, že ona v jiném smyslu jest nevyhladitelna, než v jakém on o ní učil, že není možná, aby zahynula? Či neřekl Kristus Pán bezprostředně apoštolům: „Aj, já s vámi jsem po všechny dni až do skonání světa?“ Či snad nebyli apoštolé kněžími? O zajisté! dí tak zřejmě. Jak směl tedy tvrditi, že by kněžstvo mohlo zahynouti na dobro? Či nebylo kněžství, jež vykonávalo a vykonává duchovenstvo, přede vším kněžstvím jeho? Či jak by bylo pravdou, což v žalmu 109 čteme: „Přisáhl Hospodin, a nebude toho litovati. Ty jsi kněz na věky podle řádu Melchisedechova?“ Patrno tedy, že Viklif tímto svým učením lid klamal a šálil.

Viklif nejednou Krista Pána Bohočlověkem jmenuje a přikládá jemu vlastnosti Bohu jedině příslušné, zvláště, že jest i vševědoucí i nekonečně moudrý, a připojuje, že jest toto všecko o Pánu Ježíši známo (patet). Avšak jestliže, jakož víra i podle Viklifa věřiti velí, jest nekonečně moudrý, zajisté že, maje při zřízení Církve své důležité a svaté účely, opatřil ji tak, aby k dosažení těch účelů také způsobila byla; následovně nemohla vyjíti z rukou Božích bez ladu a skladu a se zjevnými zárodky plné a neodkladné anarchie. Takovou však Církev hlásal Viklif a po něm Hus, a tvrdil tak, že z rukou Božích vyšla beze vší úpravy, beze vší pravomoci, beze vší skutečné a opravdové správy. Zákon Boží o sobě, bez záruky přesného a neklamného výkladu měl býti velikou chartou veleříše Páně, každý předzřízený sám sobě na základě Písma zákonodárcem, ano i Církví, a tak by byl nekonečně moudrý Pán Ježíš ustanovil Církev beze všeho řádu, bez ladu a skladu, hotovou anarchii již na počátku.

Než Viklif sobě takovouto Církev, jak myslil podle Písma, upravil, a hle, jakou měl před sebou? Viděl před sebou Církev, kteráž od věků užívala pravomoci Kristem Pánem dané, kteráž měla svatovládu, kteráž pozůstávala z papeže, biskupů a jahnů; měl před sebou Církev, kteráž

od věků učila, že papež jest Kristem Pánem ustanoven za viditelnou hlavu Církve, že jeho pravomoc jest z vůle Boží svrchovaná, kteráž směřuje bezprostředně ke každému údu Církve, že jest z vůle Boží přikázáno ve všech věcech, kteréž neodporují zákonu Božímu, jeho poslouchati; on měl před sebou Církev, kteráž učila, že papež jest svrchovaným učitelem Církve Boží, že jest ve věcech víry v poslední instanci neklamný, a že má rozsudku jeho touže příčinu dbáno býti, on měl před sebou Církev, kteráž o sobě tvrdila, netoliko, že jest u věcech víry a mravů neklamna, ale také, že setrvá v té Kristem Pánem ustanovené podstatné vládní formě až do skonání světa.

Takovouto Církev měl před sebou Viklif, kterážto diametrálně byla odporna pojmu, jaký sobě upravil podle předchůdců svých, starobylých sektářů praedestinatianů, a podle názoru svých dobrých přátel Valdenských, čili jak v Anglii nazýváni byli, Lolardů, a maje za to, že učení jeho o Církvi, jako o sboru předzřízených, jest článkem víry, praví jako ex cathedra, že není nic tak kacířského, jako držeti, že by tento církevní řád z císaře pošlý byl tak potřeben, že by nikdo bez papeže tohoto řádu nemohl dospěti ku spasení. Papežská důstojnost prý povstala dotacemi a vyvýšením Římského biskupa. Církev však trvala bez těchto falešných papežů, a byla spravována bez tohoto primatu císařského tři sta let a dobou tou prý znamenal biskup totéž jako kněz. „Nihil magis haereticum, quam quod tam necessarius est ordo caesareus, ut nemo posset sine papa istius ordinis esse salvus . . . Duravit pradestinatorum universitas (sine pseudopapis existentibus), quia trecentis annis et amplius, quibus sine dotatione crevit Ecclesia, regulabatur sine tali primatu caesareo communi consilio sacerdotum, pro quo tempore idem fuit sacerdos et episcopus.“ *)

Všechen tedy řád církevní, jakž jej viděl Viklif před

*) De potest. papae. c. 10.

sebou, byl podle nauky jeho v odporu proti víře, a zvláště papát byl podle něho naproti všemu řádu Božímu zaveden, neboť císařská dotace neměla toho do sebe, aby mohla stanoviti nový a nebývalý článek víry o papežství: „*Dotatio Ecclesiae non introduxit novum articulum fidei, ut sit necessarium ad salutem cujuslibet christiani sic subjici Romano pontifici.* *)

Viklif dobře věděl, že theologové katoličtí jeho doby věřili se vší katolickou Církví, že papežství jest Božského původu, a že tuto víru zakládali na tradici nepřetržité nejenom, ale také na Písmě Božím, a proto určitě zapírá, že by bylo papežství z Boha, a ohlašuje, že jest předmětem víry, ano, že jest to věcí známou, že má ono původ z císaře. „Constat ex fide, quomodo potestas, quam papa exercet, fuit a potestate caesarea derivata.“ **) Ano, Viklif dokonce tvrdí, že moc papežská jest z ďábla. ***) Avšak netoliko papežství jest podle Viklifa z ďábla, ale i všecka sekta jeho, t. j. všecko duchovenstvo jeho, a tak i všecko množství katolického lidu. †) Papežství jest prý pohanskou novotou, a bylo hříchem velikým novotu tuto udržovati, kteráž prý nemá v Písmě sv. založení. Císař prý ve své hlouposti takovéto výsady Římskému papoži udělil, ale ona neměla býti přijata ani od Silvestra, ani od jeho nástupců. ††) Tou měrou prý všichni nástupci Silvestrovi, udržujíce tuto moc ďábelskou, smrtelně zhřešili. †††)

Viklif také se jme naproti katolíkům dokazovati, že papežská moc nemá v Písmě základu. K tradici Boží nepřihlíží, jelikož ji čítá k vynálezkům a také se domnívá, že by bylo historickou pravdou, že po tři sta let nebylo v Církvi papeže, on také si nevšímá toho, že byl papež za hlavu Církve uznáván, neboť podle něho podléhá celá

*) De Eccl. cap. 2.
**) De Christo et ejus adversario Antichristo c. 7.
***) Tamtéž.
†) Tamtéž.
††) Tamtéž c. 7.
†††) Tamtéž.

Církev bludu. Odtud béře útočiště jen k Písmu a chce odtud dokazovati, že Kristus Pán žádného primatu v Církvi neustanovil. Ani sv. Petr neobdržel takovéhoto primatu slovy: „Ty jsi Petr, a na té skále vzdělám Církev svou, a brány pekelné jí nepřemohou“ (Mat. 16, 18.), neboť ne na Petrovi, ale na jeho víře ji vzdělal. Aniž prý vychází na jevo primat Petrův ze slov: „Tobě dám klíče království nebeského: a cožkoli bys svázal na zemi, bude svázáno i na nebi, a cožkoli bys rozvázal na zemi, bude rozvázáno i na nebi.“ Mat. 16, 19. Příčinu toho shledává Viklif v tom, že prý slova, kteráž byla řečena Petrovi, byla i sboru apoštolův opakována. (Mat. 18, 18.) Také prý neměla slova Páně k Petrovi řečená známky nižádné, že by jemu výhradně se udělovala takováto moc, alebrž on ji obdržel pro sebe a pro kteréhokoliv kněze v Církvi, kterýž by ho následoval u víře jeho. Viklif zde ovšem zapomněl při tomto svévolném výkladu Písma vyložiti, za jakou příčinou as Kristus Pán k Petrovi zvláště ta slova promluvil a k žádnému jinému z apoštolů, a proč ani k celému sboru apoštolů s vyloučením sv. Petra, ale ve spojbě s ním byla řečena? Než, Viklif vykládal a kroutil Písmo tak, jak se do lhavé soustavy jeho hodilo. Ani prý ze slov Páně Luk. 22, 31. 32. nevychází prý na jevo primat Petrův. Kristus pán totiž dí: „Šimone, Šimone: aj, satan žádal o vás, aby (vás) tříbil jako pšenici: ale já prosil jsem za tebe, aby nezhynula víra tvá, a ty někdy obrátě se, potvrzuj bratří svých.“ Viklif totiž jistí, že text tento má býti rozuměn o tom primatu a té přednosti Petrově, kteráž se zakládá ve víře a pokoře Petrově, a v následování Páně v životě (quod ista praeminentia stat in fidei sinceritate et humilitate, in praeminentia sequendi Christum in moribus. *)

Na základě takovéhoto výkladu Písma sv. tvrdí Viklif, že každému knězi bez rozdílu se dostává té přednosti a tohoto primatu jako Petrovi, pokud následuje ve mravech Pána Ježíše. Jsou prý klíče Petrovi dané vědoucnosť

*) De Christo et ejus adversario Antichristo.

a moc ku vzdělání Církve, kteréž mají zvláště býti majetkem každého kněze, a byly také hojněji ve sv. Pavlu nežli v Petrovi, poněvadž více pracoval nežli on. *)

Viklif učí dále, že hmota těch klíčů jest moc, a forma vědoucnosť čili znalosť Písma, a tak prý moc kněžská nemůže obstáti bez znalosti Písma, jako prý prvá hmota (materia prima) nemůže obstáti bez formy. **)

Z této theorie Viklifovy o moci jde důsledně jeho nauka, že jest každý kněz co do moci klíčů nejenom biskupovi, ale i papeži roven, jakož i apoštolé byli rovni Petrovi, jestliže má znalosť Písma a žije podle vzoru Petrova. Jemu tedy není zapotřebí nižádné pravomoci od papeže, kteráž původem svým z císaře jest. Můžeť kněz bez jakékoliv lidské pravomoci po celém světě kázati, neboť maje znalosť Písma a jsa v milosti, má jurisdikci bezprostředně z Boha. „Sacerdotes itaque Christi habent potestatem ante istam jurisdictionem caesaream, aedificandi populum ubique terrarum, quantum sufficiunt praedicando, sancte vivendo etc.“ ***)

Na tomto svém učení staví Viklif nauku jinou, že jest totiž v Církvi ten vyšší a důstojnější, kdož je Písma znalejší a v životě světější, a podle této míry může býti laik důstojnější v Církvi nežli kněz, a tak *prý může slouti a býti kterýkoliv ku branám nebeským putující „papežem“*. „Dictum est, quod papa sit quicumque viator, qui sequitur Christum similius.“ †) Ano, Viklif jde ještě dále v důslednosti a tvrdí doopravdy, *že i žena může býti papežem.* „Stat feminam vel laicum esse papam, cum verosimile sit, B. Virginem post ascensionem inter caeteros propinquius sequi Christum, et stat laicum esse superiorem in moribus quocumque presbytero, hic dicitur, quod B. V. fuit papa.... fuit enim excellenter mirabilis sanctitate, sicut et fuit sa-

*) De Christo et ejus adversario Antichristo.

**) Tamtéž.

***) Tamtéž cap. 10.

†) Tamtéž. Cap. 11. Totéž učení hlásá také Hus.

cerdos.“*) Avšak Viklif brzy se vzpamatoval, odvolal výrok, že by i žena mohla býti papežem, nahlížeje snad, že mluví věci Písmu sv. odporné, a to pro nedostatečnosť a slabosť pohlaví. „Ideo mulier non est idoneus capitaneus Ecclesiae. Et sic excluditur tam mulier quam angelus a papae nomine.“ **)

Vraťme se však k učení Viklifovu o primatu sv. Petra. Viklif zapírá na základě svého bludného výkladu textů Písma Božího, že by byl měl sv. Petr pravomoc nad apoštoly, anebo nad Církví veškerou a tvrdí, že jeho náměstnictví a důstojenství a jakési prvenství se zakládalo pouze v jeho víře a v následování života Páně. Jest prý člověk náměstkem toho, jehož zastupuje a od něhož obdržel zákonitě zástupnickou moc, avšak nikdo není náměstkem Petrovým anebo Kristovým, leč by ho ve mravech následoval, poněvadž není důsledku náležitějšího, a nikdo jinak náměstné moci neobdržuje. K úřadu náměstnému jest tedy nezbytna shoda mravů a autorita toho, jenž moc náměstnou uděluje. Neboť Bůh koná všecky kony lidské, a tak jest zjevno, že není možná, aby měl někdo náměstnou moc od Boha, leč by mu byla dána od Něho. Náměstná moc však jest darem nadpřirozeným, jehož Bůh nedává těm, o nichž ví, že budou zrádci Církve, jakož nedává těm milost předzřízení, o nichž ví, že na konec zahynou v nekajicnosti. Z toho prý jest patrno, že lidská volba pohlavára Církve nemá platnosti před Bohem, leč by souhlasila s úradou Boží. ***)

Sv. Petr byl náměstkem Kristovým tedy, pokud byl následovníkem Jeho v životě a měl víru i znalosť učení Páně, avšak nebyl učiněn hlavou Církve, aniž byl obdařen universalní pravomocí. Byl-li by tedy papež skutečně podle zásad Viklifových svrchu zmíněných náměstkem Kristovým a tak i Petrovým, nevycházelo by tím

*) De Christo et ejus adversario Antichristo.

**) Tamtéž.

***) Tamtéž, cap. 4. Viz Učení M. Jana Husi od dokt. Ant. Lenze a spis Husův: De Eccl. cap. 13.

i na jevo, že má papež svrchovanou moc v Církvi a všeobecnou.

Papež se volbou stává papežem, jakž se i dobou Viklifovou dělo. Avšak na ten způsob volby žehře Viklif do přísna, a horlí naproti ní velice velmi, tvrdě, že se kardinálové odvažují volby papeže, a tak strhují na sebe moc, jížto vykonávati se neodvážili apoštolé. Neboť, když šlo o to, aby byl na místo Jidáše ustanoven apoštol, zanechali losem volbu Pánu Ježíši; *) avšak Viklif zamlčuje, že apoštolé postavili dva před Pána Boha, a pak že žádali losem, aby ukázal Bůh, kterého si ze dvou vyvolil (Act. ap. 1, 23. seq.). Jinaká volba prý jest proti Písmu a tak kacířská. **) Věřiti prý, že by byl ten náměstkem Božím, kdož obdržel od kardinálů více hlasů, jest kacířství, neboť tím by se voliči nad Boha vyvyšovali a přikládali sobě neomylnosť, že totiž ten, kdož jest volen, také pro volbu tu od Boha schválení obdržuje, že jest předzřízen a ve stavu milosti, a tak by prý sobě kardinálové i nehřešnosť připisovali. ***)

Na jiném místě se pronáší Viklif v ten smysl, že mají opatrní mužové ten zvyk, když jde řeč o nějakou pravdu, že prý především pátrají, co praví o ní Písmo, a co ono dí, přijímají jako víru. Shledají-li, že Písmo o ní mlčí, nechají věc o své míře a váze. †) Na to dokládá: že není větší nevěry, jako schvalovati volby kardinálův, kteříž prý jsou beze všeho „vtělení ďáblové“, že, ač by kteroukoliv osobu volili za papeže, ona byla otcem nejsvětějším, to kacířství prý jest na místě volby losem od ďábla zavedeno. „Quae ergo major est infidelitas, quam approbare electiones cardinalium, qui sine dubio sunt diaboli incarnati, quodsi elegerint qualemcumque personam in papam, tunc ipse est pater sanctissimus et immediatus Christi vi-

*) Srovnej, jak sobě Čeští Bratři, hledíce k Viklifovi, opatřili hierarchii.

**) Viz Učení Petra Chelčického o Svátosti sedmeře.

***) De potestate papae. Cap. 4.

†) Viz učení Jana Husi. Disputatio adversus indulgentias papales.

carius. Haec autem haeresis loco sortis apostolorum, quo elegerunt Mathiam, per diabolum est introducta.*)

A jakž by také volba lidská mohla způsobiti, aby zvolený byl pohlavárem v Církvi anebo papežem, neboť již ani členem Církve nestává se člověk křtem svatým k prosbě rodičův anebo volbou lidskou, jakž by volba o sobě dostačovala, aby zvolený stal se náčelníkem Církve? Vždyť pak jest k tomu nezbytně potřebno, aby *byl předzřízený a svatý, a byl Bohem zvolen.* Předzvěděný jest podle naučení Viklifova netoliko údem těla ďáblova, ale ďáblem skutečně.**) V tom však sobě Viklif sem tam odporuje.

Kdyby prý volbě kardinálův přináleželo, aby zvolený jimi byl skutečně papežem, byli by zároveň původci netoliko předzřízení, ale také milosti, neboť jen předzřízený a v milosti Boží postavený se schvaluje volbou Boží za pohlavára církevního. „Non eo ipso, quo quis fit papa, est confirmatus in gratia.... stat cum illo officio papae damnatio... Non enim necessitant electores Deum ad conferendum gratiam praedestinationis...." *Volí-li předzvěděného anebo ve hříchu jsoucího, nepotvrzuje jejich volbu Bůh.****)

Papež neobdržuje tedy ani volbou kardinálů svrchované pravomoci nad Církví bojující, ani tím, když by byl předzřízen a následovníkem Páně v životě, neboť hlavou Církve jedinou jest Kristus Pán výlučně. Kdyby byl papež hlavou Církve, vléval by také, jako hlava lidská tělu, život v mystické tělo Páně, t. j. v Církev, tak však jen Bůh může.†)

Není-li však papež hlavou Církve všeobecné, pak jemu také nepřísluší universální pravomoc, spíše jest prý pravomoc jeho z ďábla; a jak dí Viklif, jest prý toto

---

*) Dialogus. Cap. 11.

*) De Eccl. c. 2.

***) De civil. Dom. I. 43.

†) Tamtéž. Viz i rozumování Husovo o Církvi. Dr. A. Lenz. Učení Jana Husi.

učení jeho *článkem víry.**) Ve spojení s touto naukou tvrdí Viklif, že Římská částečná Církev nemá prvenství mezi všemi Církvemi částečnými, ale že jest spíše *synagogou satanášovou.***)

Není-li však papež hlavou Církve, a nemá-li z Boha pravomoci universálné, pak nemá také moci zákonodárné, ani soudné ani výkonné.

Že nemá papež v Církvi zákonodárné moci, jde již na jevo z učení Viklifova, že pravidlem jejím jest výlučně zákon Boží čili Písmo svaté, a že všecky vynálezky lidské jsou zbytečné, ano škodlivé. Viklif horlí na to, že papež učinil sebe králem, a jako král že sobě učinil a ustavil také zákon, čehož učiniti apoštolé se neodvážili... Z tohoto zákonodárství papežského povstaly prý rozkoly a přestupky rouhačné. Vyvyšují prý zákony papežské nad zákon Boží, aby tak i zákonodárce byl vyvýšen a oslaven. Svůdcové prý tvrdí, že je papež bůh pozemský (Deus mixtus), a tou měrou ho vyvyšují nad Boha.***) Avšak co slovy těmito svůdníkům přikládá, že by papeže jmenovali bohem pozemským, jinde *klade papeži do úst,* jakoby on o sobě hlásal, že jest polobohem a bohem pozemským, že nikdo nemá práva, kárati ho, ant prý drží všecky zákony ve skříni srdce svého, ano, on prý hlásá, že jest v jeho moci autorisovati i Písmo, vykládati ano i abrogovati. On prý se nad Boha vyvyšuje, sedě ve chrámu Božím. „Iste pseudo (papež) proclamat . . . quod est deus mixtus vel deus in terra, quod nemo debet eum corripere, cum habet omnes leges in scrinio pectoris, debet ad votum scripturam autorisare, exponere vel quantum libuerit abrogare.†) Viklif zde jako furibundní nenávistník papatu mluví a dopouští se zjevné lži, neboť, ač papežové sobě přičítali moc, potřebné zákony pro celou Církev vydávati, nikde se nevydávali za bohy pozemské, nikde

*) De Christo et ejus adversario Antichristo. Cap. 7.

**) De civ. Dom. I., c. 43. Dialogus. Cap. 4

***) De officio regis. C. 9.

†) De potestate papae. Cap. 6.

netvrdili, že do jejich zvůle, a na pospas že jest jim vydáno Písmo, anebo aby je mohli abrogovati. Abychom tuto podle Viklifa mluvili, jenž nesčíslněkráte tvrdí, že kdož lhou, z otce lži jsou, ano ďábelníci a ďáblové, myslíme, že by byl mohl o sobě svým věrným jistiti, že z otce ďábla jest, a že skutky ďábla koná. Bohužel Mistr Jan Hus tyto lži jako evangelium přijal a i jeho málo věrný žák, vášnivý Petr Chelčický.

Kdežto Viklif tvrdí, že moc zákonodárná k veškeré Církvi směřující, jak ji sobě papežové přikládají, vlastně z ďábla jest nepochybně proto, že bránila toulavým kazatelům, šířiti Viklifické evangelium na polích, na lukách, v domech, po všech dioecesích a farních osadách; dí na jiném místě, že ji kardinálové ve spolku s papežem zavedli, a že zlořád ten pochází z pohanství.*) Takováto universální moc zákonodárná nepřísluší prý papežům, anť jest zjevno, že apoštolé neměli takové moci, jako Kristus podle člověčenství, aniž že mají všichni papežové sborně tolik moci jako sv. Petr, aneb některý z apoštolů, ale sv. Petr prý neměl universálné moci, jakož ji sobě papežové připisují.**)

Tím, že Viklif zde připisuje učení o všeobecné, universálné pravomoci zákonodárné papeži a kardinálům, není jeho fanatický výrok, že moc papežská z ďábla je, pranic zmírněn, neboť onť tvrdí jednak, že kardinálové jsou vtělení ďáblové, a o papežích hlásá, že prý jsou byli obecně z počtu předzvěděných, ale předzvědění jsou podle slovníku Viklifova vůbec ďáblové.

Viklif jest tuto při svých zločinných a prolhaných vývodech svědkem, že bylo ve středověku všeobecně od věrných katolíků věřeno, že má papež v Církvi universálnou moc zákonodárnou. On zajisté cituje nauku katolickou jako svému evangeliu odpornou; neboť dí: „Praví se, že moc z posvěcení jest při všech knězích stejna, ale

*) De potestate papae. Cap. 5.
**) Tamtéž.

moc z pravomoci a povšechná že pouze sluší papeži.“ *) V prvé části hlásá Viklif ovšem blud, neboť moc z posvěcení není stejna při biskupech a při knězích, ale v druhé části ohlašuje bezděky katolickou víru.

Jelikož zamítá Viklif universálnou moc papežovu, zamítá důsledně zákony jeho, zavrhuje i dekretaly a konstituce apoštolské a bully s olověnou pečetí, a dí, že jsou bully pečetí ďábelskou zapečetěny (Suppl. Trial. c. 10), a tvrdí, že nejsme povinni jim věřiti, jakož nejsme povinni věřiti, že původce jejich jest hlavou Církve bojující, anť ani neznáme, zdali by byl z počtu vyvolených anebo předzvěděných, zdali jest členem Církve, anebo že jest v milosti Boží. **)

Viklif zamítá právo kanonické, neboť ono jest souborem konstitucí, dekretalů a zákonů Církve a papežů, a o těch všech praví, že jsou zákonu Božímu na újmu, a proto chce, aby studium práva kanonického a občanského bylo po vší zemi zamezeno. ***)

Nemá-li však papež moci zákonodárné v Církvi, nemá také soudné. Antikrist prý papež, tento refuga (utečenec z Říma) tvrdí o sobě, praví Viklif, že on soudí celou Církev, že drží smysl Páně a Bůh že jest jemu v tom nápomocen, a to prý jest rouhání. Není prý osoby, kteráž by v Církvi více rozbrojů činila, nežli papež, a kteráž by více k tomu působila, aby se lid od zákona Božího odvrátil. Papež prý ví mnoho o zákonech Antikristových, ale málo o zákonech Kristových, a jest prý stran článků víry pravý idiota. Z takové roury prý, jako je papež, neprýští ani vědoucnosť. Papež prý zavádí na bezcestí celou Církev a je zrádcem Pána Ježíše. On prý zabíjí duše, což horší jest než vražda těla, kterouž prý papež páchá vyobcováním a užalařováním. On prý páše smilství s ďáblem, ukrádá zboží Církve a klame svými bullami. †)

*) De potestate papae.

**) Tamtéž. Cap. 6.

***) De officio regis cap. 7.

†) De Nova praevaricatione Mandatorum. C. 4.

Není-li při papeži moc soudná nad Církví veškerou, pak ovšem nemá také podle Viklifovy důslednosti práva někoho před soudnou stolici svou citovati, ano, ho až do Říma poháněti, a ty trestati, kdož by se na povel jeho nedostavili. Na ten způsob prý nejednali ani Kristus Pán ani sv. Petr, neboť přišli, aby Církev vzdělávali, a ne, aby ji rušili, kdežto papež pohání do Říma, aby trestal. Sv. Pavel prý dí II. Cor. 13, 10 zřejmě, že obdržel moc ku vzdělání, a ne zkažení. Kristus Pán však necitoval Jana, aby ho pokřtil, ale dostavil se sám k němu, a když ho prosil setník, aby uzdravil služebníka jeho, řekl, že přijde a uzdraví ho, aniž citoval katany, ale sám přišel k nim, aby byl ukřižován a zabit. A co prý na citovaného v Římě čeká? Pronásledování, užalařování a trest. V Římě ho naučí za drahý peníz se hádati, kdežto apoštol všecky spory a hádky zapovídá. *) Moc prý, kterou sobě papež tuto přikládá, není z Krista Pána, ale ze šeredného ďábla. **) Citovaní uzří v Římě ohavnosť spuštění, o níž mluví Daniel prorok, uslyší rouhání a nekonečné lži, ale nikoliv smysl z Písma vzatý, aniž co by ku spáse čelilo. A proto se prý dopouští papež svým citováním mnohonásobné vraždy na těle i na duši těch, jež cituje, a vražda ta jest prý horší, než které se dopouštěli imperatorové na mučennících. Jest prý Stolice Římská znesvěcena více, nežli Sodoma a Gomora. „Sedes haec non est sanctificata per tales praesules, sed execrata plus quam Sodoma et Gomorha. ***)

Každý ten, kdož prý pohonů papežových poslouchá, hřeší smrtelně, a knížata, kteřížto povolují citacím tohoto ďábla, opouštějí prý zákon Boží. A proto volá Viklif proti papeži na pomoc i lid i velmože, †) vždyť pak se půhony papežské týkaly jeho osoby!

Jestliže však není při papeži ani zákonodárné moci

---

*) De citationibus frivolis. Cap. 1.

**) Tamtéž c. 2.

***) Tamtéž cap 3. Viz též učení M. Jana Husi.

†) Tamtéž.

ani soudné, jakž by mohla obstáti výkonná čili trestná? Než, zde tvrdí Viklif v odporu naproti nadzmíněnému učení svému, že papež má moc vyobcovati. Vždyť jest také v Písmě sv. zřejmá zmínka o vyobcování. Avšak tato Církvi, papeži a praelatům připisovaná moc vyobcovati provinilého křesťana jest na základě učení jeho sem směřujícího pouze nápohledna, neboť Viklif tvrdí:

a) Není možná vyobcovati člověka z Církve, leč by byl vyobcován od Boha,*) nebo jak jinde dí: Nikdo nemůže býti vyobcován, leč pro hřích smrtelný, a leč by biskup Církve vítězné (Kristus Pán) schválil příčinu, jemuž jedině přísluší tato výsada. „Nisi episcopus triumphantis Ecclesiae, cui soli competit hoc privilegium, prius approbet causas et excommunicet.**) Jinak prý slouží takové vyobcování tomu, kdož vyobcoval, ku věčné zátratě.***) Avšak tentýž M. Viklif tvrdí, že žádný neví o sobě anebo o jiném, zdali by se nalézal ve stavu milosti Boží čili nic, leč by Bůh zjevil jemu. Tou měrou by k platnému před Bohem vyobcování musilo vždy předcházeti zjevení stran stavu svědomí téhož, kdož by měl býti vyobcován. Nad to představený jest podle Viklifa, byť by byl živ i po způsobu lotrů, stále údem Církve, jakž by ten mohl býti vyobcován?

b) Jako prý nemá nikdo té moci, aby mohl platně z Církve vyobcovati, tak také nikdo nemá na se přitahovati, vyobcovaného absolvovati; †) a to učení je důsledek předešlého, že vyobcování o sobě nikoho z Církve nezapuzuje, leč by ho Bůh odtud vyloučil.

Zcela důsledně tvrdí Viklif, že se nemá nikdo dát odstrašiti od kázaní slova Božího pro vyobcování anebo klatbu, neboť vyobcování neváže, leč by čelilo naproti odpůrci Kristovu, a nemůže prý býti uvalena na člověka,

---

*) De civil. Dom. I., c. 38. Viz zavržená these Viklifova XVII.

**) De Officio regis c. 10.

***) Tamtéž.

†) Tamtéž.

leč pro kacířství,*) k němuž čítá Viklif i smrtelný hřích. On sám vyznává, že prý se nestrachuje vyobcování, jsouť prý všecky censury Antikristovy pouhé stíny, které děsí bázlivce. Ano, exkomunikace papežova jest spíše požehnáním, neboť jsou prý blahoslaveni ti, kteří trpí pro spravedlnosť. **) Židé prý podle sv. Jeronýma třikráte za den exkomunikují Krista, avšak vyobcování toto nedotkne se Krista, ale Židů. ***) Jest prý to útěchou věrných, že tyto censury nemají původu z Krista, ale jsou vylhány a vynalezeny Antikristem na postrach věřících. †)

Má-li se však věc takto, že jsou tresty církevní, zejména censury, pouhými stíny a prázdnými hrozbami Antikristem vynalezenými, je-li pravdou, že jsou o sobě před Bohem beze všeho účinku, leč by On sám dříve trestal anebo censurou stíhal, pak ovšem není se jich co báti; pak ovšem lze beze všeho těm, jež zastihly blesky papežovy, jsou-li kněží, i na dále mši sv. sloužiti, funkce kněžské konati, svátostmi přisluhovati, kázati. Ano, Viklif vyhlašuje kázeň církevní, podle které se stává ten irregulárním a nade všecko vyobcovaným, pseudokřesťanskou blasfemií. „Impossibilis est illa pseudochristiana blasphemia, quia post absolutionis reservationem infundabilem, ut lex statuitur, quod quicumque in excommunicatione celebraverit eo ipso irregularis et excommunicatiosissimus (!!) censeatur." ††)

Viklif se také podle těchto zásad příkladně řídil, když byl do Říma volán, neuposlechl, když byl vyobcován trvaje v neposlušnosti, sloužil mši svatou až do poslední doby svého života. I věrný jeho žák M. Jan Hus tak činil. Jsa v klatbě kázal, zpovídal, svátostmi přisluhoval, ano, nedal sobě v sloužení mše svaté ani v Kostnici brá-

*) De civ. Dom. I., 40.
**) Dial. cap. 27.
***) De civ. Dom. I., 38.
†) Dial. c. 27.
††) De officio regis. Cap. 10. Viz, jak jednal Hus, když byl kletbou stížen a vyobcován.

niti. Vždyť byl od hlavy až k patě věrným sluhou Viklifovým.

Jestliže se konečně tak věci mají s mocí papežovou zákonodárnou, soudnou a výkonnou, pak ovšem nemůže býti také žádná pře soudní na světě zakončena, aspoň ve věcech církevních, vždyť jest možno a dovoleno podle Viklifa odvolati se z kteréhokoliv rozsudku ku skutečné nejvyšší hlavě Církve. Viklif praví: „Necesse est a quoumque judice injuriante ad Judicem suum (Deum) appelclare.“ *) I v této stránce byl M. Jan Hus věrným následovníkem Viklifovým, neboť již v Čechách se odvolal z rozsudku papežova na Pána Ježíše a zůstal při té appellaci i na sněmě Kostnickém.

Jestliže jest podle zdání Viklifova moc papežova královská: totiž zákonodárná, soudná a výkonná, z šeredného ďábla, je-li papát z Otce lži, *jakž by mohl býti papež učitelem pravdy?* Viklif dobře věděl, že dobou jeho věrní katolíci věřili, že jest papež u věcech víry a mravů, když rozhoduje a věřící ku věření víže, neomylný. Vždyť hlásá zřejmě: Dnes se drží víra, že není možná, aby papež jako papež bloudil u věcech mravův a zvláště u věcech katolické víry, poněvadž jest pravidlem, že, cožkoli by papež u věcech víry definoval, to že má býti jako víra držáno. „Nam hodie **) capitur, dí Viklif, tamquam fides, quod non est possibile, papam errare in moribus et specialiter in fide catholica, quia capitur tamquam regula, quod si papa quidquam definierit, tunc erit fides.“ Viklif však perfidně spojuje s vírou katolickou svoje lživé tvrzení, že prý papež, jsa u věcech víry a mravů neklamný, jest také nehřešný, kterouž perfidii opakuje také slepě M. Jan Hus a po něm celý sbor zarytých nepřátel sv. víry ne proto, že by se jim nedostávalo soudnosti, ale pro zarytou vášeň svou.

Viklif jest svědkem tedy, jak bylo o papeži, učiteli Církve, ve středověku věřeno. On však zamítá tuto vše-

*) De civ. Dom. I. 20.

**) De Christo et ejus adversario Antichristo. Cap. 10.

obecnou víru na místech přemnohých. Dít zajisté, že není článkem víry, že by papež s kardinály byl neklamný, když by v bullách anebo ve svých konstitucích něco definoval, neboť se prý článek takový nedá dokázati ani z Písma ani z rozumu. „Non est articulus fidei, nec est deducibile ex scriptura vel ratione, quod si papa cum isto consensu cardinalium quidquam in bullis vel litteris suis dictaverit, quod Spiritus s. assistit, *regulans ne aberret*". *) A opět tvrdí, že nemá býti věřeno, že by to bylo vérou katolickou v pravdě, že jest papež neomylný, a že by na jeho osobě byla závisla víra, an jest klamu podroben a u víře skutečně bloudí. „Non est credendum, quod fides catholica vel in veritate, quae creditur, vel in habitu Ecclesiae catholicae dependet ab ista persona, cum sit errabilis et de possibili non membrum Ecclesiae.... Scimus autem, quod papa etiam in materia fidei errat." **) A zase učí Viklif, že bullám papežským nemá býti věřeno, leč by měly základ v Písmě,***) anť není ani tolik jazyků, aby mohly vysloviti všech lží, jichž se dopouští kurie Římská. †) *Jest prý papež de possibili ďáblem,* zvláště, když jest zlý a předzvěděný, a koná také díla ďáblova. A tak jest prý z kuchyně ďábelské to učení, že jest zapotřebí ku kázání evangelické pravdy poslání od tohoto Otce lží. ††)

Nemá tedy podle Viklifa papež universalné moci nad Církví veškerou, ani moci zákonodárné, ani soudné, ani výkonné, diakoni a kněží jsou v kázaní slova Božího a v udělování svátostí na něm zcela nezávislí a vůbec ve všech úkonech Církevních, kněz, biskup a papež jsou sobě v moci kněžské a pravomoci, která ne z lidí, ale z Boha pochází, plně rovni, každý prý je papežem, kdo žije světěji, nežli druzí křesťané. Papež také nerozhoduje u věcech víry v poslední instanci, neboť jest i tehdáž

*) De civ. Dom I. c. 44.
**) De Eccl. c. 23.
***) De off. past. I. 12.
†) De Oratione et de Eccl. Purg. c. 4.
††) De Mendaciis Fratrum.

bludu podroben, alebrž každý jednotlivec, jenž má známost Písma a pomoc Boží.

Není třeba věru zde dokládati, že v zásadách těch jsou zárodky plného bezvládí v Církvi a plné anarchie, zničení society církevní a roztřídění její do atomů čili do pouhých jednotlivců. Bohužel, Jan Hus přijal tuto anarchii, a i jeho nevěrní žáci: Petr Chelčický a Táborové.

KAPITOLA III.

Učení Jana Viklifa o řeholích.

§ 9.

Viklif přijímá základy, na nichž jsou založeny řehole katolické.

Zásady a základy, na nichž ustaveny jsou řehole katolické, jsou tyto: Dobrovolná chudoba, ustavičná čistota a dokonalé poslušenství duchovního vrchního. O těchto ctnostech a stavech učí katolická Církev, že jsou stavy dokonalejšími. Avšak, aby ctnosti tyto náležitě mohly býti vykonávány, káže potřeba, aby řeholníci vedli život rozjímavý čili kontemplativný.

Těmto zásadám není Viklif odporen. On zajisté nezavrhuje života rozjímavého, ale velebí a vynáší jej nade všecko. Zdá prý se ovšem, rozumuje Viklif, že by byl život aktivní (činný) Církvi užitečnější, neboť se získají životem činným Církvi věřící, a tak prý jest život tento vyšší a dokonalejší, nežli život rozjímavý, jakož jest zjevno na papežích, králích a na jiných knížatech. Viklif také cituje k tomuto účelu dekretalku. (Extra de Renuntiatione: Nisi cum pridem): „Licet pars Mariae sit magis secura, ista tamen (Martha) est magis fructifera, et licet illa sit magis suavis, haec tamen est magis utilis.) Přes

to však přese všechno soudí Viklif, že jest život rozjímavý vyšší a užitečnější, nežli život aktivní. „Sám prý nebeský filosof, Pán Ježíš dí: „Maria optimam partem elegit. Maria tu nejlepší stránku vyvolila.“ Rozjímavý život jest prý také na nebi a byl také v ráji. Láska vyšší jest, nežli víra a naděje, a kdo vede život rozjímavý, jest Bohu bližší, neboť jest duchovnější. „Utilior est pro statu Ecclesiae militantis vita contemplativa, quam activa, cum prima sit quasi corporis Christi mystici et altera quasi corpus.*) Církvi bojující jest užitečnější život rozjímavý nežli aktivní, neboť život rozjímavý jest jako duší mystického těla Kristova, a aktivní tělem jeho.“ Nad to prý musí býti každý aspoň na sklonku svého života rozjímavým, ant by prý jinak zahynul. Ač jest tedy i život aktivní potřeben, jest rozjímavý naprosto potřeben. „*Vita contemplativa est simpliciter necessaria.*“ **)

Každému jest zajisté patrno, praví dále Viklif, že Církev na nebi žije dokonaleji, nežli bojující Církev na zemi; a na nebi vládne život rozjímavý. Tou příčinou již jest život rozjímavý vyšší, nežli život aktivní. Avšak i v bojující Církvi jest život rozjímavý dokonalejší, nežli život aktivní. Neníť dojista možná, aby praelat náležitě kázal, soudil, anebo něco prospěšného pro Církev vykonal, leč by konání jeho vycházelo z předchozí kontemplace. Tak jako tělo nemá bez duše života, tak také není život aktivní záslužný, leč ve spojení se životem kontemplativním.***) Byl prý Jan Křtitel, poustevník na poušti, užitečnější, nežli všechno množství Zákonníků a Farizeů v Jerusalemě, žijících podle tradic svých.†)

A jako tvrdí Viklif, že život rozjímavý vyšší jest, nežli činný, tak také dí: že jest *život panenský vznešenější*, nežli život ve stavu manželském. A na doklad toho praví, že Kristus Pán ráčil ve stavu panenském žíti, po

*) De civ. Dom. I. 23.
**) Tamtéž.
***) Tamtéž. Cap. 24.
†) Tamtéž.

něm Jan Křtitel, Jan Miláček, Pavel a jiní velice zasloužilí a korunou slávy obdaření, on sám však Pán Ježíš že se z panenské Matky narodil, a toto všecko jest důkazem, že panenství důstojností svou vyniká nad manželstvím. Tou příčinou dí sv. apoštol, že ti lépe Bohu slouží, kdož v panenství zůstávají, a že jsou blahoslavenější ti, kdož se nežení a se nevdávají. I. Cor. 7, 31. seq.

Podobně velebí a schvaluje Viklif *chudobu*. Bez majetku býti a žíti jest prý věcí dokonalejší, nežli hojností oplývati, právě tak, jako jest stav panenský dokonalejší nežli stav manželský. Na tom základě staví Viklif také svoji zásadu, že duchovenstvo, ježto jest povoláno k dokonalejšímu životu, povinno jest žíti beze všeho majetku. „Status exproprietarie vivendi est quocumque statu civili perfectior, sicut status virginitatis est quocumque statu civili perfectior . . . et sicut vita contemplativa est vita activa perfectior. Status exproprietarie vivendi propter excellentiam perfectionis congruit clero Christi.*)

Velebí tedy Viklif zřejmě dokonalou chudobu, čili jak ji zovou katolíci evangelickou, ustavičnou čistotu, a určitě vyslovuje, že jest život kontemplativní dokonalejší, nežli život aktivní. Avšak on také chválí *poslušnost*, aspoň tu, kteráž se prokazuje zákonu Božímu. Zásady tudíž jeho nejsou o sobě protivny katolickým řeholím. Ano, jest jisto, že Viklif ještě tou dobou, když psal svůj spis: „De civ. Dominio“ řeholního života nezavrhoval, neboť píše, *že řeholník po slibech řeholních Bohu svobodněji slouží.***)

§ 10.

Viklif a řehole katolické.

Jestliže však Viklif schvaluje zásady řeholí, velebí-li ustavičnou čistotu, evangelickou chudobu, není-li naproti dokonalé poslušnosti o sobě, vynáší-li život rozjímavý,

*) De potestate papae c. 6.
**) De civ. Dom. I. 16.

tuť bychom se mohli právem nadíti, že Viklif nebude odpůrcem řeholí. Ale shledáváme při něm právě opak toho, čeho bychom na základě jeho zásad očekávati mohli. A jelikož takováto nedůslednosť křiklavá odporuje tak znalému theologovi a filosofovi, musíme již a priori se domýšleti, a jsme k tomu také oprávněni, že se stal Viklif odpůrcem řeholí proudy jinými naň působícími, nežli opravdivým přesvědčením, že by řeholníci byli takovou rotou, jak on je líčiti si oblíbil. Příčiny ty jsou: že musil ustoupiti z rektorátu jedné kolleje Oxfordské, do které se vetřel, mnichům, a že process naproti nim nastoupený prohrál; že mniši stíhali ho z bludů stran christologie, zvláště stran křivého učení o Eucharistii, a že bránili toulavým jeho kazatelům, kteří beze všeho poslání od autority církevní Viklifické evangelium hlásali, kázati.

Viklif hořel nenávistí naproti Církvi katolické, čili jak ji nazýval, naproti Církvi císařské, a zdá se téměř, jakoby žádného rozdílu mezi Církví, jejím duchovenstvem a řeholemi byl neučinil, anť je zhusta klade na roveň. On totiž dí, že prý čtyři sekty nemají v Písmě základu. K těm sektám čítá duchovenstvo císařské, t. j. všechno duchovenstvo papeži Římskému podrobené, Augustiniany, Benediktiny (mnichy) a mnichy žebravé, a o těch všech sektách tvrdí, že nemají v Písmě sv. žádného základu. Avšak *podle učení Viklifova jest všecko, což v Písmě není zavřeno, z ďábla.**) Tou měrou by bylo všecko duchovenstvo katolické s papežem a s biskupy z ďábla, a tak podle svého původu ohledně ceny své na rovni, t. j. všechno zlé a zatratitelné, neboť což z otce ďábla jest, to je i podle Viklifa nešlechetné.

Avšak ač vyslovil, jako ex cathedra, že téměř všichni papežové po obdržené dotaci byli předzvědění, a tak živoucí ďáblové; přece stíhal daleko děsnějším hněvem řeholníky a především mnichy žebravé. Důkaz tohoto svého v pravdě pekelného hněvu uložil Viklif pře-

---

*) Purgatorium sectae Christi. Cap. 4.

devším ve svém posledním spise: „Trialogu“ a v 19 menších spisech, sršících oheň a síru naproti mnichům.

Aby podvrátil Viklif základy, na nichž jsou zbudovány řehole, upírá, že by bylo rozdílu nějakého mezi přikázaními Páně a mezi evangelickými radami, ač sám připouští, že jest dobrovolná chudoba, ustavičná čistota a život rozjímavý dokonalejší nežli stavy jim protivné. Viklif totiž dí, že jest v sektě Kristově, t. j. v té pravé Církvi Kristově každý zavázán k dobrovolné chudobě, k čistotě a k poslušenství. Žádnému není dovoleno smilniti, neposlouchati, a každý prý má býti chudým podle Písma: „Blahoslavení chudí duchem, neboť jejich jest království nebeské.“ *)

a) Mluvě o mniších dává o nich tuto definici: „*Frater est cadaver mortuum a diabolo inter homines agitatum.*“ („Bratr „mnich“ jest mrtvola ďáblem mezi lidmi lomcovaná.“) Žije prý ta mrtvola podle silného těla, ale podle duše bez života jest. Mrtvola tato prý páchne, anť by po Zákonu Páně měla býti duchem oživena. Mnich prý dí o sobě, že ho obkličují čtyři zdi, jakožto světu odumřelého a v klášteře pochovaného. Vychloubají prý se takto mnichové a měli by podle chlouby své vynikati čtyřmi ctnostmi základními: spravedlností, statečností, opatrností a střídmostí, ale oni vycházejíce z kláštera, tyto ctnosti podrývají a věrný lid ošemetně podvádějí. Oni prý jsouce pokrytci mají za oděv buď roucho červenavé, která prý barva práci znamená, anebo bílé, znamení čistoty, anebo černé, znamení lítosti a hoře nad hříchy, etc.; avšak to, což při nich znamenají roucha zevná, toho při nich není. Mniši, zvláště žebraví, jsou prý *falešní prorokové, pokrytci a svůdcové lidu.* A tak prý není pochybnosti nižádné, že ďáblové jimi lomcují. **)

b) Jinde tvrdí o mniších, že jsou netoliko pokrytci,

*) De Religione privata. II. 2. De septem donis Spiritus s. cap. 4.

**) Cap. 4. Trial. IV. 26.

ale také Antikristové a ďáblové, zlá zvěř a těleso mrtvé. *)

c) Ďáblové jsou prý mnichové, poněvadž odpírají vůli Páně, nechtíce býti živi pod zákonem Krista Pána, čili v sektě, jejíž patronem a hlavou on je, ale vyvolili sobě sektu jinou, jejíž patronem jest buď sv. Augustin, anebo Benedikt, nebo sv. Dominik, a povrhše zákonem Páně žijí podle řehole těchto patronů, a tu vyvyšují, jakoby byla velebnější a vznešenější nežli řehole Krista Pána. **)

d) Pochlebné toto pojmenování mnichů přívlastkem ďáblů spojuje Viklif s tím, že prý jsou mniši za živa již pekelníky. Viklif se snaží, aby i Písmo za sebou strhl, lživě vykládaje, že již apoštol Juda ve své epištole o nich mluvil, když takto napsal: „Tiť jsou na hodech svých poskvrny, hodujíce bez bázně, sami sebe pasouce; oblakové bez vody, ježto vítr sem i tam honí; stromové podzimní, neužiteční, dvakrát mrtví, vykořenění, bouřlivé vlny mořské, vymítajíce jako pěnu své hanebnosti, hvězdy bludné: jimžto bouře zanechána jest na věky. Prorokoval pak také o nich sedmý od Adama Enoch. Juda v. 12 seq. Tyto všecky tituly, jež dává sv. apoštol Juda těm, již na cestu Kainovu odešli, čeho neznají, tomu že se rouhají, a co od přirozenosti jako němá hovada znají, v tom že se porušují, vykládá Viklif pln hněvu o mniších, zvláště o žebravých, a tím dokazuje, jak rouhavě a proti všemu řádu s Písmem sv. zápolil, kteréž za jediný pramen křesťanského náboženství vyhlašoval. On tvrdí totiž, aniž byl podal byť i jen stínu důkazů, že jsou mniši stromové dvakráte mrtví, jelikož jim Bůh nedává žádné milosti, neboť kdyby jim byla bývala milosť darována, nebyli by byli vstoupili do sekty ďáblem zavedené, jsou prý tedy pro své ďábelské vstoupení do kláštera jednou umrtveni a podstoupili novou duchovní smrť, a to ještě

*) De Fundat. Fratrum. Cap. I.

**) De diabolo et membris ejus c. 2

těžší, když v řeholi trvají.*) Jest tedy podle příkladného učení Viklifova vstoupiti do kláštera tolik, jako do pekla sestoupiti a pekelníkem se státi, neboť podle starobylého učení křesťanského, jemuž i Viklif přisvědčuje, nedává Bůh pekelníkům žádné milosti. A tak se to má také s řeholníkem. On vstupuje do kláštera, ale nikoliv milosť Boží s ním, on tam trvá také bez milosti Boží, neboť právě to trvání v klášteře jest o sobě již hříchem. Tou měrou by arci nebylo, jak evangelický doktor Viklif jistí, pro řeholníka žádné spásy, a každý v řeholi vytrvalý, byť i šetřil přikázaní Božích a sebe dokonaleji zachovával ustavičnou čistotu, dokonalé poslušenství a evangelickou chudobu, musil by neomylně státi se pekelníkem a hynouti ve věčném ohni. A jakž by také mohl Bůh s nimi jinak naložiti? Vždyť opustili sektu Kristovu, t. j. tu pravou Církev katolickou, a pravidlo života, zvolili si jiného patrona nežli Krista Pána a jinou řeholi, nic nevážíce, že kromě sekty Kristovy není spasení! Což divu, že jmenuje Viklif řeholníky již za živa pekelníky, ano zastaralými pekelníky a zatvrzelými (inveteratos diabolos). A poněvadž na místech hojných tvrdí,**) že všechny sekty bez výjimky jsou z ďábla, a k sektám čítá také Církev císařskou čili papežskou, t. j. papeže s duchovenstvem a s lidem pod poslušenstvím papeže jsoucím; jde z toho, že v sektě papežově nelze se nadíti spasení, neboť všecky sekty bez výjimky, tedy i sekta papežova, jsou z ďábla,***) a jakž by bylo lze v ústavě, ďáblem za vedeném nadíti se spasení? Zde měl lidumilný Petr Chelčický, který prý vyhrabal z kalu a rmutu 14ti set let lásku k bližnímu (!!), zdroj, z něhož vyvážil svoji ne právě humanní nauku, že budou všichni katolíci do horoucího pekla uvrženi.

e) Jelikož jsou podle výkladu M. Jana Viklifa kláštery obýványživoucími pekelníky, což tu divu, že není

*) De Fundatione sectarum. Cap. 15.

**) De Fundatione sectarum. Cap. 4. a jinde.

***) Tamtéž.

ďábel nikdež tak zdomácnělý, jako právě v řeholi, a že, jestliže kde se ďábel usadil, právě v řeholi své sídlo má? Si diabolus est alicubi, tunc in istis ordinibus habitatur.*) A jakž by nebylo ďáblům milo přebývati v klášteřích, neboť bytují tam lidé od Krista Pána a jeho sekty odpadlí, kteří Ho právě tak, jako ďáblové, nenávidí, oni také, jako ďábel nemilují bližních svých, a tou příčinou jsou prý mnichové irregularní, ano vrahové.**) Viklif máje takové názory o klášteřích, že jsou totiž roztroušená po světě místa pekelná, praví o nich, že jsou ony tajné komory ďábelské. „Conventicula istorum ordinum privatorum sunt camerae secretiores diaboli."***)

f) Mnichové jsou prý zrádci Krista Pána, neboť vymýšlejí stále nové vynálezky, jež nemají žádného základu v Písmě, a jimiž mnozí, měvše býti ze sekty Kristovy, do věčného zatracení uvrženi byli.†)

g) Mnichové prý jsou hrdí, pachtí se po akademických důstojnostech, *chtějí býti mistry*, ač Kristus toho titulu sobě vyhrazoval samému, ale jejich všecka moudrosť jest moudrostí ďábelskou. „Fratres sumtuose et contentiose et sedulo laborant, ut in suo ordine doctorentur.††) „Certum videtur, quod sapientia istorum novorum ordinum sit diabolica.†††)

h) Mnichové prý jsou kacíři, neboť prý Písmu ubírají anebo k němu přidávají,*) ale zvláště proto, že naproti bludnému učení Viklifovu o Eucharistii starobylé nauky o přepodstatnění hájili. Viklif mnichům právě tou příčinou všecky možné injurie předhazuje, poněvadž v Oxfordě a v Londýně byli žalobci naproti němu, jelikož učil, že po konsekraci zůstává na oltáři chléb. Viklif jme-

*) De Fundatione Sectarum, c. 11.
**) Tamtéž, c. 13.
***) Tamtéž, c. 11.
† Tamtéž, kap. 8.
††) Tamtéž, c. 10.
†††) Tamtéž.
*) De tripplici vinculo amoris.

nuje mnichy také proto kacíři, ježto prý prodávají — lístky Bratrské, jimiž činí účastníky svých zásluh také ty, kteří nejsou z jejich řehole.*) Toto kacířství jest prý simoniacké, ježto prý slibují, že osoby těmito lístky podělené budou míti účastenství v jich zásluhách. Rouhání prý je to veliké, ježto nevědí mnichové o sobě, ani o těch, jimž lístky dávají, zdali do pekla nesestoupí. Mnichové prý sobě tím přisuzují, že by mohli spasena učiniti, kohokoliv by chtěli, a to rouháním je.**) Těmito lístky se mniši vynášejí, jakoby svatými byli, a to jest prý satanskou opovážlivostí, ant nikdo o sobě neví, zdali by byl hoden lásky anebo nenávisti.***) Jsou tedy v tomto podvodníky a rouhači, poněvadž jediný Bůh může přivlastniti zásluhy, mniši však přivlastňují své zásluhy každému. Mniši prý ovšem tvrdí, že dávají lístky za tou pouze podmínkou, aby ti, kdož jsou jimi podarováni, se učinili před Bohem toho hodnými, a proto prý se připojuje: „Si Deo placuerit“, „Bude-li se Bohu líbiti“; ale ať prý se stydí, ant by prý mohli tou podmínkou někomu uděliti, aby byl „bohem“, anebo aby Bůh byl odstraněn, „ut deus sit aut ut Deus destruatur.“†) Mniši prý dávají lístky těm, kdož sobě o ně zásluhy získali, ale lidé ti nemají z dobrých skutků mnichům prokazovaných žádné zásluhy, neboť opouštějí sektu Kristovou pro lži těchto mnichů, a jsouce zaslepeni živí učeníky Antikristovy.††) Jinde dí Viklif, že ti, kdož mnichy podporují, rozšiřují ďáblovinu a svodí bližní své, neboť Kristus Pán jich neustanovil, neboť jinak by byl neporučil, aby šli apoštolé do světa celého, ale aby se zavřeli do kláštera.†††)

*) Obyčej, že některé řehole činí některé z dobrodinců svých účastníky svých zásluh, trvá až po tento den, a není v něm nic kacířského. Neboť je-li dovoleno vespolně za sebe se modliti, anebo na úmysl jiného dobré skutky konati, proč by mělo býti zakázáno řeholím, aby částku svých dobrých skutků věnovali jiným?

**) Trial. IV., 30.

***) Tamtéž.

†) Zde ukazuje Viklif na sobě, že vášeň je slepá.

††) Trial. Lib IV., 31.

†††) De Religione privata. II., 2.

i) K této své haeresii přidávají mniši, zvláště žebraví, jinou, jelikož tvrdí, že jest dovoleno žebrati, a že jest žebrání záslužné. Žebrati jest prositi za almužnu se strany chudého, a tak prý i Kristus Pán žebral, když nás učil modliti „Otče náš". Viklif dí při tom, že, jestliže mniši takovýmto hlukem za almužnu žádají, nemůže nikdo pochybovati, že žebrota jejich jest hotovou ďáblovinou. Jest prý žebrota již v Starém Zákoně zakázána. Stojí prý tam (Deut. 15, 11) „Omnio indigens et mendicus non erit in vobis." Avšak Viklif falšuje Písmo, neboť tak nečteme v Písmě, ale zcela jinak, totiž: „Nebude se nedostávati chudých v zemi přebývání tvého; protož já přikazuji Tobě, abys otevřel ruku bratru svému potřebnému a chudému, kterýž přebývá s tebou v zemi." Podobným způsobem přitahuje k sobě Viklif slova sv. Pavla. (Skutkové apošt. 20, 33. 34.) Pán Ježíš prý nepřikázal žebrati, ale pracovati. Jeho apoštol praví (II. Thess. 3, 10): že, nechce-li kdo pracovati, aby také nejedl. Mniši žebraví však jsou silní, a proto prý nemají žebrati, ale prací se živiti. Chudým prý se má dávati almužna, slepým a chorým, ale ne silným mužům. Dovolávají prý se mniši žebraví příkladu Krista Pána, nic nedokazují, neboť prý Kristus Pán mohl žádati toho, což bylo vlastně jeho. Lhou tedy mniši, že se žebrotou dobývají zásluhy, a tak dávají na jevo, že jejich řehole není Kristovou, ale Antikristovou.*)

k) Tito kacíři prý podvádějí a vyssávají lid také tím kacířstvím, že prý modlitby jejich zvláštní více prospívají, nežli všeobecné, a nemohli prý toto své kacířství odhaliti jasněji, nežli když větu protivnou zatratili na sněmě Londýnském.**) A tím prý samého Krista za kacíře vyhlásili. „Nec videtur mihi, quo potentius possent haereticare Christum et singulos Christianos quam damnando istum articulum, tamquam haeresin suo concilio, scilicet: „quod speciales orationes applicatae uni per-

*) Trial. IV., 28.
**) Viz zavrženou větu Viklifovu č. XIX.

sonae non plus prosunt eidem, quam generales orationes eidem pesonae applicatae ceteris paribus.*) Zajisté prý „Otčenáš" více vymůže nežli modlitba, kterou mniši anebo praelati odříkávají. Jest prý to rouhání, přivlastňovati modlitby takové osobám, ježto dávají za ně penize. V této náladě a v tomto hněvu naproti tomuto vyssávání lidu se strany mnichů žádá, aby se velmožové lidu naproti těm podvodům a vyssávání ujali a jej chránili, jako chrání lid naproti zlodějům, lotrům a lupičům, ano ještě úsilovněji, a dí, že jsou k tomu zavázáni. „Sic autem tenentur domini temporales suos tenentes defendere, contra fures, latrones et raptores, multo magis contra pseudofratres." **)

l) Všecky sekty jsou podle sepsání Viklifova z ďábla, ať již mají zboží, anebo žebrotou žijí, a všechny jsou plné nepravostí. Jsou prý netrpěliví a tím dávají na jevo, že jsou synové satanášovi, nejsou dobrotiví, neboť dělají všecko pro zisk, jsou vespolně závistiví, činí všecko pro chloubu a konají díla Církvi škodná, nadýmají se, jsou ctižádostiví, jsouce vůdci pánů a paní, a advokáti jejich ve věcech sporných, hledají, což není jejich, vydírajíce lid, jsou spurní, myslí zlé na škodu Církve, nemají radosť z pravdy, ale žalosť, radují se z nepravosti, nemají víry již tou příčinou, že nemají základu v Kristu Pánu, nemají naděje v Krista, ale ve svou řeholi, jsou nesnášeliví, nasazujíce vše na uhájení své řehole, vypadli z lásky a tak jsou údové Luciperovi.***) Zkrátka: mniši se dopouštějí všech nepravostí, které odporují lásce křesťanské. Viklif nakládá jim dále ještě jiná břemena hříchů. Učení jejich jest prý ďábelské, zakazují prý jisté pokrmy, jsou smilníci, †) jsou prý mužové krve, ježto nahromadivše poklady připravují vojny. Ty všecky a mnohé jiné nepravosti přikládá Viklif řeholím vůbec. Jsou prý ty sekty

*) Trial. IV., 38.
**) Tamtéž.
***) Trial. Suppl. c. 7.
†) De Fundatione Fratrum c. 6.

horší nežli Saraceni, Židé a jiní sektáři,*) a kráčejí jako synové zátraty do horoucího pekla, především však mnichové žebraví.

Na toto prolhané zlehčování řeholí odpověděli mnichové, že Viklif nepravdivě a zločinně řehole odsuzuje, jelikož jest zjevnou lží, že by řehole takových nešlechetností se dopouštěly, jak on maluje, odpovídá Viklif takto: „K ruce jest michům lež, že řehole není odpovědna za zlé činy jednotlivců, a tudíž že nemá býti řehole za činy jednotlivců pokutována. Písmo sv. prý pravý opak dokazuje učením o hříchu dědičném. Také prý jest Církev jedno tělo, a tak i Církev zlostníkův. Jestliže prý, co jedna částka těla dělá, celému tělu se přičítá, tak se prý věc také má s řeholí a členy jejími. Činí-li tedy jeden z nich zlé, přičítá se nepravost jeho celé řeholi. Toto všecko chce Viklif také z filosofie dovésti!**)

Viklif zde přehlédl, že takovouto argumentací sám sebe odsoudil, sebe za nespravedlivého a hanebného lupiče cti klášterů a Církve katolické odhalil a za ošemetného a vášnivého lháře, a tak podle svého vlastního slovníku sebe za syna ďábla, otce lži vyhlásil!

m) Na takovémto lživém základě mohl arci Viklif tvrditi, že jsou řehole ohavností spuštění, sídla a tajné komory ďáblů, že jsou o sobě již ďáblovinou, že zavrhli Krista a daly se v službu ďáblovu, a že pocházejí vesměs z ďábla, otce lži. Lživé povídání Viklifovo o nepravostech řeholí a všech sekt jest tím zločinnější, poněvadž Viklif věděl, že lži za pravdu vyhlašuje a že zcela jiné proudy ho ženou, aby potíral sektu císařskou (Římskokatolickou Církev), mnichy, kanovníky a Bratry čili mnichy žebravé. A hanebné jeho lhaní jest tím většího opovržení hodno, jelikož věda, že lži páchá, vládu světskou na sekty volal, aby je ze země vypudila.***)

*) De Ordinatione Fratrum, c. 4.
**) De Novis Ordinibus. Cap. 1.
***) De Oratione et Ecclesiae Purgatione. Cap. 6.

n) Když se věci takto mají s řeholemi, že sobě řeholník, jak Viklif lživě píše, vstoupiv do řehole, volí na místo Pána Ježíše jiného patrona, aby žil podle jiného pravidla, nežli podle zákona Božího, pak jsou prý všichni ti, kdož do kláštera vstoupili a za hlavní patrony sv. Augustina, Benedikta, Františka anebo Dominika sobě zvolili, *netoliko kacíři, ale dokonce modloslužebníci.* Tou příčinou soudí Viklif, že se jich mají všichni věrní straniti, aniž jich slovem „Ave“ pozdravovati. „Quicumque sive canonici, sive monachi aut Fratres vel alii aliqui acceptaverint Augustinum, Benedictum, Franciscum aut Dominicum in principalem patronum sectae vel religionis, sunt schismatici et idololatrae ab ommibus fidelibus fugiendi.*)

o) Jsou-li však řehole všecky již o sobě zlé, soudí Viklif zcela důsledně, že zakladatelé řeholí patrně nic dobrého nevykonali, založivše řehole, ano, že smrtelně zhřešili konáním svým, a že jsou, jestliže se nekáli, v horoucím pekle, ač připouští, že se takto aspoň při sv. Augustinovi na jisto událo, že se kál. A jako těžce zhřešili všichni zakladatelé řeholí, tak hřeší podle Viklifa také ti, kdož řehole podporují a jim almužnu dávají, neboť tím způsobem udržují dílo satanášovo.**) Mají prý se řehole vyhladověti. Jsou-li však všecky řehole o sobě zlé, vynikají přes to nade všecky kláštery mnichů žebravých. Jsou-li všecky prolhané, jsou mniši žebraví od hlavy až k patě samá lež.***) Mají-li tedy druhé sekty původ svůj z ďábla, pocházejí mnichové žebraví ze samého Lucipera. Oni povstali po tisíci letech, když byl satan zase do světa puštěn. Což divu tedy, že v řeholích není spasení, a že řeholníci jako hotoví pekelníci v klášteřích žijí!

p) Avšak Viklif čítá k sektám také celou katolickou církev, neboť patronem jejím jest papež a pravidlem jejího života zákon papežův. Z ďábla povstala obohacením

*) De religionibus vanis monachorum.

**) Tamtéž a De Fundatione sectarum. Cap. 4. De diabolo et membris ejus cap. 2.

***) De Oratione et Ecclesiae purgatione. C. 4.

od císaře Konstantina císařská Církev s papežem v čele, a podobně i papežská moc jeho. Silvestr papež smrtelně zhřešil, když toto bohatství přijal, a hřeší smrtelně, kdož jako zástupci Silvestrovi tuto moc udržovali a udržují. Jsou prý ponejvíce, obecně (communiter) předzvěděni ku věčné zátratě, a tak za živa ďáblové. Kdo však trvají v poslušnosti papežově, odvracejí se od Pána Ježíše a jeho zákona, a jejich poslušnost jest luciperská, tedy více nežli ďábelská. A tak i sekta papežská nemá naděje na spasení věčné.

Na konec napomíná Viklif řeholníků, aby své klášterské sliby zrušili a zase se ku sektě Kristově navrátili.

Než dosti o těchto, v pravdě fanatických nájezdech Viklifových naproti řeholím, a o jeho zajisté vášnivém hněvu naproti řeholníkům, zvláště žebravým, kteří se opovážili učiniti meze hrabivosti jeho v Oxfordě a bránili odvěkou víru, křesťanskou socialitu a Církev, a já si dovoluji připojiti, i svobodu Církve naproti haeresii a anarchii Viklifově.

KAPITOLA IV.

Politické náhledy Viklifovy o formě vlády občanské a učení jeho o poměru Církve ku státu.

§ 11.

Politické náhledy Viklifovy o formě vlády občanské.

Viklif sobě klade především otázku: Zdali by nebylo lépe, když by společnost lidská byla řízena soudci, jakož tomu tak bylo v Zákoně Starém?

Forma vlády řízené soudci sluje prý aristokratická

(aristocratica vel naturalis), je-li však král v čele správy státní, sluje monarchická neb královská.*)

1. Viklif neodpírá, že jest monarchická forma vlády i dovolená i záslužná, a to za tou příčinou, že jest zákon občanský i na ochranu Církve potřebný. V Písmě prý také čteme, že byli králové Bohem samým schváleni, jako David, Ezechiáš, Josiáš a jiní. Není rovněž pochybnosti o tom, že jest potřeba, aby byl řád v společnosti občanské, a tím již svrchovaný ředitel, jímž jest král. I kdyby bylo více panujících, bylo by nevyhnutelno, aby byl jeden pohlavárem, poněvadž by jinak nemohlo býti řádu. K těmto důvodům, směřujícím ku formě vlády monarchické, připojuje Viklif, že i Aristoteles (IV. pol. 12. metaph.) takto úsudek svůj pronáší, že jest forma vlády monarchická velice vhodná.

Další příčina, proč jest zapotřebí krále jako ředitele státu, jest ta, že jest zhusta nevyhnutelno, aby se zakročilo proti odbojným živlům násilím. K tomu účelu musí býti králi k ruce moc výkonná čili trestná. Sem náležejí, jak dí Viklif, tresty: suspense, kamenování, upalování, aneb jiný způsob smrti lotrův a jiných provinilců naproti zákonům občanským. Také prý jest povinností králů trestati kacíře. *Větší provinilci naproti dobru státnímu smrtí mají se odstraniti, menší však tělesnými tresty pokutovati.* „Notorii corruptores boni publici sunt morte tollendi de medio, et minus turbantes corporaliter sunt castigandi.**)

I vyřizování appellací toho žádá, aby byl král v čele státu, ant nemohou jíti appellace do nekonečna.

Tou příčinou prý velí apoštol, aby bylo za krále modleno (I. Tim. 1, 2.), a podle Barucha 1, 11. i za Nabuchodonosora, a tou měrou sluší tím více, aby bylo za krále křesťana orodováno. Vždyť prý byl králům svěřen úřad jejich Bohem. „Habent enim officium divinitus approbatum.“***)

---

*) De civili Dom. I, 26.

**) De civ. Dom. I, 26.

***) Tamtéž.

Avšak král jest povinen vládnouti podle zákona Božího *a odpůrce přikázaní Božích ... pokutovati* a těm, kdož jich šetří, příznivcem a podporovatelem býti. „Rebelles divinis legibus ... coherc̈ere et factorem justitiae secundum charitatis regulas promovere.“ Jelikož však má král podle zákona Božího vládnouti, jest zvláště král povinen býti znatelem zákona Božího.*)

2. Když Viklif obhájil po svém způsobu formu vládní monarchickou, připojuje ihned svoje vlastní politické názory, pravě, že by bylo nejlepší formou vládní, když by byl lid spravován od soudců podle zákona Božího. „Optima politia foret, populum regi pure secundum legem divinam per judices.“ **)

Kdyby byl Adam setrval v nevinnosti, nebylo by v stavu tom žádných zákonů občanských, ale panovaly by pouze zákony přirozené, nebylo by žádného vynucování násilného, žádného panování světského, což všecko jest potřebno pro nedokonalosť a nedostatečnosť ve státě občanském. „In statu innocentiae forent pure leges naturales, nullae exactiones vel civile dominium, quae omnia ratione imperfectionis in politia civili exiguntur.“ ***)

Stav občanského společenstva jest tedy nedokonalý, ale ještě více, on neodpovídá jistou měrou vůli Boží, *neboť prý bylo aspoň zřízení monarchické sv. apoštolům od Krista Pána zakázáno (!!)* slovy: „Králové národů panují nad nimi; a kteříž moc mají nad nimi, dobrodincové slovou. Vy ale ne tak.“ (Luk. 22, 25. 26.)

Tuto domnělou zápověď Páně odůvodňuje Viklif tím, že prý jsou králové více náchylni ku zlému užívání své moci nežli soudcové, a proto dává přednosť zřízeni aristokratickému. Také prý potřebují králové ku své výživě větších nákladů, a to jest břemenem lidu. Kromě toho jest zákon Boží nekonečně dokonalejší, nežli zákony ob-

*) De civ. Dom. I. 26.
**) Tamtéž. Kap. 27.
***) Tamtéž.

čanské, jimiž se monarchie spravuje. Bůh prý sám monarchickou vládu, kteráž byla u pohanů, zavrhl, kdežto prý vládu soudců, čili aristokratickou formu vládní ustanovil. Na důkaz toho uvádí Viklif Písmo sv. (I. Král. 8, 5—7.), kdež žádají Židé na Samuelovi, aby jim ustanovil krále, a kterak na modlitbu Samuelovu řekl Hospodin k němu: „Uposlechni hlasu lidu ve všem, což mluví k tobě; neboť ne tebe zavrhli, ale mne, abych nekraloval nad nimi. Podle všech skutků svých, kteréž činili ode dne, v němž jsem je vyvedl z Egypta, až do dne tohoto, jako opustili mne a sloužili bohům cizím, tak činí také tobě.“ Viklif k těmto slovům připojuje: „Hle, jak jest zavržena forma vlády královská. Ecce plane reprobatio politiae regalis.“ *) Za dnů Soudců byli prý Židé lépe spravováni, nežli za dnů králův.

Na základě slov Hospodinových zabíhají prý někteří tak daleko, že tvrdí, že by byla monarchie naprosto zakázána, protože ji Bůh dopustil ve hněvu. Viklif však nejde s nimi, neboť dí, že jest monarchie formou vládní dovolenou, jelikož ji Bůh dopustil, avšak příležitosť a okolnosť, v níž ji Bůh dovolil, byla hříšná a nedovolená.**)

Avšak Viklif při tomto laskavém dopuštění mluví o právu královském takovým způsobem, že monarchii všecky základy dovolenosti odpírá, neboť tvrdí opět na základě Písma (I. Král. 8, 11—17.), že *právo královské* není právem skutečným, ale *věcí urvanou a pouhou usurpací,* jelikož prozrazuje tyranii. Jisto prý také jest, že Židé, žádajíce sobě krále, zhřešili.***)

3. K otázce, zdali by lépe bylo, aby panování se přenášelo dědičně aneb volbou, odpovídá Viklif, že by podle způsobu, jak bylo v St. Zákoně přenášeno, byla posloupnosť dědičná prospěšnější, ale na konec se rozhoduje pro

*) De civ. Dom. I. 27. Srov. učení Chelčic. o tomto předmětě.
**) Tamtéž.
***) Tamtéž.

volbu.*) Ale za chvíli odpírá těm, kdož nechtěli míti práva dědického,**) ale na základě zvláštním že přechází právo dědické na syna, pokud se otec, odcházeje na onen svět, nalézal *ve stavu milosti.****)

4. Avšak toto Viklifické právo dědické na panování dostává velikých trhlin výklady jeho stran otázky: které by byly zásadní důvody stran práva ku vladařství? Podle Aristotela III. pol. 28. jest prý výborná ctnosť důvodem zvláštním k občanskému panování. „Virtus praecellens in rege est praecipua regnandi civiliter.“ Viklif však přidává k výroku Aristotelovu, že ctnosť sama o sobě jest dostatečna k panování podle evangelia, jinak že nedostačuje ani dědická posloupnosť ani volba. Není prý ani možno, aby mohl nějaký člověk vládnouti podle práva a spravedlnosti, když by nebyl v milosti (sine titulo charitatis), neboť milosť dává právo k panování podle práva a spravedlnosti. Avšak nikdo nevychází ze života mateře své, aniž by ho nestihl nedostatek milosti, ale hřích a milosť nemohou obstáti pospolu. Z toho jde, že Petr, jehož rodiče zemřeli, ač má býti podle dědické posloupnosti králem, není-li pokřtěn, nemá práva podle spravedlnosti k panování a teprve křtem obdržuje titul k němu. „Omne peccatum actuale mortale,“ dí Viklif, „excludit dominium, peccatum quidem originale est minimum mortale mitissime puniendum.“ †)

Že teprve milosť dává oprávněný titul k panování, toho chce Viklif dovésti z Písma. Ne prvorozený Kain, ale Seth prý byl ustanoven za dědice světa, a tak se to má také s prvorozeným Rubenem; ne z něho, ale z Judy vyšel Vykupitel a z Davida, kterýž byl v rodině Isaiově nejmladší. ††)

5. Stran otroctví jest Viklif vyznání otrokářského.

---

*) De civ. Dom. I. 29.
**) Tamtéž. I 31.
***) Tamtéž.
†) Tamtéž. I. 30.
††) Tamtéž.

On učí zřejmě, že může velmož vyhlásiti člověka za otroka. „Dominus civilis potest fratrem suum servituti civili meritorie mancipare.*) Viklif se opovažuje říci, že prý apoštolé schválili otroctví, jelikož vydali zákon, jak prý by se měli chovati páni k otrokům, a že poslal sv. Pavel otroka Onesima pánu jeho zpět.**)

Avšak podlízač a pochlebovatel velikých pánů, Viklif, zapomněl doložiti, že sv. Pavel ve svém listě k Filemonovi (v. 15. 16.) takto píše: „Snad proto byl od tebe na chvíli odešel, abych ho na věky přijal, již ne jako služebníka, ale místo služebníka nejmilejšího bratra." Viklif zapomněl, že tentýž apoštol napomíná netoliko, jak by se měli otroci chovati k pánům, ale také jak by páni měli sobě počínati naproti otrokům. Viklif zapomenul, že zákon apoštolů zavrhuje zásady otrokářské. Ostatně jest Viklif sám donucen vyznati, že otrokářství jest zákonu přirozenému odporno a že bylo Židům zákonem zakázáno.***) Potírá se tedy evangelický doktor Písmem sám.

§ 12.

O vespolném poměru Církve a státu.

Zdá se, jakoby Viklif zcela souhlasil s katolickou věrou, že jest Církev na státě nezávislá, avšak že nikoliv není s těmi za jedno, kdož by tvrdili, že by měly býti stát a Církev od sebe odděleny. On zajisté učí, že obě moci jsou bezprostředně od Boha, aniž že ustanovila jedna druhou, aniž obdržela jedna od druhé autoritu svoji. „*Teneamus, quod Deus immediate per se instituit utramque potentiam* sine hoc, quod una reliquam instituat, vel autoriset." †)

---

*) De civ. Dom. Cap. 32. Potom se divme, že reformace Husitská uvalila na náš národ nevolnictví.

**) Tamtéž.

***) Tamtéž.

†) De Officio regis. Cap. 6

Je-li však obojí moc bezprostředně z Boha, šlo by z tohoto vznešeného původu a podle logiky důsledně, že Církev nemá býti světské moci podřizována. Podle této důslednosti tvrdí také Viklif, že království císařovo jest nezávislé na správě papežově, a navzájem moc papežova, čili spíše podle Viklifa učení, vláda a moc církevní na císaři, ač prý přednostenstvo církevní jest důstojnější nežli císařovo. Regnum imperatoris est independens a regimine papae et e contra. Utrumque tamen per accidens juvat reliquum, licet praepositura spiritualis sit dignior.*)

Avšak toto své učení o vespolné nezávislosti Církve a státu podvracuje Viklif a ruší, když popisuje moc královskou. On zajisté prohlašuje:

1. Že jest moc královská v Písmě sv. *kanonisována*, neboť hlava Církve, Pán Ježíš, dával císaři clo (Mat. 17, 24. 27.), sv. Petr žádá, aby byl král přede všemi ctěn (I. P. 2, 17.), neboť jest prý král náměstkem Božství, dále prý žádá *beatissimus papa sv. Petr,* aby byli služebníci poddáni pánům svým netoliko dobrým a mírným, ale také nevhodným (I. P. 2, 18.). Krále prý mají býti všichni poslušni i baroni a to i zlého, ne sice na základě nevhodnosti jeho, ale poněvadž na sobě nese královský obraz Boží.**) Jeho rozkazům nesmí nikdo vzdorovati, neboť moc světská z Boha jest, a kdo tak činí, smrtelně hřeší. Vždyť prý čteme v Písmě: „Skrze mne králové kralují.“ (Přísl. 8, 15.) A jelikož má král na sobě obraz Boží, jako biskup, jak tvrdí Viklif, trvá jeho moc, i když jest ve stavu hříchu smrtelného: *„Regia potestas, quae est ordo in Ecclesia, stat cum mortali etiam in praescito.“* ***) Viklif uděluje tuto králům zvláštní výsady, neboť kdežto učí jinak, že není pána občanského, ani praelata ani biskupa, když jest ve hříchu smrtelném, zůstává při králi zločinném, byť by byl i předzvěděný (podle slovníku jeho byť

*) De Eccl. c. 4.

**) De Officio regis. C. 1.

***) Tamtéž.

by byl i pekelníkem), majestát královský, ač takový král jest jím jen dle jména a pouze demeritorie.

2. Praví Viklif, že náleží česť i knězi i králi, ale při králi jest viditelna, čitelna a v tom vyšší jest nežli kněžská, což ovšem již z toho jde, že jest král náměstkem Božím, kněz však pouze člověčenství Páně.*)

3. Na základě tom, že vyniká moc královská nad duchovní, popisuje Viklif, jak rozsáhlá jest královská moc. Dí totiž, že směřuje ke všem laikům a ke všem klerikům bez rozdílu. Král že má

α) moc zákonodárnou, a jeho zákonů že musí každý poslouchati, jakož Písmo sv. zřejmě velí. Král prý má vládnouti podle zákona Božího, a biskupové jsou prý pouze mandatarové a officialové jeho, vše, což i ve věcech duchovních před se berou, konají prý autoritou královskou.**)

β) Král má moc soudnou nade všemi laiky své državy, ale také nade všemi kleriky, netoliko ve věcech občanských, ale také ve věcech duchovních, na příklad, když by se dopustili nějaké haresie. Za tou příčinou má prý býti král theologem, anebo sobě jako rádce přibrati theology. Biskupové prý mají jako officialové královi při soudech pře stran věcí duchovenských a ku víře náležejících rozeznávati a jménem jeho rozsudky vynášeti. Biskupové jsou mandatary královými, když řídí lid podle zákona Božího a podle ustanovení církevních, anebo když nedostatky a vady kněžské odstraňují, ano, biskupové jsou mandatary královými i v úkonech církevních, tedy i v udělování svátostí. Nejde prý říkati, že ty všecky věci nesluší pod moc královu, neboť král má býti sacerdos et pontifex, *kněz a veleknéz svého království.****)

γ) Král má netoliko moc zákonodárnou a soudnou nade všemi laiky říše své a nade všemi kleriky, ale

*) De Officio regis. C. 6.
**) Tamtéž. Cap. 7.
***) Tamtéž.

také moc *trestnou*; on má právo a také povinnosť trestati provinilé kněze, anebo rozkázati, aby byli trestáni.*)

6) Podle Viklifa jest král absolutním majetníkem všeho zboží pozemského, zejména zboží církevního. Viklif je dává do naprosté svévole královské, a to zcela podle nauky své, že je držení statků církevních zhola bezprávné, poněvadž ti, kdož je darovali, nebyli oprávněni darovati jich. Jsou tedy majetkem pána pozemské půdy, t. j. náležejí králi. Viklif snad ani nebyl si vědom důsledků despotického a tyranského učení svého. Neboť dával větou svojí v plen královským choutkám všechno jmění soukromé vůbec a netoliko zboží církevní čili zboží mrtvé ruky. Na takovémto základě vyřkl také Viklif svoji zásadu, že králové a velmožové jsou oprávněni, ano povinni, zabrati zboží kněžské. Tou měrou tím spíše mohl dáti králům moc trestati kněze, kteří trvají ve smrtelném hříchu, zabráním jejich zboží. Na tom základě také se zle horší na synodu Londýnskou, že se opovážila v r. 1382 zatratiti následující větu, jako kacířskou: „Licet dominis temporalibus aufferre bona temporalia ab Ecclesia delinquente." Jest volno zabrati zboží časné hříšným kněžím. **)

Moc královská jest tedy podle M. Jana Viklifa bezměrná, ona směřuje ke všem osobám, k laikům i ku klerikům, k věcem časným i věčným, ano i k funkcím kněžským. Jak se zdá, ulekl se Viklif poněkud despotické kázně, kterouž dával králům do rukou, a proto přidává, že sluší stran panování králův nad kněžskými úkony připomenouti, že jest něco jiného svátosť, a něco jiného přisluhování svátostmi. Králi prý nepřísluší moc bezprostřední nad svátostí, dobře však nad službou kněžskou. A podle toho prý svrchu dotknul, že kněz svátostmi přisluhuje autoritou a rozkazem královým. „Sed notandum, quantum ad imperium regis super presbyterum ad mini-

---

*) De Officio regis. C. I.

**) Tamtéž. Cap. 6. Viz Viklifovu zavrženou větu č. 16.

strandum Ecclesiae, quod aliud est sacramentum, et aliud est ministerium. Rex autem non habet autoritatem immediate super sacramentum, sicut nec Christi vicarius (t. j. kněz), sed super sacerdotis sui ministerium.*)

Jak jest patrno, převaluje Viklif pravomoc, kteráž přísluší podle Písma Božího a nepřetržité tradice papeži a biskupům, na krále a knížata světa tohoto. Církev nemá podle něho ani moci zákonodárné, ani soudné, ani trestné, za to však jsou vlastně králové i vladaři i papeži v zemi. Máme tedy před sebou plný a děsný caesaropapismus v té děsné formě, jaký byl za dnů imperatorů Římských. Despota a krvežíznivý Jindřich VIII. mohl se zcela správně dovolávati Viklifa, když prohlásil supremacii svou a když krutě pokutoval ty, kdož vyznávali, že jest papež viditelnou hlavou Církve, a když stíhal a olupoval kláštery a mnichy vražditi kázal; a zcela bezpečně dovolávati mohla se ho ukrutná, nečistá a pokrytecká královna Alžběta, když jako zběsilá řádila naproti všem těm, kdož nechtěli věřiti podle jejího evangelia. Zcela správně se mohl Viklifa dovolávati, ač znal-li spisy jeho, dr. Martin Luther, když se vzbouřil naproti autoritě Církve Boží, krvavé vzpoury vyvolal, jako samozvaný papež mnichy od jich slibů rozvázal, a na svůj národ politickou, socialní i náboženskou anarchii uvalil. V tom rozumu právem velebí Buddensieg Viklifa tvrdě, že kdyby se byla Viklifova reformace (recte deformace) v Anglii podařila, že by nebylo reformatorské glorioly na hlavě Jana Husi, Jeronýma, anebo Luthera a Kalvína.

Podle toho záleží poměr státu k Církvi v tom, aby byla Církev ujařmena a do otroctví králů a knížat zavlečena, aby neměla žádné svobodné správy, ba ani moc vyučovati, kázati a věřící říditi, leč za autoritou a za dovolením královým, aniž konečně rozhodovati v pochybách, čemu by bylo věřiti, neboť to všecko je úkolem králů, kteří prý tak činiti mohou sami anebo, když nejsou theology, skrze

*) De Officio regis c. 8.

své (dvorní) theology, nepochybně skrze takové theology, jako byl od protestantů velebený Viklif sám.

Když Viklif daroval králům velikomyslně všecku pravomoc nad duchovenstvem, uvalil naň také otrockou povinnosť, poslouchati králů ve všem, pokud by nežádali něčeho, což by nebylo proti Viklifickému evangeliu. Viklif totiž rozeznává trojí poslušnosť, a podle něho Hus*): duchovní, kteráž se děje podle vzoru Písma sv., světskou, kteráž odpovídá zákonu občanskému, a církevní, podle vynálezků kněžských bez autority Písma.**) Na poslušnosť však králům povinnou klade téměř takový důraz, jako na poslušnosť Bohu povinnou. Neslouží prý to žádnému knězi ani biskupovi k necti, když krále poslouchá, neboť král jest náměstkem Božím. Kristus Pán sám byl poslušen císaře, ano poslouchal prý i šeredného ďábla (Mat. 4, 1—10.) když byl pokoušen, ano i toho ďábla, kterýž všel do Jidáše,***) ba i samého Belzebuba neboli Lucipera. K tomuto rouhání přidává Viklif, že i touto poslušností ďáblu prokazovanou se prokazuje Bohu poslušnosť! †)

Bohužel i Jan Hus tuto rouhavou větu přijal a ji také lidu hlásal.

---

*) Viz zavrženou jeho větu: č. 15.

**) De Officio regis. Cap. 5. Obedientia Ecclesiastica est secundum adinventionem sacerdotum praeter autoritatem expressam scripturae.

***) Tamtéž. Cap. 7. Christus enim obedivit diabolo in temptatione, obedivit diabolo Scarioth in ministerio multiplici et osculo. Totéž opakuje v kap. X. Viz zavrženou větu Viklifovu VI.

†) Tamtéž.

KAPITOLA V.

O socialních bludech Viklifových, čili: učení jeho o majetkovém právu a o komunismu spravedlivých.

§ 13.

Nauka Viklifova o právu majetkovém.

Podle učení Viklifova nedávají obyčejné tituly právního držení statku pozemského, anebo jiného zboží, skutečného a opravdového práva ku spravedlivému držení, jako jsou: svědectví svědků, nález soudní, ani dědictví ani skutečné se uvázání v ně, ani všechny ty tituly sborně, neboť nepůsobí o sobě, aby byl držitel po právu a spravedlnosti držitelem. „Nec testium depositio, nec judicis sententiatio, nec corporalis possessio, nec descensus haereditarius, nec commutatio, nec humana donatio confert homini dominium vel jus ad aliquod, nec omnia ista simul.“ *)

Když jest však tomu takto, jak Viklif tuto vyučuje, že tituly svrchu poznamenané nedávají nároku ku spravedlivému držení zboží, naléhá vážná otázka, na jaké as prvoti, na jakém as základě by spočíval titul spravedlivého držení statku anebo zboží pozemského? Viklif dí, že titul ten jest *posvěcující milosť Boží.* A tuto svoji nauku snaží se dovésti rozmanitými důkazy. On tvrdí:

1. Všechno právo lidské předpokládá, že jest na právu Božím založeno, následovně předpokládá každá spravedlivá država a vláda, že jest také spravedlivá před Bohem. Avšak, kdo není ve stavu milosti, ale ve stavu smrtelného hříchu, toho država není před Bohem spravedlivá, a tak jest všechna država jeho a všechna vláda o sobě a vůbec proti právu a spravedlnosti. „Omne jus

*) De civ. Dom. I., 4.

humanum praesupponit causaliter jus divinum ... ergo omne dominium justum praesupponit justum dominium quoad Deum. Sed quilibet existens in peccato mortali caret, ut sic, justo dominio quoad Deum, ergo et simpliciter justo dominio.*)

2. Všechno dobro, jež má hříšník, drží proti spravedlnosti, neboť drží dobro, které má, tímže způsobem, jakým spořádán jest, ale on jest se všech stran nespravedlivý, a proto drží majetek svůj se všech stran nespravedlivě. „Omne bonum, quod talis possidet, injuste possidet, ergo deficit a cujuscumque damnabilis vero dominio ... Peccator solum illo modo, quo est, possidet, sed qualitercunque est, injuste est, ergo qualitercunque possidet, injuste possidet." **) Důkazem toho prý jest, že hřích smrtelný všechnu přirozenosť nákazou naplňuje, tak že při nespravedlivém životě všecko konání jeho je nespravedlivé, jelikož nekoná člověk jinak, leč jaký život vede. A to prý jest učení největšího filosofa, Pána Ježíše. (Mat. 6, 22. 23.) „Svíce těla tvého jest oko tvé. Jestli oko tvé bude sprostné, všecko tělo tvé bude světlé. Pakli oko tvé bude nešlechetné, všecko tělo tvé bude tmavé." Podle neomylného výkladu Viklifova jde prý z těchto slov Pána Ježíše, že hříšník má tělo i duši proti právu a spravedlnosti, a kterékoliv dobro přirozené! „Mortale peccatum cum inficit naturam, multo magis modum et accidens ejus, ut si vita hominis sit injusta, ita quod injuste vivit, tunc quaelibet operatio ejus est injusta, cum non aliter operatur, quam vivit ... Ex isto infertur, quod peccator injuste habet corpus et animam ... vel quodcunque bonum naturale." ***)

Každému zajisté bude jasno, že na základě takovéhoto učení mohli Táborové všem hříšníkům, majícím tělo a duši nespravedlivě, hlavy srážeti.

*) De civ. Dom. I, 1.
**) Tamtéž.
***) I., 1. Srovnej učení Jana Husi.

3. Nemůže prý nijakž býti, rozumuje Viklif dále, aby držel *hříšník* podle práva a spravedlnosti majetek svůj, neboť by se musilo jinak připustiti, že požívá hříšník podle práva a spravedlnosti ovoce zboží svého. Avšak toho není při hříšníkovi, neboť, dává-li hříšný Petr na příklad almužnu, nedává ji v tom stavu, v jakém by ji dávati měl, a proto, ač by almužnu dávaje dobrý skutek o sobě konal, nekoná ho dobře, a proto hřeší, ano on hřeší napořád, ať by cokoliv konal, ať by jedl anebo spal, anebo kterýkoliv dobrý skutek konal, hřeší stále smrtelně. „Ex quo patet, quodsi Petrus est injustus, quidquid fecerit sive comedendo, sive dormiendo, sive quodcumque opus de genere faciendo peccat mortaliter (!) *)

Když byl Viklif tuto svou rigoristickou, bludnou a na výsost bořivou větu vyslovil, troufá sobě tvrditi, že prý nižádný soudný theolog o tom nepochybuje, který zná, jakou spoustu působí smrtelný hřích v přirozenosti lidské, a že ztrácí ten, kdož žije ve hříchu smrtelném, právo na život, a tak tím spíše na všecka jiná dobra, a zejména na majetek.**) To prý všecko jest obsaženo v Písmě (!! a to I. Cor. 13, 3. „A kdybych rozdal na pokrmy chudých veškeron statek svůj, a vydal tělo své k spálení, lásky pak kdybych neměl, nic mi neprospívá.“ Není prý tedy možná, aby člověk nespravedlivý něčím vládnul leč jen bezprávně a nespravedlivě, poněvadž na sebe přitahuje a urvává cizí věc, neboť prý jsou spravedlnosť a láska nerozlučně spojeny, tak že člověk ztrativ lásku (křesťanskou) i spravedlnosť ztrácí.***)

4. Člověk o sobě, jak jest, rozumuje dále Viklif, není držitelem nějakého zboží, ant by jinak nemohl nějaké državy sobě dobyti, aniž té, kterou má, ztratiti. Odtud prý jde, *že právo dědické*, jehož se nabývá dědictvím anebo darováním, *nemá základu*, leč by vycházelo z práva

---

*) De civ. Dom. Srovnej učení Jana Husi.
**) Tamtéž.
***) Tamtéž.

božského. „Primus titulus justitiae cujusque civilis dominii est a Deo"*) Aby tedy někdo spravedlivě držel majetek svůj, anebo aby podle spravedlnosti dospěl k nějaké državě, jest nevyhnutelně potřebno, aby ji Bůh schválil. „Patet, quod ... ad justam occupationem civilem oportet, quod istam Dominus autoriset, ratificet et confirmet, cum omne, quod ipse non approbat, non est justum."**) Vždyť prý všecko skrze Něho učiněno jest (Jo. I., 3. Coloss. 1, 16. Jak. 1, 16.) Má li tedy člověk nějakou državu, jen potud ji má spravedlivě, pokud jest Bohem schválena. „Dominium creaturae ergo si est, est per Deum ipsum originaliter approbatum."***)

Z toho prý vychází svrchované pravidlo monarchické a převážná regule práva, že není nižšímu pánu volno, zadávati zvláště nemovité jmění mrtvé ruce, leč by dal k tomu svolení úhlavní pán. Kdo by tedy bez svolení tohoto jednal, kupoval anebo daroval, záměna taková byla by všechna nespravedliva. Kdyby prý Bůh tak uchvácený majetek schválil, chválil by věc nespravedlivou a stal by se takto původcem a schvalovatelem hříchu netoliko quoad Esse primum, ale také quoad Esse secundum; poněvadž by prý Bůh takovýmto způsobem chtěl, aby dotyčný člověk nejenom se stal majitelem, ale také aby ho zle užíval, t. j. aby hřešil, což prý by bylo rouháním.†)

Tou měrou se domnívá Viklif, že jasně dokázal, že drží člověk hříšný proti právu dobra Páně, že cizí věc uchvacuje, jelikož porušuje hřích všechnu podstatu lidskou a akcidence její, tak že není možno, aby měl po právu a spravedlnosti vladaření nějaké anebo državu nějakou, ant všechna spravedlivá država z autority a schválení Božího původ svůj míti musí. „Non est possibile, hominem juste possidere aliquod bonum sibi adjacens, nisi Deus donando sibi praestiterit ..., sed Deus non praestat alicui, dum est

---

*) De civ. Dom. I. 1.
**) Tamtéž.
***) Tamtéž.
†) Tamtéž.

in peccato mortali aliquod donum suum; ergo nullus existens in peccato mortali, habet pro tunc simpliciter aliquod bonum.*)

Viklif tuto svoji nauku tak houževnatě drží, (že totiž není občanského panování, leč by mělo základ v evangelické spravedlnosti), že tuto nemožnosť srovnává s pannou, kteráž po řádu přirozeném nemůže býti zároveň matkou. „Peccans mortaliter non habet dominium potius, quam virgo perpetua habet paternitatem carnalem.**)

5. Aby Viklif svoje učení čelící proti jistotě práva majetkového ještě zračitěji dokázal, srovnává poměr krále pozemského k poddaným, dopustivším se velezrady, s Bohem, svrchovaným Pánem všech věcí, a s rozumovými tvory Jeho, a dí: že jako ztrácí poddaný králův pro velezradu právo k majetku svému, tak i hříšník dopustiv se velezrady naproti Bohu smrtelným hříchem. „Quilibet usurpans sibi, quod regi suo est proprium, ut sic est traditor regis, ergo multo magis usurpans sibi, quod soli Deo potest competere, et est ut sic traditor regis vel Dei sui: hoc facit quilibet superbus et per consequens quilibet peccans mortaliter, ergo omnis peccans mortaliter est traditor Dei sui ... Cum ergo soli Deo potest competere dominium sine hoc, quod sit superiori subjectus, sequitur, quod omnis superbus, quantum in se est, usurpat regalia, quae soli Deo possunt competere.***) Podle toho má hříšník proti sobě svrchovaný zákon, tak že, což má, nespravedlivě má, a tudíž pro dobu, v níž trvá ve hříchu smrtelném, nemá spravedlivé državy. Na tomto základě stoje tvrdí Viklif, že každý hříšník jest zloděj, poněvadž drží dobra Páně naproti vůli Jeho ... Všecko, což takový hříšník činí, je hříšné, neboť jak prý jsou ctnosti vespolně spojeny, tak jsou ve spojbě také hříchové (Jak. 2, 10.), a tak prý je každý, kdož hřeší smrtelně, tím již také zlodějem. †) Tou měrou by prý ***měl býti každý hříšník***

*) De civ. Dom. I. c. 2.

**) Tamtéž. Cap. 3.

***) Tamtéž. Cap. 4.

†) Tamtéž. Cap. 5. Srovnej učení Jana Husi.

v okamžení, když smrtelně hřeší, všech dober Božích oloupen, neboť se dobra tato dávají od Boha za službu Jemu prokázanou, a té odpírá hříšník.*)

6. Hříšník se zbavuje hříchem sám držav svých, neboť hřeše poddává se věcem stvořeným, ony panují nad ním, a ne on nad nimi. On zajisté dává dobrovolně přednosť dobru dočasnému před Dobrem věčným, a tak prý se dopouští modloslužby, neboť podle doktorů činí sobě člověk to bohem, co více miluje. Tou měrou prý není možná, aby byl pánem državy své**), neboť jest jejím otrokem. Viklif na základě tomto jistí, že každý hříšník jest pokrytcem, jelikož se dělá, jakoby byl pánem držav svých, a toho prý býti nemůže a není ve stavu hříchu.***)

7. Toto všecko, což bylo svrchu řečeno o majetkovém právu, o panování aneb i državách velmožů, že totiž proti právu a spravedlnosti drží majetek svůj, má také místo o důstojnosti a vládě královské. Odtud prý čteme v Písmě sv. o Saulovi (I. Král. 13, 1.), že kraloval pouze dvě léta, neboť pouze dvě léta byl v milosti Hospodinově, potom prý ještě 18 let ne tak vládl, jako tyranii provozoval, jelikož byl ve stavu nemilosti, a tak králem pouze dle jména „Octodecim annos tyrannisavit, et erat rex nuncupative solum.“†) Jinde odporuje Viklif tomuto učení.

Ač tvrdí Viklif, že ztrácí majitel a panovník jen po dobu, v níž trvá ve smrtelném hříchu, právo na majetek svůj a na panování, přece uvrhuje děsné učení jeho všechen majetek v pochybnosť, podrývá jistotu práva majetkového, a ohrožuje dynastické, královské aneb i panovnické právo vůbec, podemílá všechny řády a všechny důstojnosti občanské i církevní, neboť v době, když majetník jest ve stavu hříchu, jest pánem majetku jeho Bůh jedině, a tak jest bez majetníka pozemského, a mohl

*) De civ. Dom. Cap. 6. Viz též De Dom. civili I. Cap. 14.
**) Tamtéž.
***) Tamtéž. Srovnej v tomto směru učení Jana Husi.
†) Tamtéž. Cap. 18. Srovnej učení Jana Husi.

beze všeho uchvácen býti, a podobně i království nešlechetného krále.

Marně zmírňuje Viklif tyto svoje revoluční zásady slovy: že panování evangelické jest pouze duchovní, a že nevylučuje jiného. Dominium naturale propter sui spiritualitatem aliud non excludit.*)

§ 14.

Učení Viklifovo o komunismu spravedlivých.

Podle M. J. Viklifa jest hříšník v nejvlastnějším rozumu bídákem. Ztrácíť hříchem netoliko dary Boží nadpřirozené, ale také přirozené. On je bídákem nade všecko pomýšlení nuzným, neboť ztrácí pro hřích veškero právo na majetek, a nemůže nazývati ničeho svým, ani své vlastní Esse (byt svůj), své tělo a duši svou, a tou měrou majetek přistouplý: panování a zboží pozemské.

1. Naproti této nevýslovné chudobě hříšníkově jest člověk v milosti Boží postavený nade všecky boháče, neboť jemu náleží všechen vidomý svět. Viklif vyslovuje tuto nauku takto: „Justus dominatur toti mundo sensibili.**)“ Toto učení má svůj důvod, jak praví Viklif ve slovech Páně: „Hledejte nejprvé království nebeské a jeho spravedlnosti, to ostatní bude přidáno vám.“ (!) Tou příčinou prý se nermoutí spravedlivý, že nemá občanského panování nad zbožím pozemským, poněvadž ví, že by jemu bylo více na škodu nežli na prospěch, a že jemu po právu všecko náleží. Odtud prý dí sv. Jeroným k Paulinovi: Credenti totus mundus divitiarum est, infidelis etiam obulo indiget.“

Principem však čili prvotí toho všeho jest stav milosti Boží. Podle toho poznává také Viklif, že byl Adam v milosti Boží stvořen, jelikož dal jemu Bůh vládu nad veškerenstvem. „Patet, quod Adam fuit creatus in gratia,

*) De civ. Dom. Cap. 18.
**) De civ. Dom. l. c. 7.

cum Deus donavit sibi dominium universitatis.“*) Jakmile však ztratil milosť, byl ihned z ráje vypuzen, a ztratil také vládu nad veškerenstvem.

Zdá se však, že dává Viklif tuto vládu nad světem vidomým pouze těm, kdož jsou z počtu předzřízených. Předzřízený, jsa synem Božím podle přijetí, je-li v milosti, má právo na království všechno a na každou část jeho. „*Omnis existens in charitate praedestinationis est, quandocumque habet gratiam Dei, Filius Dei adoptivus, sed eo ipso quod sic, habet jus ad quamlibet ejus partem; ergo omnis sic justus dominatur toti mundo.*“**) Má prý se to s předzřízeným tak, jako s korunním princem, i ten má nárok na celé království a na každou část jeho. Důvody na toto učení dává Viklif podle své dialektiky mnohé a mezi jinými i ten: „že Bůh nedává člověku daru, leč by mu také dal sebe sama, následovně i všecko, což jest toho následkem. „Deus non donat quidquam homini, nisi principaliter se ipsum; ergo Deus donat quodlibet accessorium.***) Jinak prý nemůže ani býti, leč jen aby Bůh dal spravedlivému právo nad veškerenstvem, ne snad pouze na částku jeho. †)

2. Stran otázky, zdali byla vláda spravedlivých nad veškerenstvem ve stavu nevinnosti dokonalejší, nebo po vykoupení, tvrdí Viklif, že vykoupením se stalo toto panování rozsáhlejším a milostnějším. Příčiny na to jsou tyto: Říše veškerenstva se stala pro převalný počet zavržených obsáhlejší, než by jinak byla bývala, a nad ní vládne spravedlivý, neboť kolik jest andělů padlých a kolik zavržených souhrnem, tolik bude předzřízených, tedy více, nežli by bylo, když by bylo lidstvo před pádem zachráněno, a poněvadž i život i smrt bude jim sloužiti ku spasení, bude jejich kralování i obsáhlejší i krásnější. Za druhé prý přijal Pán Ježíš na se mnohé

*) De civ. Dom., C. 6.
**) Tamtéž.
***) Tamtéž. Cap. 7.
†) Tamtéž. Cap. 8.

služebnosti, jichž by byl nepřijal, kdyby byl hřích prvotný nepředešel. Předzřízení získají také silou Kristovou zvláštní způsob zásluhy, jíž by nebylo, kdyby byl Adam nezhřešil, a tak prý jest panování předzřízených vykoupením hojnější a slavnější; neboť Bůh nenechává žádného vítězství chvalitebného bez odměny, ano odměňuje více než zasluhujeme. Jest také po vykoupení radosť blahoslavených nad vítězstvím větší, neboť bez hříchu Adamova by nebylo žáru žádostivosti, a tak také ne vítězství nad ním. Odtud prý slova Řehořova: „O felix Adae peccatum, et felix culpa, quae talem ac tantum meruit habere redemptorem.“ *)

3. Vláda spravedlivých není však při všech stejně dokonalá, alebrž nestejná podle hojnější milosti, a větší zásluhy, a čím jest vláda tato dokonalejší, tím jest vládě Boží nad veškerenstvem podobnější. „Quanto major est gratia, . . . tanto est dominium verius seu firmius, quia div. dominio similius.“ **) Jest však rozdíl mezi vládou Boží nad veškerenstvem a mezi vládou člověka spravedlivého, neboť Bůh panuje v nejvlastnějším rozumu toho slova nad veškerenstvem věcí stvořených, spravedliví vévodí všemu světu vidomému, a blahoslavení vládnou jako králové nade všemi dary Božími. ***)

4. Z toho, což bylo pověděno, jest patrno, že přenáší Viklif poměry nebeské na poměry pozemské. Pravda jest, že každý nebešťan bude vládnouti královstvím Božím, a že bude tato vláda podle míry milosti, kterouž spravedlivý na onen svět odnáší, buď že dokonalejší, anebo méně dokonalá, ale tomu není tak na světě, jak Viklif líčí, že by měl spravedlivý právo na veškerenstvo vidomé. Adam měl ovšem přidaný sobě dar praeternaturalní, podle něhož měl vládu dokonalou nad veškerenstvem vidomým, tu vládu dokonalou však pro hřích ztratil, a když po hříchu svém kající a stavu milosti vrácen, dokonalá vláda

*) De civ. Dom. Cap. 10.
**) Tamtéž. Cap. 9.
***) Tamtéž. Cap. 11.

mu nebyla vrácena, alebrž podržel pouze nedokonalou za tou příčinou, že byl k obrazu Božímu stvořen. Dokonalá vláda nad tvorstvem vidomým není právem spravedlivých, ale odměnou za zásluhy a z daru Božího ne na zemi, ale na nebi. Není tedy na pravdě, že jenom spravedlivý drží svoje jmění podle práva a spravedlnosti, a člověk hříšník nikoliv, ač by bylo jmění jeho titulem spravedlivým nabyté, a že drží hříšník zboží své, pokud v hříších trvá, nespravedlivě, neboť, ač při něm není podobenství Božího, obraz Boží trvá v něm, i když svoji duši hříchem sešeredil.

Viklif však přednášel své učení o právu spravedlivých na veškerenstvo všech věcí vidomých jako neomylnou pravdu, a ohroziv učením svým, že ztrácí člověk pro hřích právo na zboží své, majetkové právo, přechází k novému bludu, že mají totiž spravedliví všecky věci vidomé do spolku, čili on učí komunismu spravedlivých. Toho svého bludu chce Viklif takto dovésti:

a) Jest povinností každého člověka, aby trval v milosti Boží, a jestliže se nalézá v tom stavu, jest pánem veškerenstva vidomého a všeho, což jest v něm obsaženo, a z toho prý jde, že jest každý povinen, býti pánem světa vidomého. Avšak jelikož jest každý věrný pánem veškerenstva, není možná, aby ta oprávněná država všech obstála, leč tak, že mají věrní všecko do spolku. Tou příčinou měl prý Pán Ježíš se svými učeníky všechno do spolku, a i apoštolové měli po nanebevstoupení všechno společně. „Omnis homo debet esse in gratia, et si est in gratia, est dominus mundi cum suis contentis; ergo omnis homo debet esse dominus universitatis; quod non staret cum multitudine hominum, nisi omnes illi deberent habere omnia communia . . . Veritas cum *suis discipulis aufugit proprietatem,* sed habuit omnia communia, et post ejus ascensionem erant ejus discipulis omnia in communi . . .“ *)

*) De civ. Dom. Kap. 14.

b) Snad že Viklif dobře věděl, že jedna z těch příčin, ze kterých sv. Tomáš zamítal komunismus, byla také ta, že zboží bývá lépe spravováno, když jest majetkem soukromým, než když jest do spolku, a proto chce dokázati, že tomu tak není, anebo že by tak býti nemělo. Tou příčinou dí: „Všechno má býti do spolku, poněvadž by každý se velice staral o dobro obecné.“ Vždyť prý mají býti ta dobra více milována, kteráž mají do sebe větší dobrotu, avšak dobra obecná jsou dobroty větší, nežli dobro soukromé. Proto prý také Kristus Pán více miloval pokolení lidské, nežli člověčenství své. — „Christus plus dilexit speciem humanam, quam humanitatem propriam.“ Mají prý tedy býti věci společné více milovány.*)

Tato pravda Viklifova prý se stává patrnější, když ji uvažujeme „in concreto“. Kdyby prý každý člověk měl lásku bohoslovnou, byl by také každý pánem věcí vidomých. Kdyby na př. Petr jediný byl v milosti Boží, byl by také sám jediný pánem veškerenstva, ale dokonalejší věcí by bylo, kdyby každý člověk byl v milosti, neboť pak by byla dobra všem společna.**) Také prý se posiluje panování, když vládne více lidí nad nějakou věcí užívatelnou, nežli když náleží ona pouze jednomu. Odtud zavírá Viklif: „Melius est simpliciter, quod dominium visibilis (scil. rei) communicetur pluribus, quam si in paucioribus sit restrictum.“ ***)

c) Bylo by prý také vespolné držení věcí vidomých podobnější stavu nevinnosti, a tak i poměrům v nebesích jsoucím, a tak by prý bylo i pozemské putování stavem daleko dokonalejším, když by byly všecky věci do spolku, nežli když panuje právo majetkové soukromé. „Dominium viae ratione suae communicationis sapit perfectionem . . . *Melior est conditio communicationis in dominio, quam conditio proprietatis.*“ †)

*) De civ. Dom. I., 14.
**) Tamtéž.
***) Tamtéž.
†) De civ. Dom. Tamtéž.

Aristoteles prý arci zavrhuje komunistické názory Platonovy, aby bylo všechno do spolku, avšak on prý tak učinil, jelikož učil Plato, ač jestli prý tak učil, že mají býti i ženy společny, čímž by arci za své vzalo dobro vycházející ze stavu manželského, vychování dítek, úcta k rodičům, vazba míru a lásky byla by rozvázána, a nastalo by zlehčení žen.*)

d) Poněvadž právo spravedlivých na všecky věci vidomé jest tak drahocenné, dává Viklif radu, jakým způsobem by mělo býti zachováváno. Podmínky ku zachování jeho nalézá v I. Cor. 13., kdež píše sv. apoštol o vlastnostech lásky křesťanské. Láska jest trpělivá, dobrotivá, nečiní nic na chloubu, nenadýmá se, není ctižádostivá, nehledá, což jest jejího, t. j. jak Viklif vykládá, ona nechce míti majetku soukromého, ale míti všecko do spolku; ona se nevzpouzí, nemyslí zlého, neraduje se z nepravosti, ale raduje se z hříchu (!!!), poněvadž milujícím Boha všecky věci k dobrému prospívají. Ona se raduje pravdě, všecko snáší, všemu věří, všeho se naděje, všeho trpělivě čeká.**)

Kdo tedy chce panovati se spravedlivými nad veškerenstvem, nadzmíněných podmínek musí šetřiti.***)

Viklif se při této příležitosti kajicně vyznává, že ani při něm těchto podmínek není,†) a v tom jemu dá za pravdu každý, kdož by přečetl jeho Trialogus, aneb jen jeden jeho furibundní spis naproti řeholím.

e) Viklif tušil, že, když by bylo učení jeho v život uvedeno, musí povstati veliké zmatky, a že i řády občanské budou porouchány, a proto klade sobě námitky: α) že kdyby bylo všecko do spolku, že by byla lidská práva zbytečna, β) že by podle zákona evangelického nesměl nikdo míti majetku občanského, γ) že by nesměl

*) De civ. Dom. I., 14.
**) Tamtéž. Cap. 15.
***) Tamtéž. Cap. 16.
†) Tamtéž.

za svůj majetek při vésti a na ochranu jeho soudu se dovolávati.

Co se týká prvého, vykládá Viklif, kterak prý jsou potřebny zákony lidské, ač by jinak byly zbytečny, kdyby všade panoval Zákon Boží. Na jednom místě také tvrdí, že jsou zákony lidské potřebny na ochranu Církve Boží a na zachránění kázně, ale podle jeho theorie byly by spíše na zotročení její. Stran druhého punktu dává Viklif na srozuměnou, čím se liší jeho komunismus od společné državy. On dí, že může býti majetek buď jednotlivců, a tu že praví jednotlivec o svém majetku: „To je moje." Je-li obec majetnicí, může říci jednotlivec: „To jest naše", anebo: „To jest mé do spolku", ale nikoliv: „To je moje." Avšak jinak prý se věc má stran majetku ve smyslu evangelickém, tu prý může každý spravedlivý o veškerenstvu věcí vidomých říci: „Ty jsou moje." Skutečného výkladu a prozíravého, jak by mohl soukromý majetek obstáti při jeho komunismu, Viklif nepodává. Stran punktu třetího praví Viklif: že má ovšem každý člověk nějaký majetek ve smyslu občanském. Petr má na př. oděv, a co by jedl, má svou hlavu, kteráž jinému nenaleží, a mnoho jiných darů přirozených a nadpřirozených; ale že jest rozdíl stran titulu, podle něhož se majetek drží, neboť držitel z titulu zákona občanského má zření ku právům lidským, kdežto panování evangelické má titul svůj „in charitate", čili v lásce křesťanské. Držitel podle občanského práva brání državu svou, zachovává, odprodává a t. d. podle pravidel občanské spravedlnosti; evangelické panování se však vzdává občanské záchrany a vzdává všecko na Boha, spokojeno jsouc tím, že má co jísti a čím se odívati. „Officium evangelicae dominationis est, temporalem civilem custodiam abdicare, totam sollicitudinem ad Deum projicere, et contemplative conversando alimentis ad vitam necessariis contentari.*) Držitel majetku podle občanského zákona musí zápoliti se záleži-

*) De civ. Dom. c. 19.

tostmi časnými, musí spory své stran majetku před soudy vyřizovati podle téhož práva, témuž právu se také podřizovati, když prodává, kupuje, aneb jiné záměny činí. Avšak zcela jinak jest při majiteli podle zákona evangelického, neboť ten přede vším miluje Boha, a proto se nepachtí po bohatství, aniž ho vydobyti se snaží před soudy podle práv občanských, a věda, že není držitelem statků podle titulu občanské spravedlnosti, nehořekuje, když bývá o ně oloupen, ale raduje se. On také ty titule držení občanského, jako občanské kupčení, kupování, prodávání a t. d. zamítá, do záležitostí světských se nemíchá, ale hledí prací rukou svých dosíci toho, čehož by jemu zapotřebí bylo k vezdejšímu životu.*)

Na tomto základě odsuzuje také Viklif majetkové právo, poněvadž jest prý v odporu naproti komunismu evangelickému, a že zákony občanské, k majetku soukromému hledící, jakož i zákony lidské vůbec jednak odporují a jednak omezují zachovávání zákona Božího.**)

Tohoto, skutečně podvratného, socialitě občanské na výsosť nebezpečného učení mohli se Táborové uchopiti, a nepochybně že as bylo jim ono vodítkem, když svoji chiliastickou obec zřizovali, sebe za sbor spravedlivých, za syny a dcery Boží vyhlásili a tou měrou i za řádné majitele všech darů Božích a celého vidomého světa. S toho hlediště bylo jim také možno všecky ty děsné věci, jichž se dopouštěli naproti sourodákům, míti za zcela dovolené a správné.

*) De civ. Dom. c. 19. Viz rozklady Chelčického stran této věci a Jana Husa. Ten dí na den posvěcení kostela: „Trhovci neb kupci sú zjevní hříšníci. Erben II, 400.

**) Tamtéž. C. 44.

KAPITOLA VI.

Reformace podle vzoru Viklifova.

§ 15.

Chudoba jest duchovenstvu přikázána.

Učení, že jest duchovenstvu vůbec chudoba přikázána, považuje Viklif za článek víry a prohlašuje všecky, kdož by jinak tvrdili, za kacíře, ano za zatvrzelé kacíře.

Tou příčinou přivolává si Pána Ježíše, aby sám mluvil, že sobě vyvolil duchovenstvo, jako stav nejvyšší a nejdokonalejší, aby bylo vzdáleno všech světských záležitostí, aby nemělo ani panování ani majetku soukromého, aby tou měrou byl stav duchovenský podoben stavu nevinnosti a žil životem Kristu Pánu nejpodobnějším. *)

Příklad Páně má tedy býti důkazem, že jest chudoba kněžím přikázána. Již v Starém Zákoně neměli míti ani kněží, ani levité držav. „Nebudou míti kněží a levitové i všichni, kteříž z tohoto pokolení jsou, dílu a dědictví s ostatním lidem israelským, neboť oběti Hospodinovy a dary jeho jísti budou a nic jiného nevezmou z vladařství bratří svých, neboť Hospodin jest dědictví jejich, jakož mluvil jim.“ (Deut. 18, 1. 2.) Těchto slov, jak připomíná Viklif, nevyslovil snad císař anebo papež, ale Hospodin Bůh sám. Také prý není důvodu, že by slova tato směřovala pouze ku kněžím Zákona Starého a nikoliv ku kněžím Zákona Nového, neboť prý mají kněží Nového Zákona žíti duchovněji, podle příkladu Krista Pána. Na základě Písma dávají prý se kněžím desátky, jakž byly dávány v Starém Zákoně, ale proč prý, zachovávajíce část prvou, neodpírají té druhé (rozuměj králové a velmožové), aby totiž neměli kněží ani pano-

*) Dialogus. Cap. 2.

vání, ani majetku (nemovitého)? A proč kněží sami, vybírajíce desátky, nezřeknou se pozemských držav? A to prý je znamením neomylným, že kněžstvo odpadlo od Krista Pána, že jest ono zřejmým a zatvrzelým kacířem. „Manifestum videtur, quod clerus, qui tam pertinaciter obviat legi Dei, est haereticus maledictus.“ *) Neboť, kdežto věčný Bůh zapovídá kněžstvu míti državy, ustavuje sobě papež se svým duchovenstvem podle hloupého dopuštění císařova, aby mohli míti duchovní dědictví na věčné časy.

A opět dí Hospodin Bůh: „Nebudou pak míti dědictví, jáť jsem dědictví jejich; a vladařství nebude jim v Israeli, nebo já jsem vladařství jejich.“ (Ezech. 44, 28.) A tak prý jde na jevo, že byla vůle Boží v Starém Zákoně, aby duchovenstvo bylo beze všeho majetku v pozemcích a beze všeho panování.

Kristus Pán však nepřišel rušit Zákona, ale naplnit, ti tedy, kdož Zákona o chudobě kněžím přikázané nešetří, jsou kněží Belialovi a zjevní kacíři, **) a tak prý jest i kurie Římská, kteráž neústupně naproti Písmu drží, že smějí míti kněží zboží pozemské, zjevně kacířská. ***)

Za tou příčinou nelze také jinak učiti, než jak učil Kristus Pán; ale Kristus Pán učil: „Víte, že knížata národů panují nad nimi, a kteří větší jsou, provozují moci nad nimi. Ne tak bude mezi vámi; ale kdožkoli by chtěl býti mezi vámi větším, budiž služebník váš, a kdo by chtěl býti mezi vámi prvním, bude váš služebník, jakož Syn člověka nepřišel, aby mu bylo slouženo, nýbrž aby sloužil i aby život svůj dal na vykoupení za mnohé.“ (Mat. 20, 25. seq.) Papež prý a praelati však se podle tohoto učení neřídí, hledíce sobě důstojenství a přednosti, a proto prý jsou zjevní kacířové, a netoliko oni, ale také všichni velmožové, kteří s touto nešlechetností ducho-

*) Dialogus. C. 3.
**) Tamtéž. C. 6.
***) Tamtéž. C. 4.

venstva souzvukují, jsou úhlavními nepřátely Ježíše Krista, poněvadž se ku Kristu Pánu nevěrně chovají.*) Když tedy papež, praví Viklif rozhorleně, nešetří šlepějí Páně, kterakž smí ta synagoga satanášova namluviti lidu, že jest papež bezprostředním a nejbližším náměstkem Krista Pána a apoštolů?**)

Kristus Pán sám vyznává, že neměl zboží pozemského, když takto dí: „Lišky doupata mají, a ptactvo nebeské hnízda, ale Syn člověka nemá, kde by hlavu sklonil.“ (Mat. 8, 20.) A jeho sv. apoštol dí o Něm: „Znáte milosť Pána našeho, Ježíše Krista, že, jsa bohatý, učiněn jest pro vás chudým, abyste vy chudobou jeho zbohatli.“ (II. Cor. 8, 9.) Také všechen život Páně hlásá chudobu Jeho. Byl narozen ve chlévě a skonal na kříži, tak že byl chudým po všechen čas svého života. A tak prý jest jisto, že všichni ti duchovní, kdož drží pozemské zboží, víru zradili, a netoliko tito, ale i mniši žebraví, ač tvrdí, že nemají majetku soukromého, neboť prý naproti zákonu Božímu jednají žebrotou svou. A poněvadž dobou tehdejší u veliké části mělo duchovenstvo dotaci a zboží pozemské, činí Viklif jako ex cathedra nález: Že jest papež a všechna sekta jeho zjevným a zatvrzelým kacířem, poněvadž Písmu odporuje, kteréž zapovídá kněžím míti državy: „Et hic videtur fidelibus, si auderent depromere, quod papa et tota secta ejus dotata temporali dominio sit haereticus induratus, quia scripturae, quae non potest solvi, pertinaciter est contrarius.“***)

Viklif tuto přehlédl, že na základě těchto textů mohl zcela pohodlně dovésti, že jest chudoba netoliko duchovenstvu přikázána, ale vůbec všemu křesťanstvu, a v tom byl jeho veliký ctitel a následovník důslednější, míním tuto Petra Chelčického, neboť ten hlásal všeobecnou chudobu. Viklif měl tak hlásati podle toho, jak do nebe

*) Dialogus. Kap. 6.
**) Tamtéž. Kap. 8.
***) Tamtéž. Kap. 7.

vynáší komunismus a zlehčuje majetkové právo a majetek soukromý, a podle své nauky, že i on všecko kupčení a kramaření jako smrtelný hřích zapovídá. Měl takto učiniti Viklif, ale neučinil, neboť on zřejmě vypovídá, že král a šlechtici mají oplývati bohatstvím. Jest tedy na jevě, že v textech, jež uvádí Viklif na doklad: že kněžstvo má býti zcela nemajetné, není toho smyslu, jejž do nich Viklif vkládá.

Důsledně mohl také z textů uvedených vyvážiti učení, jež *Petr Chelčický* všemu světu ohlašoval, *že jsou sobě všichni lidé rovni*, ne snad toliko podle lidské přirozenosti pouze, jak katolická Církev vezdy učila, ale vůbec i co do stavu a povolání; ale Viklif sobě umínil z dotčených textů dokázati, že nemají míti duchovní žádného panování, ale o jiných lidech že slova Páně nemají místa. Zůstalť on při rozdělení Církve do duchovenstva, velmožů, pracovníků a rolníků, a že má duchovenstvo žíti v chudobě a život rozjímavý vésti, velmožové že mají bohatstvím oplývati, a Církev podle navedení Viklifova brániti, a pracovníci a rolníci ti že se mají o chlebíček pro všechny starati, kteréžto rozdělení přítel Viklifův, Chelčický, jako pravou ďáblovinu tepal.

Přikázaní Páně stran chudoby kněžstva, dokládá Viklif, má platnost pro všechny časy, nikoliv snad jen pro dobu prvních tří set let, tedy až do Konstantina císaře, kdežto prý právě po tom čase bylo zapotřebí, aby se krotila lakota duchovenstva. „Numquid ratio concordat, quod haec lex Christi in ratione exemplari aeterna sit per trecentos annos tantummodo observata, et lex antichristiana contraria in temporibus tam periculosis sit perpetuata?“*) Proto prý zapovídají také praelati, kázati pravdu evangelickou, čili kázati podle Písma, neboť Písmo prý zakazuje kněžím míti državy později, leč by snad dokázali, že se jim takového dovolení dostalo.**)

*) Dialogus. Kap. 8.
**) Tamtéž.

Když se věci tak mají, jak Viklif učí, že jest to zákon Kristův, aby neměli kněží pozemského zboží, ale aby žili v poníženosti a chudobě,*) pak ovšem ti se proti vůli Páně prohřešili, kdož duchovenstvo zbožím časným obmyslili. A jestliže jest pravdou, že to Církvi sloužilo k bytu dokonalejšímu, když byla beze všeho majetku, (čehož nebylo ani v prvních třech stoletích),**) pak ovšem zhřešili všichni, kdož duchovenstvo obohatili, a všichni, kdož zboží pozemské jsouce duchovními drželi. Hřešil Konstantin císař a Silvestr, hřešili císařové, králové a velmožové, když zboží pozemské Církvi darovali, anebo do tace navždy zakládali; a hřešili smrtelně papežové, biskupové a praelati, kteří ty statky přijímali; neboť ani páni pozemští neměli od Krista zvláštní výsady, aby statky pozemské duchovním rozdávali, aniž duchovní, aby je přijímali.***) Takové prý mamoně vezdy přisluhuje ďábel. „Cuilibet tali mamonae insidet diabolus.†)

Maje Viklif před očima, co všecko dotace duchovenské zavinily, tvrdí, že byli všichni ti, kdož je zakládali, ďáblem k tomu svedeni, a podobně i ti, kdož je přijali, a ďábel také svodí ty, kdož v držení těchto statků zůstávají.

Tou měrou jest tedy podle naučení M. Jana Viklifa zjevným článkem víry, že mají duchovní žíti bez soukromého majetku, bez trvalých dotac, bez zboží pozemského, a všichni byli kacíři, kdož dotace duchovenské zakládali, anebo jich přijali, a všichni jsou kacíři, kdož z duchovních pozemského zboží držeti nepřestávají od papeže dolů až k tomu nejposlednějšímu mnichovi.

Neumím na jisto pověděti, zdali M. Jan Viklif, když ten svůj článek víry o přikázané duchovním rigoristické chudobě ne jednou, ale nesčíslněkráte hlásal, zdali sobě také vzpomenul na ctěnou a učenou osobu svou. Mám

*) De Eccl. c. 12.
**) De potestate papae. C. 10.
***) De officio Regis. C. 7.
†) Tamtéž.

za to, že mu ležel na srdci zákon Boží, a že věděl o sobě, že jest knězem, a že i on jest povinen, se podříditi zákonu Kristovu, a tu bych se zajisté mohl do přísného a rigoristického Viklifa nadíti, že jsa přesvědčen, že i jej víže zákon Kristův ku naprosté chudobě, bude příkladem předcházeti všecky kněží Anglie v téže chudobě, ale co spatřujeme? Viklif, ten rigoristický Viklif, kterýž vyhlásil papeže až do posledního kněze dolů za kacíře zatvrzelé, a tak je do horoucího pekla odsoudil, držel svoji trvalou dotaci na universitě Oxfordské a svou tučnou faru v Lutterworthu, a když musil opustiti učitelské místo své, nepřestal býti v držení fary své, jsa tak podle svého vlastního výroku dogmatického urputným a zatvrzelým kacířem. I Hus nic se neostýchal přijati trvalou dotaci svou na universitě Pražské a k té připojiti příjmy, jež obdržel jako kazatel v Betlémě. Než kdož by u pseudoreformatorů očekával důslednosti, marně by očekával; ale právě tou nedůsledností dávají bezděky na jevo, že pravdy v nich není, a že důslednou pravdu opustili.

§ 16.

Reforma Církve podle vzoru Viklifova.

Pravím: „Reforma Církve", poněvadž nechtěl míti Viklif pouze, aby se děla obnova v Církvi, nebo jak se tehdáž říkalo: „opravu v hlavě a v členech Církve", ale on usiloval o opravu Církve samé. Po opravě v Církvi toužili všichni věrní biskupové, kněží a všichni věrní a ochotní laikové, a k takové opravě působiti jest netoliko dovoleno, ale také záslužno. K takovéto reformě čelil slavné a svaté paměti arcibiskup Arnošt z Pardubic a jeho nástupci Jan Očko z Vlašimi, Jan Jenštein a Zdeněk Zajíc z Hasenburgu, ale nikoliv k reformě podle vzoru Jana Viklifa a jeho věrného žáka, Jana Husa, neboť ti se jali Církev samu reformovati, v tom byli oba již v principu kacíři, neboť zřízení Církve a její úprava jest dílem Páně,

ji tedy opravovati bylo by tolik, jako opravovati Krista Pána v díle jeho. *Ti tedy, kteří nechtějí pochopiti, že Viklif a podle něho Hus chtěli pouze opravě ve mravech, a že nechali na pokoji dogmat katolické Církve, prozrazují velmi skrovnou znalost reformačních idejí Jana Viklifa a Jana Husi.*

Fundamentální zásady, ježto měly býti vodítkem reformace Církve podle vzoru Viklifova, směřovaly veškeré k stavu, v jakém byla prvotní Církev, Kristem Pánem postavená; ale Kristus Pán přikázal

1. aby duchovenstvo žilo v evangelické chudobě,
2. aby byla Církev spravována zákonem Božím, a nikoliv zákony papežskými,
3. aby byla mezi duchovenstvem plná rovnost, tedy aby nebylo ani papeže, ani biskupů, kteří by vládli Církví.

Tak aspoň tvrdil Viklif a učil, a tak se také dočítáme v jeho spisech.

Kristus Pán chtěl tedy míti duchovenstvo chudobné, aby evangelická chudoba odpovídala dokonalosti, jížto žádal na kněžstvu svém. V této dokonalosti zůstala také Církev tři sta let až do dob Konstantina císaře. Tento císař v hlouposti své, jak vypravuje Viklif několikráte, dal Silvestrovi moc a čest císařskou, oblékl ho v nádherné roucho, obmyslil ho prvenstvím nad patriarchalními sídly, aby byl tak prvním mezi duchovními, jako on byl prvním mezi vladaři. Silvestr obdržel důstojnost takto, kteráž nemá v Písmě sv. základu, bohatství a panování, jakož i duchovenstvo, a to prý všechno je proti vůli Páně.*) Proto byl také slyšán hlas: „Dnes byl vlit jed do Církve Boží," když se tato zkáza děla.

K obohacení Církve neměl však Konstantin žádného práva, neboť pohoršil stav Církve Boží, a i stav Silvestra samého. Pohoršil stav Církve Boží, neboť prve byla ve stavu evangelické chudoby, v nížto náležel jí všechen

*) De Eccl. c. 16.

svět do spolku; pohoršil touže měrou stav Silvestrův, neboť Silvestr přijav zboží, důstojnosť a panování, ztratil panování nade všemi věcmi vidomými, ano i nad hvězdami nebeskými ovšem ne podle titulu občanského, ale podle titulu z milosti vycházejícího.*)

K deterioraci Církve neměl však Silvestr moci nižádné; ani Konstantin ba ani Bůh sám nemohl učiniti, aby zůstal bezúhonný a čistý stav Církve, a neporušený řád duchovenský při vyvýšení a obohacení jeho, neboť to právě odporovalo vůli Boží.**)

A jako neměl práva Konstantin k vyvýšení duchovenstva a jeho obohacení, tak nebylo také práva toho při císařích jiných, při králích a velmožích tohoto světa, neboť všechny tyto výsady jsou proti výsadě Páně, podle které mělo a má duchovenstvo žíti v pokoře a evangelické chudobě.***)

Výsada ta nejvýbornější, jak učí Viklif, pro duchovenstvo byla by ta, aby se odřeklo dobrovolně všeho majetku občanského, a běželo za Kristem v evangelické chudobě;†) a právě v evangelické chudobě jest založena výsada, jak se zdá Viklifovi, kterou stav duchovenský vyniká nad pány světskými, a nikoliv v charakteru kněžském, neboť ten obstojí i při otroctví (hříchů) nejbědnějším††) Avšak jelikož naděje nebylo, jak Viklif jinde připomíná, aby se duchovenstvo svých držav vzdalo, dává se na cestu jinou, revoluční a násilnickou; a to pod záminkou farizejskou, aby byla Církev prvotnímu svému a dokonalému stavu vrácena, čili evangelické chudobě, neboť prý všechny spory v církvi, svatokupectví, všecky nepokoje a turbace ve státu ano i rozkoly v Církvi mají prý svůj původ ve zboží, v majetku církevním a v panování. Odtud prý povstal rozkol na Východě, je-

*) De Eccl. c. 14.
**) Tamtéž.
***) Trialogus IV. 18.
†) De Eccl. c. 8.
††) De Eccl. tamtéž.

likož prý (podle historických vědomostí Viklifových) zůstala východní Církev v evangelické chudobě, povrhši pýchou Církve na Západě.*) A i rozkol, jímž rozpoltěna byla Církev západní volbou papeže Urbana VI. má svůj zdroj v bohatství a panování, neboť kdyby ho nebylo, rozkolu by také nebylo.

Aby tedy přestaly turbace v Církvi, vyzývá Viklif velmože světské, aby zboží církevní zabavili. Bůh prý je, jak tvrdí evangelický doktor, již potrestal na statcích, jelikož se jejich předkové dopustili nadacemi církevními smrtelného hříchu, a proto prý jsou jejich vnukové pod smrtelným hříchem zavázáni, hřích předků svých napraviti a zboží církevní zabrati. Ať tedy tak učiní, nabádá Viklif, nechtějí-li míti své statky po ďábelsku roztrhány, ale zaceleny. My díme, přidává Viklif, že jest velmožům netoliko volno, takto učiniti, a to bez hříchu, zvláště, když duchovenstvo v hříších trvá, ale že jsou k tomu i pod trestem věčné zátraty zavázáni, anť prý jsou povinni dáti zadostučinění za svou hloupost a za svůj hřích, jímžto Církev poskvrnili. „Tene firmiter et nullatenus dubites, quin temporales domini in isto graviter peccarunt, et hinc credo, quod justo Dei judicio taliter in suis mundanis divitiis sunt puniti . . . Ideo si volunt habere dominia sua integra, non diabolice lacerata . . . studeant reformare Ecclesiam . . . Nos autem dicimus illis, quod nedum possunt suferre temporalia a clero habitualiter delinquente,**) nec solum, quod licet hoc facere sub poena damnationis gehennae, cum debent de sua stultitia poenitere et satisfacere pro peccato, quod Christi Ecclesiam macularunt.***)

Ano Viklif ani nedovoluje, aby se katolíci anebo klerikové naproti těmto přikázaným loupežím bránili, neboť budou prý loupeže tyto ku prospěchu Církve. Nemají prý také duchovní nižádného titulu spravedlivého

*) De Eccl. Kap. 16.
**) Viz zavrženou větu Viklifovu XVI., a učení Jana Husi.
***) Trial. IV. 18.

k udržení statků pozemských. Tou příčinou vyzývá také krále, jakožto pány všeho zboží pozemského, aby statky ty beze všeho zabrali, aniž by se báli klatby, ant prý klatba pro časné zboží uvalená nemá platnosti před Bohem. Kdo by však z kněží těmto násilnostem odpírali, anebo i jiní lidé, ti prý mají býti považováni jako falšovatelé a rušitelé Písma, a takto jako zrádci věčného Boha, nejsvrchovanějšího krále. A ještě přidává, že kdož by loupežení na církevních statcích odpíral, ten prý má býti haeretikem jmín, Antikristem a odpůrcem Kristovým. A proto prý běda těm, kdož by obojovali tuto katolickou (!) větu, a všem věrným prospěšnou. Tuto prospěšnosť loupeží na Církvi vynáší Viklif do nebe. Bude prý loupež ta prospěšna netoliko předzřízeným, ale také předzvěděným, ano i ďáblům.*)

Podobným způsobem učí Viklif na místech přemnohých ve svých spisech, a opět a opět tvrdí, že loupeže na statcích duchovenských nejenom neodporují evangeliu, ale jsou prý s Písmem sv. naprosto souzvučny.**)

Viklif však dává netoliko králům a velmožům výsadu k uchvacování zboží církevního, ale jako pravý demagog i obecnému lidu. On totiž tvrdí, že nemůže nikdo darovati Církvi něčeho, leč za tou podmínkou, aby sloužila Bohu v milosti. Když prý tedy lid shledává, že se tato podmínka neplní, koná prý zcela podle spravedlnosti, když zabere zboží kněžské. On prý, Viklif, nevěří, že by někdo směl tvrditi, že nemohou velmožové a i lid se těch loupeží po právu a spravedlnosti dopouštěti, jakož i lid. „Nec credo, quemquam dicere, quin domini temporales sic possunt de facto facere, sicut et alius populus.“ ***)

Viklif jest tak dobrotiv, a nechce nikolivěk dopustiti, aby duchovenstvo zemřelo hladem. Radíť, aby se

---

*) Trial. IV. 18. 19.
**) De Ordinatione Fratrum. C. 4.
***) De civ. Dom. I. 42.

živilo jednak prací rukou svých, jakož se živil sv. Pavel, ač tentýž veliký apoštol vyřkl, že ti, kteří oltáři slouží, z oltáře díl mají, a že Pán nařídil těm, kteří evangelium zvěstují, aby z evangelia živi byli (I. Cor. 3, 13. 14.), ant jest hoden dělník pokrmu svého (Mat. 10, 10.). Viklif také dovoluje přelaskavě, aby se desátky odváděly kněžím podle sv. Písma, ač kněží starozákonní netoliko desátky měli přiděleny, ale užívali také částí z obětí, ale zapovídá pře vésti pro desátky, a dovoluje lidu, odepříti jich kněžím, když by nekonali povinností svých.*)

Násilné oloupení duchovenstva o statky církevní jest tedy první část reformace církevní podle M. Jana Viklifa. *Druhá část reformace Viklifovy záleží v tom, aby byla Církev řízena zákonem Božím, a nikoliv zákony lidskými* neboli papežskými, a v této části se zakládá úplný převrat a revoluční směr reformy Viklifovy. Neboť, ač program ten zní zcela nevinně, a dýše na pohled pietu k zákonu Páně, vskutku však úplné zrušení díla Božího. Jest v něm vyslovena negace autority církevní, Písmo sv. jediné má spravovati lid Boží, ale nikoliv podle výkladu vyučující Církve, ale podle těch, jež prý Bůh k tomu volá. Všecka pravomoc církevní a papežova se zamítá, jakož i moc zákonodárná, soudná i výkonná. Zamítají se tímto programem všecky ústavy Církví založené, které by neměly podle výkladu Viklifova základu v Písmě Božím, a které se řídí jiným pravidlem, nežli zákonem Božím. Avšak podle Viklifa neřídí se řehole pravidlem sekty Kristovy, jakož lživě tvrdil, ale zákonem řehole své, jejich patronem není Kristus Pán, ale jejich zakladatel, oni nemají založení v Písmu nižádného, a proto jsou vesměs z ďábla, a řehole žebravé z Lucipera. Ale i naše svatá katolická Církev jest z ďábla, poněvadž se neřídila podle Zákona Božího, ale podle zákona papežova, a poněvadž jejím patronem není Kristus Pán. Proto činí M. Jan Viklif návrh, aby byli všichni

*) De Off. regis c. 8. et c. 6. De civ. Dom. I. 42.

řeholníci vyzváni, aby klášter opustili, do kterého zhloupa vstoupili, anť prý tím svobodě své výhost dali, a trvajíce v řeholi ďábly za živa se stali, a když by odpírali, aby násilou byly zrušeny kláštery jejich. A podobně mají býti duchovní světští vyzváni, aby opustili reguli papežskou, čili aby přestali býti katolíky, a když by řeholníci a duchovní světští odpírali, mají býti z vlasti své vypuzeni.

Avšak M. Jan Viklif doléhaje na všecko duchovenstvo, aby vystoupilo z řeholí a z Církve císařské čili katolické, a aby přijalo za pravidlo Zákon Boží, neměl na mysli Písmo o sobě, a články víry v něm obsažené, ale Písmo podle jeho výkladu ustrojené, a články víry, jak on je předkládal, a tedy chtěl, aby duchovenstvo věřilo těm článkům, jež on za katolické vyhlašoval. Sem náležejí jeho bludy kosmologické, anthropologické, christologické, sotheriologické, charitologické o Církvi a o svátostech, jakož i všecky věty jeho na sněmě kostnickém zavržené, a zvláště jeho učení o velebné svátosti. Tou měrou bylo by musilo duchovenstvo odvěkou víru katolickou zraditi, aby nemusilo do vyhnanství putovati.*) Chtěl tudíž Viklif reformu Církve a víry.

Třetí bod reformace Viklifovy směřuje k úplné anarchii. Již jeho nauky: že jest Církev sborem předzřízených, tedy societou neviditelnou, že není žádné viditelné nejvyšší hlavy Církve, Kristus Pán že jest hlavou Církve universálné a každé Církve částečně, pro hřích smrtelný že ztrácí člověk právo na majetek, na panování, král na království a kněz na kněžství, biskup a kněz jsa nevěrcem, rozkolníkem anebo hříšníkem, že platně nepřisluhuje svátostmi, spravedlivým však že náleží všechen svět, řku ty všecky nauky jsou podvratné a revoluční. Viklif však přidává ještě na dovršení své reformace,

*) De Oratione et Ecclesiae Purgatione c. 5. De quatuor sectis novellis. C. 9., 10., 11. Zde podotýká Viklif, že by se mohly ze zboží duchovenského učiniti pevnosti, a zrušením klášterů že by byli mniši vysvobozeni z rukou ďáblových.

čili deformace Církve ještě jeden podvratný článek, že jsou sobě papež, biskup a kněz co do důstojnosti rovni směrem k posvěcení, i směrem ku pravomoci, ant všichni prý obdrželi pravomoc přímo od Boha, a ant biskup a kněz jsou na stejno kněžími.

To jsou tedy ty fundamentální článkové, jimiž chtěl Viklif na Církvi Boží záplatovati, a ji Viklifickou obnovou opraviti. Myslím, že každý soudný člověk snadno poznává, že Viklifova oprava by byla vlastně popravou Církve, kdyby se byla v život uvedla. Viklifova oprava nečelila v popředí k nápravě Církve, ale spíše k jejímu zničení.

Pravda jest ovšem, že Viklif k životu zbožnému napomínal, a ku konání těch ctností vybízel, jež popisuje sv. Pavel v listě I., 13. ku Korintským, ale na základě falešného rigorismu svého, a proto stavěl nápravu svoji na písku, ne na pravdě, ale na bludu, ne na základě, kterýž je Kristus, ale na nepravdivých smyšlenkách svých.

KAPITOLA VII.

Kosmologie Viklifova.

Katolická Církev učí, že stvořil Bůh svět nikoliv od věčnosti, ale v čase, pouhou vůlí svou, ne proto, že musil, ale že jej ku své slávě stvořiti chtěl. Stvořil tedy Bůh svět nezávisle na vniterné anebo zevné nezbytnosti, a tak naprosto svobodně. Tím, co Bůh stvořil, není vyčerpána všemohoucnost Boží, a proto jest nepravdou tvrditi, že tento vidomý svět byl a jest výlučně možný. Avšak ač stvořil Bůh svět v čase, byly v Bohu vzory stvořených věcí od věčnosti v Něm, tak že není nic nekatolického v rčení, že idee k světu směřující v Bohu jsoucí jsou věčné.

Ač Bůh jest v Trojici jeden, jest v Božství princip jen jeden, a tak jedná Bůh také na venek, jako princip jediný, jakož učí sněm Lateranský IV.

Jako jest jeden princip veškerenstva, tak jest také jeden svět, ale Bůh se liší podstatně ode všeho, což jest stvořeno.

§ 17.

Viklif učí, že byl svět od Boha stvořen, ale od věčnosti.

Že byl svět v čase od Boha stvořen, učili theologové i filosofové pravověrní v středověku všeobecně, ale rozcházeli se stran otázky, zdali možno *dokázati rozumem,* že byl svět *v čase* stvořen, čili nic. Sv. Tomáš Aquinas učil, že přijímáme věrou, že byl svět v čase učiněn, ale rozhodujících a naprosto přesvědčujících důkazů z rozumu že na to nemáme. Avšak sv. Tomáš určitě dí, že není žádného nezbytí, aby kromě Boha byla nějaká bytosť věčná, anť není naprosté potřeby, aby Bůh kromě sebe něco jiného od věčnosti chtěl (S. I. q. 46, 1). Sv. Tomáš také určitě dokazuje, že není evidentní potřeby a nezbytné, aby svět byl od věčnosti (Contra Gent. II., 31). Učí tedy sv. Tomáš, že nelze z rozumu pouze naprosto přesvědčujícího důkazu míti, že není svět od věčnosti, aniž že je od věčnosti. Naproti sv. Tomášovi však tvrdili, Albert Veliký a sv. Bonaventura, že držíme pravdu, že svět byl v čase učiněn, netoliko věrou, ale také že pravda ta i z rozumu přesvědčivě dokázána býti může.

Naproti zřejmé definici sněmu Lateranského IV. z r. 1215 a naproti souhlasnému učení katolických theologů tvrdí však Viklif, že byl svět vždy, že jest tedy věčný, ale jinak nežli je Bůh věčný, neboť věčný Bůh stvořil svět v prvém okamžení, tak že i svět jest věčný, ale jinak nežli Bůh. Bůh jest totiž nestvořitelný, svět však stvořitelný, v Bohu není nižádného přechodu časového, dobře však ve světě. „In primo instanti mundus fuit. Ante illud instans fuit Deus, sed non temporabiliter vel variabiliter imo naturaliter et causaliter.“ *) Odtud

*) Trialog. II., 2.

tvrdí také Viklif, že nebyl Bůh podle časnosti před světem, ale podle věčnosti pouze. Není prý tedy tomu tak, že byl Bůh před světem, ač nebyl svět, čím byl Bůh. „Ista autem propositio ante primum instans mundi Deus fuit, est disputabilis, apud multos, cum certum sit, quod non temporaliter fuit Deus ante mundum, sed aeternaliter, non ut ista propositio dicit, successionem sed prioritatem naturae. Secundo certum est, quod pro primo instanti mundi non est ita, quod Deus fuit ante mundum sicut non fuit tunc, quod Deus fuit . . .*)

Ze slov Viklifových jde na jevo, že jest svět sice věčný, ale jinak nežli Bůh, a věc tuto hlásá jako pravdu jistou, a jako článek víry naproti pravověrným theologům, i naproti zřejmě vyslovenému článku víry, a definicím katolické Církve. Zavrženy byly nedlouho před Viklifem následující věty: „Quam cito Deus fuit, tam cito mundum creavit.“ „Concedi potest, quod mundus ab aeterno fuerit.“ „Quod simul et semel, quando Deus fuit, quando sibi Filium coaeternum et per omnia coaequalem Deum genuit, etiam mundum creavit.“ Kteréžto všecky věty dýší myšlénku Viklifovu, že jest svět věčný, a vyjadřují, že není na pravdě, že svět ihned byl stvořen, jakmile byl Bůh, a že by se mohlo připustiti, že jest svět od věčnosti, a že touž dobou byl učiněn, když byl Syn Boží od věčnosti od Boha Otce zplozen.

Co se dotýče pořadu, kterým Bůh stvořil svět, míní Viklif, že byla nejprve hmota prvá (materia prima), a pak že stvořil Bůh dvě bytnosti (duas essentias), tělesnou a netělesnou. A to prý může sloužiti k ochlazení naší pýchy, že všecky bytosti byvše prve pouhou nicotou z téže hmoty prve jsou vyšly.**) Podobné učení, ale jen podobné, shledáváme u Jana Duns Scota, že totiž prvá hmota, z níž i duchové stvořeni byli, jest tatáž, z jaké byli učiněni tvorové tělesní. On totiž naproti sv. Tomáši

---

*) Trialog. I., 4.
**) De Compositione hominis. Cap. 2.

Aquinskému tvrdí, že jsou i duchové složeninami ex materia et forma, jako bytosti tělesné, jen že bytosti duchové, jež formou svojí hmotu veskrze pronikají, přese všechno jsou duchovné a beztělesné.*)

Kdežto scholastikové vesměs učili, že jsou bytosti tělesné složeninami z hmoty a údoby (ex materia et forma), kloní se Viklif spíše k atomismu.**)

Viklif rozeznává trojí Esse (byt) tvorstva v Bohu, Esse pomyslové či ideální (intelligibile vel ideale), které jest věčné v Bohu, Esse vzorné (exemplare) ve svých prvotích, a Esse jedincové (individuale).***)

Avšak Viklif odvozuje z té okolnosti, že jsou idee v Bohu jako vzory o věcech stvořených, svůj pantheistický blud, že jest každý tvor podle svého Esse pomyslového bohem: „Omnis creatura secundum Esse intelligibile est deus.†) Jinde dí, že každý tvor jest „essentialiter“ bohem, ač nikoliv „formaliter“, a podle toho posledního tvrdí: „Quaelibet creatura non est Deus.“††)

V tom však souhlasí Viklif s katolickou věrou, že díla Boží na venek jsou nedělitelna, čili že jest svět Trojicí nejsvětější jako jedním principem stvořen.

§ 18.

Viklif učí, že stvořil Bůh svět nezbytně, a že byl tedy svět naprosto potřeben, a ten, jenž byl stvořen, byl jedině možný. Jednota světa a tvorstva.

Jestliže se Viklif svým učením o věčnosti světa k pantheismu nachyluje, přibližuje se mu ještě více tím, že tvrdí, že v Bohu není tak zvané kosmické svobody.

Jak známo jest, rozlišovali theologové a filosofové v středověku svobodu z protivy čili libertatem contra-

*) Die Körperlehre des Joannes Duns Scotus. Von Schmied.
**) Trialog. II., 3.
***) Tamtéž. Cap. 2.
†) De compositione hominis cap. 2.
††) Trialog. I., 9.

dictionis, t. j. voliti neb nevoliti, stvořiti svět anebo nestvořiti, a svobodu voliti sobě jednu z vícera věcí, na př. svobodu v Bohu, stvořiti tento svět anebo jiný (libertas specificationis).

Při Bohu byla podle katolické víry svoboda „contradictionis“ stvořiti tento svět anebo nestvořiti, a také svoboda specificationis, stvořiti tento svět nebo jiný. V obojím směru odporuje Viklif katolické víře.

Základní učení jeho jest: že všecko, což se děje, z nezbytí se děje: „Omnia quaequmque eveniunt, necessitate fiunt.*) A tomuto nezbytí podléhá také Bůh především „směrem ku stvoření světa“. Viklif zavrhuje totiž svobodu božskou z odporu a tvrdí, že jest to bludný školský pojem tvrditi, že byl mohl Bůh stvořiti svět, anebo nestvořiti. „Quantum ad libertatem contradictionis patet, quod est terminus magistralis erronce introductus, ut Deus illud, quod potest facere, si voluerit, et non facere, si noluerit.“**) Na tom základě dí: Naprosto jest potřebno, aby byla bytosť, kteráž není Bohem. „Absolute necessarium est ens, quod non est Deus.“***) Jinde dí: „Deus necessitat se volitionibus aeternis ad omne, quod efficit.“†)

Nebylo tedy na Bohu, stvořiti svět anebo nestvořiti, ale naprostým nezbytím bylo jemu stvořiti svět. Každému soudnému čtenáři by bylo a jest jasno, že Viklif odpírá Bohu všecku kosmickou svobodu, ale Viklif soudí jinak. On totiž tvrdí, že Bůh koná na venek všecko sice nezbytně, ale na výsosť svobodně. „Quantum ad libertatem divinae potentice, patet, quod est summe libera, et tamen quidquid facit necessario, evenit, sicut Deus Pater summe libere producit, tamen necessario absolute.“††)

Viklif nechápal, že sobě odporuje, a že každý rozumný člověk snadno nahlédne, že není možná, aby bylo

*) Viz zavrženou větu Viklifovu XXVII.
**) Trialog. I., 10.
***) Tamtéž. C. 7.
†) De Benedicta Incarnatione cap. 5.
††) Trialog. I., 10.

pravdou, že Bůh má kosmickou svobodu, a zároveň musí svět stvořiti, čili jinak, že nemá této svobody. Odpor tento tím jest nápadnější, jelikož Viklif se dal zváti „doktorem evangelickým", a velel všude k Písmu hleděti, a právě zde opět Písmo odstrkuje, kdež se dí: Bůh učinil na nebi a na zemi, cokoliv chtěl (ps. 134, 6), a nikoliv, že učinil, čeho nechtěl, a ačkoliv se pravda tato v Písmě nesčíslněkráte opakuje.

Jako byl svět podle Viklifa nezbytně stvořen, tak také není Bohu „potentia absoluta" možno, aby byl zničen. Moci Boží přináleží, aby věci zdokonalovala a nikoliv, aby je ničila, aby svět stvořila, a nikoliv v niveč uváděla.*) A toto všecko souhlasí plně s učením Viklifovým; neboť byl-li svět nezbytný od věčnosti, pak arci bude trvati do věčnosti, aniž jest v naprosté moci Boží, aby jej zničil.

Právě na základě fundamentalní věty Viklifovy, že všecko, což se děje, naprostou nezbytností se děje, neleželo v kosmické svobodě Boží, stvořiti jiný svět, nežli který a jaký stvořil, jinými slovy: v Bohu nebyla *„libertas specificationis"*. Podle toho byl tento svět jedině možný, a žádný jiný, a jím jest také vyčerpána všecka moc Boží, a všecko stvořitelné jest v něm obsaženo. Odtud dí Viklif: „Concedi potest, quod idem est producibilitas creaturae et ejus intelligibilitas." **) Viklif zde přehlédl, že v Písmě nikdež nečteme, že Bůh stvořiv svět učinil všecko, což mohl, ale že učinil to, co chtěl. A tím zajisté béře za své učení jeho, i že jest svět nezbytný, i že jest všecko stvořitelné v něm obsaženo.

Z toho, což bylo dotčeno, jde na jevo, že Viklif se znal k učení, že jest svět jeden, vždyť učil, že všecko tvorstvo z jedné prahmoty pochází, ano on jde s věrou katolickou, rozeznávaje tvorstvo hmotné, andělské a člověcké, avšak on tvrdí na základě svého falešného realismu,

---

*) De Benedicta Incarnatione. Cap. 5.

**) Trialogus I., 11. Zcela souhlasně dí Viklif. Trial. I., 9. „Quod potest existere, existit."

že člověčenstvo jest jedno tělo a jedna duše,*) že všecko tvorstvo hmotné jest jedno tělo,**) a že všecko tvorstvo duchové jest jeden duch, čímž se individuální Esse jedinců naprosto hubí.

Na tomto základě tvrdí dokonce Viklif, že člověk, jímž jest člověčenstvo, jest z části předzvěděn, a z části předzřízen, a tak že bude tento člověk jednak spasen a jednak zatracen.***)

Jak jest patrno, nahromadil Viklif ve své kosmologii hojnosť bludů.

KAPITOLA VIII.

Angelologie a daemonologie Viklifova

§ 19.

Viklifovo učení o stvoření andělů a o zkoušce jim dané.

Viklif učí zcela správně, že nelze dokázati z rozumu jsoucnosť andělů, ale že podle pravděpodobnosti dobře soudíme, že jsou.†)

Viklif učí s věrou katolickou souhlasně, že andělé byli stvořeni jako bytosti dobré a že jsou duchové pouzí, a všichni že byli v milosti Boží učiněni.††) Avšak není za jedno s katolickými theology v jistých stránkách. On sice učí, že měli andělé ihned sobě danou známosť o Bohu a o pravdách věčných řádu nadpřirozeného,†††) ale není na pravdě, když dí, že andělé poznávali ihned věci stvořené jednak ve věcech samých, a pak ve věčném Slovu,

*) Trialogus. II., 1.
**) Tamtéž.
***) De Eccl. cap. 5.
†) Trial. II. 10.
††) De Eccl. c. 18.
†††) Trial. II. 12.

tu první známosť, že jmenovali poznáním večerním, a tu druhou poznáním ranním; avšak právě v tom se klame. Sv. Augustin, jehož se Viklif tuto dovolává, neučil takto o andělech v prvém okamžení bytu jejich, alebrž o andělech, kteříž zkoušku sobě uloženou již přestáli. Neboť kdyby byli andělé viděli v Bohu (věčném Slovu) věci stvořené, byli by také patřili na Boha tváří v tvář, vidouce však Boha tváří v tvář, byli by dojista nezhřešili. Viděti Boha tváří v tvář a hřešiti jsou dvě věci, které se vespolně vylučují.

Viklif souhlasí také s Církví katolickou v učení, že byla dána andělům zkouška, a že v ní valná část neobstála.*) Avšak, kdežto někteří ze sv. Otců praví, že andělé padlí zhřešili závistí, a jiní že klesli pýchou,**) jakož učí sv. Tomáš, neuznal Viklif za dobré vstoupiti v šlepěje jeho, alebrž tvrdil, že andělé majíce ve Slově světlou známosť o věcech stvořených a ve tvorech samých méně světlou, odpočinuli v těchto věcech, jakoby věci tyto neměly v Bohu cíle svého, a to prý byl jejich hřích.***)

Ti andělé, kteří obstáli ve zkoušce, jsou v dobrém tak utvrzeni, že jim není možná, aby hřešili,†) a blaženosť věčnou ztratili.

Jako obdrželi andělé, kteří ve zkoušce obstáli, radosti nebeské navždy, tak uvalen zase na anděly padlé trest, a to na věky. Avšak ač trest jejich jest veliký, anť ztratili Boha, neokoušejí podle Viklifa, jsouce pouzí duchové, citelných trestů „ohněm“. Přes to však jest trest na ně uvalený již tou příčinou přetěžký, poněvadž byli proti vůli své s nebe svrženi, a jsou držáni v místě nehodném, od vlivu nebeského nejvíce vzdáleném.††) Viklif však jinde tvrdí v souladu s Církví, že jest v pekle oheň.

*) Trial. II., 12.
**) Sv. Tomáš. S. I. q. 63. art. 2.
***) Trialog. II. 12.
†) De Benedicta Incarnatione. C. 5.
††) Trialog. II. 12.

§ 20.

Viklifovo učení o vlivu andělů dobrých a zlých na člověčenstvo.

Stran vlivu andělů dobrých i padlých na člověčenstvo učí Viklif, že má každý člověk sobě přiděleného ducha dobrého, jako anděla strážce, kterýž by ho k dobrému ponoukal, ale také ducha zlého, aby ho pokoušel. „Ut communiter dicitur, quilibet viator habet duos spiritus, scilicet bonum ad juvandum, et malum ad exercitandum. *)

V líčení vlivu andělů dobrých na člověka jest Viklif nad míru skrovný, za to jest však v popisování, jak působí ďábel na lidské pokolení a zejména Církev Boží, neunavitelný. Jest věru až nepochopitelno, jak mohl kněz tento, theolog v Písmě sv. sběhlý, takovou moc ďáblovi přičítati, jenž dobře věděl, že Církev Boží má zaslíbení, že brány pekelné jí nepřemohou, a že zůstane s ní Kristus Pán po všecky dni až do skonání světa! Ale Viklif také, jakž se domýšlel podle Písma, zcela jinak soudil o branách pekelných. Po tři sta let byla ovšem Církev Páně v ochraně Páně, neboť žila v chudobě, řídíc se zcela podle Zákona Božího, a nikoliv a nijakž podle nálezků lidských čili zákonů církevních, anebo zákonů občanských. Tehdáž prý také neměla biskupů, ale jenom kněze a diakony. Nahromadil arci tuto Viklif hojnosť lží, snad pro neznalosť letopisů církevních, možná také, že ze zlé vůle, neboť kde šlo o Církev katolickou, nebyl on právě příliš svědomitý. Ale ďábel nespal. Napískal totiž Konstantinovi císaři, aby obdařil Církev statky pozemskými, aby ji obohatil a vyvýšil, a zejména obmyslil Silvestra papeže primatem nade všecky kněze v říši, a zase Silvestra svedl, aby tuto důstojnosť a bohatství z rukou císařových přijal. Tím však byl vlit jed do Církve, kteráž tím byla z rub na rub obrácena. Přestala rovnosť mezi

*) Trialog. II. 10.

kněžími, povstal rozdíl mezi biskupy a jinými duchovními, povstalo papežství, jehož prý v prvních stoletích nebylo, a to všecko z vnuknutí a svodem satanášovým. Povstaly rozmanité výsady a exemce a vyznamenání, jako mitry, berly, prsteny, a jiné věci, ježto prý jsou neklamnými znameními, že jest takto vyznamenaný členem ďáblovým.*) Tou příčinou, že Církev byla vyvýšena a obohacena, nastaly v Církvi všecky možné nešlechetnosti, spory, rozbroje, války a konečně východní rozkol, a to prý pro pýchu a bohatství na Západě. Církev na Východě prý se odtrhla, zůstávajíc v evangelické chudobě (!), a proto prý víru svou beze vší úhony zachovala. Za tou právě příčinou povstalo také na Západě pohoršlivé rozpoltění Církve.

Z ďábelského svodu povstalo tedy všechno zařízení Církve Římské; z ďábla vyšlo papežství, z ďábla biskupství, z ďábla je církevní pravomoc a všechny zákony její, ale především povstaly návodem ďáblovým řehole, a každý klášter se stal působením satanášovým sídlem a komorou ďábelskou, a řeholníci živoucími ďábly. Nejzhoubněji prý však působí po ďábelsku řehole žebravé; plné však zkažení Církve stalo se prý odvracováním od pravé víry právě mnichy žebravými. Odtud prý není spásy ani v řeholích, ani v Církvi katolické, a proto prý jest nezbytno pro spásu věčnou mnichům, aby z řehole vystoupili, a katolíkům, aby Církev svou opustili!

Hle tedy, jak byly brány pekelné mocné naproti ubohé naší a sv. katolické Církvi, kterouž Viklif ďáblu odkázal, tu Církev, o nížto praví sv. Augustin, že bojuje naproti všemu sektářstvu, ona sama však že nemůže býti vybojována. Z ní vyšly podle téhož světce všecky haeresie a běžely, pokud jejich čas byl, až doběhly konce svého. Viklif hlásal, že jeho věc jest Boží věcí, a že ona odnese vítězství, podobně hlásal M. Jan Hus na kathedře a v Betlémě a v širém poli, tak hlásal také Petr Chelčický a

---

*) De Eccl. Cap. 9.

Jednota Bratrská, ale haeresií jejich není více. A katolická Církev, kterouž lidé tito ďáblu odkázali, trvá, ač je pronásledována se všech stran, u veliké síle. Myslím, že slova Gamalielova, a ještě více slova Páně se k ní odnášela, a že ona byla míněna, že brány pekelné nepřemohou jí.

KAPITOLA IX.

Anthropologie Viklifova.

Učení Viklifovo o člověku se nese ku stavu člověka v přirozeném řádu a v nadpřirozeném a ku jeho pádu. V učení o nadpřirozeném stavu člověka v ráji není ve Viklifovi deviac, avšak tím více jich nahromadil upotřebením filosofie své v nauce o člověku v řádu přirozeném a o člověku kleslém.

§ 21.

Nauka Viklifova o člověku v řádu přirozeném.

1. Jakož bylo v Církvi vezdy věřeno, učí Viklif, že byli první lidé od Boha podle těla i podle duše bezprostředně učiněni, a že z tohoto páru lidského všichni lidé pocházejí, a připojuje, že tou měrou mají všichni ten nejurozenější původ, anť Adam z rukou Božích vyšel, jsa všechen bez viny. Nemá prý se šlechtictví a urozenosť odvozovati od nejbližších předků, anť prý jest dosti možno, že má šlechtictví jejich svůj původ v kramaření anebo i v loupežení. Všichni lidé jsou prý podle Adama urozenci, jakož i z Sema a z Noe.*) Kdyby neměli všichni lidé společného původu z jednoho páru lidského, neprospěla by prý láska Církve členům jejím podle řádu moudrosti Boží stanoveného.**)

*) De civ. Dom. I. 32.
**) De tripplici Vinculo Amoris. Cap. 1.

2. Podobně praví Viklif, že pozůstává člověk z těla a z duše rozumové, neboť praví podle symbolu sv. Athanáše: „Sicut anima rationalis et caro unus est homo, ita Deus et homo unus est Christus." *)

O duši lidské učí Viklif, že jest podle obrazu Božího učiněna,**) že jest podle Písma duchem stvořeným a k tomu způsobilým, aby mohl býti spojen s tělem v jednu osobu, nedělitelným a nezrušitelným, jenž může také existovati, byv se svým tělem rozloučen.***)

Z toho jde již, že Viklif věřil, že jest duše lidská nesmrtelna. A on netoliko v nesmrtelnosť duše lidské věřil, ale měl také za to, že nesmrtelnosť její rozumem dokázána býti může, a uvádí na to celou spoustu důvodů, jako že duchový život není závislý na těle, anť bývá rozumová činnosť v chorém starci zhusta bystřejší, nežli byla za dob předešlých, z touhy po nepřetržitém životě, z touhy po dokonalé a navždy trvalé blaženosti, ze spravedlnosti Boží atd.; †) avšak kdyby byl měl zření ku knížeti scholastiků, sv. Tomáši, byl by tam shledal důkazů pro nesmrtelnosť duše lidské o mnoho světleji podaných, o mnoho hlubších a tak nepoměrně více přesvědčivých.††)

Viklif také zřejmě praví, že duše lidská jest bytostí duchovou, rozumovou, blaženosti věčné schopnou a k tomu způsobilou, aby tělo informovala, čili aby byla jeho životním principem, on praví také, že jest všude v lidském těle, ač jest nedělitelna. Zvláštní k tomu přikládá nauku, že duše lidská není nikomu kromě Bohu poddatelna. „Cum una sit res spiritualis, intellectiva, beatificabilis et informativa corporis, nulli praeter Deum subjicibilis per totum corpus multiplicata et mole indivisibilis." †††) Člověk není o sobě poddatelný člověku, neboť jsou sobě lidé podle

*) De Compositione hominis. Cap. 1.
**) De tripl. Vinculo. Cap. 1.
***) De Compositione hom. c. 1.
†) Trial. II., 8.
††) Contra Gent. II., 79. S. I. q. 75. art. 6.
†††) De Composit. hominis. C. 1.

přirozenosti rovni, a *proto jest panovničí moc z vůle Boží a nikoliv z lidu.*

3. Avšak kdežto v doktrinách nadzmíněných nevybočuje Viklif z pravdy katolické, netrvá v ní, neboť tvrdí: „že má každý člověk *dvě duše*, jednu, kteráž jest duše nesmrtelná, a ta prý jest s osobou lidskou jedno a totéž,*) a druhou zrušitelnou, kterouž prý má člověk, jako zvíře, avšak ta duše nemůže existovati bez těla o sobě, ale oživuje je, podle čehož jest tato duše podle druhu taková, jako jest tělo: „Videtur mihi, quod omnis homo habet in se duas materies animarum, unam spiritum immortalem, quae est eadem persona cum homine, et aliam corruptibilem, similem animam bestiarum, quae anima non est res, quae potest per se existere, sed actualis ac substantialis animatio, secundum quam corpus est in specie tali vel tali.“**)

Viklif předkládá učení toto i jinde,***) ač jest si předobře vědom, že učení jeho není souhlasné s katolickou naukou, neboť není možná, aby byl nevěděl, co bylo na sněmě Viennském roku 1311. o složenině lidské přirozenosti za víru prohlášeno, a přes to činí sobě z mnichů žebravých posměch, pravě, že dělají hluk a hlomoz, jakoby to bylo bludem a kacířstvím, že jsou v člověku dvě duše anebo i více údob (formae) podstatných.†) Mnichové prý dějí, že není možno, aby bylo více duší anebo více podstatných forem v člověku, poněvadž dává forma podstatná věci byt, jenž jí jako druhu přináleží (Esse specificum), a když by bylo v něm více forem, bylo by jeho Esse rozmanité (in dispari). Pro tu příčinu dává jim Viklif lichotivý titul nevědomců, jelikož nechápou, že může býti

*) Viklif snad neměl ani zdání, že není na pravdě, neboť kdyby tomu tak bylo, že duše lidská jest o sobě již osobou, byla by i duše lidská Pána Ježíše osobou, a tak plul Viklif tímto rčením k nestorianismu.

**) Trial. II., 5.

***) De. Comp. hom. cap. 8.

†) Trial. II., 5.

v jedné a téže složenině jedna forma druhé podřízena.*)

Pokud tvrdí Viklif, že jsou v těle lidském dvě duše, jedna rozumová a druhá, kterouž má se zvířaty společnou, dává o této zvířecí duši tento výměr: „Talis anima sensitiva est quidditas corporis et dispositio ejus substantialis et non spiritus immortalis.“**) Jestliže však jest duše zvířecí formou podstatnou těla, pak ona oživuje tělo, a nikoliv duše nesmrtelná. Přes to však tvrdí Viklif, že duše rozumová oživuje tělo. „Anima intellectiva actuat corpus corruptibile.***)

4. Avšak tentýž Viklif, kterýž vyznal, že pozůstává člověk z těla a z duše nesmrtelné, hlásá více nežli trichotomii, že by totiž byly v člověku dva principy „nesmrtelná duše“ a „psycha zvířecí“, alebrž on tvrdí, že jest v těle lidském duší do nesmírného množství. Každá prý prostorná částka těla lidského má prý svoji quidditu, svoji podstatnou formu, na př. hlava, mozek, ruka, noha, oči, uši, jazyk atd. Viklif má totiž za to, že, kdyby byla nesmrtelná duše jediná formou podstatnou těla lidského, t. j.: kdyby ona oživovala bezprostředně částky těla lidského, že bychom musili rozeznávati tolik člověků v těle lidském, kolik jest v něm částek prostorných. „Quaelibet pars quantitativa componitur ex materia et forma. Si enim anima intellectiva foret quidditas cujuslibet partis quantitativae hominis tunc quaelibet foret homo, et quaelibet quidlibet . . . Quaelibet pars quantitativa dicti hominis habet propriam formam substantialem, sicut habet propriam quidditatem . . . Videtur mihi, quod nedum totum corpus, sed quaelibet ejus pars quantitativa habet substantialem formam proportionaliter diversam, ut sua qudditas variatur.†)

Tuto podstatnou formu každé prostorné částky těla jmenuje Viklif také do opravdy duší, a proto prý jest

*) Trial. II. 5.

**) Tamtéž.

***) Tamtéž.

†) De Comp. hom. cap 3.

v těle lidském tolik duší, kolik je v něm quiddit, a každá taková částka jest něco, čímž není druhá.*)

Přes to však přese všecko jest jen jedna zvířecí duše v člověku, a ta se zove animalitas, čili corporeitas.**)

A ježto prý každá prostorná částka těla lidského má svoji podstatnou formu čili duši, nesmí prý se tvrditi, že by byla duše rozumová duší každé části těla lidského,***) a tudíž prý není na pravdě, že by jedna každá částka těla lidského žila z duše rozumové.†)

Viklif dobře věděl, že nepíše podle pravdy katolické, a že bude as velmi mnoho lidí, a netoliko mniši žebraví, kteří budou těžko chápati, že by při tom sboru duší, v člověku bytujících, byla možna jednota, opět a opět tvrdí, že jest přece jenom jedna duše ze hmoty vyšlá, corporeitas, v těle lidském. Na doklad cituje, jako svým časem Trichotomisté, i Písmo (Gen. 12, 5.). A vzal (Abraham) Saraj, manželku svou, a Lota, syna bratra svého, a veškeren statek, kteréhož nabyli, i duše, kteréž učinili v Haran.“ ††)

Avšak tato zvířecí duše nemá samobytnosti, jako duše rozumová.†††)

Viklif přitahuje ku svému účelu také tu okolnosť, že po smrti tělesné žijí částky těla dlouho sensitivně,*) čehož by býti nemohlo, leč by bylo množství forem podstatných v těle.

Naproti nauce Viklifově podali mniši nepochybně námitky. Jedna z nich praví: že, kdyby byla nauka Viklifova pravdivá, byly by žily i po smrti Páně na kříži částky těla Jeho, a pak by byla bývala smrť jeho nápohledna, a tak i vzkříšení jeho. Odpověď Viklifova jest

---

*) De Comp. hom. kap. 4.

**) Tamtéž.

***) Tamtéž.

†) Tamtéž.

††) Tamtéž.

†††) Tamtéž.

*) Tamtéž.

sofistická a nedokazuje ničehož, leč jen, že učení jeho je lživé.*)

K námitce, že by podle Viklifova učení bylo v těle lidském nesčíslně mnoho živočichů, nemá evang. doktor jiné odpovědi: leč, že tvrdí, že jest duše lidská všechna v celém těle a v každé části těla právě tak, jak vykládá sv. Tomáš Aquinský, ale tím sám dokazuje, že jeho psycha, a všecky vymyšlené podstatné formy v těle lidském, a všickni ti domnělí živočichové že jsou naprosto zbyteční.

Viklif také tvrdí, že každá částka těla má netoliko svoji duši, ale také svoje vlastní síly, tak že by to v těle lidském as tak vypadalo jako v nějaké továrně, a to jak se zdá, také Viklif chápal, a proto na základě své trichotomie, anebo spíše polytomie zcela bez základu rozumného učí: že prý těm všem duším neboli živočichům v těle lidském vévodí jedna duše a to rozumová a nesmrtelná.**)

Viklif jsa věren svému výstřednému realismu jistí, že prý všecko člověčenstvo jest jeden člověk, neboť podle něho má pouze „Universale" objektivní realitu, tak že se liší jedinci od sebe pouze případkovými vlastnostmi.***) Viklif zde nechápal, že při vší té spoustě duší v těle lidském vyhazuje objektivní realitu jednotlivých lidí do povětří.

Naproti pravdě tvrdí také Viklif, že jsou v člověku dvě přirozenosti, a obojí že jest člověkem.†) On dí: „Idem homo est anima caro et unio carundem,††) ano, on tvrdí, že jsou v člověku tři přirozenosti: Caro, anima et unio earum.†††)

5. Viklif nezapírá, že duše nesmrtelná se nepřevádí

*) De Comp. hom. Cap. 5.
**) Tamtéž.
***) De Eccl. Cap. 6.
†) De benedicta incarnatione. Cap. 8.
††) De Compos. hom. c. I.
†††) Tamtéž.

z rodičů na dítky podle smyslu traducianismu a generatianismu, ale že ji Bůh sám bezprostředně tvoří a spojuje s tělem lidským, k přijetí duše způsobilým,*) a v tom jest s katolickou Církví za jedno.

6. Duši nesmrtelné připisuje Viklif rozum a vůli. Rozumem poznává ona netoliko pravdy tíhnoucí k světu vidomému, ale také náboženské, ale Viklif zveličuje sílu rozumovou až naproti svému řádu.

Vůli však lidské odpírá svobodu v tom, že nechce, aby byla nezávislá na vniterném nezbytí. (Libera, independens ab interna necessitate.) Jest prý vůle lidská závislá na pravdě, kterou poznává, a jí jest také puzena**) ku konání, a pak ji pudí a nutí Bůh a přinucuje ku kterémukoli skutku.***) Svoboda vůle prý zcela dobře může obstáti s nezbytností.

§ 22.

Učení Viklifovo o prvotním stavu člověka nadpřirozeném v ráji.

Viklif učí v souhlasu s katolickou věrou, že byl člověk od Boha stvořen v nevinnosti, že měl od Boha sobě propůjčené dary nadpřirozené a mimopřirozené. Byl totiž podle Viklifovy nauky stvořen v posvěcující milosti Boží, byl v něm plný soulad, neboť duše měla plnou vládu nad tělem, bylo mu uděleno panování nad veškerým tvorstvem vidomým, a nebyl smrti podroben.†)

Že byl Adam v milosti posvěcující postaven, soudí Viklif z uděleného jemu panování nad veškerenstvem, neboť milosť Boží jest fundamentální důvod, proč bylo Adamovi dáno tak obsáhlé panování.††)

*) De civili Dom. I, 23.
**) Trial. II. 9.
***) De civ. Dom. I. 9.
†) Trial. III. 24.
††) De civ. Dom. I. 9.

Stran nesmrtelnosti Adamovy odpírá sobě v jednom a témže textě Viklif, neboť tvrdí jednak, že měl v sobě Adam způsobilosť k ustavičnému trvání v životě, aby tak trvaje na čas na zemi, odebral se k Bohu na nebi, avšak on připojuje, že by *snad* beze smrti na nebe byl odešel.*)

Jako andělům byla také prvním lidem uložena zkouška, a Viklif zcela dobře dí, že přestoupení Zákona Božího nemohlo býti z jejich strany všední.**)

Dalších otázek theologických o tomto předmětě se Viklif nedotýká.

§ 23.

Viklifovo učení o člověku v ráji kleslém.

První lidé v ráji neobstáli v zkoušce jim v ráji uložené, zhřešili a to smrtelně.

Následkem hříchu toho ztratili posvěcující milosť Boží, dokonalou vládu nad sebou a nad veškerenstvem vidomým, pozbyli daru nesmrtelnosti podle těla a byli tak smrti podrobeni

Bůh potrestal nejprve ďábla, svůdce prvních rodičů, jenž porušil člověčenstvo, a ohlásil pak trest Adamovi i Evě,***) a zvěstoval též budoucí vykoupení. Text však Gen. 3, 14. 15., vykládá Viklif opět na základě svého falešného realismu, podle kterého jest Církev všechna osobou jednou, jako jest všechno člověčenstvo člověkem jedním, a vyslovuje plný nesmysl ve výkladu svém, pravě: že ta žena, kteráž potřela hlavu hadu pekelnému, jest Církev, kteráž jest ženou silnou a odporuje tělu ďáblovu a jeho synům, a ona zvláště skrze blahoslavenou Pannu a skrze Syna jejího potřela pýchu převelikou pokorou. „Ecclesia quidem, quae est mulier fortis, et corpus diaboli secundum omnes filios suos adversatur: ipsa enim mulier specialiter B. Virgine et Ejus Filio contrivit super-

*) Trial. III., 24.
**) De civ. Dom. I., 9.
***) Tamtéž. I., 14.

biam per humilitatem maximam."*) Výkladem tímto dokázal Viklif opět, jak zápolil s Písmem Božím, že klamal lid, tvrdě o sobě, že ho Bůh osvítil ku konání reformy čili opravy Církve Boží.

Zcela souhlasně však učí, že Adam a Eva činili pokání, a že byli na milosť přijati, ale on tak činí naproti základnímu pravidlu svému, že z Písma musí býti každá pravda dokázána, ale v Písmě svatém nečteme dosti jasně, že byli první rodičové na milosť přijati, neboť pouze o Adamovi dí Písmo: „Vyvedla ho (moudrosť) z provinění jeho a dala mu moc, aby panoval nade vším." (Cap. 10, 2.) Avšak bylo dříve dokázati Viklifovi, že byl Adam k životu věčnému předzřízen, neboť Viklif jako článek víry hlásá učení, že se hřích prvotný neodpouští předzvěděnému, toho však bychom marně v Písmě svatém hledali. Odtud jde: že víra, že první rodičové jsou mezi svatými, jest učením, kteréž máme z tradice Boží.

Mínění Viklifovo, že bylo kajícímu Adamovi *plné* panování nad přírodou vráceno, nemá v Písmě opory, ani by i jiné dary praeternaturalné: dokonalá vláda nad sebou čili soulad sil vyšších a nižších, a posse non mori, byly jemu pro pokání navráceny.

Tvrzení Viklifovo, že Bůh nemohl kajícímu Adamovi odepříti milosrdenství svého a jej spasiti,**) odpovídá sice bludu jeho, že všecko, což se děje, nezbytně se děje, ale pravdy v něm není.

Kdyby Viklif byl na základě nezbytnosti všeho, což se děje, a na učení svém, že i Adam zhřešil, poněvadž ho Bůh quoad actum secundum ku hříchu pudil, dále stavěl, byl by nalezl důvod vážný k tomu, že se Bůh nad ním slitovati musil, neboť by byl na Adamovi nemilosrdně trestal, co sám způsobil, quoad actum secundum.

Hřích Adamův jest naším hříchem, neboť jsme v něm všichni zhřešili, a rčení toto jest jak biblické, tak i katolické.

*) De civ. Dom. I., c. 44.
**) Trial. III., 25.

Avšak Viklif definuje hřích dědičný takto: „hřích dědičný jest původní vada člověka z Adama pocházejícího směrem ku spravedlnosti, kterouž po Zákonu Božím měl míti již na začátku svého bytu, a proto není dědičného hříchu, leč by byl v začátku svém spáchán.“ „Peccatum originale est originalis defectus hominis a primo parente descendentis quoad justitiam, quam ex lege Dei debet habere in principio sui Esse, et sic non est peccatum, nisi in sua origine sit contractum.*)

Tímto výměrem blíží se Viklif k bludu, anebo jest vlastně již v něm, že jsme netoliko v Adamovi zhřešili, ale že jsme hřích ten také osobně spáchali. A odtud mluví o hříchu dědičném ne jako o jednom podle původu svého, ale jako o mnohém, tak že by bylo tolik dědičných hříchů, kolik je, bylo a bude lidí z Adama pocházejících: „Necesse est,“ praví, „peccata originalia esse inaequalia.“ A poněvadž zaměnil hřích dědičný v osobní, a ani jeden hřích, kterýž by spáchali mnozí, není ve všech stejný, ale rozličný, dokládá, že také trest za hřích dědičný není stejný. „Necesse est peccata originalia esse inaequalia, sicut decedentes propter illa inaequaliter damnandi.**)

Že tento názor Viklifův odporuje Písmu Božímu, pochopí každý soudný člověk, neboť nikde v Písmě nečteme, že by tam byla řeč o dědičném hříchu jako o mnohém, ale pouze jako o jednom (Řím. 5, 13); a tak jest zde opět důkaz, jak Viklif s Písmem sv. nakládal.

Viklif svůj Písmu sv. odporný názor odůvodňuje tím, že prý v rozdílných lidech jsou vlohy nestejné, ano i vzezření nestejné, a proto by podle užívání těch vloh dobrého nestejnou odměnu obdrželi, a tak prý i dítky v tomto pouze hříchu odešlé na onen svět nestejně budou trestány.

Z toho jde již, že Viklif soudil, že dítky ty budou

---

*) Trial. III. Cap. 28.

**) Tamtéž. IV. Cap. 13.

netoliko od tváře Boží odloučeny, ale také že budou na onom světě kladně a to nestejně trestány.

Viklif také činí výklad stran účastenství všech ve hříchu Adamově, srovnávaje božské ustanovení, podle kterého by potomci Adamovi spravedlnosť z něho měli, když by byl Zákonu Božímu věren zůstal, se stavem, v jakém se nalézají pro hřích Adamem učiněný, a tak neshledává v účastenství všech ve hříchu Adamově nic nespravedlivého.*) Než, rozklady tyto o převodu hříchu dědičného jsou zbytečny, ant přeměnil Viklif hřích dědičný v celou spoustu osobních a nestejných hříchů.

KAPITOLA X.

Učení Viklifovo o Vykupiteli a o vykoupení.

§ 24.

Učení Viklifovo o Vykupiteli.

První člověk ztratil hříchem svým sobě milosť posvěcující, čili jak se říká nadpřirozený byt duše své (Esse supernaturale), avšak nejenom milosť Boží, ale také ctnosti případkem vlité, soulad sil duševních, dokonalou vládu nad tělem a nad přírodou vidomou, a dar neporušitelnosti těla a nesmrtelnosti. Avšak všecky ztráty překonávala ztráta milosti Boží, čímž se stal člověk neschopným ku dosahu nadpřirozeného cíle svého.

Vypadnuv člověk z této výše, a všecko potomstvo jeho v něm, nebyl o své síle nijakž schopen, nabyti milosti Boží a se vrátiti do Jeho rodiny.

Adam nemohl ani sobě vymoci návrat do rodiny Boží, tím méně v něm kleslému člověčenstvu.

*) De civ. Dom. I. 31.

Avšak, ač sobě nemohlo pomoci o své síle člověčenstvo, bylo přece vykupitelné, poněvadž zůstala v něm i po hříchu vloha poddajná (potentia obedientialis) ku přijetí vykoupení, pakli by se Bůh nad ním slitovati ráčil. Slitování toho se také člověčenstvu dostalo, Bůh zaslíbil jemu Vykupitele.

Avšak, jako se neslitoval Bůh nad člověčenstvem, poněvadž bylo pro Něho nezbytí, aby se slitoval, tak nebylo také nevyhnutelně potřebno, aby se Bůh k vůli vykoupení vtělil. Nebylo vtělení Páně absolutně potřebno ani za podmínkou, že Bůh uzavřel stvořiti člověka, ani tehdáž nebylo absolutně potřebno, když kleslo v Adamovi člověčenstvo, aniž, když dal Bůh zaslíbení o vykoupení; avšak za podmínkou plného a dokonalého zadostučinění bylo vtělení Páně potřebno nevyhnutelně, neboť dokonalé jest ono jen tehdáž, když se rovná tíži a velikosti urážky učiněné. Urážka však Bohu hříchem smrtelným učiněná jest nekonečna, béřeme-li zřetel k uražené nekonečné Osobě Božské. Takového zadostučinění nemohl dáti nikdo, ani člověk ani anděl, leč jen jediný Bůh.

Druhá Osoba Božská, Syn Boží se vtělil, ne proto, že se vtěliti musil, ale proto, že se pro nezpytatelnou lásku svoji ku člověčenstvu vtěliti chtěl, aby bylo uraženému Božství plně a dokonale zadostučiněno.

Kristus Pán, zaslíbený Vykupitel náš, jest Bůh a člověk v jedné a to Božské Osobě.

Ač byl Kristus Pán člověkem nám ve všem podobný, měl jako člověk jisté výsady, a to ohledně duše a těla.

Co se týká duše, viděla ona již od prvního okamžiku vtělení podstatu Boží tváří v tvář, a tak nebyl Kristus Pán zde na světě toliko viator (poutníkem ku slávě nebeské), ale také comprehensor, t. j. duše jeho viděla Boha, ovšem neskonale dokonaleji nežli nebešťané, Božskou podstatu bezprostředně, ale nevystihovala jí. Odtud byla také tato věta (Augustini de Roma) na sněmě

Basilejském zavržena: „Anima Christi videt Deum tam clare, quam Deus se ipsum.“

V duši Páně nebylo bludu, znalať ona již od prvého počátku svého všecky pravdy přirozeného řádu i nadpřirozeného, a odtud byl zavržen blud Agnoëtův, že Kristus Pán podle člověčenství některých věcí byl neznalý.

Duše Páně byla nehřešna, tak že bylo physica impossibilitate nemožno, aby hřešila, již pro hypostatické spojení se Slovem, a také proto, že viděla podstatu Boží tváří v tvař.

Duše lidská Páně byla posvěcena svatostí stvořenou i nestvořenou. Nestvořenou, poněvadž byla hypostaticky se Slovem spojena; stvořenou, t. j. posvěcující milostí Boží. Tato milosť nebyla o sobě nekonečna, ale pouze svým způsobem (secundum quid), anť měla duše Páně plnosť milostí. Avšak ta milosť nebyla sloučena se synovstvím Božím podle přijetí, neboť Kristus Pán člověk byl přirozený Syn Boží, a nikoliv přijatý. Poněvadž měl Kristus Pán plnosť milostí, nemohla milosť v něm růsti.

Affekty lidské, avšak všech nedokonalostí prosté, měl Kristus Pán.

Ohledně těla přijal Kristus Pán universalné nedostatky přirozenosti lidské, aby zadostučinil za hřích téže přirozenosti, jako jest trpitelnosť a smrtelnosť; avšak tělo Páně nepodléhalo nedostatkům partikulárním, jako nemocem, slepotě, hluchotě atd.*)

Nedostatkům universalným přirozenosti lidské podléhal Kristus Pán, ne proto, že musil, ale proto že chtěl, a trpěl tím způsobem, jakž byla svatá vůle jeho. Odtud byli od Církve zavrženi ti, kdož tvrdili, že měl Kristus Pán tělo netrpitelné, i ti, kdož jistili, že tělo jeho bylo hnilobě podrobeno.

Učení, že se stal Syn Boží člověkem, jest tajemství vtělení Páně. Vtělení jest spojení dvou přirozeností Bož-

---

*) O tom všem viz: Summa s. Thomae III. q. 7. art. 4. S. III. q. 7. art. 11. et 12. S. III. q. 14. art. 1. et 4.

ské a lidské v Kristu nezměněných a nesmíšených v jedné a to Božské Osobě.

Oproti tajemství vtělení Syna Božího učili Nestoriané, že vtělení není nic jiného, než přebývání Věčného Slova v člověku Kristu, rozeznávajíce v Kristu Pánu osoby dvě. Monofysité tvrdili však naproti Nestorianům, že po vtělení byla v Kristu Pánu jako jedna osoba, tak i jedna přirozenosť. Adoptiané zase učili, že Kristus Pán člověk nebyl přirozeným Synem Božím, ale pouze přijatým.

Katolické články víry o tajemství vtělení Syna Božího jsou tyto:

a) V Kristu Pánu jsou dvě přirozenosti, jedna Božská a druhá lidská rozlišené (distinctae) a nesmíšené, nerozlučně s Osobou Páně spojené, tak že ani při smrti jeho nebylo odděleno Božství ani od duše Jeho, ani od těla, ani od krve jeho.

b) V Kristu Pánu jest dvojí vůle, jedna Božská a druhá lidská, a dvojí působení.

c) Avšak ač jest v Kristu Pánu dvojí přirozenosť, dvojí vůle a dvoje působení, jest v něm přece jen jedna Osoba, jeden Působitel.

Musí se tedy v tomto tajemství bedlivě rozeznávati mezi osobou a přirozeností.

Přirozenosť se definuje podle scholastiků takto: „Přirozenosť jest adaequatní prvotí úkonův jí příslušných. Natura est principium adaequatum operationum.

Avšak, ač jest přirozenosť adaequatní prvotí úkonův sobě přiměřených, přece nemůže působiti skutečně (actu), ba ani existovati bez subsistence, čili bez osobnosti při bytostech rozumových.

Osobnosť čili osoba není částkou lidské přirozenosti, ale něco k ní přistoupilého neboli přidaného, i tehdáž, když již existuje actu, a proto se praví: „Actiones sunt suppositorum."

Starobylý výměr o osobě jest tento: Osoba in concreto jest podstata rozumová, svéprávná, kteráž vévodí

úkonům svým. Není tedy na pravdě, že bytosť rozumová jest již proto osobností, poněvadž jest rozumová.

Přirozenosť lidská Páně nesubsistuje v lidské, ale v Božské osobě. Jistým rozumem jest Osoba Páně složená, a to pro dvě přirozenosti, které jsou v Něm, jedna totiž Božská a druhá lidská.*)

Působitel (operator), jenž koná v Kristu Pánu, jest jeden, právě pro jednu Osobu, ale konání (operationes) dvoje podle dvojí přirozenosti. Theologicky se praví: „Princip, kterýž koná v Kristu, jest jeden, princip však, jímžto koná, jest dvojí, přirozenosť lidská a Božská.

Kristus Pán byl počat z Ducha sv. z Marie Panny bez úrazu jejího panenství, a jelikož počala a porodila Boho-člověka Krista, sluje a jest skutečně Matkou Boží.

Konečně jest předmětem víry, a to na základě dvojí přirozenosti Kristovy v jedné, a to Božské Osobě Jeho, že je možno Kristu Pánu člověku přikládati, což náleží Kristu Pánu Bohu, a Kristu Pánu B hu, což náleží Kristu Pánu člověku, čili tak zvané „Communicatio idiomatum in concreto“, ale nikoliv in abstracto.

Předeslal jsem stručně učení katolické tou příčinou, poněvadž jsou v učení Viklifově o Bohu-člověku Kristu veliké zmatenice a trhliny tak strašné, že žasne člověk, jak mohl tento pseudoreformator tolik odporů a tolik zmatenic nahromaditi, a to všecko na základě Písma svatého. Příčina úhlavní bludů jeho jest falešná filosofie jeho, na jejímžto základě s tajemstvím vtělení Božího zápolil, a pak křivé jeho učení anthropologické.

Především dí Viklif, že byl Adam vykupitelný, avšak že nemohl za svůj hřích a za člověčenstvo celé zadostučiniti, aniž kdokoliv jiný, jelikož prý není možno, aby se někdo tak pokořil, jako Adam zpyšněl, chtěje býti jako bůh, a tak prý jenom Bůh mohl zadostučiniti.

Zcela pravověrně tvrdí také Viklif, že byl Kristus Pán zaslíbeným Vykupitelem, pravým Bohem a pravým

*) S. III. q. 2. art. 4.

člověkem, ale on odporuje, že se Bůh vtělil, poněvadž se o své vůli slitoval, *ale protože bylo nezbytí, aby se vtělil.* Nezbytno prý bylo, aby byl člověk vykoupen, a nezbytno bylo, aby Bůh zaň dostiučinil, ant prý Bůh bez zadostučinění vůbec nemůže odpustiti.*)

Také prý bylo nezbytno, aby druhá Božská Osoba, Věčná Moudrost, se vtělila, a ne první anebo třetí, a aby trpěla a na kříži dokonala, poněvadž prý zhřešil Adam z nevědomosti.**)

Bylo prý nezbytno, aby Syn Boží přijal to tělo lidské, které přijal, a tu duši lidskou, s níž se spojil.***)

Viklif si klade, ale podle své theorie, že vše, což se děje, nezbytně se děje, prazbytečně námitku: Proč prý se Bůh slitoval nad padlým člověčenstvem, a ne nad padlými anděly? Viklif odpovídá: proto prý se slitoval nad lidmi, poněvadž zhřešili z nevědomosti, a Adam a Eva činili pokání, a že bylo šetřiti řádu spravedlnosti přese všechen hřích!†) Avšak na vykoupení ďáblů, kteří hřešili proti Duchu sv., byl by se byl musil vtěliti Duch sv., to však, jak Viklif učí, býti nemůže.††)

Viklif přidává, snad aby obhájil nestrannost Boží, že jest trest ďáblův milostivý, jenž prý ďábla nepřekonává, on tudíž zůstává při pýše své, kteréž očistiti dotyčný trest nemůže, on tedy trvá, a to nezbytně v zatvrzelosti své, a jest tudíž nevykupitelný.†††) Podle toho však byl by dotčený milostivý trest přece přese všechno nemilostivým, nebot kdyby jim bylo přituženo, snad by podle theologie Viklifovy pokání činili a tak se z pekla vyprostili.

Zcela po katolicku však věří Viklif, že úkon vtělení

*) Trial. III. c. 24. 25.
**) Trial. III. 25.
***) Tamtéž 13.
†) Tamtéž.
††) Tamtéž,
†††) Tamtéž.

jest úkonem Trojice svaté. On dí: „Tota Trinitas incarnavit Verbum et misit Spiritum.“ *)

Podobně souzvukuje Viklif s Církví katolickou stran výsad, jež měla lidská duše Syna Božího. On totiž učí, že viděla duše jeho podstatu Boží tváří v tvář, že byla blahoslavena a nehřešna, že znala všecky věci, minulé, přítomné i budoucí.

Co se týká tajemství vtělení Syna Božího čili spojení dvou přirozeností v Kristu Pánu, dává Viklif následující naučení: „Jest třeba se stříci toho, aby nikdo nevěřil, že by z Božství a člověčenství se stala nějaká hromadná jednota při vtělení, as tak jako se stává jednotou hromada kamení,**) ale že jest ono hypostatickým spojením dvou přirozeností v Jedné a to Božské Osobě, a podle toho dí zcela pravověrně: že jest Kristus Pán člověk přirozeným Synem Božím, a že jest spojení hypostatické s tělem a s duší Páně nerozlučitelné.

Avšak tentýž Viklif dí: „Jako v jednotu osoby se spojuje duše i tělo, tak se spojuje v jednotu Osoby Bůh s člověkem, aby byl Kristem. „Sicut in unitate personae unitur anima et corpus, ita in unitate personae Deus unitur homini, ut Christus sit.“ ***) Podle toho rčení musilo by se důsledně věřiti s Nestoriem, že jsou dvě osoby v Kristu a nižádné hypostatické, ale pouze morální spojení.

Ale tentýž Viklif, kterýž nerozvážlivým rčením svým se blíží k nestorianismu, ihned zabočuje k Monofysitismu, když takto dí: „V té tedy osobě jest míchanina těla a duše, a tak i v oné (božské) jest míchanina Boha a člověka.“ „In illa ergo persona mixtura est animae et corporis, in haec persona mixtura est Dei et hominis.“ †)

Podle toho by se byli sešli Nestorius i Eutyches, ač byli sobě odporni, v krásnou jednotu v evangelickém doktoru Viklifovi.

---

*) De benedicta Incarnatione. Cap. 13

**) Tamtéž. Cap. 9.

***) De benedicta Inc. c. I.

†) Tamtéž.

Podle toho případného setkání obou i Nestoria i Eutycha nepřekvapují nikoho výstředné výroky Viklifovy, jež prozrazují, že přijímal v Kristu vzájemné přelévání božských a lidských vlastností, právě jako Lutr „in abstracto".

Tak tvrdí Viklif o Kristu Pánu, že jest tvorem, a to dokazuje takto: „Kristus jest tvorem, neboť kterákoliv přirozenosť tělesná anebo duchová jest tvorem, ale Kristus jest přirozenosť i duchová i tělesná, tedy jest tvorem."*) Na to dokládá, že prý někteří novější zapírají, že by byl Kristus člověčenstvím, a důsledně že nechtějí míti, že by byl tvorem.**) Tím vyznává Viklif zřejmě, že možno přijati přelévání vlastností božských a lidských v Kristu Pánu in abstracto; avšak on tuší, že as tone v bludu, proto se ohrazuje, že učení jeho se liší od arianismu, neboť Ariané prý tvrdili, že Kristus Pán není pravým Bohem.

Avšak ihned na to pronáší novou deviaci slovy: „Přirozenosť božská jest Synem člověka." „Natura divina est filius hominis.***) A opět zajíždí k monofysitismu, když dí: „Natura divina et humana sunt utraque." Přirozenosť božská a lidská jsou obojím;†) jakoby bylo lze tvrditi: že v Kristu Pánu jest božská přirozenosť „lidskou" a lidská „božskou."

A zase tvrdí: „Suppono, quod persona Verbi sit corpus, anima et deitas singillatim." „Předpokládám, že Osoba věčného Slova jest tělem, duší a Božstvím o každém zvláště"; tak jakoby Slovo věčné bylo totožné s tělem i s duší lidskou,††) ačkoliv jest s nimi hypostaticky spojeno.

Na základě svého výstředného realismu tvrdí Viklif: „Jako jest přirozenosť, čili forma Božství společna směrem ku třem osobám, tak jest také všeliká přirozenosť čili

*) De benedicta Incarnatione. I., c. 1.
**) Tamtéž.
***) Tamtéž. C. 2.
†) Tamtéž.
††) Tamtéž. C. 6.

forma druhová všeobecna („τὸ universale“) ve skutečnosti a společna směrem ku všem jedincům, a osoba věčného Slova směrem ku božské přirozenosti a ku jiným přirozenostem, s nimiž jest hypostaticky spojena. „Sicut enim natura vel forma divinitatis est communis ad tria supposita; sic omnis natura vel forma specifica universalis in actu est communis ad omnia ejus singularia; et persona Verbi ad naturam divinam et ad alias naturas contingenter extranee hypostatice copulatas.“*)

Viklif dí: „alias naturas“ podle své bludné anthropologie, neboť on není s katolíky za jedno, že by nebylo v člověku dvou přirozeností, ale pouze jedna, a proto rozeznává i v Kristu Pánu aspoň tři přirozenosti: božskou, duchovou a tělesnou. „Sicut Deus est tres personae, sic Christus tres naturae.“**) Přes to však také tvrdí zase bludně: „Christus est duarum completarum naturarum utraque, scilicet tam deitas quam humanitas.“***)

Jsa svou falešnou filosofií všechen zaujat, obrací se Viklif naproti theologům své doby, kteří se odvážili klásti odpor jemu učíce: že člověčenství Kristovo není člověkem (jak totiž Viklif podle svého realismu tvrdil), aniž osobou, ačkoliv jest podstatou rozumovou, pozůstávající z těla a z duše.†)

Viklif však odpovídá zcela určitě: „Každá přirozenosť doplněná, kteráž nebyla přijata, jest člověkem, a proto kterákoliv přirozenosť doplněná jest člověkem: „Omnis natura completa non assumta est homo, ergo omnis talis natura assumpta per se est homo, et per consequens non potest vicissim nunc esse homo et nunc non homo.“††)

To tvrdí Viklif na základě své filosofie, že jest člověčenství formou, kteráž jest neoddělitelně přirozenosti

*) De benedicta Incarnatione. Cap. 9.
**) Tamtéž. C. 6. Taktéž c. 9.
***) Trial. III., 29. Tak dí i „de bened. Incarn.“ C. 9.
†) De bened. Incarn. C. 10.
††) Tamtéž.

lidské vtomna. Jestliže jest však vtomna některé přirozenosti lidské, znamená člověka. Člověčenstvím jest člověk formálně člověkem. »Humanitas est forma inseparabiliter existens cuilibet naturae humanae, ergo si inest alicui singulari naturae ipsam denominat: sed non potest denominare quidquam primo formaliter nisi hominem, ergo si inest naturae creatae ipsa est homo... Humanitate est homo formaliter. *)

A opět tvrdí, že jest nezbytno, aby druh lidský, jemužto jest společno člověčenství, byl Kristem nebo člověkem, aby prý mohl býti Kristus našeho pokolení, anť by prý jinak k našemu pokolení nenáležel, neboť má prý On původ z panny, my však z obojího pohlaví.

Viklif tuto nadobro přehlédl, že touto svojí vodou vesluje přímo do nestorianismu, a že jsou v Kristu Pánu osoby dvě, ač na začátku svého traktátu se nestorianismu odříká.

Toto své veslování k nestorianismu dává bezděky na jevo tím, že rozeznává v Kristu Pánu dvojí jemu příslušnou úctu, božskou a lidskou, neboli, jak theologové rozeznávají: *cultum latriae a cultum hyperduliae.* Má prý býti ctěn Kristus Pán, pokud jest člověčenství, hyperdulií, pokud však jest Bůh, cultu latriae, a pokud jest Kristus i člověčenství i Věčné Slovo, má se jemu býti klaněno i kultem latriae a má býti ctěn i kultem hyperduliae. „Christus enim ex hoc, quod est ista humanitas et per consequens creatura adorari debet hyperdulia, et omnis alia creatura adorari debet tantum dulia... Et cum hoc, quod idem Christus sit creator, debet latria soli Deo adorari. Correspondenter humanitas Christi cum sit Verbum, debet adorari latria, et cum in se sit creatura, debet adorari hyperdulia, sicut Christus. Et sic tam Christus, quam ista humanitas, quae est personaliter ipse Christus, debet secundum duplicem rationem eadem tam latria, quam hyperdulia adorari: sed absit hoc, nisi illa humanitas foret

---

*) De benedicta Incarnatione. C. 10.

ipse Christus. Nec est putandum, quod humanitas Christi adoranda sit latriae, solum secundum ordinem ad alterum, sicut Crux, imago, vel corpus Christi quantitativa, sed tamquam corpus animatum, sumtum de Virgine, passum pro nobis, dolens et moerens, et per consequens vere positum pretium pro redemtione humani generis. *)

Kdyby Viklif tolik pokory byl do sebe měl, a tou pokorou jsa veden byl přihlížel k ekumenickým sněmům držaným naproti Nestorianům, Monophysitům a Monotheletům, a ne ku své křivé filosofii, nikdy by se byl do takového chaosu odporů, ano i nesmyslů, nevehnal, jakož nám svými výklady christologickými před oči staví. Zvláště však by byly jeho odvěké víře odporné rozumy odpadly stran toho, že přísluší Kristu Pánu podle toho, jak naň hledíme, brzy služba Bohu povinná, brzy pouze hyperdulie; služba Bohu povinná, máme-li zřetel ku božství Páně, hyperdulie, hledíme-li ku jeho člověčenství. Avšak synoda ekumenická V., čili Konstantinopolská II., zavrhla tuto Viklifovu moudrosť téměř 1000 let před ním v kan. IX., kdež se zřejmě dvojí Viklifický kult jako blud zavrhuje. Viklif mohl se této deviace uchrániti, kdyby byl aspoň na té víře stavěl, kteráž mu ještě o Kristu Pánu zbyla: že vyznáváme Krista jednoho ve dvou přirozenostech, božské a lidské, a že jest Slovo věčné nerozvížitelně spojeno s tělem Páně a lidskou duší jeho.

Avšak Viklif věřil na konec více sobě, nežli sborům ekumenickým, a více své filosofii, nežli Písmu svatému. Odtud vypryštěly bludné jeho věty: „Slovo jest člověčenství, Slovo jest tělo, Slovo jest duše lidská.“ Odtud jeho kacířská věta: „Že jsou v Kristu Pánu tři přirozenosti: Božská, tělesná a duchová.“ Viklif by byl ještě více deviac christologických naplodil, kdyby byl přesněji stál ku své anthropologii, neboť podle té jest v těle lidském vedle duše nesmrtelné také psycha a duší do nesmírna, podle anthropologie jeho jest duše člověkem,

*) De benedicta Incarnatione. C. 10.

tělo člověkem a spojení duše a těla člověkem, tak že by podle theorie anglického pseudoreformatora Věčné Slovo se bylo spojilo ne s jedním, ale s mnohými člověky.

§ 25.

Učení Viklifovo o vykoupení lidského pokolení.

Podle učení katolického směřuje dílo vykoupení Páně ke všemu, což bylo hříchy osobními, a zvláště hříchem dědičným pokaženo. Avšak hříchové jsou neskonalou urážkou Boží, hříchem ztratili jsme milosť Jeho, a tak jsme z rodiny Boží vyloučeni a odvedeni.

Tou příčinou umřel za nás Kristus Pán za všecky a za hříchy celého světa, a položil tak za všechno pokolení naše oběť náměstnou, a tím učinil za nás dosti uražené Velebnosti Boží. Toto zadostučinění jest netoliko dostatečné, ale i nadbytečné.

Avšak Kristus Pán zasloužil nám také milosť Boží, kteráž nás uschopňuje k tomu, abychom byli vráceni rodině Boží, a nad to abychom obdržeti mohli i slávu věčnou a oslavení těla našeho při z mrtvých vstání, k čemuž právě zasloužená Kristem Pánem milosť nás vede a řídí.

Kristus Pán umřel za všecky lidi, tedy netoliko za předzřízené, ale také za předzvěděné, a zasloužil milosť všem, tudíž netoliko předzřízeným, ale také předzvěděným.

Kristus Pán jest knězem naším na věky a prostředníkem naším u Boha.

Jakož byl Kristus Pán knězem naším, tak byl i učitelem naším a vůdcem a ředitelem na cestě k nebesům. Proto vyznáváme, že vykonával Kristus Pán na zemi úřad kněžský, prorocký a královský.

Avšak, jakož byl knězem naším, učitelem naším a králem, trvaje na zemi, tak chtěl také býti naším učitelem na věky, králem a knězem naším podle řádu Melchisedechova.

Ku vykonávání trojího úřadu tohoto ustanovil Kristus Pán také v Církvi své úřad trojí.

Učení mistra Jana Viklifa stran díla vykoupení jest opět nauce katolické odporno, zhusta také velikou zmatenicí.

On arci z části předkládá učení od Církve katolické zděděné, jako když praví, že Kristus Pán přišel na svět, aby spasil všechen svět, všecko pokolení lidské, a že cena umučení Páně byla nadbytečna a dostatečna ku spasení více světů. Avšak ihned dokládá, že Kristus Pán jen v tom rozumu spasil svět a pokolení lidské veškero, pokud přinesl lék svého utrpení, jenž byl dostatečen vykoupiti mnoho světů.*)

Avšak Viklif činí sobě touto frasí přechod ku svým deviacím, které jsou těsně spojeny s drsnou jeho naukou o předzvědění. On totiž činí rozdíl v ovoci vykoupení, jehož jest účasten sbor předzřízených, a jehož se dostává předzvěděným. Díť zajisté apodikticky: Že Kristus Pán nevykoupil předzvěděného ku slávě věčné, ale pouze k tomu, aby byly pekelné tresty jeho zmírněny. „Deus redemit praescitum non ad beatitudinem, sed ad poenae aternae miticiem, sicut redemit omnes damnatos.“**)

Jinde vypravuje Viklif, kterak prý se stalo vtělením a vykoupením Páně panování spravedlivých slavnější, a dotýká, že jsou předzřízení vykoupeni se všech stran, ex integro, ale někteří že nejsou vykoupeni, jako ti, kdož jsou předzvěděni, a z těch někteří z části, ale nikoliv ku životu věčnému. Toto své učení ohlašuje Viklif světu, jako neomylnou pravdu, začínaje právě s neomylnou pravdou, že Kristus Pán, Prostředník náš u Boha, plněji za nás dostiučinil, než co byl hřích zavinil, a více vrátil, než což bylo ztraceno. Při tom vzpomíná Viklif na své roztřídění celého člověčenstva do dvou sborů; do pokolení předzřízených, jehož principium, prvoť jest druhý Adam Kri-

*) De Eccl. c. 3.
**) Tamtéž. C. 19.

stus Pán, a do pokolení předzvěděných, jejichž prvotí a otcem jest ďábel. Na tom základě tvrdí Viklif, že jest patrno, že předzřízení jsou na celo vykoupeni. Avšak ne tak, jako by měli obdržeti stejnou měrou panování a odměnu, alebrž nestejnou, dokonalejší anebo méně dokonalou. Také prý jest zjevno, že někteří nebyli vykoupeni na dobro, jako ti předzvědění, kteří nikdy nenabyli darů milosti; jiní z nich jsou vykoupeni, ale nikoliv ku věčné slávě jako ti předzvědění, kteří z milosti vypadli. „Secunda veritas est ista, quod totum humanus genus completius per mediatorem Dei et hominum est redemtum, quam fuit perditum, pro cujus declaratione suppono, quod tota multitudo praedestinatorum sit una generatio sive genus, cujus principium sit secundus Adam coelestis, et tum genus praescitorum, generatio pessima, cujus pater et principium sit diabolus. Istis suppositis patet conclusio de generatione pradestinatorum, quae ex integro est redemta. Et cum redimitur ad majus vel minus dominium ad gloriosius praemium et secundum tantam multitudinem electorum, quanta fuisset servata in innocentia, patet, quod completius est redemptum quam perditum . . . Et patet, quod de toto genere humano aliqui sunt non redemti, ut praesciti, qui numquam gustaverunt charismata, aliqui sunt redemiti, sed non ad haereditatem et gloriam, ut praesciti, qui a gratia exciderunt, et aliqui sunt redemti de captivitate ad gloriam, ut generatio justorum, qui in gratia finaliter perseverant . . .*)

Tak rozumuje evangelický doktor Viklif o vykoupení Páně a o těch, za něž Kristus Pán umíral, a žádá, aby jemu v tom dáno bylo za víru, aniž by byl z Písma dovedl, že Vykupitel některé vykoupil se všech stran, jiné docela ne, a jiné jen z části. Tak Písmo neučí, jakož neučila takto nikdy Církev, ani Církev v středověku, ani za času sv. Otců, ani za dnů apoštolských. Viklifická pravda, ohlašovaná jako ex cathedra, nemá základu ani

*) De civ. Dom. I. 10

v tradici ani v Písmě, a Viklif nesčíslněkráte tvrdí, že co není z Boha, to že je z ďábla.

Zcela souzvukuje však Viklif s katolickou Církví, že Kristus Pán sestoupil do předpeklí (limbus Patrum), a nikoliv do místa zatracenců, jakož učil Kalvín, a že sestoupil do pekel podle duše pouze, ale nikoliv podle těla a podle duše, jak tomu chtěl zase Kalvín.

Avšak on tvrdí houževnatě naproti sv. Tomáši (G. III. q. 50, cat. 3), jenž učí, že nebyl Kristus Pán in triduo, t. j. v těch dobách po smrti, než z mrtvých vstal, *člověkem*, ač lze říci, že byl mrtvým člověkem.

Viklif odporuje rozhodně sv. Tomáši, neboť učení tohoto světce zamítá Viklifovy anthropologické domněnky, že duše lidská je člověkem a tělo člověkem, a duše i tělo spojené v jednu osobu že jsou člověkem, a jistí, a že jest článkem víry, že byl Kristus Pán tou dobou člověkem, ant by prý bylo nepravdou, že Kristus Pán sestoupil do pekel, a že ležel v hrobě. Nesestoupil prý do pekel podle Božství, neboť to jest všade, tedy sestoupil podle člověčenství, a jestliže jest tomu tak, pak sestoupil pravý člověk Kristus do předpeklí, neboť člověčenství jest forma, kterou člověk člověkem je.

Viklif se k tomu účelu dovolává také sv. Tomáše, neboť ten prý učí, že byl Kristus Pán tou dobou knězem a králem, a tím učením by nebyl v souzvuku, kdyby nebyl býval Kristus Pán tou dobou osobností, neboť skony příslušny jsou osobám. I doktor subtilis (t. j. Jan Duns-Scotus) prý učí, ze zůstal Kristus Pán po smrti Kristem, a tak prý i z toho vychází na jevo, že duše Páně byla člověkem.*)

Kdyby prý byl Kristus Pán po smrti nezůstal člověkem, šlo by z toho, že se stal dvakráte člověkem, a dvakráte že se vtělil. Neboť se vtělil a ponížil v životě panenském, a ve smrti ex hypothesi přestal

*) De benedicta Incarnatione. C. 3.

býti člověkem, a v okamžení z mrtvých vstání však začal býti opět člověkem, ergo conclusio.

Viklif nepozoroval, že všecka jeho argumentace kulhá, neboť činil závěr svůj na bludném výměru o člověku, a proto končí svou filosofii: „Per totum triduum mansit Christus homo tam secundum corpus, quam secundum animam et vere passus est mortem pro instanti separationis ... Caro mortua, quae tunc fuit Christus.*)

Vstoupiv Kristus Pán do předpeklí vysvobodil, jak Viklif učí, z předpeklí svaté Starého Zákona, jejichžto hříchové byli úplně očištěni, zanechav ty, kdož měli býti ještě očišťováni, v očistci, a těch, kdož byli v peklo, tam zanechal, ač by to byly dítky vázané pouze hříchy dědičnými.

Viklif užívá množného počtu „dědičnými“, poněvadž nechtěl míti, aby byl hřích dědičný původem svým jeden, ale mnohý.

Avšak Viklif zlehčil cenu vykoupení Páně do nesmírna, tvrdě, že kterýkoliv hřích jest Církvi k takovému prospěchu, jako vykoupení Páně: „Videtur, quod omne peccatum tantum prodest ad salutem Ecclesiae, sicut totum meritum Christi, quia omne peccatum facit unite totum profectum Ecclesiae.“ **)

*) De benedicta Incarnatione. Cap. 3.
**) De potestate papae c. 11.

KAPITOLA XI.

Učení Viklifovo o milosti Boží.

Viklif jest v souladu s katolickou Církví v tom, že rozum lidský nebyl prvotným hříchem tak zatemněn, že by nemohl naprosto poznávati pravd náboženských, ač zabíhá za hranice pravdy potud, pokud se domnívá, že by lidský rozum dovedl poznati i tajemství Božích, jako: tajemství nejsvětější Trojice, a že se domnívá, že by lidé vzdělaní měli své poznání těchto pravd z vědy své, jiní však, jako prostí lidé pouze z víry, což jest arci veliká deviace, kteráž strhuje pravdy nadpřirozené v obor a řád pouhého rozumu.

Viklif také věří s katolickou Církví, že vůle lidská nebyla hříchem prvotným tak seslabena, aby nemohl člověk některých skutků dobrých přirozeného řádu konati. Když byl totiž vyřkl, že nikdo o sobě neví jistotou víry, ana by neklamala, že by byl v milosti a ctnostný, dokládá: že Aristoteles arci tvrdí, že by mohl člověk o sobě takovou známosť míti, jelikož znamení, že by byl habitu (trvalým stavem) ctnostný, kdy ochotně a trvale tak jedná, jak rozum velí. Viklif však odpovídá: že znamení takové není neomylné, jelikož může člověk i bez milosti Boží zalíbení míti ve skutcích dobrých, byť byl i předzvěděný. „Hoc tamen signum non est invincibiliter conjunctum virtuti, cum homo expers gratiae potest ad tempus in bonis operibus delectari, etiam malus angelus et quantumcunque praescitus peccando in Spiritum s. et usque ad mortem.*)

Avšak aby byl skutek nadpřirozený, aneb k životu věčnému záslužný, k tomu, jak Viklif pravověrně učí, nedostačuje bez milosti Boží lidská síla.

1. Viklif rozlišuje milosť Boží do milosti účinlivé a do milosti posvěcující.

*) Trial. III., 2.

2. Milost účinlivá jest ta, kteráž jest člověku ku každému nadpřirozeně dobrému skutku potřebna, aby mohl dotčený skutek začíti, v něm pokračovati a jej dokonati, odtud rozlišuje Viklif účinlivou milost do předcházející, s námi pokračující a dobrý skutek dokonávající.*)

3. Jako ke každému nadpřirozeně dobrému skutku jest milost i ku začátku víry potřebna, ant nikdo nemůže o své síle nadpřirozeně věřiti, leč by Bůh dal.

4. Viklif rozeznává, jako theologové scholastikové „fidem informem“, víru mrtvou, a charitate formatam, víru živou, a o té prvé tvrdí, že ji mají také ďáblové. **)

5. Viklif tvrdí, že kdo má plnou víru, t. j. kdo všemu věří, co Bůh zjevil, má také lásku, a proto prý jsou ďáblové, a i lidé lásku nemající, podle něčeho nevěřící: „Videtur tamen mihi, quod fidelis secundum integritatem habet necessario charitatem, cum daemones et quicumque in ea deficiunt, sunt secundum aliquid infideles. ***) Toto učení Viklifovo, tak jak zní, jest již psychologicky nepravdivo a Písmem svatým, jehož Viklif tak rád se dokládá, neodůvodněno. Jest psychologicky nesprávno, neboť nečelí každá deviace od lásky Bohu a bližnímu povinné naproti víře, a proto není pravda, že by se každým odvrácením se od Boha poněkud ztrácela. V Písmu sv. sice čteme: „I zlí duchové věří, ale třesou se“ (Jak. 2 49.), ale nikoliv že by podle něčeho nevěřili. Plná víra a láska bohoslovná nejsou jedním koláčem, jak sobě Luther více než sto let po Viklifovi učiti dovolil.

6. Vlastnosti víry jsou podle Viklifa tyto: Ona musí býti prázdna všeho bludu, se všech stran pravdiva, a člověk musí býti hotov za ni bojovati a ji brániti až na smrť. Druhá vlastnosť jest, že předmětu jejího bezprostředně nevidíme, což se stane teprve na nebesích. Věrný tedy čili pravověřící jest ten, jemuž byla víra

*) De Eccl. Cap. 6.
**) Trialog. III., 2.
***) Tamtéž.

vlita, a jenž beze všeho pochybování drží, což velí víra. *)

7. Na základě bludné věty, že plná víra má s sebou nezbytně spojenu lásku, tvrdí Viklif, že všichni předzvědění a nešlechetníci podle přítomné nespravedlnosti jsou zároveň nevěrci, jelikož prý není možná, aby někdo zhřešil, aniž by tou měrou na víře úrazu neutrpěl. Kdyby prý věřil, jaký trest očekává hříšné, a to plně, a kdydy věřil, že Bůh všecko jasně vidí, zajisté že by nehřešil. „Omnes autem praesciti et criminosi secundum praesentem injustitiam sunt etiam infideles, cum impossibile sit quemquam peccare, nisi de tanto in fide deficiat, qui si poenam infligendam sic peccantibus plene crederet, et haberet fidem divinae notitiae, quomodo clare cognoscit omnia, cum aliis veritatibus credendis, non tunc indubie sic peccaret. **)

8. Milosť Boží, která se byla dotkla člověka, působí netoliko neomylně, ale také neodolatelně, tak že není na vůli svobodné, aby se k činu, k němuž byla jemu milosť dána, rozhodl o své újmě, ale on koná a jak koná neodolatelně, neboť podle Viklifa se děje všecko, což se děje, nezbytně a neodolatelně.

9. Podle Viklifa nedává Bůh všem bez rozdílu milostí a darů svých, a to jde již z theorie jeho o vykoupení, neboť on tvrdí, jak bylo pověděno, že Syn Boží jenom předzřízené plně vykoupil, z předzvěděných však některé částečně, a jiné docela ne. Z toho jde důsledné učení, že jenom předzřízení obdržují se všech stran dary Boží, a že někteří z předzvěděných jenom některých darův Božích dosahují, a jiní docela žádných.

10. Co se týká posvěcující milosti, dává o ní Viklif tento výměr: Milosť jest jakostí duchovou, jížto se stává člověk formálně Bohu milým. „Gratia est qualitas spiritualis vel denominatio, qua quis est formaliter gratus

---

*) Trial. III., 2.

**) Tamtéž. V tomto učení následoval Viklifa i Hus.

Deo.*) Definici tuto může každý katolík schváliti, neboť jest zcela pravověrná. O té milosti dí také Viklif jinde, že jest jakostí, kterouž býváme učiněni přátely.**) O této milosti dí dále Viklif, že se člověku vlévá, a že jest totéž co láska, čili víra láskou oživená (Fides charitate formata).***)

11. Milosti posvěcující sobě nemůže nikdo zasloužiti, ale ku dosahu jejímu musí se hříšník dobrými skutky přizpůsobiti. Všecky však ty úkony přípravné nejsou možny leč působením milosti v člověku.

I člověk předzvěděný ku věčné zátratě má se připraviti ku dosažení posvěcující milosti Boží, jakož kterýkoliv člověk nespravedlivý, a to prý jest vůle Boží. „Deus vult, quod injustus faciendo bona opera de genere disponat se ad gratiam." †)

Viklif však nevysvětlil, jak by bylo možno, aby se hříšník přizpůsobil ku dosažení milosti Boží, neboť on tvrdí, že, je-li člověk ve stavu smrtelného hříchu, všecko jest hříchem, cokoliv před se béře, i ti nejlepší jeho skutkové, jako zase navzájem všecko jest ctnostné, cokoliv činí člověk v milosti Boží postavený. Jakž by tedy bylo možná přijati, že by hříchové byli přípravnými úkony ku dosažení posvěcující milosti Boží? Viklif přede vším nepřijímá žádných skutků nelišných indifferentních, alebrž podle něho jsou skutkové buď že dobří anebo zlí, neboť on takto učí: „Divisio immediata humanorum operum sit, quod vel sunt virtuosa vel vitiosa, sequitur, quod omne mandatum praelati ad opus sit, vel ad opus virtuosum, vel ad opus vitiosum . . . si virtuosum, est fundabile in scriptura, sed vitiosum est repellendum, tamquam scripturae contrarium. Argumentum patet eo, quod si homo est vitiosus, et agit quidquam, tunc agit vitiose; quia sicut vitium inficit ac-

*) De Eccl. Cap.
**) Trialog. III., 7.
***) Tamtéž, cap. 2.
†) De civ. Dom. I. 3.

tus subjecti, sic virtus vivificat in tantum, quod existens in gratia dicitur mereri et orare dormiendo vel quomodolibet operando... Sicut homo non potest esse neuter, sic nulla conversatio hominis non potest esse neutra." *) Nevysvětliv, kterak by bylo možná, aby hříšné úkony mohly přizpůsobovati hříšníka ku dosažení milosti, pomáhá sobě Viklif výrokem, že Bůh chce, aby se nespravedliví takovou měrou ku milosti připravovali.**)

Nad míru podivné jest, že Viklif theolog i filosof jménem Božím žádá, aby se hříšníci i předzvědění k milosti Boží připravili skutky dobrými o sobě (de genere), které však jsou skutečnými hříchy in concreto, ale zároveň tvrdí, že správně litovati nedovede, leč jen ten, kdož jest předzřízen,***) a nikoliv kdož jest předzvěděný, jakž by tedy možno bylo, aby byl předzvěděný do stavu milosti přenesen, jak dí Viklif podle přítomné spravedlnosti, když jest jemu naprosto nemožno, litovati hříchů správně, a lítosť jest k odpuštění hříchů nevyhnutelně potřebna?

Viklif také učí, že není možno, aby byly odpuštěny hříšníkovi hříchy některé, aniž by byly odpuštěny všechny, anť se milosť nesnáší s kterýmkoli hříchem, †) a v tom má svatou pravdu; ale tentýž Viklif zase učí, že se hřích dědičný předzvěděným nikdy neodpouští,††) jakž by tedy mohlo býti pravdou, že by byl možný přenos hříšných předzvěděných do stavu milosti? Viklif si zde patrně odporuje.

12. Podle Viklifa jest ovoce dosažené milosti Boží jiné při předzřízeném, a jiné při předzvěděném, ale při obou se liší Viklif od katolické víry. Přede vším nedostává se ani předzřízenému ani předzvěděnému přijetí za Syna

---

*) De civ. Dom. I., 43. To jest také nauka Husova. Viz zavrženou jeho větu XVI. na sněmě Kostnickém.

**) De civ. Dom. I., 3.

***) Trial. IV., 24.

†) De civ. Dom. I., 5.

††) De Eccl. c. 19.

Božího a dědice království nebeského, neboť předzřízený má tu milosť podle vyvolení, předzvěděný neobdržuje jí nikdy, oba obdržují odpuštění hříchů, ale jinak předzřízený, a jinak předzvěděný, neboť předzvěděný nebývá nikdy plného odpuštění účasten, poněvadž dědičný hřích trvá v něm neustále, oba se stávají Bohu milými podle přítomné spravedlnosti, avšak opět jinak předzřízený, a jinak předzvěděný, oba obdržují schopnosť ku zásluhám, ale opět jinak předzřízený, a jinak předzvěděný. Když obdržel předzřízený milosť, navracují se jemu všecky skutky dobré, jež ve stavu milosti Boží vykonal,*) předzvěděnému však nikoliv. Avšak když předzvěděný zhřešil, všecky již odpuštěné hříchy (jak vůbec mohou býti odpuštěny jemu) stávají se opětným břemenem jeho. S milostí Boží vrací se ospravedlněnému právo na všecky věci vidomé, avšak předzřízenému zajisté, zdali také předzvěděnému, neumím říci, ale to jisté jest, že právo jejich na věci vidomé nestává se tak dokonalé, jako právo předzřízených, protože i habitus milosti jejich není dokonalý. Zápal hříchu však při obou zůstává.

13. Ovoce milosti Boží jest podle Viklifa také to, že jsou skutkové dobří ospravedlněného záslužní, avšak opět jinak při předzvěděném, a jinak při předzřízeném. Předzřízený sobě zasluhuje dobrými skutky vzrůst milosti Boží, ano i život věčný, předzvěděný však ničehož nadpřirozeného sobě nevydobývá, tím méně života věčného,**) ale pouze něco kromě toho. K tomuto „něco“ náleží, že si může zasloužiti zmírnění trestu pekelného.

14. Viklif učí, že předzřízený, byť i vězel v těch nejhorších nepravostech, jest přece více milován od Boha, nežli ten nejctnostnější předzvěděný, a že předzřízenému nepočítá Bůh nepravosti jeho ku věčné zátratě, avšak přes to přese všechno tvrdí, že jest milosť Boží ztratitelna.

---

*) De civ. Dom. c. 31.
**) De civ. Dom. cap. II.

15. Že se vesluje učením takovým přímo k antinomismu, Viklif nepoznával, ač tvrdil, že jest možná, zachovati přikázaní Boží, a potřebno,*) a učil, že, kdo přestoupil jedno přikázaní, všemi jest vinen; neboť on přidává, že jest věrou katolickou, že každý předzřízený může šetřiti přikázaní Božích, jako jich mohl šetřiti ve stavu nevinnosti v ráji, a bude je zachovávati v nebi, avšak nikoliv ze své síly, ale působením milosti, a zde na zemi nikdy bez vady.**) Je-li však tomu takto, zda tím Viklif neotevřel cestu k tomu, aby sobě člověk, nevěda, zdali je předzřízen, zákona Božího nevšímal?

KAPITOLA XII.

Učení Viklifovo o svátostech.

§ 27.

Učení Viklifovo o svátosti křtu.

Viklif vyznává s katolickou Církví, že jest křest původu Božího a že jest od Krista Pána ustanoven. Hmota této svátosti že jest přirozená voda, a forma: Já tě křtím ve jménu Otce, Syna i Ducha svatého.

Křest se může udíleti buď litím vodou anebo potápěním, jedním anebo trojím, a vezdy jest křest platný před Bohem, ať by se děl litím vodou anebo potápěním, anť má v tom vůli jedenkaždý řád Církve na východě anebo na západě.

Dospělí byli v prvé Církvi teprv křtěni, když jsou byli o pravé víře náležitě poučeni, jak dí Viklif v souhlasu s Církví, a tak se děje věru až po tento den. Byli také k tomuto úkonu kmotři přibíráni, svědectví vydáva-

*) De Nova praevaricatione mandatorum. Cap. I.
**) Tamtéž.

jíce, že znají ti, již měli býti křtěni, snesení apoštolské a modlitbu Páně.

V těchto věcech není Viklif v nesvoru s katolickou věrou, avšak on tvrdí také, že v prvých dobách byl udělován křest ve jménu Ježíše, ant prý tehdáž o Božství Pána Ježíše ještě skrovná známost byla, aby křesťané sobě navykali věřiti, že jest Kristus Pán Bůh. Později však věřili, že jest Kristus Pán i Stvořitelem i tvorem.*)

Viklif dospěl ku křivému učení svému subjektivním výkladem textu Skutk. ap. 19, 5., kdež se dí, že byli někteří ve jménu Pána Ježíše pokřtěni, a kde se křest Janův klade v odpor se křtem, jímž křtíti rozkázal Kristus Pán. Nikdy nebylo v Církvi tak křtěno, jak sobě dovolil Viklif hlásati, alebrž vezdy, jak bylo apoštolům rozkázáno křtíti. (Mat. 28, 19.) Tím méně byl křest tou příčinou udělován ve jménu Pána Ježíše, jakou Viklif udává.

Nejenom dospělí mohou křtěni býti, ale také dítky, jak Viklif opět v souhlasu s Církví učí.

Podle Viklifa jest křest nevyhnutelně potřeben, avšak to má místo, jak praví Viklif o křtu o sobě, neboť se rozeznává křest z vody, křest krve a křest z touhy (baptismus flaminis), a jenom křest z touhy jest naprosto potřeben. „Baptismus flaminis est baptismus Spiritus s., qui est simpliciter necessarius cuilibet homini.“**) Ty druhé způsoby křtu jsou jen potud potřebny ku spasení, pokud jest při nich křest Ducha svatého. „Si ille defuerit, quantumcunque affuerint priores, baptismus non prodest animae ad salutem.“***)

Viklif tuto pronáší svůj výrok bez rozdílu, ať by byli ti, kdož křest přijímají, dospělí anebo pouhé dítky, kdežto katolická víra učí, že dospělí, přijímají-li křest, aniž by byli ku dosažení milosti Boží přizpůsobeni, obdržují sice

*) De benedicta Incarn. C. I.
**) Trial. IV. 12.
***) Tamtéž c. 12.

svátost, ač jsou-li schopni toho, ale nikoliv i milosti; o dítkách podobně učiti bylo by tolik, jako křest dítek vůbec za neplatný prohlásiti.

Viklif také této okolnosti nepřehlédl, a proto připojuje, že on beze vší pochybnosti věří, že dítky správně pokřtěné vodou jsou křtěny i křtem z touhy (!). Reputamus tamen absque dubitatione, quod infantes rite baptisati flumine, sint baptisati tertio baptismate, cum habent gratiam baptismalem. *)

Přes to přese všecko, že jest křest ku spasení věčnému potřeben nevyhnutelně, jak sám Viklif tvrdí, ujišťuje na témže místě, že se jemu vidí býti pravděpodobno, že může Kristus Pán spasiti dítky beze křtu, **) ač nejde zde o to, co může Kristus Pán učiniti, ale o to, co nám zjevil stran nevyhnutelné potřeby křtu. Z této logiky by soudný člověk zajisté uzavíral, že křest není vlastně potřeben nevyhnutelně, zvláště křest z vody, ale Viklif míní jinak, on tvrdí, že se křest z vody nemá zanedbávati, a to za tou příčinou, že všecko, což se děje, nezbytně se děje. ***)

Viklif učí, že může každý křtíti: kněz i laik, a laik bez rozdílu, ale platnost křtu jako svátosti jest závisla na víře a svatosti toho, kdo křtí, a i toho, kdo jej přijímá.

Účinky křtu svatého, pokudž byl řádně udělen a přijat, nejsou tytéž při předzřízeném a při předzvěděném, avšak při žádném z nich se nedostává čili neobdržuje synovství Boží podle přijetí, neboť předzřízený je má před křtem z vyvolení, a předzvěděný ho do věčnosti neobdržuje atd. Viz účinky posvěcující milosti Boží § 26. Jeden z účinků křtu jest i neviditelné znamení (character). †)

Viklif tvrdil, jak bylo svrchu poznamenáno, že může býti dítě podle vůle Páně i bez křtu spaseno, a podle toho

---

*) Trial. IV. 12.
**) Tamtéž.
***) Tamtéž.
†) Trial. IV., 15. De Eccl. 19.

měl bránu otevřenu k učení, že všechny dítky bez rozdílu, zdali byly pokřtěny čili nic, budou spaseny, a tak by byl s Zwinglim za jedno, a nebylo by bývalo zapotřebí o osudu nekřtěného se šířiti. Ale Viklif k tomuto závěrku nedospěl, a učí, že nekřtěňátka do pekla uvržena budou, a tam že trpí trest ze ztráty a i tresty kladné čili citelné, aspoň bol, že ztratila slávu věčnou. Avšak tresty tyto nejsou všecky stejny, neboť hřích dědičný je při každém dítku jiný a jiný. *)

Pravda jest, že Viklif k účinkům správně přijatého křtu čítá i odpuštění hříchův, i dědičného i jiných pokleskův, ač zápal ku hříchům vezdy zůstává, ale dědičný hřích se odpouští křtem pouze předzřízeným a nikoliv předzvěděným o sobě. Viklif píše: „Nullus praescitus accipit rite baptismum, quo deleatur simpliciter ejus originale peccatum... Nam omnis praescitus manet perpetuo in defectu finalis perseverantiae, quod est peccatum gravissimum et indelebile, **) et per consequens non tollitur simpliciter per baptismum ... Omnis praescitus habet perpetuum et originalem defectum, ille tamen ad tempus suspenditur per gratiam secundum praesentem justitiam, ut gratiam baptismalem et alias, et ideo dixi, quod peccatum originale non deletur simpliciter.“ ***)

Učení, že se předzvěděným neodpouští křtem svatým hřích dědičný o sobě, čili simpliciter, nemá v Písmě základu. Viklif se také nenamáhal, aby ho z Písma dovésti se snažil, a tak by podle zásad jeho nebylo učení to z Boha, ale z ďábla. Viklif si také odporuje v témž svém textě, neboť dí, že se hřích ten předzvěděnému neodpouští, ale milostí podle přítomné spravedlnosti suspenduje. Jak by ale toto vše bylo aneb mohlo býti pravdou, zůstal Viklif odpověď dlužen; avšak, byť se byl i snažil dokázati toho učení, všecka snaha jeho by byla marna,

*) Trial. IV., 13.

**) Jinde dí Viklif, že jest hřích dědičný ze smrtelných hříchů nejlehčí.

***) De Eccl. c. 19.

neboť jest učení toto netoliko nekatolické, ale také proti všemu řádu a nerozumné. *)

Co se týká obřadů při křtu sv. v katolické Církvi obvyklých, tvrdí Viklif, že nemají tyto v Písmě sv. založení.

§ 28.

Učení Viklifovo o svátosti biřmování.

Viklif nepřijímá biřmování za svátost N. Z. *do přísna*, ale pouze *v širším smyslu.* Odtud dí: „Oportet nos sic *laxe* loqui de sacramento.“ **)

Rozdavačem však této svátosti není pouze biskup, alebrž kterýkoliv kněz. A to již důsledným jest učením Viklifovým jinde hlásaným, že mezi biskupem a knězem není žádného rozdílu. Ano, Viklif se horší zle na to, že sobě biskupové vyhrazují biřmování, svěcení na kněze a konsekrací chrámů tvrdě, že tyto výhrady zapáchají ctižádostí a lakomstvím: Et ita est de tribus dignitatibus sive officiis, quae episcopus sibi reservat, quae sunt juvenum confirmatio, clericorum ordinatio et locorum consecratio. Omnia enim ista sonant in cupidinem vel lucri temporalium, vel honoris. ***)

Avšak, ač Viklif přijímal biřmování za svátosť aspoň ve smyslu širším, přece napadal způsob, jak se za jeho dob udělovala, a sta let před ním a i nyní uděluje, jakož i učení o účincích této svátosti, že by totiž dávali Ducha svatého biskupové v biřmování, anebo darování Jeho stvrzovali. Ano, on si dovoluje i hlásati, že to nynější biřmování zkrátka a lehce odbývané se všemi slavnostmi a obřady spojenými ďáblem jest ustaveno, aby byl lid zaveden ku víře, že jsou biskupové potřebni: „Unde

*) Učení, že dědičný hřích předzvěděným se neodpouští, předkládá také Petr Chelčický. O svátosti sedmeře. Rukopis Svatovítský. 137 C.

**) Trial. IV.

***) Dialog. Cap. 24. Viz větu Viklifovu XXVIII.

quibusdam videtur, quod ista levis et brevis episcoporum confirmatio cum adjectis ritibus tantum solemnisatis est ideo motione diaboli introducta, ut populus in fide Ecclesiae illudatur, et episcoporum solemnitas aut necessitas plus credatur." *) Ano, Viklif dokonce učí: že je to rouhání tvrditi, že by dávali biskupové Ducha svatého, ant prý ani apoštolé se neodvážili takto o sobě hlásati, ale oni prosili pouze za věřící, aby obdrželi Ducha svatého. „Či by snad, dí Viklif sarkasticky, byla donace bohatství a panování odůstojnila naše biskupy císařské k tomu, aby dávali Ducha svatého?" **) Jest prý, dokládá Viklif, více souhlasno s Písmem sv., že biskupové nedávají Ducha svatého.***)

Tak rozumuje Viklif o svátosti biřmování, ten Viklif, kterýž tvrdil, se sobě zachovala Církev na východě právě proto, poněvadž v chudobě (?) zůstávala, čistotu víry. Ale právě ta Církev na východě uznává biřmování za svátosť skutečně, ne snad pouze v širším smyslu, právě jako Církev na západě, kterouž Viklif proti všemu řádu haněl a tupil. Veliký kancléř pařížské university Jan Gerson vynikal zajisté nad theologem a filosofem Viklifem, a právě Jan Gerson učí, že Církev na západě nevychýlila se nikdy z pravdy Kristovy, poněvadž má v lůně svém toho, *za nějž prosil Kristus Pán, aby nevyhynula víra jeho.*

§ 29.

Učení Viklifovo o Eucharistii.

Učení katolické o Velebné svátosti jsem vylíčil ve svém spise: „Učení Chelčického o svátosti sedmeře" a ve spise: „Učení Chelčického »o Eucharistii«" a dovoluji sobě čtenáře odkázati na spisy dotčené.

Viklif zavrhuje přede vším stran Eucharistie „impa-

*) Trialog. IV., c. 14.
**) Tamtéž.
***) Tamtéž.

nací", t, j. nauku, kteráž tvrdí, že se Kristus Pán v Eucharistii hypostaticky spojuje s chlebem a vínem. On zavrhuje impanatismus, jak dí, již tou příčinou, že prý takto učili někteří z mnichů. Důvod tento není arci pranic vědecký, a nečiní Viklifovi, jako theologovi a filosofovi nižádnou česť, ale jest v těsném spojení s nadávkami, jimiž oblažuje žebravé mnichy, a podle nichžto žebraví mnichové, ne snad jen z ďábla, otce lži, pocházejí, ale ze samého Lucipera. Může se však s důvodem pochybovati, zdali mniši takovémuto bludu učili. Viklif podezřívá podle svého zvyku mnichy, ale určitých osob nejmenuje.

Zcela správně tvrdí Viklif, že by na základě impanatismu přijímal oslavený Kristus všechny změny na chlebě sběhlé, tělo Páně že by nebylo působeno knězem, ale pekařem, a když by byl chléb rozmnožen, měl by Kristus Pán mnoho těl, a tělo Jeho by také porušení bralo a hnilo.

Avšak Viklif jde svým dokazováním o nepravdě impanatismu i cestou bludů svých, dovolávaje se doktriny, kterouž uložil ve svém spise „De benedicta Incarnatione", a podle které tvrdí, že osoba Páně byla tělem, duší, a to duší s tělem spojenou zároveň. Té doktriny se dovolávaje dí, že by se musilo na základě impanatismu tvrditi, že je chléb Kristem, Bohem a t. d., a to prý modlářstvím je. „Similiter, si iste panis sic factus identifice est corpus Christi, et illud corpus est realiter ipse Christus, ergo ille panis est factus realiter Christus Deus. Sed quae idololatria magis detestanda!*)

Jako zamítá Viklif impanatismus příkře, tak a ještě příkřeji *odsuzuje nauku katolickou o přepodstatnění*, to jest o učení, že silou slov: „Totoť jest tělo mé", „Tento jest kalich mé krve" od řádně posvěceného kněze nad chlebem pšeničným a vínem z révy pronesených se mění všechna podstata chleba v podstatu těla, a všechna podstata vína v tělo Páně, aniž by se měnily způsoby chleba

*) Trial. IV. c. 8.

a vína. Zůstávají tedy podle učení katolického případky chleba a vína na oltáři bez své sourodé podstaty.

Viklif tvrdí, že tak, jak učí katolická Církev, nebylo nikdy věřeno, a že byla nauka ta do Církve vnesena, když byl satanáš do ní vpuštěn, t. j. když byly žebravé řehole satanem zavedeny, a protože jest to kacířstvím, tvrditi s Církví katolickou, že případkové zůstávají bez své sourodé podstaty. Mezi všemi haeresemi, které prý povstaly v Církvi, nebyla žádná nešlechetnější a hanebnější, nežli právě ta, že zůstávají dotčené případky na oltáři bez své sourodé podstaty. „Inter omnes haereses, quae pullularant in Ecclesia Dei, non fuit nefandior, quam haeresis ponens accidens sine subjecto esse hoc venerabile sacramentum.*)

Avšak Viklif odsuzuje sebe sama tímto výrokem, neboť byl i on z těch, kteří tu domnělou haeresii vyznávali netoliko v Anglii, ale i po širém světě katolickém, a netoliko v Církvi na západě, ale také na východě, neboť i on vyznal, že zůstávají případkové po konsekraci na oltáři a že Bůh učiniti může, aby ty způsoby přiléhaly byly o sobě.**) Viklif dí zřejmě: „Accidens potest Deus facere per se esse." ***) Ano Viklif také vykládá rčení Otcův, že Eucharistia jest chlebem v tom rozumu, že jest chléb na oltáři před konsekrací, ale nikoliv po přepodstatnění. Případkové, dí dále, nestávají se tělem Páně, ale ukazují pouze, že v každé částce případků jest svátostně tělo Páně a spoludružilostí také duše Jeho. „Licet sint quotlibet dicta Sanctorum, quae sonant, quod sit panis vel vinum, quae forte intelligenda sunt,

---

*) Trial. Cap. 6.

**) Sv. Tomáš. S. III. q. 76. art. 1. Dicendum hujus modi accidentia acquisierunt esse individuum in substantia panis et vini, qua conversa in corpus et sanguinem Christi remanent virtute divina accidentia in illo Esse individuato, quod prius habebant unde sunt singularia et sensibilia.

***) De benedicta Incarnatione cap. 11.

quod essentia subjecta illis accidentibus post transsubstantiationem sit panis ante transsubstantiationem, et virtute transsubstantiationis desinit esse quid vel substantia et manet eadem essentia conformiter accidentata. Illa autem non fit corpus Christi, sed fit signum signans nobis ineffabiliter, quod ad omne punctum sui sit sacramentaliter corpus Christi et concomitanter anima et omnia alia Christi accidentia absoluta." *)

Ač jest dotčený text Viklifův poněkud temný, to aspoň jasně vyjadřuje, že se na oltáři děje přepodstatnění, a že může Bůh netoliko zázrak ten učiniti, ale i způsobiti, aby případkové mohli o sobě státi.

Viklif se vrací opět a opět k boji svému naproti učení o přepodstatnění, zvláště ta poslední léta svého života, a ještě více od té chvíle, když biskupové a mniši zatratili učení, „že podstata chleba hmotného a podstata vína zůstává ve svátosti oltářní, a že případkové chleba nezůstávají bez sourodé sobě podstaty," **) a napadá hroznou nenávistí a hněvem zvláště žebravé mnichy, kteří ho pro jeho blud kaceřovali. Ano Viklif v hněvu svém tak se dal vášnivostí naproti odpůrcům svým unésti, že činí návrh, aby král rozkázal, by všecky čtyři sekty, t. j. katolíci, mniši a bratří žebraví vyznali, jakou víru drží o Eucharistii, a on že nepochybuje, *že vyznají všichni kacířský článek o přepodstatnění od papeže dolů.* A když tak učiní, radí Viklif, aby sektám bylo všechno zboží zabráno. ***) Tu moc dává Viklif králi, poněvadž sluší Boha poslouchati více než člověka, a že tudíž je povinností jeho kacířství vypleniti. Takto chtěl veliký reformator Viklif a vzor Husův vypleniti nauku katolickou o přepodstatnění; a dává proti své vůli celému křesťanstvu svědectví, že víra o přepodstatnění byla za jeho dnů všeobecnou.

---

*) De benedicta Incarnatione cap. 17.

**) Trialog. IV., c. 26. a Dialog. 36.

***) De quatuor sectis novellis. Cap. 11.

Jak mohl při tomto stavu věcí tvrditi Viklif, že, než byl satan do Církve vpuštěn, i kurie zamítala přepodstatnění, a že to jde již z vyznání Berengarova na sněmě Římském v roce 1079? Vždyť v dotčeném vyznání se čte zřejmě, že chléb a víno se podstatně proměňují v tělo a krev Páně.

Než netoliko doba Viklifova svědčila, že všechen katolický svět věřil v přepodstatnění, ale i doba patristická, neboť sv. Otcové vykládajíce učení toto, praví, že se na oltáři posvěcený chléb proměňuje, neboli přeživluje v tělo Páně.*) Sv. Ambrož dí:**) „Ten, jenž mohl z ničehož učiniti to, což nebylo, jakž by nemohl přeměniti to, což jest, v něco, což nebylo?“ Podobně se vyslovují sv. Cyrill Jerusalemský a sv. Jan Zlatoústý a jiní a jiní, kteří nežili tou dobou, když, jak Viklif vyučuje, satan čili Luciper zavedl do Církve mnichy žebravé. Patrno jest tedy, že Viklif nepravdu pověděl, když tvrdil, že Innocenc III. a sněm Lateranský IV. ustanovili učení o přepodstatnění.

Viklif se chápe naproti tomuto všeobecnému učení i důkazů rozumových a chce jimi dokázati nepravdivosť jeho, zapomínaje, že s pravdami řádu nadpřirozeného zápoliti tak, jako by byly řádu přirozeného, jest nerozumno.***)

Učení o přepodstatnění nebylo tedy po chuti Viklifovi. A jaké chtěl as on míti naproti celé Církvi na východě a na západě.

Viklif myslí, že rozsuzuje tu Písmo konkretněji; arci že tu rozsuzuje Písmo, ale podle výkladu Viklifova. On tvrdí, že jest dlužno v této věci na Písmo pozor míti a jemu plně víru dáti, a jako prý se víra dává Písmu, že silou slov se stává tato svátosť tělem Kristovým, a ne

*) Sv. Řehoř. Niss. Adv. Marcionem. Lib. IV.

**) De Mysteriis. Cap. 9.

***) O tom viz spis můj: „Učení Chelčického o Eucharistii.“ Str. 41. seq.

snad že teprve jím bude, anebo že znamená pouze svátostně tělo Kristovo; tak se prý také připouští, že chléb, kterýž jest touto svátostí, jest v pravdě tělem Kristovým. „Oportet, cum ista materia sit positiva, ad fidem scripturae attendere, et ipsi plene credere, et sicut virtute fidei scripturae conceditur, quod hoc sacramentum est corpus Christi, et non solum, quod erit, et quod figurat sacramentaliter corpus Christi, sic conceditur eadem auctoritate simpliciter, quod iste panis, qui est hoc sacramentum, est veraciter corpus Christi.*)

Tak bychom měli podle výkladu Viklifova na snadě učení jeho, že jest na oltáři i chléb i tělo Páně, tedy consubstanciace. Nazbyt dí Viklif ještě, že silou svátostných slov kněžských stává se chléb tělem Kristovým.**)

Tuto část přijal Chelčický za víru s nebe pošlou a bránil jí, když byl s Viklifem potřel učení katolické, na krev naproti Táborům.

Avšak z Viklifa lze sebrati právě také to učení o Eucharistii, jež Chelčický krutě na Táborech potíral, nic nevěda, že bičuje i svého zamilovaného doktora Viklifa. Evangelický doktor praví totiž, že se může dosti dobře také věřiti, že chléb znamená tělo Páně, a víno krev, podle toho, což se v Písmě dí: *že sedm krav tučných jest* (znamená) *sedm úrodnych let.* Viklif také tvrdí, že jest Kristus Pán v Eucharistii pouze duchovně přítomen.***) Oba odstíny bludů Táborských kněží stran velebné svátosti jsou tedy v pravzoru husitismu, ve Viklifovi, obsaženy.

Podle Viklifa jest posvětitelem Eucharistie kněz, zdali ale kněz řádně posvěcený pouze, o tom neumím na jisto pověděti, neboť Viklif také tvrdil, že všichni předzřízení jsou kněžími, ano že snad věřící, o nichž Písmo

---

*) Trial. IV., cap. 4.
**) Tamtéž. Cap. 5.
***) Tamtéž. Cap. 7.

dí: že trvajíce jednomyslně v chrámě, lámali po domích chléb, také Eucharistii posvěcovali. To dím přese všechno, že Viklif ve spise de civ. Dom. c. 36. tvrdí: že kněz posvěcuje tělo Páně, t. j. že činí služebně, aby bylo tělo Páně v případkách, což jest učení katolické: „Sacerdos... conficit corpus Christi, i. e. ministratorie, quod corpus Christi sit sub accidentibus.

O oběti mše sv. mluvil Viklif, avšak klade se jemu za vinu, že tvrdil, že by nebylo lze z Písma dokázati, že Kristus Pán mši ustanovil.*)

Učil tedy Viklif, že se na oltáři neděje přeměna, ale že zůstává na oltáři i chléb i tělo Páně, čili, že chléb jest tělem Páně, ale zároveň Kristus Pán v Eucharistii pouze duchovně přítomen, ano dokonce, že chléb a víno znamená pouze tělo a krev Páně, avšak že jest Eucharistie svátostí, věří Viklif s katolíky.

S Husem není za jedno stran transsubstanciace a stran přijímání pod obojí, neboť on učil přijímati pod jednou, ano on tvrdil, že Kristus posvětil Eucharistii pouze pod jednou způsobou,**) a to v Emausích, a také učeníkům pod jednou podával.

§ 30.

Učení Viklifovo o svátosti pokání.

Podle katolické víry jest pokání svátosť, v kteréž k tomu zřízený kněz hříšníku hříchy po křtu sv. spáchané odpouští, když se z nich hříšník zcela a úplně vyzná, opravdu jich lituje a za ně dosti učiniti chce.

Z tohoto výměru jde již, že má kněz tu moc hříchy po křtu sv. spáchané odpouštěti v pravdě a skutečně, a ne snad pouze ohlašovati, že jsou kajicníkovi hříchy odpuštěny. Avšak ne každý kněz jest oprávněn odpouštěti hříchy, ale pouze kněz k tomu zřízený, t. j. od biskupa

*) Viz zavrženou větu Viklifovu V.

**) Trialog. IV., c. 4.

anebo papeže oprávněný, neboť kon, jímž kněz vykonává výkon kněžský sem hledící, jest úkonem soudním, jehož vynášeti nelze soudci leč tomu, jemuž byla část lidu ku správě přikázána. Zpověď sama jest původu Božího a proto jest křesťan vázán ku zpovědi a ze všech hříchů smrtelných dopodrobna se vyznávati. Avšak ku přijetí svátosti jest nezbytna příprava z úkonův nadpřirozeně dobrých, zvláště lítosť. *)

Viklif vyznává spolu s katolickou Církví, že jest pokání svátosť, a tvrdí, že drží do sebe tři částky: lítosť, zpověď *pravidlem jenom Bohu činěná* a pokání uložené tajně knězem. **)

Co se týká lítosti, praví Viklif zcela správně, že neleží ona na povrchu, neboť má ona své sídlo uvnitř ve vůli lidské; ale on vypovídá bludnou větu, že předzvěděnému není dáno správně litovati, alebrž pouze a jedině předzřízenému, neboť prý ten, kdož náležitě minulých hříchů lituje, nedopouští se jich nikdy více, ježto, kdyby se jich dopouštěl zase, bylo by znamením, že nelitoval. „Vere contritus peccatum praeteritum iterum non committit, quia si committeret, quantitatem doloris debiti vel extentive vel intensive amitteret... Ex istis videtur ulterius, quod solum praedestinatus de peccatis praeteritis est contritus; praescitus enim interrumpendo dolorem docet, non adesse contritionem.***)

Co se týká zpovědi, tvrdí lživě Viklif, že ona není původu Božského, ale lidského. Ustanovil ji prý papež Innocenc III. na sněmě Lateranském IV. †) To tvrdí tentýž Viklif, kterýž horlí vášnivě za to, aby Písmo ve všem rozhodovalo. Ale právě v Písmě by byl nalezl stop, že jest zpověď z vůle Páně ustanovena. A slova Písma svatého žijí, čili přesný výklad slov Písma Božího stran zpo-

---

*) O tom viz: „Učení Chelčického o svátosti"

**) Trial. IV., 23.

***) Tamtéž. Tak učí podle Viklifa také Chelčický.

†) Cruciata. Cap. 9.

vědi žije stále od prvních věků Církve v praxi církevní na východě a na západě.

Ohledně přisluhovatelů této svátosti nahromadil Viklif *četných deviac.* Podle revolučního směru svého tvrdil, že kněz nepotřebuje k výkonům kněžským a tudíž také ku rozhřešování nižádné jurisdikce čili pravomoci se strany biskupa anebo papeže.

Kněz má sice moc hříchy odpouštěti, jak Viklif učí, ale ne tím způsobem, jak hlásá katolická víra, aby totiž hříchy skutečně a v pravdě odpouštěl. On prý v Písmě neshledal, že by člověk, nejsa Bohem, snímal hříchy světa, neboli hříchy odpouštěl o sobě. „Non reperi in scripturis, quod homo, qui non est Deus, tollit peccata mundi vel absolvit a peccato simpliciter.“ *)

Žádný kněz ani biskup ani papež nemá té moci hříchy v pravdě odpouštěti, alebrž jen prohlašovati, že jsou tomu neb onomu kajicníkovi hříchové odpuštěni. Tomuto prohlášení musí předcházeti rozvolnění neb zadržení se strany Kristovy. „Oportet ligationem et absolutionem Christi praecedere tempore vel natura, *et vicarii Christi habent nudam virtutem absolutionem Domini promulgandi.***) V tom však není žádného rozdílu mezi knězem, biskupem anebo papežem, všichni absolvují na stejno, a ani té absoluce kněžské není zapotřebí, *když kajicník náležitě litoval.* V případě takovém není potřebí ani zpovědi, kteráž ani z Boha není, ani kněze, aby měl kajicník u Boha odpuštění. „Quantumcumque ergo fuerit magnus Christi episcopus, non potest quemquam absolvere, nisi de quanto contritus et absolutus fuerit apud Deum, et tunc videtur multis, quod de quanto quilibet simplex sacerdos posset absolvere, imo quasi contritus semper absolvitur, et si humana absolutio non sequatur,***) dimmittere

*) De trippl. Vinculo amoris. Cap. I.

**) Cruciata. Cap. 9.

***) Viz větu Viklifovu zavrženou č. VII.

autem suam injuriam post peccatum in ipsum, posset quilibet christianus aeque plene, ut papa.“ *)

Avšak i tuto nuznou moc, prohlašovati pouze, že jsou tomu neb onomu kajicníkovi hříchy odpuštěny, omezuje Viklif, neboť on dí především, že musí býti přisluhovatel této svátosti ve stavu milosti, neboli že musí následovati Krista ve mravech, **) jinak že jest prohlašování toto marno. Zlí prý kněží, biskupové a papežové Luciperští nemají klíčů království nebeského, ale mají klíče od bran pekelných. ***)

Že nemají kněží podle Viklifa moci ukládati pokání, jde již z toho, že odpírá Církvi vůbec, že by měla od Boha sobě udělenou pravomoc.

Z krátkého pojednání tohoto jest patrno, že sice Viklif svátosť tuto vyznává spolu s katolíky, ale jinak že skorem se všech stran se katolické víře protiví. †)

§ 31.

Učení Viklifovo o odpustcích.

Jeden z pádných důvodů, jimiž chce Viklif naprosto podvrátiti odvěké učení katolické o moci klíčů čili o moci kněží odpouštěti v pravdě hříchy, byl také ten, že prý nejsou kněží vševědoucí a nevědí, zdali kajicník v pravdě lituje. Z okolnosti této měl arci uzavírati, že jest zpovědi nevyhnutelně potřeba, ale Viklif jinak usoudil, že totiž jest to rouhání a strhování moci Boží na se, chtíti odpouštěti hřích, což Bohu samému přísluší, ale neznamenal, že tím rdousí i svůj nuzný pojem o moci klíčů, neboť jakž může kněz prohlásiti, že jsou kajicníkovi hříchy od-

*) De potestate. Cap. 2. Viz též De potestate. Cap. 11. a Trial. IV., 23. Viz učení Chelčického i Husovo.

**) Tamtéž.

***) Tamtéž.

†) Viz širší pojednání v monografii: „Učení Ch. o svátosti sedmeře.“ Dr. A. Lenz.

puštěny, když nemá zvláštního o tom zjevení? Nazbyt tvrdí Viklif sám, že žádný neví ani o sobě ani o jiném, zdali by byl v milosti, leč by mu to bylo zjeveno? Pouhé umění,*) kterého Viklif spolu se svatým životem na přisluhovatelích k platnosti dotčeného ohlášení žádá, není k tomu dostatečno.

Avšak, jestliže Viklif nahromadil bludů o svátosti pokání, naplodil jich, šíře se o odpustcích, ještě více, a já věru nevím, jeví-li se tato prolhanosť Viklifova méně, než při jeho bouchání naproti řeholím.

Viklif vyjadřuje svůj ortel nad odpustky stručně takto: že jsou papežské odpustky zjevným rouháním: „Fateor, quod indulgentiae papales, si ita se habeant, ut dicuntur, sapiunt manifestam blasphemiam.“**) Podobně píše i jinde, tvrdě, že praelati se dopouštějí rouhání naproti moudrosti Boží, jelikož sobě osobují stran odpustků, že znají předmět, o němž je řeč.***)

Když tedy praelati jsou neznalí v učení o odpustcích, vizme, jakou asi znalosť dává o nich Viklif na jevo?

On se šíří o odpustcích zvláště ve spise „De Ecclesia“, z něhož Hus na Kozím větší částku svých bludů sebral, takto: Především shledává v učení katolickém o nich mnoho bludů, a praví, že katolická Církev staví tyto bludy své:

a) *na základě učení o pokladu církevním*, čili na základě nauky o nadbytečných zásluhách svatých a zvláště Krista nad to, což bylo žádáno ku jejich blahoslavenství. Avšak Viklif vězí sám v bludu, neboť katolická Církev učí, že obdržuje každý přiměřenou blaženosť nebeskou za zásluhy své a mluví stran pokladu církevního o zásluhách, pokud zavírají *zadostučinění za hřích*, neboť jen o těch je řeč a ne o jiných, zejména ne o zásluhách.

b) Za druhé staví prý Církev své bludy o odpustcích

*) I Chelčický vyžaduje ku platnosti rozhřešení „umční“.
**) Trial. IV., 32.
***) Tamtéž. III., cap. 7.

na moc papežovu, jenž prý může odpustkův udělovati podle svévole, ale to jest opět zlomyslná lež, neboť tak Církev nikdy neučila.

c) Konečně dí Viklif, že Církev věří, jakoby udělování odpustků znamenalo odpuštění hříchů, což jest opět blud Viklifův anebo skutečná šalba lidu.

Viklif tyto své bludné náhledy stran učení Církve o odpustcích sám bezděčně odvolává, neboť, když byl potupil žebravé mnichy, že se nad papeže vynášejí, když svými lístky činí podarované účastníky zásluh svých, a tak prý dávají odpustky podle své chuti, komu chtějí, kdežto prý dává papež jen těm, *kdož zdárně litují a se vyzpovídají.* *) Je tedy nepravdivo rčení Viklifovo, že jsou odpustky podle učení Církve *odpuštěním hříchu*, anebo že dávají papežové odpustky *podle svévole.*

Viklif poráží své bludné názory o katolickém učení také tím, že cituje sv. Tomáše In. IV. Sent. D. 20, q. 3, kterýž tamže učí, že odpustky mají platnosť netoliko in foro Ecclesiae, ale také in foro Dei, a výklad dává, které zásluhy svatých přispívají do pokladu Církve, že jsou to totiž skutky nadbytečné, *pokud jsou dostičinící* (quoad satisfactionem), a že mají zásluhy svatých jistým směrem cenu nekonečnou v nekonečném totiž zadostučinění Páně, tak že není obavy, aby se vyprázdnil poklad církevní. Svatý Tomáš také zřejmě učí: že jsou odpustky odpuštěním časných trestů, *post contritionem, confessionem et absolutionem*, čili uděleným těm, kdož byli náležitě litovali, se zpovídali a rozhřešeni byli.**) Podobně cituje Viklif sv. Bonaventuru; a tak měl na snadě poznati katolickou víru o odpustcích; ale v boji naproti katolické víře zdálo se mu býti výhodnějším udělati sobě z katolického článku víry hastroše anebo jej zkomoliti a znetvořiti, a pak proti němu zběsile bouchati.

Viklif označiv víru katolickou ze sv. Tomáše jme se ji porážeti. On tvrdí:

---

*) Trial. IV., 34.

**) Viz též S. suppl. q. 25. art. 1.

a) že nadbytečné zásluhy Kristovy a jeho údů již minuly a následovně jich také není,*) a jsou-li, že nejsou v moci římského papeže. b) Svatým byla určena od Boha odměna přiměřená jejich zásluhám, když by tedy papež z jejich zásluh dával odpustky, ztenčilo by se blahoslavenství jejich. c) Podle učení katolického o odpustcích by se vztahovala jurisdikce papežova na všecky duše v očistci a na svaté v nebi, a to prý jest holou nemožností, jelikož prý by mohl tuto moc míti i papež předzvěděný **)

Viklif jeví těmito důvody naproti odpustkům buď skutečnou neznalosť theologa nehodnou, anebo pouze předstíranou, neboť zásluhy Páně jsou právě stálými prameny, z nichž vychází stále možnosť k odpuštění hříchů samých, jakž by tedy mohly býti zapečetěny minulostí svou ohledně odpustků, jež jsou pouze odpuštěním trestů časných? Skrze odpustky se neubírá zásluhám nebešťanů, pokud mají do sebe cenu záslužnou, jakož ze sv. Tomáše viděti lze, aniž dává papež věrným duším v očistci odpustky per modum absolutionis, ale per modum suffragii, t. j. prosebně obětovanými zásluhami Páně a svatých Jeho.

Domnívám se tudíž, že Viklif svou dialektickou hrou ničehož nedokázal naproti odpustkům, než jen nestatečnosť svou, a což horšího jest, i zlovolnosť svou.

Viklif mohl na základě svých jinde hlásaných bludů vydatněji moc papežovu stran odpustků potírati, a to právě bludem, že Kristus Pán neustanovil v Církvi své nižádné pravomoci. Neboť jestliže by byl blud ten na pravdě, jakž by mohlo býti pravdou, že může papež odpustkův udělovati? ***)

*) Trial. IV., 34.
**) Tamtéž.
***) Katolické učení o odpustcích šířeji vyložené viz v mém spise: „Učení Chelčického o očistci a o svátosti sedmeře“.

§ 32.

Učení Viklifovo o svátosti posledního pomazání.

Stran této svátosti tvrdí Viklif, že má v Písmě velmi slabé založení, neboť prý sv. apoštol Jakub neměl na zřeteli nemoc smrtelnou (poslední), když pravil: „Stůně-li kdo z vás? Uvediž kněží Církve, a ať se nad ním modlí, mažíce jej olejem ve jménu Páně, a modlitba víry uzdraví nemocného a polehčí jemu Pán, a jestliže jest v hříších, budou mu odpuštěny.“ Jak. 5, 14. 15.

Z výkladu Viklifova jest patrno, že textu řeckého neznal, neboť v původním znění stojí „ἀσθενεῖ“ a „σώσει τὸν κάμνοντα“, kteréž oboje slovo znamená těžce nemocného. Pro neznalosť svou klamal se tedy Viklif, že sv. apoštol neměl na zřeteli nemocného, a to těžce nemocného.

Ale i další Viklifův výklad tohoto textu nemá opory, neboť on dí, že sv. Jakub čelí svými slovy k útěše nemocného a ku zdraví jeho,*) a svátostných účinků že nemá poslední pomazání, aniž že má sobě připojenu milosť každé svátosti vlastní.**)

Viklif tuto přehlédl, že spojuje svatý Jakub skutečně svátostný účinek s posledním pomazáním, neboť takovým účinkem jest dojista odpuštění hříchův a polehčení.

Nemá tedy Viklif z Písma, že by poslední pomazání nebylo svátostí, ale z bludného výkladu svého, snad také z Valdenských, neboť tito horlili proti způsobu, jak bylo za starých dob udělováno poslední pomazání. Za starých dob bylo totiž k udělování posledního pomazání více kněží, nepochybně přísně dle Písma: „Uvediž kněze Církve“, voláno, a tím se stalo, že pouze lidé zámožní mohli náklad k tomu potřebný sehnati, ale chudí nikoliv, a na to právě žehrali chudí Lyonští čili Valdenští, že tou měrou jsou lidé nemajetní jako vylučováni z darů se svátostí touto spojených.

*) Trial. IV., 25.
*) Tamtéž.

Není tedy podle Viklifa poslední pomazání svátostí, jelikož nemá podle neomylného výkladu jeho dostatečného dokladu z Písma. Avšak on je přes to *jmenuje svátostí, ač ovšem v širším smyslu*, a takové učení předkládaje zbytečně se namáhá k důkazu (proti komu, neumím říci), že není tato svátosť ku spáse věčné nevyhnutelně potřebna, a zbytečně sobě klade otázku, zdali by směla tato svátosť v téže nemoci vícekráte přijímána býti? *)

§ 33.

Učení Viklifovo o svátosti svěcení kněžstva.

Viklif věří, že jest svěcení na kněze svátosť, a dává také výměr o této svátosti, ale neúplný, neboť dí, že se v ní uděluje klerikovi od Boha moc přisluhováním biskupským, aby mohl konati náležitě službu Církvi. „Ordo vocatur potestas data clerico a Deo ministerio episcopi ad debite Ecclesiae ministrandum.“ **)

Ač dí Viklif v tomto výměru, že obdržuje klerik moc duchovní službou biskupskou, není za jedno s věrou křesťanskou na východě i na západě, že by mohl *pouze* biskup platně světiti na kněze, neboť on tvrdí, že v první Církvi nebylo žádného rozdílu mezi knězem a biskupem. „Unum audacter assero, quod in primitiva Ecclesia tempore Pauli suffecerunt duo ordines clericorum, scilicet sacerdos et diaconus.... Fuit idem presbyter atque episcopus... Ex fide scripturae videtur mihi sufficere, esse presbyteros atque diaconos.“ ***)

Viklif se nenamáhal, aby tento svůj článek z Písma ukázal, a beze všeho důvodu připojil, že biskupy ustanovila pýcha císařská.†)

*) Širší výklad viz: „Učení Chelčického o svátosti sedmeře.“
**) Trial. IV., 14.
***) Tamtéž.
†) Tamtéž. C. 15.

Jelikož jest kněz a biskup podle Viklifa na rovni, učí on, že *i kněz prostý platně světí na kněze.* „Ordinatus per unum sacerdotem simplicem non oportet timere de presbyteratu. Deus enim supplet. In tempore apostoli non erant nisi duo ordines ad ordinationem Ecclesiae, scilicet diaconus et sacerdos.“ *)

Viklif připomíná sarkasticky, že jest arci rozdíl mezi knězem a biskupem, ant prý mnohý kněz jest dobře naučen, a žije spravedlivě, biskup ale mnohý jest nevědomec, a žije Zákonu Božímu odporně. **)

Z učení Viklifova, že není rozdílu mezi biskupem a knězem, uzavírá on, že moc knežská, papežova i biskupova a prostého kněze jest nadobro stejna, a že může tedy prostý kněz beze všeho všemi svátostmi platně přisluhovati; a nauku tuto ohlašuje Viklif jako víru katolickou. „*Hoc catholice credi debet*, quod quilibet sacerdos rite ordinatus habet potestatem sufficientem, quaelibet sacramenta conferendi.“ ***)

Avšak jinak se věci mají podle Viklifa, jestliže jest kněz světitel anebo ten, kdož se světí, ve hříchu smrtelném, anebo je-li nevěrcem, tu prý jest svěcení neplatno.†) Si ordinans vel ordinatus vel uterque fuerit pro tempore ordinationis infidelis, aut ordinanti deest intentio .... tunc cum paribus ordinatio non fit legitima.††) A zase dí: „Videtur, quod omnino infidelis non ministret sacramenta. †††)

Avšak Viklif píše o svěcení na kněze také tím způsobem, že se zdá, jakoby svěcení to za nic neměl. On totiž tvrdí, že vidomá konsekrace málo vydá, čili málo

*) De potestate papae. Cap. 11.

**) Tamtéž.

***) De Dom. civ. l. 38. Viz též: De quatuor sectis novellis. Cap. 6.

†) O tom viz šířeji v § 33.

††) De Eccl. cap. 19.

†††) Tamtéž.

je platna, zvláště anť prý se ani neví, jakých as slov užívali apoštolé při svěcení.*)

Než slova tato vyřkl Viklif pouze v prudké seči naproti mnichům žebravým, zvláště, anť zřejmě učí, že svátosť svěcení kněžstva vtiskuje svěcenému nezrušitelné znamení, jímž se kněz liší od laika, jako křtem křesťan od křesťana,**) a že se svěcením uděluje Duch svatý. „Unde dicitur communiter, quod non datur ordo clerico, nisi quando episcopus det sibi Spiritum s. et imprimit characterem in mentem suam et ille est tantum indelebilis, quod licet clericus degradetur vel quodcumque sibi eveniat, character inseparabiliter reservatur, et idem est judicium de charactere impresso in baptismo.***)

Viklif však přidává, že o tom, co by to nezrušitelné znamení bylo, není shody.†)

Přes to však, že vyhlašuje Viklif učení, že se vtiskuje svěcením na kněze duši nezrušitelné znamení, za nauku obecnou, rozděluje mezi předzřízenými a předzvěděnými. Při předzvěděných nezůstává charakter leč jen ku poslednímu soudu, při předzřízených trvá na věky.††) Avšak jistým směrem jest prý charakter předzvěděných také neodčitelný. Předzvědění jsou prý ze synagogy satanášovy a mají charakter šelmy, charakter předzřízených však jest bělostný na věky.†††)

Viklif má za to, že prý jest nepravdou, že by se dávalo nezrušitelné znamení pouze kněžím, v nižších svěceních však pouze disposice ku charakteru kněžskému, anebo že by se vtiskovalo duši nezrušitelné znamení pouze ve vyšších svěceních, ne však v nižších. Pravdou prý je podle Viklifa, že jsou všecka svěcení svátostmi, a ve všech prý se vtiskuje nezrušitelné znamení, avšak přes to prý jest

*) De quatuor sectis novellis. Cap. 6.
**) Trial. IV. 15.
***) Tamtéž.
†) Tamtéž.
††) De Eccl. cap. 19.
†††) Tamtéž, c. 21.

jenom jeden řád (Ordo) a jenom jedna svátosť svěcení kněžstva,*) a tak jen sedm svátostí.

Na tyto věci neuvádí evangelický doktor žádných důkazů z Písma svatého.

§ 34.

Učení Viklifovo o svátosti stavu manželského.

Viklif souzvukuje s katolickou věrou, že Bůh sám ustanovil v ráji stav manželský, a že jej Kristus Pán povýšil za svátosť.**)

On není také v nesvoru s Církví stran nezrušitelnosti manželského sňatku, a zcela pravověrně drží, že platně uzavřené manželství ani cizoložstvím se neruší, když praví, že pro cizoložství mohou sice manželé odděleni býti ohledně stolu a lože, ale že ani jedna ani druhá strana nesmí nového manželství uzavříti, jelikož sňatek ani v tom případě zrušen býti nemůže.***)

Ano, on hájí nezrušitelnosť sňatku manželského, že ani nedovoluje, zrušiti ho, když byl v nevěře uzavřen, a jeden z manželů na víru se obrátil a druhý s ním buď vůbec žíti nechtěl, anebo aspoň ne v pokoji. Viklif tuto i samého apoštola Pavla opravuje, jenž dí: „Pakli chce nevěřící odjíti, nechať odejde; neníť bratr a sestra v takové věci poddán službě, ale ku pokoji povolal nás Bůh.“ I. Kor. 7, 15.†)

Viklif tvrdí ohledně formy manželství, že není třeba žádného znamení, že svolují jíti za sebe snoubenci; aby bylo manželství platné, dostačuje prý svolení vnitřní, slova mohou klamati i znamení.††)

Viklif také není s theology katolickými i tehdejšími za jedno, že by se sňatek manželským obcováním doko-

*) De Eccl. c. 21.
**) Trialog. IV., 20.
***) Trial. IV., 21.
†) Tamtéž.
††) Tamtéž.

nával, poněvadž prý jest copula carnalis *communiter peccatum.**) Také prý nejsou manželé o tom jisti, zdali *schvaluje* Bůh jejich manželství čili nic, a proto také nevědí, zdali by byl jejich život záslužný.**)

Zákonodárství o manželství a stanovení překážek se strany Církve zavrhuje Viklif již tou příčinou, že zamítá všecku moc zákonodárnou v Církvi, a že chce, aby všecka Církev byla zákonem Božím pouze řízena. Odtud také tvrdí, že, jestliže jest smlouva čili svolení k sňatku souhlasna se Zákonem Božím, jest sňatek platen přese všechny překážky a závady stanovené papežem, kterýž nemůže zrušiti toho sňatku, anť stojí psáno: „Co Bůh spojil, toho člověk nerozlučuj."***) „Si contractus sit rationalis et consentaneus legi Dei, non obstante prohibitione papali est validus, non licet papae illum dissolvere, quia dicitur. Mat. 19. „Quos Deus conjunxit, homo non separet."

Jako učí Viklif, že jest sňatek nezrušitelný, tak tvrdí také, že nelze míti ženě současně více mužů, čili on zavrhuje polyandrii, neboť dí: „Nullo modo licet eandem uxorem multis viris simul matrimonialiter copulari."†) Za důvod udává, že byl Kristus jeden zasnouben Církvi vtělením svým. Avšak stran polygamie má Viklif svoje zvláštní názory. On totiž dí, že Kristus Pán, jeden ženich Církve, nemůže býti dělen, dobře však jeho nevěsta Církev, a to za příčinou a příležitostí hříchu; a proto prý může býti jeden ženich zasnouben s více ženami. Všecko prý v Starém a Novém Zákoně vyznamenává Krista, poněvadž jest hlavou Církve a účelným naplněním veškerého Zákona. Jako prý není více, leč jen jeden Bůh, ale církve mnohé, jako církev ze Židů a z pohanů, církev těch,

*) Trialog. IV., 21.

**) Tamtéž. Cap. 20.

***) De potestate papae. Cap. 11. Viklif však sám stanoví, že ti, kdož nemohou ploditi ditek, nedovoleně se zasnubují. Trialog. IV., 20.

†) De civ. Dom. Cap. 23.

kdož vedou život rozjímavý, a těch, kdož vedou život činný atd.; tak prý i v manželství tělesném může prý muž jenom s jednou ženou v manželství býti, avšak jen když vyjmeme příčinu a příležitost čili vlastně okolnost hříchu (dědičného), v tom případě prý je možno, aby měl jeden muž více žen!*)

Jak jest patrno, mohl Martin Lutr zcela dobře resolvovati suppliku landkraběte Hessenského stran zasnoubení s druhou ženou při živobytí prvé, na základě příkladné theologie Viklifovy!

Viklif jmenuje sňatek manželský svátostí ctihodnou,**) avšak *on výše klade stav panenský nežli manželský*. Kristus Pán byl panicem, volil býti počat a narozen z panenské matky, sv. Jan byl panicem, sv. Pavel a jiní a jiní, a to je znamením, že stav panenský ctihodnější jest, nežli stav manželský.***)

§ 35.

Učení Viklifovo o svátosti sedmeře vůbec.

Pravda jest, že Viklif vyznával svátost sedmeru, ne méně a ne více, ale do přísna jenom pět, neboť svátost biřmování a svátost posledního pomazání jsou jimi, ale jenom ve smyslu širším.

Cenu svátostí vážil podle svého výkladu Písma, jak totiž jsou v Písmě více anebo méně odůvodněny. Odtud má původ posloupní pořádek, jehož užívá v traktátě o svátostech.†) Nejprve pojednává o Eucharistii, pak následuje křest, biřmování, svěcení na kněze, stav manželský, pokání, a pak poslední pomazání. Ten pořad zachovává mluvě o svátostech dopodrobna.

Šíře se však o svátostech vůbec, klade na prvé

*) De civ. Dom. I., c. 23.
**) Trial. IV., 20.
***) De civ. Dom. I.
†) Trialog. IV.

místo křest, pak biřmování, svěcení na kněze, stav manželský, pokání, svátosť oltářní a poslední pomazání.

Viklif poznamenává zvláštní milosti svátostné, spojené s jednotlivými svátostmi takto: „Křest jest znamením znovuzrození, biřmování duchovní síly, svěcení kněžstva čelí k rozmnožení duchovenstva, svátosť stavu manželského jest znamením dovoleného obcování pohlavního, svátosť pokání jest ustavena k odpuštění hříchů, Eucharistie sílí kajicníka na cestě pokání, a poslední pomazání jest posilou na konci pozemského putování.*)

Podle toho bychom mohli s Englišem souhlasiti, že Viklif uznával svátosť sedmeru, arci s tou svrchu poznamenanou výhradou, že sv. biřmování a poslední pomazání jsou svátostmi v rozumu pouze širším.

Co se týká přisluhovatele svátostí, máme hojnosť textů na snadě, že učil Viklif, že nepřisluhuje přisluhovatel platně, pakli by byl rozkolníkem, nevěrcem, anebo vězel ve smrtelném hříchu. O rozkolníkovi dí: „Si talis episcopus consecrat alium, non consecratio, sed exsecratio dici debet.**) Neplatné prý jest přisluhování a přijetí svátosti stavu kněžského, je-li přisluhovatel a přijímatel, anebo jeden z nich nevěrcem.***) Podobně jest přisluhování neplatno, je-li přisluhovatel ve stavu smrtelného hříchu. Díť zajisté Viklif, že by to bylo opovážlivostí velikou, tvrditi, že by člověk hříšník dával Ducha svatého, anť ani sobě ho nezachovává, jakž by ho tedy mohl dáti jinému? „Dicendum, quod foret nimis magna praesumtio dicere, quod homo peccator dat Spiritum sanctum . . .? Imo nullus talis habet potestatem servandi sibi Spiritum s., quomodo igitur ad dandum alteri?†) A opět dí tentýž Viklif, že Bůh odjímá hříšníkovi moc kněžskou pro hřích. „Potestas sacerdotalis a Deo suspenditur per peccatum.“††)

---

*) Trial. IV., 1.

**) De Eccl. cap. 9.

***) De Eccl. cap. 19.

†) De potestate. Cap. 2.

††) Tamtéž. Cap. 9. a 2.

A opět tvrdí, že jest zjevno, že nikdo netrvá býti majitelem, knězem a řeholníkem, když jest ve hříchu smrtelném. „Patet, quod nemo est dominus, sacerdos vel religiosus, dum est in peccato mortali.“*) A zase tvrdí, že papež nemá moci, odpouštěti hříchy, již proto, jelikož neví, zdali ten, jejž absolvuje, anebo on sám jest předzvěděn: „Nescit (papa) cum suis cardinalibus, si habet potestatem, ipsum plene absolvendi de plenitudine potestatis, quia nescit, si peccator ille vel ipsemet sit praescitus.“**)

Naproti těmto apodikticky řečeným výrokům, že ani rozkolník, ani kacíř, ani hříšný přisluhovatel nepřisluhuje svátostmi platně, čteme také ve Viklifovi zcela protivné učení.

Viklif tvrdí totiž, že smrtelným hříchem se neztrácí charakter ve svátosti obdržený. „Cum mortali peccato stat donum characteris, potestas clavium et donum prophetiae.“***) A opět tvrdí, že přisluhovatel jsa ve hříchu smrtelném rozdává svátosť, jako vynáší nespravedlivý soudce rozsudek spravedlivý, anť dary milosti a dary slávy vycházejí z Boha. „Minister Christi in mortali peccato dat sacramentum, sicut et judex injustus dat justam sententiam. Dona enim gloriae et dona gratiae sunt soli Deo propria.“†) A zase učí Viklif, že předzvěděný, ač není z Církve, má přece v Církvi jisté povinnosti ku svému vlastnímu zatracení. „Videtur mihi, quod nullus praescitus est pars vel gerens officium tamquam de sancta matre Ecclesia; habet tamen intra illam Ecclesiam ad sui damnationem et Ecclesiae utilitatem certa officia ministrandi.“††)

Z citátů těch jde na jevo, že theolog a filosof Viklif poráží Viklifa, evangelického doktora, anebo že Viklif

*) De Religione privata. I., 6.
**) Cruciata. C. 10.
***) De Eccl. Cap. 19.
†) De civ. Dom. I., c. 36.
††) De Eccl. c. 19.

při rozličných okolnostech úsudky sobě protivné a odpory pronášel, anebo aspoň pochyboval, co by vlastně bylo pravdou, a kolísal na strany obě. A tato kolísavosť stala se také dědictvím těch, kdož v Čechách Viklifa následovali.

Avšak Viklif odklizuje sám jistou měrou odpory pronesené, neboť on praví, že, když hříšník posluhuje svátostmi, Bůh doplňuje, co by scházelo, aby udělená svátosť byla ku prospěchu těm, kdož jsou způsobilí a schopní, jakoby přisluhoval přisluhovatel spravedlivý. „Notandum, quod licet exercens potestatem ordinis et jurisdictionis peccet mortaliter, tamen Deus, in cujus nomine ministrat, supplet, quod capacibus proficiat, ac si justus uteretur debite sua potestate.*) A opět, když byl Viklif vyřkl, že Bůh odjímá hříšníkovi duchovní moc, praví: „Sed notandum est, quod opus haeretici vertitur dignis in commodum.“**) A zase, když vyřkl: že nevěrec platně nesvětí, přidává: „Credibile est, quod Christus saepe supplet defectum presbyteri ordinando, conficiendo et absolvendo.***)

Těmito svými výroky zabíhá Viklif k Valdenským, kteří právě tak učili, že, když jest přisluhovatel nehodný, neplatně posvěcuje, ale Bůh že činí proměnu v Eucharistii, a to v ústech přijímatelových.

Na základě takového učení mohl kterýkoliv přívrženec Viklifův tvrditi, i že hříšný kněz platně přisluhuje svátostmi, i že nepřisluhuje podle toho, s kterého hlediště na příkladnou nauku Viklifovu pohlížel.

Z podrobného přehledu celého učení Viklifova o svátostech jde na konec na jevo, že nebyl pravověrný ani o jedné. Že však obřadům církevním nebyl přízniv, snadno poznati lze z toho, že zamítal zákonodárství církevní vůbec.

---

*) De civ. Dom. I. 3.

**) De potestate papae. C. 2.

***) Tamtéž.

KAPITOLA XIII.

Eschatologie Viklifova.

§ 36.

Učení Viklifovo o smrti, soudu, o pekle, nebi, předpeklí a o očistci.

Stran těchto článků jest Viklif s katolickou Církví zhusta za jedno, avšak v mnohých kusech se odchyluje. On vyznává:

1. Smrť jest rozdělení duše nesmrtelné s tělem. Tělo však, kteréž jest bezprostředně oživeno tělesnou formou, jak dí „forma corporeitatis“, a kteráž vévodí nesčíslnému počtu duší, žije po nějaký čas ještě po rozdělení s nesmrtelnou duší, načež zachází, nemajíc svojí subsistence. Tomu učí Viklif na základě křivé anthropologie své.

2. Duše trvá býti sebevědomá po odchodu z těla, a bude ihned rozdělivši se s tělem souzena soudem soukromým.

3. Duše, kteráž odešla na onen svět v hříchu smrtelném, anebo, kteráž odešla s celým mračnem hříchů smrtelných na onen svět, a taková jest duše předzvěděného, jemuž se vrací všechny hříchy, i ty, za které pokání činil, a které mu byly odpuštěny, zpět, ta duše řku ihned do pekla sestoupí, aby tam byla trápena. A ještě více! Trápení pekelné bude netoliko věčné, ale ono bude stále stupňováno, poněvadž prý pekelníci k vině na zemi přidávají svou převrácenou vůlí nové viny, a toto stupňování bude trvati až do posledního soudu.*) V pekle jsou tresty dvojí: ze ztráty Boha a citlivé. Nástrojem citlivých jest oheň, zkrátka, jest v pekle všecko, což může trápiti na věčnosť. Není tam žádného utěšení ze společnosti, ale děsná opuštěnosť. Peklo jest ve středu země. Trial. IV. 43.

*) De Eccl. c. 23.

Viklif se tímto učením staví na odpor starobylé víře, že doba zásluh a provinění se zakončuje tímto životem. Za to však se shoduje se starobylým učením, že přímluvy za pekelníky těmto neprospějí, ani aby byli z trestů pekelných vybaveni, aniž aby se jim dostalo těch trestů uskrovnění, a proto prý Církev se za pekelníky nemodlí.*)

4. Ti, kdož se ubírají z tohoto světa plně usmířeni s Bohem, ihned do nebe se dostanou. Tam pomine všecka temnota, a pravdy, kteréž poznávali svatí jako v zrcadle na zemi, budou viděti jasně, poznávajíce je bezprostředně a vidouce Boha tváří v tvář.**)

5. Jako učil Viklif o pekelnících, že ku vinám svým stále nové přidávají, a tak se stávají trestuhodnějšími, tak zase přisuzuje svatým, že sobě stále nových zásluh dobývají, tak že jim tak zvaná odměna podstatná na nebi neustále přirůstá, a to až do posledního soudu. Viklif ovšem dí, že sobě zasluhují pouze případkové radosti, avšak jestliže možnosť zásluhy při svatých vůbec připouští, není možná, aby na základě takového učení nebyl důsledek i ten, že sobě nebešťané rozmáhají podstatnou slávu svoji; zvláště anť Viklif tvrdí, arci proti vší pravdě, že i jiným a sice věřícím na zemi milosti zasluhují, a po smrti i slávu věčnou. „Sicut continuo merentur aliis in via, sic merentur, ut post habeant consortium eorum in patria.***) Jako trvati bude peklo věčně, tak i radosti nebeské.

6. O očistci mluví Viklif na místech mnohých, zejména kde roztřiďuje Církev do tří částí, do Církve vítězné, strádající v očistci a bojující, a kde dí, že Církev byla již na počátku světa, a že bude trvati až do skonání čili až do posledního soudu, a že podle jedné části odpočívá v očistci, a podle druhé vítězna bude v nebi. „Sponsa Christi, quae incepit ab origine mundi, et du-

*) De Eccl. c. 20.
**) Tamtéž. C. 4.
***) Tamtéž. C. 23.

rabit secundum partem militantis, quiescit in purgatorio, et secundum partem triumphabit in coelo. *)

Viklif také užívá textu I. Kor. 3, 12. seq. o očistci. **) Všecka jiná mínění o očistci zamítá Viklif, zejména líčení útrap děsných, jimiž jsou duše trestány, jelikož prý nemají v Písmě sv. zjevného založení, a jsou prý Antikristem vymyšleny k tomu účelu, aby prý byly sekty, t. j. duchovenstvo vůbec, a mnichové, obohacovány. ***)

7. Víru v předpeklí držel Viklif svorně s katolickou Církví, uče: že to bylo místo, kdež vyvolení odpočívali, až se dočekali vysvobození od Krista Pána, a uvedeni byli do království nebeského. †)

V učení tedy o očistci nenásledoval Petr Chelčický Viklifa, aniž Jana Husa, alebrž Valdenských spíše, ale jen z části.

§ 37.

Viklifova nauka o úctě svatých, o orodování jejich za nás, o vzývání svatých a o modlitbách za věrné duše v očistci.

Dříve nežli o úctě svatých podle názorů Viklifových pojednáme, jest nezbytno předeslati, jaké mínění měl o kanonisování; předpokládáme však, že jest katolickému čtenáři známo, s jakou svědomitostí se děje kanonisační process v Římě i stran heroických ctností toho, o jehož svatořečení jde, i stran zázraků, zvláště po smrti světcově k jeho přímluvě konaných.

Viklif neodmítal ihned naprosto, že by ten, jenž byl v Římě za svatého vyhlášen, byl také v pravdě nebešťanem, neboť tvrdí, že vychází z kanonisace Římské Církve závažná evidence, že ten, jenž byl za svatého vyhlášen, je skutečně nebešťanem, a ještě zračitější důkaz

*) De civ. Dom. c. 43.

**) Tamtéž. C. 13.

***) De nova praevaricatione Mandatorum. c. 8.

†) Tamtéž a de Eccl. cap. 1.

že se o tom podává, když Bůh po smrti téhož světce koná zázraky; avšak s obou stran prý může býti svod. Církev prý sama doznává (?), že v obojím případě může býti klam, a že i ona může býti klamána, a že jest možná, aby kladla někoho do počtu svatých, kterýž jest skutečně zavržen. *) Zázraky prý nedávají jistoty o svatosti kanonisovaného, poněvadž prý Bůh dopustiti může, aby je konal ďábel na potrestání tohoto pokolení cizoložného, **) a je klamal a podváděl. ***)

Na tomto základě tvrdí Viklif, že nikdo není povinen věřiti, že by kanonisovaný byl skutečně nebešťanem, †) a zejména toho nechce připustiti stran zakladatelů řeholí, jenom sv. Augustina vyjímá, o němž prý evidentně předpokládá, že je blahoslavený. ††)

Viklif zajisté věděl, že katolický lid a katolické duchovenstvo jinak soudilo o kanonisaci, on také věděl, že kanonisovaný se uctívá jako svatý, že se k jeho poctě stavějí oltáře a chrámy, a že se na jeho poctu sloužívá Bohu mše svatá, a věděl to ještě někdo lépe nežli Mistr Jan Viklif, totiž vševědoucí Bůh. Byla to jeho Církev, která tak činila, je možná, aby byl Bůh k zavedení a na svod své Církve konal zázraky? Viklif této věci jako důmyslný filosof a theolog nevyložil.

Avšak ve spisech dotyčných mluvil Viklif ještě jako tichý a krotký beránek, stářím přibývalo při něm hněvu, nenávisti a fanatismu naproti všemu, což bylo jemu v Církvi proti mysli. On zajisté tvrdí, že jest rouhání, kanonisovati svaté, jelikož nemá kurie o svatosti jejich zjevení od Boha. Svědkové prý svědčí o svatosti kanonisovaného na zmar, jelikož mohl on býti až do smrti pokrytcem a zázraky mohou býti přeludy satanášovými! †††)

*) De Eccl. c. 2.
**) Tamtéž.
***) Tamtéž.
†) De Eccl. c. 2.
††) De trippl. Vinculo amoris c. 5.
†††) Trial. III., 30.

Viklif zde neznamenal, že takovouto argumentací obrací celé své učení o služebnících církevních na ruby. On totiž tvrdí, že nedává papež ani biskup pravomoci ku konání funkcí náboženských, ale život spravedlivý. Může-li tedy býti dle jména spravedlivý, ve skutku pokrytcem, jakž by život spravedlivý mohl býti svědectvím, že by tím způsobem spravedlivý přisluhovatel měl od Boha skutečnou pravomoc? To Viklifovi při jeho palbách naproti Církvi na mysl nevstoupilo?

Na základě takovém mohl arci Viklif všecku úctu svatým povinnou naprosto zavrhnouti, a on také dí, že lid zhloupělý zhusta ctí *kanonisovaného ďábla*, jakoby byl svatý.*) Svatí prý takové úcty nežádají, ano prý jí pohrdají. Viklif zamítá všecky způsoby úcty svatým prokazované, jako pouti a slavnosti, anť prý je touha po zisku původem jejich, a maří službu Kristu Pánu povinnou.**)

Z prvu nešel Viklif tak do přísna naproti úctě svatých vůbec a Panny Marie zvláště. Ano, on dí, že dlužno o Matce Páně věřiti, že jest svým ctitelům nakloněna. Ona prý také vidí naši bídu ve Věčném Slovu, a proto jest k nám tím spíše dobrotiva. Viklif dokonce praví, že bez pomoci Matky Páně nikdo nebude spasen. Její pomoc prý každý okouší. Příčina toho prý jest, že jest Matka Boží jistým způsobem příčinou vtělení Páně, a tak celého vykoupení. I úctu jiných svatých nezamítá.***)

Jako nezamítal zprvu Viklif úctu svatým povinnou, tak také ne uctívání *ostatků*, ale podrýval ji již záhy tou poznámkou, že zázraky, jež se při takovém uctívání dějí, mohou býti původu ďábelského.†) Později úctu tu zavrhnul.

Co se týká úcty *obrazů*, míní Viklif, že jest vloženo do vůle jednoho každého, chce-li je uctívati, čili nic, ale do-

*) Trial. III., 30.
**) Tamtéž.
***) U Lechlera. Viklif, p. 557.
†) De Eccl. Cap. 19.

voluje užiti jich pouze ve smyslu dobrém tak, aby byli věřící tou úctou připuzeni k úctě Bohu povinné. Ale obrazy prý vedou také k bludům, ano až k modlářství, jako když prý se věří v obrazy divotvorné, neboť prý zázraky při nich činěné jsou prý podvodem satanášovým.*) Stran orodování svatých za nás chválí Viklif obyčej Církve, že vznáší modlitby své ku Kristu Pánu, a nikoliv k některému svatému v popředí. Kristus jediný jest prý prostředníkem naším, a nikdo jiný, a proto *prý je bláznivo, jiného prostředníka sobě vyhledávati,* a proto prý není potřebí, k jiným svatým se utíkati, jelikož On jest milosrdnější a dobrotivější nežli kterýkoliv svatý. „Ipse (Christus) est mediator optimus ... Stultus ergo foret, qui alium intercessorem inquireret ... paratissimum. Unde non oportet ad captandum ejus colloquium sanctos alios mediare, cum sit benignior et pronior, quam aliquis horum.**)

Utíkati se tedy ke svatým, aby za nás orodovali u Boha prostřednictvím Syna Božího, jest podle Viklifa bláznovstvím; ale zdali smíme my prositi za věrné duše v očistci? Viklif, jak se zdá, svoluje, ale s tou poznámkou, že volno modliti se za duše ty povšechně, nikoliv za jednotlivé, poněvadž nikdo neví, zdali by jednotlivec nebyl mezi zavrženými,***) ale zavrhuje všecky přímluvy kněží, a odpustky mrtvým (per modum suffragii) udělované, jako pokrytství.†)

§ 38.

Učení Viklifovo o dokonání všech věcí.

Viklif dí zcela po katolicku, že všecky věci jdou ku svému dokonání, anť není procesu do nekonečna. A tak se bude také díti s člověkem a člověčenstvem.††)

*) Liber Mandatorum. C. 13.
**) Trialog. III., 30.
***) De Eccl. Cap. 22.
†) De Nova praevaricatione. Cap. 8.
††) Trial. IV., 40.

Pán Ježíš pravil, že o posledním dnu nikdo neví, a on také nenaznačil jistého znamení, podle něhož by se dalo na jisto poznati, že den poslední nastává, ač předpověděl jistá znamení, kteráž budou předcházeti příští Syna člověka. Viklif však prohlašuje jako článek víry, že konec světa nastane, až bude počet předzřízených naplněn. Tou příčinou prý má satan z rozkolu v Církvi veliké potěšení, neboť prý se prodlužuje doba, kde bude zase užalářován v horoucím pekle. Viklif totiž mínil, že byl z pekla vypuštěn, když povstali mniši žebraví. Ďábel prý ví „ex fide informi", že konec světa nenastane, a soudu posledního nebude dříve, leč až bude počet vyvolených doplněn.*)

O znameních před příštím Páně se Viklif nešíří dopodrobna, jenom to dí: že někteří rozumějí slovy „že nastane soužení národů", to jest „perturbace v lidu od papežů způsobené," „měsíc zatmělý" vykládají „o třech řeholích, državami obmyšlených", „hvězdami padajícími s nebe" vyrozumívají „mnichy žebravé.**)

Podle katolické víry přijde před skonáním Antikrist.***) Antikrist bude podle katolické víry osobou jednotlivou, jak říkáme, fysickou, a nikoliv snad souhrnem mnohých Kristu Pánu odporujících osob, nebo takových bylo jest a bude do nesmírna.

Jak se zdá, zavrhuje Viklif starobylé učení katolické, že bude Antikrist osobou jednotlivou fysickou, ale že bude osobou morální, čili souhrnem Bohu odporných lidí. On dí zřejmě, že jest Antikristů mnoho, ale mezi těmi že jest jeden úhlavním Antikristem. Může prý tím úhlavním Antikristem býti buď císař anebo papež, anebo kdokoliv jiný, jenž přede všemi odporuje Zákonu Božímu. Avšak Viklif se kloní k tomu, že papež jest tím úhlavním od-

*) Cruciata. Cap. 3.
**) Trial. IV., 39.
***) Viz mé pojednání ve „Vlasti": „Učení Chelčického o Antichristovi."

půrcem Páně, neboť tvrdí, on že tomu věří: *Credo, quod papa sit ille Antichristus, qui describitur in scriptura.**) Ostatně zove Viklif papeže Antikristem na místech přehojných.

V jednom svém spise**) udává Viklif 12 důvodů na to, že jest papež Antikristem:

1. Roztrušuje prý lži slovem, písmy i skutky. Důkazem na to, jsou prý bully a dekretály.

2. Papež prý je hrdý, a mstí viny proti sobě činěné, kdežto byl Kristus Pán tichý a pokorný srdcem.

3. Papež užívá násilí proti odpůrcům a censur, čehož při Kristu Pánu nebylo, a odvádí zákony svými od Krista Pána.

4. Kristus poslal učeníky své do celého světa, aby kázali evangelium všemu stvoření, papež však a jeho přívrženci činí opačně. Řeholník prý dřepí v klášteře uzavřeném, biskupové na hradech svých, jeden papež sídlí v Avignoně, a druhý v Římě. Tak Kristus Pán nevelel. Vstupuje prý tedy papež do ovčince Kristova jako lotr.

5. Kristus neměl světského panování, dobře však papež Antikrist, který se tím nadýmá nad Krista Pána a chce panovati nade vším. Panování toto jest prý lživé, jako je lživý ten, z něhož vyšla dotace, t. j. ďábel, kdežto neměl Kristus Pán, kde by hlavy položil.

6. Kristus Pán dával daň císaři, a tak prý potvrdil panování velmožův světských, papež však jest v tomto rozhodným odpůrcem Kristovým.

7. Kristus Pán sobě volil 12 neumělých apoštolů, a nechtěl, aby měli zboží, ale aby byli chudí; papež pak volí sobě více než 12 kardinálů, rodem slavných a vychytralých

8. Kristus zakázal svým věrným zabíjeti mečem; kdežto papež vede války na útraty lidu chudého. Jest prý tedy patrno, že jest papež zjevným Antikristem.

*) De potestate papae c. 12.

**) De Christo et ejus adversario Antichristo. C. 11., 12., 13., 14., 15.

9. Kristus prý omezil své působení na Judsko, kdežto rozšiřuje papež pravomoc svoji na všechen svět.

10. Kristus Pán byl skromný a měl malou družinu, papež však má hojnosť kardinálů a služebnictva, a vyjíždí s kardinály s velikou nádherou, ano žádá, aby mu císař, když vstupuje na koně, držel třemen.

11. Kristus Pán byl pokorný, papež však hrdý je nade všecky pro svou pýchu ďábelskou, a pro tu chce, aby ho nazývali nejsvětějším a bohem pozemským, a že má ve skříni hlavy své všecky zákony.

12. Kristus Pán velel: darmo jste vzali, darmo dejte, papež však chce míti za všecky milosti peníze.

Z těchto všech příčin domnívá se Viklif, že tím úhlavním Antikristem jest papež, anebo ještě spíše „papežové po sobě jdoucí".

O papeži vykládá také Viklif slova apoštolova, II. Thess. 2, 4., jakoby on byl Antikristem, anť prý se protivuje a nade všecko povyšuje, což slove Bůh.*)

Avšak Viklif také tvrdí, že jsou všichni předzvědění Antikristy sborně.**) K ruce své prý má Antikrist své duchovenstvo, podobně, jako má Kristus duchovenstvo své, hlavou prvého jest papež.

Antikrist tedy nebude osobou fysickou, ale morální, a nepřijde teprv, ale jest již zde, a bude, jak se bude Bohu líbiti, anebo jak je od věčnosti ustanoveno. Tudíž nebude Antikrist znamením brzkého příští Páně.

Když bude naplněn počet předzřízených, nastane z mrtvých vstání. Všickni lidé vstanou s těmi těly, která za živa měli, o tom může býti každý věrný ubezpečen.***)

Po z mrtvých vstání nastane poslední soud, a odsouzení jedněch do pekla na věky, a druhých do věčných stánků nebeských. V nebi bude radosť doplněna, anť bude v ní míti účasť také tělo, ale i trest v pekle bude doplněn. Očistec však nebude trvati, leč jen do skonání světa.

*) De potestate papae. C. 12.
**) Tamtéž.
***) De civ. Dom. c. 3.

§ 39.

Závěrek.

Přehlédneme-li celou soustavu učení Viklifova, shledáme v něm arci hojnosť drahokamů svaté katolické víry a pravdy její, ale ty vzal on jako dědictví své, aby šel s ním do světa, ale zároveň spatřujeme v něm trhliny v ohledě dogmatickém, církevně a občansky socialním.

Viklif zamítá množství katolických článků víry. On zamítá princip autority církevní, když chce míti, aby bylo Písmo jediným pramenem náboženství, a jedenkaždý že má právo, ano i povinnosť odtud vážiti víru svou. Tím učením ocitl se již Viklif na poli revolučním, a roztříštil tak societu církevní do pouhých jednotlivců, autoritou nesdružených v jedno.

Ještě více však působil ku zničení society církevní svým učením, že jest Církev sborem pouze předzřízených i zde na světě. Učením tímto roztříštil netoliko obec křesťanskou do tolika atomů, kolik je předzřízených, ale zároveň zapřel, že Kristus Pán ustavil viditelnou Církev, a že ji dal přiměřenou úpravu ustanoviv svatovládu z posvěcení, kteráž pozůstává nejen z kněží a jahnů, ale i z biskupů a ze svatovlády z pravomoci.

Viklif však netoliko zamítal Církev Páně, on ji také neslýchaně tupil a haněl proti všemu řádu, co bylo v ní velikolepého, snižoval, co krásného, na černo líčil, a přenášel nepravosti jednotlivců na Církev celou, nenechávaje na Církvi ani místa zdravého. Všecky ústavy její netoliko tupil, ale také z ďábla odvozoval. Z ďábla odvozoval pravomoc papežovu, z ďábla všecky zákony jeho; z ďábla odvozoval řehole vesměs, a řehole žebravé nad to z Lucipera.

Jako přednášel Viklif naskrze revoluční zásady o Církvi, tak také o societě občanské. Svým lživým rigorismem, že pro hřích smrtelný ztrácí kněz právo na kněžství své, panovník na panování a majetník na ma-

jetek svůj, otřásal základy obou societ i církevní i občanské.

Kdežto učil Viklif, že se stává hříšník pro smrtelný hřích zúplna bezprávným před Bohem, tak sice, že nemá práva ani na své tělo ani na svou duši: obdařuje spravedlivé nade všecko stkvěle, neboť spravedlivý má podle nauky jeho právo na všecky věci vidomé, a tak prý mají na konec spravedliví všecko do spolku. Ač jest toto právo pouze ideální a před Bohem pouze, jak na jevo jde z rozkladů Viklifových, jest ono přes to velice nebezpečno, neboť kdo má právo před Bohem, proč by ho nesměl míti také před lidmi? Praktičtí venkované v Anglii a Táborové v Čechách si as Viklifova evangelia jinak nevykládali.

Je-li nauka Viklifova o církevní societě a občanské podvratna a revoluční, jsou jimi neméně i jeho politické náhledy. Viklif jest demagog a zároveň absolutista, a může býti v tom pravzorem moderním liberálům. On podřizuje duchovenstvo naprosto králům a velmožům tohoto světa i ve věcech čistě duchovních, a dává jim všecky statky duchovenské v plen, aby jimi dle zvůle své nakládali, ano, on podřizuje duchovní i svévoli lidu, a činí lid soudcem nad kněžími a vykonavatelem rozsudků svých. Avšak Viklif činí krále netoliko pánem a majetníkem všech církevních statků v království, ale zároveň přisuzuje velmožům, že oni mají býti bohatými, kdežto prý jest příkazem Páně, aby kněží neměli žádného jmění a žádného majetku soukromého.

Avšak tentýž Viklif, který moc královskou do takové výše žene, že se zdá, jakoby chtěl, aby byla se všech stran nezávisla a absolutna; podrývá zase tutéž moc královskou tvrdě, jak soudí na základě Písma, že prý právo královské není právem skutečným, ale právem urvaným a usurpací pouhou. Viklif také tvrdí, že by ten měl největší právo ku panování v zemi, kdo jest nejctnostnější a není právě přítelem dědického práva korunních princů na království, zejména však tvrdí, že princ

nejsa pokřtěn, nemá práva na říši, ant principem všeho práva jest posvěcující milost, ano i král sám jest králem pouze dle jména, je-li ve stavu hříchu smrtelného. Že jsou zásady takové dojista podvratné, tuším, že i slepý pochopí.

Viklif nahromadil četných deviac od katolické pravdy v oboru theologie, kosmologie, anthropologie, christologie, sotheriologie, v učení o milosti Boží, v učení o svátostech a v oboru eschatologie, a ač u veliké části byl pouze předchůdcem německé reformace Luthrovy, v mnohých stránkách a bludech i Luthra předstihl.

Revoluční charakter učení Viklifova otevřel konečně Anglii oči, a církevní i světská vláda vidouc revoluci a vzpouru, jako ovoce evangelia Viklifova, brannou rukou ji potřela. Viklif sobě také na pronásledování svých věrných stěžoval a přimlouval svým věrným, aby se nebáli, že sice nyní vládne Antikrist tyransky, ale že *podlehne zajisté přede dnem soudným*, *jeho strana však že vítězství odnese*, a bude vyvýšena, nebot prý je jisto, že pomine váhavost velmožů a bázeň trpitelů, nebot ta prý je příčinou, že strana ďáblova jest na vrchu.*) Sliby tyto přednášel Viklif, jakoby za čas krátký měly býti splněny, nebot on očekával za krátko poslední soud, který prý by se dostavil rychle, kdyby nebylo rozkolu v Církvi, kterým prý se doplnění počtu vyvolených zdržuje pro ohavnost zpuštění.

Že proroctví Viklifovo selhalo, víme, jakož selhalo i proroctví Husovo, že strana jeho vítězství odnese, a předpovídání Petra Chelčického a Bratří Českých. Dílo jejich nebylo právě dílem Božím.

---

*) Dial. c. 24.

§ 40.

Styk učení Viklifova s Valdenskými.

Čeští Bratří zřejmě vyslovili, že Viklif něco přibral z Valdenských, a zdá se, že jest tomu tak skutečně. Mnohé zajisté deviace od víry katolické má Viklif s Valdenskými společné, avšak o všech nebudeme činiti zmínky, alebrž jen o těch, ježto jsou zvláště signifikantní. K těmto náležejí zvláště tyto: Valdenští zapovídali všecky spory před soudy občanskými, zapovídali přísahu a válku a měli v nenávisti vědy a umění, a proto zavrhovali akademie, university a kollegie, jako dílo satanášovo, zamítali nádherné kostelní budovy, nádheru ve službách Božích, a obřady Církví zavedené, a pěstovali zvláště chudobu, a doporoučeli trpělivosť zapovídajíce všecku, byť i spravedlivou odplatu za zločiny a válku veškeru, a zvláště učili, že kněz hříšný neplatně přisluhuje sv. svátostmi.

Co se týká neplatného přisluhování sv. svátostmi, byl Viklif všecken Valdenských, jakož na svém místě bylo dokázáno:

Soudním sporům byl také Viklif nepřízniv i spravedlivým, neboť on zřejmě praví, že jsou odporny Zákonu Božímu, a dovolává se Písma, Mat. 5, 39. 40: „Udeří-li tě kdo v pravé líce tvé, nastav mu i druhé, a tomu, kdož se chce s tebou souditi a sukni tvou vzíti, dej mu i pláště.“*)

O přísaze tvrdí Viklif, že jest odchylkou od stavu nevinnosti, ant se k ní nedochází, leč pro zlobu, aby se ten, kdož se provinil naproti povinnosti své, zase k ní vrátil, anebo že chce ten, kdož pudí bližního ku přísaze, sobě pojistiti jistotu k zápalu svého hněvu.**) Ale tentýž Viklif, kterýž přísahu zamítá, zase ji dovoluje i velmožům i klerikům, anebo ji přijímati. Ano, on chce, aby králi

*) De potestate papae. Cap. 12.
**) De Officio Regis. C. 9.

bylo přísaháno od biskupů, ano i od kardinálů, ano i od papeže.*)

Viklif zapovídá válku, tvrdě, že v Novém Zákoně, v Zákoně to milosti, není dovoleno válčiti. „Tempore legis Gratiae splendente Christi humilitate et patientia non video, quomodo licet alicui et specialiter sacerdoti Christi sine revelatione sic pugnare.**)

Tím by ovšem byla otázka o dovolenosti anebo nedovolenosti války zásadně odbyta, ale Viklif, jako samozvaný papež, dovoluje četných výjimek: Jest prý ovšem povinností vladařů, aby udržovali lidské pokolení v míru a v pokoji tak, aby válek nikdy nebylo, leč k tomu účelu, aby byl mír zaveden, válku však proti nevěřícím dovoluje Viklif naprosto. „Conceditur, quod licet regi pugnare *in causa Ecclesiae* contra infideles in intentione honorificandi Christum, proficiendi Ecclesiae, etiam hominibus quos expugnat, et aliter non licet.***) Avšak Viklif přidává, že, ač by za těmi příčinami bylo dovoleno válčiti, není volno rozmnožovati říši, až by obsáhla širý svět, také prý nesmí král míti dvou říší najednou.†) Hospitalským Bratřím však zakazuje Viklif válčiti.††)

Ale jak se to má s válkou křesťanů naproti křesťanům? Viklif praví, že podle zákona přirozeného se mají křesťané vespolně milovati, neboť prý ani mezi zvířaty druh nepronásleduje druha. Máme prý milovati bližního jako sebe. Kristus Pán prý nikde neveli, sebe sama zavražditi. Podle zákona přirozeného není dovoleno válčiti. Tak prý řekl Bůh: Mně pomsta, já odplatím. Kdož prý má zjevení od Boha, aby mu volno bylo vésti kruté války?†††) Kdežto Kristus Pán velí odpouštěti i 77kráte!

Jak se zdá, zapovídá Viklif i válku obrannou, neboť

*) De officio Regis. Cap. 9.
**) Cruciata. Cap. 9.
***) De officio Regis. Cap. 11.
†) Tamtéž. Cap. 12.
††) De quatuor sectis novellis. C. 8.
†††) Tamtéž.

dí: „Fugere autem ab una civitate in aliam praecipitur, sed resistere violente, non videtur Christi discipulis maturioribus convenire.“ *)

Viklif tak do přísna nevelel, aby byli všichni lidé chudí, jako to bylo článkem Valdenských, neboť on chtěl míti, aby pouze duchovní byli o všechen majetek oloupeni, a podle příkladu Páně naprosto chudí, avšak on zapovídá všecky obchody a kramaření, a všecky spory stran statků vezdejších, a všecky přísahy sem hledící. Pravý křesťan prý se nesoudí o majetek před soudy občanskými, netouží jej rozmnožiti, raduje se, když byl zabrán jemu, zavrhuje všecko kupčení, všecko kupování a prodávání.**) Touže měrou zamítá věrný křesťan i přísahu, která hledí ku potvrzování smluv. „Et quantum ad contractus humanos vel civilia commercia patet, quod fiunt communiter cum peccato, quia cum juramentis et testificationibus illicitis.“ ***)

Jako zavrhovali Valdenští všecky obřady při službách Božích v Církvi, tak je také zamítal Viklif, a to na místech hojných, již tou příčinou, že zavrhoval jako vynálezek ďáblův, čehož v Písmě buď neshledával, anebo nalézti nechtěl, jako všecky konsekrace, a všechno žehnání svíček, chleba, světla, soli a t. d.†)

Jako zavrhovali Valdenští všecku nádheru při službách Božích, nádherné chrámy a bohoslužebné náčiní, umělé sochy a obrazy, tak je zamítal také Viklif, zvláště ve svých filipikách naproti mnichům.††)

Stejnou měrou, jako Valdenští, měl Viklif v nenávisti akademie, university, kollegia a vůbec sídla vědy a umění. University prý, akademie a kollegia, jakož i graduace nevyšli z Krista Pána, ale jsou prý původu pohanského. Také prý jsou členové těch ústavů sobci,

*) De quator sectis novellis c. 8.

**) De civ. Dom. C. 19.

***) Dialogus. C. 13. Viz zavrženou větu Viklifovu XLIII.

†) De quatuor sectis novellis. C. 6.

††) De Oratione et de Eccl. Purg. c. 3.

vyhledávajíce zisku. Církvi prý nejsou k žádnému užitku, anť jest jí mnohý idiota k většímu prospěchu, nežli mnozí graduovaní mužové. Cum ergo Christus non ordinavit istas universitates sive collegia, manifestum videtur, quod ista, sicut graduationes in illis, sunt vana gentilitate introducta, in cujus signum tam collegiati, quam alii graduati in illis quaerunt, quae sua sunt, caritatis regulas deserentes. Et quantum ad fructum certum videtur, quod unus idiota, mediante Dei gratia plus proficit ad aedificandam Christi Ecclesiam, quam multi graduati in scholis sive collegiis.*) Ano Viklif odkazuje původ universit k šerednému ďáblu, jakož i všecko jejich zařízení. „Conceditur tamen," dí, „quod omnia ista tam studia quam collegia sicut diaboli proposita." **)

Avšak kromě těchto článkův jest mnoho jiných, jež se čtou i ve Viklifovi i v nauce Valdenských, jako že v Církvi není pravomoci od Boha zřízené, že jest proti učení Páně rozdělovati Církev do diecésí a farností, a jiné a jiné, než dalšího srovnání se může každý dočísti v mém spise: „Vzájemný poměr učení Petra Chelčického atd. Praha. 1895".

Než, ač jisto jest, že mnoho článků od víry katolické odchylných mají Valdenští a Viklif do spolku, není tak snadno na jisto říci, které přibral Viklif z Valdenských, které odjinud, a které sám svojí filosofií vynalezl. Viklif sám je tak skromný, že nikdež nepraví, které články vyšly z jeho ducha, a které přibral z předchozích sektářů. O Valdenských zejména nečiní zmínky, ač byli jeho přívrženci Lolardové, nepochybně Valdenští.

---

*) Dialog. Cap. 16.
**) Tamtéž.

§ 41.

Viklifova reformace a Husova.

Učení Husovo reformační, pokud jest haeretické, jest všechno v učení M. Jana Viklifa obsaženo, avšak deviace Viklifovy nejsou všechny ve spisech Jana Husových, neboť Hus nenásledoval ve všech revolučních snahách Jana Viklifa. Jest však těch deviac, jež Hus přijal ze svého vzoru M. Jana Viklifa přese všechnu míru hojně. Učilť zajisté M. Jan Hus právě, jako Viklif:

1. Že jest Písmo sv. St. i N. Zákona pramenem jediným a výlučným náboženství křesťanského;*) a ač zde onde se dovolává sv. doktorů; přece určitě vyslovuje, že přijímá výroků jejich jen potud, pokud souzvukují s Písmem Božím. Odtud také dává o kacířství ten výměr, *že jest ono učení bludné Písmu odporné neústupně bráněné.***)

Ač mohl shledati M. Jan Hus svoji nauku i v jiných sektářích, ano částečně i ve spisech katolíka M. Matěje z Janova, přece lze s jistotou tvrditi, že se v popředí řídil podle M. Jana Viklifa, neboť píše o Písmu sv. jako o jediném a výlučném pramenu náboženství křesťanského *slovy z Viklifa vzatými.****)

2. Hus souzvukuje plně s Viklifem stran učení o Církvi, čili o societě církevní. I on učí, že jest Církev sborem předzřízených pouze, i ta část Církve, kteráž ku branám věčným na zemi jsoucí putuje.†) I on jako Viklif tvrdí, že se člověk nestává údem Církve křtem, alebrž pouze předzřízením. Ano, Hus beze všeho přijímá i děsné učení Viklifovo o vlivu předzvědění a předzřízení stran skutků toho, kdož jest z počtu vyvolených, a kdož jest

---

*) Hus: Ad scripta octo doctorum. Cap. 10.

**) O svatokupectví kap. 1.

***) Hus: Adversus indulgentias papales. U Viklifa Dialogus Cap. 11.

†) Hus. De Ecclesia. Cap. 5. a jinde.

předzvěděn ku věčné zátratě. Hus učí, jako Viklif, že Bůh miluje předzřízeného, byť páchal i to největší lotrovství více, než předzvěděného, byť byl sebe světějším.*)

Spolu s Viklifem učí Hus, že ustanovil Kristus Pán ve své Církvi svatovládu z posvěcení, ale upírá zároveň s Viklifem, že by důstojnosť biskupská vyšší byla, nežli kněžská, a stanoví, že svatovláda z posvěcení pozůstává pouze z kněží a diakonů. Rozdíl prý mezi biskupem a knězem povstal za dob Konstantinových.

Svatovládu však z pravomoci, kteráž pozůstává z papeže, biskupů, kněží a jahnů, zamítají oba reformatoři, i Viklif i Jan Hus. Oba tvrdí, že obdržují kněží a jahnové své poslání k výkonům svého řádu přímo od Boha. Oba tvrdí, že papež není hlavou Církve Boží, ale jedinou a výlučnou hlavou její že jest Kristus Pán; papežská moc že vzala vznik z Konstantina císaře a z dotací, kterouž ji dotčený císař obohatil a vyvýšil, ano, oba tak daleko zabíhají, že praví, že by pravomoc papežská pocházela z ďábla. Oba reformatoři upírají, že by pravomoc papežská byla universální, a směřovala ku Církvi celé, a ku každému z jednotlivých biskupů, kněží, jahnů a věřících. Oni nechtějí míti, aby měla Církev, a zejména, aby měl papež moc zákonodárnou, soudnou a výkonnou. Důsledně čítají oba poslušnosť církevní ku nálezkům lidským a dávají do zvůle jednoho každého, aby posuzoval, zdali by rozkazy papežovy se shodovaly s Písmem sv. čili nic, a podle toho aby sobě každý zařídil poslušnosť neb neposlušnosť svou.

Oba reformatoři upírají, že by byla Církev Boží, a zejména, že by byl papež u věcech víry a mravů, když rozhoduje, neomylný, a že by Církev, a zejména papež byl neklamný u výkladu Písma Božího.

Oba zavrhují způsob volby papeže od kardinálů, a

*) Hus. De Ecclesia. Cap. 6.

upírají, že by volbou tou se stávala osoba zvolená hlavou Církve.*)

Ve všech nadzmíněných článcích jest M. Jan Hus na Viklifovi očividně zavislý.

3. Oba reformatoři líčí stav Církve barvami co nejčernějšími, ač Viklif v tomto směru Husa daleko překonává, tak že odvozoval původ katolické Církve z šeredného ďábla a jmenoval ji synagogou satanášovou, a vyzýval, aby věřící co možná nejrychleji z Církve té vystupovali, anť prý v ní není nižádného spasení. O této výstřednosti nenalezl jsem ve spisech Husových stopy leč, že i on zval Církev synagogou satanášovou.

4. Jak patrno, jest nauka obou reformatorů i Jana Viklifa i Jana Husi o církvi hotovou anarchií, neboť na jejím základě jest uskutečnění society církevní zhola nemožno. Avšak jako jest učení obou o societě církevní revoluční, tak jest podvratná také jejich nauka o societě občanské. Jako totiž oba tvrdí, že křesťan vypadá pro hřích smrtelný z církve, aspoň podle přítomné spravedlnosti, je-li ku životu věčnému předzřízen; a jako oba tvrdí: že ztrácí kněz, biskup a jahen pro hřích smrtelný právo na kněžství, biskupství a jahenství; tak ztrácí také velmož a král právo na panování a vládu svou, a jest tudíž panovníkem a králem pouze dle jména. Na základě obou reformatorů jest tedy ohrožena kterákoliv vláda politická, a kterýkoliv vladař aspoň co do jistoty a oprávněnosti vlády své.

A opět oba reformatoři ohrožují majetkové právo tím, že jistí a jako víru ohlašují lidu, že principem oprávněného majetku soukromého jest stav milosti Boží, a na tom základě učí, že ztrácí člověk smrtelným hříchem právo na zboží a državu svoji pro ten čas, ve kterém trvá ve stavu smrtelného hříchu. A jelikož podle obou reformatorů žádný neví neklamně anebo jistotou víry,

*) O těchto věcech viz dokl. Ant. Lenze: „Učení Jana Husa", Apologie sněmu Kostnického a „Vzájemný poměr učení Chelčického" etc. z r. 1895.

zdali se nenalézá před Bohem ve stavu milosti anebo nemilosti: jde nade všechnu pochybu na jevo, že by na základě takového učení žádný nebyl jist, zdali by byl spravedlivým držitelem zboží a državy své čili nic. A pakli by hřích smrtelný, jehož by se byl dopustil, byl zjevný, bylo by publicitou hříchu zjevno, že jest zboží to před Bohem propadlé a tak beze všeho oprávněného držitele. Jaké by as takovéto učení v život národa vešlé musilo míti následky, a v oboru majetkového práva jakou anarchii, dovede zajisté každý soudný člověk beze snadu nahlédnouti.

Oba reformatoři na tomtéž základě souhlasně tvrdí, že má člověk spravedlivý, tedy v milosti posvěcující jsoucí, právo na všecky věci vidomé; ano Viklif až učí, že mají spravedliví všecky věci vidomé do spolku, neboli on stojí ke komunismu spravedlivých. Hus, pokud jest mně známo, nikde nevyslovil, že by měli spravedliví veškerenstvo všech věcí do spolku; ale jelikož v zásadě, že spravedlivému člověku všecky věci náležejí, s Viklifem jde, tou zásadou již taktéž se přiznává ke komunismu spravedlivých.

Pravda jest ovšem, že oba reformatorové jistí, že nadzmíněná práva majetková a komunistická náležejí spravedlivým pouze před Bohem a nikoliv v oboru občanském, avšak i v tomto výkladě nepozbývá jejich učení svého nebezpečného, podvratného a revolučního charakteru, neboť idee takové v lid hozené obdržely výkladu zcela jiného, netoliko u lidu viklifismem svedeného v Anglii, ale také na Táboře.

Oba reformatorové zamítali, jakož bylo dotčeno, moc Církve zákonodárnou, soudnou a výkonnou, a odtud také zle se horšili na tresty Církví ukládané, zejména na klatbu, a přese všechno na stavení služeb Božích. Hus žehrá na stavení služeb Božích netoliko v latinských spisech svých, ale také na kazatelně. On popisuje je jako vynálezek ďábelský a zádav lidu, jímž sobě Antikrist národy podmaňuje a Boží slovo zkracuje a o svobodu olupuje.*)

*) Postilla. Neděle II. po veliké noci. Erben II., 171.

Viklif láteří zle na kláštery, jakož bylo řečeno, a odvozuje původ jejich z ďábla a původ řeholí žebravých z Belzebuba, a popisuje řeholníky jako živoucí ďábelníky; a v tom se s Husem nesjednává. Hus byl zajisté v soudu svém o řeholích mírnější, on původu jejich neodvozoval z ďábla, ač jistil, že nemají v Písmě takového založení, jako svátosť stavu manželského, a ač líčí klášterní život barvami černými.*)

Oba reformatoři tvrdí, že jest všechno duchovenstvo zavázáno žíti v evangelické chudobě, tedy beze všeho jmění soukromého. Oba vyhlašují závaznosť duchovenstva k dokonalé chudobě jako rozkaz Páně a jako článek víry. Hus zejména takto vyučuje ve svých spisech českých.**) A z toho vychází na jevo, že Hus naproti pravdě tvrdil ve svém dopise na papeže Jana XXIII., a i v Kostnici, že tomu tak nebylo.

Co se týká reformy kněžstva, jakouž měli oba reformatorové na mysli, jsou veskrze sjednáni ve třech bodech a sice: a) aby bylo duchovenstvo o všechno zboží pozemské oloupeno a tak přinuceno, žíti v evangelické chudobě, a tím způsobem prý pominou v Církvi všechny spory a sváry, b) aby pozbyly platnosti všecky zákony církevní, a Církev aby byla řízena pouze zákonem Božím, c) aby byla zavedena v Církvi rovnosť mezi biskupem a knězem a všechno udělování pravomoci čili poslání k výkonům kněžským aby bylo odstraněno. Tou měrou pracovali oba reformatoři bezděky k plnému bezvládí v Církvi a k plné anarchii.

Kdežto odpírají oba reformatorové Církvi a zejména papeži, a ovšem také biskupům moc zákonodárnou, soudnou a výkonnou, dávají ji ochotně v otroctví králům a velmožům tohoto světa.

V theologii nejde Hus s Viklifem, neboť Viklif není v důsledcích své nauky příliš vzdálen pantheismu, čehož

*) Výklad Desatera. Kap. 72. Erben I., 265.

**) Výklad Desatera. Kap. 73. Erben I., 267. Postilla. Neděle masop. Erben II., 81.

při Mistru Janu Husovi neshledáváme. Kosmologie Viklifova jest důsledkem k pantheismu se klonící nauky jeho, neboť on tvrdí, že jest svět věčný, a že se liší od božské bytosti jen tím, že jest stvořitelný, a přidává, že stvořil Bůh svět z nezbytí naprostého, tedy ne proto, že chtěl, ale že musil. Kdežto však obléká Viklif Boha v železný kabátec nezbytí všeho, což se děje, učí Hus zřejmě, že Bůh svět v čase stvořil ne proto, že bylo nezbytí, aby stvořil, ale že v lásce své chtěl stvořiti svět.

V anthropologii se dočinil deviac reformator Viklif do nesmírna, a podobně i v christologii, a v těch deviacích nebyl Hus jeho přívržencem. Jednou však větou svojí zabočil k Viklifickým nerozumům, neboť on tvrdí, že jest tělo lidské osobou, a duše že jest osobou, a i složenina z duše lidské a z těla v jednu přirozenosť lidskou *) že jest osobou, kterážto nauka přenesená do christologie uvádí v niveč starobylé učení, že jest Kristus Pán Bůh a člověk *v jedné a to božské osobě,* kteréžto učení i Mistr Jan Viklif za článek víry uznává. Neméně bludná jest věta Husova z Viklifa přibraná, zvláště, jestli ji držel M. Jan Hus v rozumu Viklifově. Věta ta zní: „*Duae naturae, divinitas et humanitas sunt unus Christus.*"

Mistr Jan Hus souhlasí s Církví v učení o prvotním hříchu, a o stavu člověka jak kleslém a tak i o stavu jeho v povinnosti, a učí zejména, že první člověk neklesl proto, že bylo nezbytí, aby klesl, jak Viklif tvrdil, hlásaje, že byl Adam k hříchu puzen „quoad esse secundum." Hus přikládá tedy člověku vůli svobodnou, kdežto Viklif všecko konání lidské z vniterného nezbytí odvozuje.

Oba reformatorové jsou za jedno v učení o předzřízení a předzvědění, ač popisuje Viklif důsledky učení toho zde onde příkřeji nežli Jan Hus.

I v soteriologii jde Hus za Viklifem, tvrdě, že Kristus Pán pouze za předzřízené života svého položil.

---

*) Hus: „Sermones Husii 28." Sermo IV. Monumenta Joannis Hus. II., 90, 91.

Z tohoto souhlasného učení obou reformatorů by ovšem šlo, že předzvědění, za něž podle bludu Husova a Viklifova Kristus Pán neumíral, neobdržují žádných milostí. Ale k velikému překvapení svému čteme u obou těchto mužů, že mohou předzvědění i posvěcující milosť obdržeti, ano i svatě po delší anebo kratší čas žíti, jen že neobdržují na konec milosti k setrvání v dobrém až do konce.

Oba reformatoři souhlasně tvrdí, že stav smrtelného hříchu otravuje všecko konání hříšníkovo tou měrou, že je všechno hřích, co koná, byť by konal skutky o sobě co nejlepší.

Avšak Hus nešel s Viklifem, pokud on učil, že předzvěděným se vracejí všechny hříchy, jichž se dočinili, na konec zpět, byť by jim byly již dříve odpuštěny, tak že by se každý přezvěděný s břemenem všech hříchů spáchaných na onen svět odebíral.

Viklif přijímá sice, že jest svátostí sedm, ale do přísna že jest prý jich jenom pět, a i Hus čítá svátostí sedm, ale ani Viklif nesouhlasí v tomto učení s katolickou Církví zcela, ani M. Jan Hus.

Oba reformatorové přijímají jsoucnosť očistce, avšak kdežto Hus není v odporu naproti katolíkům, tvrdí Viklif, že za věrné duše v očistci nemá býti modleno, aniž obětováno, anebo jim odpustky per modum suffragii přivlastňovány, a v tom jde i Hus s Viklifem.

Viklif i Hus učí, že, kdo zemře v hříchu smrtelném, ihned do pekla se dostane, ale Viklif přidává, že se v pekle tresty zatracenců stále stupňují, poněvadž prý se dopouštějí stále nových a nových hříchů.

Oba reformatoři učí, že duše svatá ihned po smrti těla do nebe se dostane, ale kdežto Hus neučí, že by duše svatá v nebesích mohla sobě něčeho zasloužiti, tvrdí Viklif, že doba zásluh svaté duše trvá až do skonání světa.

Hus nezamítal ani úcty svatých, ani ostatků ani obrazů, a ovšem také nezamítal učení, že svatí v nebi

za nás orodují, a že dovoleno jest svaté ctíti a vzývati. I Viklif nebyl zprvu naproti úctě svatých, obrazů a ostatků, avšak později vyhlásil starobylé toto učení, v katakombách hlásané, za bláznovství.

Oba reformatorové upírají, že bude Antikrist osobou fysickou a že přijde teprv na konci dnů,*) a praví, že Antikristem jest Římský papež, neboli papežové posloupně za sebou jdoucí.

Kdokoliv přehlédne tyto v krátkosti položené styky mezi Husem a Viklifem, pozná ihned, ač by byl aspoň poněkud člověkem soudným, že byl Hus ve své reformaci plně závislý na mistru Janovi Viklifovi, a že reformace Husova, pokud jest bludná a haeretická, jest plně ve Viklifových spisech obsažena, avšak že všech deviac Viklifových bychom marně v Husovi hledali, neboť Jan Hus ve všem všude nebyl Viklifistou.

Nota.

1. V úvodu k tomuto spisu opomenul jsem k literatuře o Viklifovi připojiti následující spisy, jež tímto oznamuji: *The Fruth about John Wiklif. His Life Writings and opinions by J. Stevenson* J. J. London Burns 1885. XVI. 234. *Pravda o Janu Viklifovi, jeho život, spisy a domněnky od J. Stevensona.* Učený autor odporuje Lechlerovi, že by byli Bracton, Grosteste, Richard Fitzralf, arcibiskup Armaghský, jejž Viklif zvláště často cituje, a ještě méně Brandwardin, předchůdci Viklifovými. A já ochotně s dotčeným panem spisovatelem souzvukuji, neboť byli mužové tito katolíky, a nebyli žádnou měrou *ve vzpouře* naproti autoritě církevní předchůdci Viklifovi, dobře však v tom, pokud sobě žádali nápravu v Církvi, a pokud i Viklif po ní toužil, když totiž odmyslíme revoluční náběhy jeho. Máť se věc s těmito domnělými předchůdci Viklifo-

*) Hus. „De Antichristo et membrorum ejus Anatomia. Historia et monumenta Joannis Hus. Tištěno v Norimberkn 1715. Pars. I. Kap. I. Sermones 28. Joannis Hus. Sermo I. Tamtéž P. II., 85.

vými poněkud tak, jako s domnělými předchůdci Jana Husi, za něž jsou vyhlášeni: Milič, Waldhauser a Matěj z Janova, *z nichž skutečně a v pravdě nižádný nebyl předchůdcem Jana Husi,* ant by jinak byli musili jej předejíti také *v haeresii a neústupnosti*, čehož při žádném z nich nebylo, jelikož se všichni autoritě Církve Boží ochotně podřídili, a mezi nimi i Matěj z Janova, ač pronášel domněnky, které se s pravdou katolickou nesnášely. Všichni byli věrní katolíci, ač lze říci, že chtěl-li Hus přesné nápravě v Církvi, mohl do jejich šlepějí vstoupiti, jakož i Viklif po nápravě dychtě bez úrazu článků víry mohl podle cesty těch se dáti, kteří před ním za nápravu v mravech horlili. Učený autor dí o Viklifovi, že měl ducha popleteného bez důkladného vzdělání filosofického, a dovozuje přesvědčivě o něm, že jeho vzpoura naproti Římu měla nekalé důvody, jako že prohrál process stran koleje Oxfordské, a že se nestal, jak sobě přál, biskupem Salisburským.

2. Druhý k Viklifovi směřující spis jest: „*The Grey Friars in Oxford. A History of the Convent. Bibliographical Notices of the Friars.* By A. Little. Oxford 1892. *Šedí Bratří (Františkáni) v Oxfordu. Dějiny konventu. Bibliografické poznámky o Františkánech.* Ve spise se děje zejména řeč hojná o poměru Viklifově ku Františkánům. Viklif prý byl po dlouhý čas ctitelem Františkánů a jejich řeholí, tak že i jeho kazatelé přijali roucho Františkánskému velmi podobné. Viklif je později zuřivě pronásledoval, ale ne že by se byli řeholi své odcizili a špatnostem hověli, ale že bludy jeho potírali, zvláště o eucharistii.

K těmto dvěma spisům ukazuji, poněvadž jsou valnou pomůckou ku poznání charakteru Viklifova, ale zároveň jsou poučením, jak málo lze spoléhati na objektivnost protestantů, když jde řeč o jejich velikánech oproti katolíkům.

Seznam osob a věcí.

Corrigenda.

Str. 11., odst. 5. čti „obedienci“ místo „opedienci“.
Str. 45., odst. 2. čti „předzřízeni“ místo „podzřízeni“.
Str. 82., odst. 2. čti „a quocumque“ místo „a quoumque“.
Str. 114., odst. 4. čti „nebeského“ místo „nebeské“.
Str. 138., odst. 4. čti „potentiae“ místo „potenticee“.